

# “Tulenkantaja Alahärmästä”

**NIILO YLI-VAINIO KERTOVANA SAARNAAJANA  
JA USKONNOLLISEN YHTEISÖN VAIKUTTAJANA**

Pääaineen tutkielma  
Perinteentutkimus  
Joensuun Yliopisto

Seija Maria Tarvainen

Toukokuussa 2001

SISÄLLYS	Sivu
1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimusongelma	2
1.2. Metodologia ja keskeiset kysymykset	2
1.3. Aineisto	7
2. NÄKÖKULMIA HELLUNTAILAISUUTEEN	9
2.1. Opillisia näkökulmia	10
2.2. Helluntailaisuus sosiaalisena ryhmittymänä ja liikkeen yhdistystoiminta	11
2.3. Herätysliikkeen kulttuurifuusio yhteiskunnassa ja yksilön asema herätysliikkeessä	14
3. NIILO YLI-VAINION HENGELLISET TAUSTAT	15
3.1. Katsaus Niilo Yli-Vainion elämään	17
3.2. Niilo Yli-Vainion saarnausta	19
3.3. Yhteisökriittisen ja yhteisöhaikuisen saarnaajan vertailua	
3.4. Niilo Yli-Vainio ja karismaattisuus	23
3.4.1. Muuntuneen tietoisuuden ulottuvuuksia	27
3.5. Niilo Yli-Vainion suhde kirkkoihin	30
4. NIILO YLI-VAINIO PUHUVANA	32
4.1. Puhetilaisuuden rakentuminen helluntailaisuudessa	33
4.2. Niilo Yli-Vainion käyttämät saarnaussäännöt	33
4.3. Saarnojen rakentuminen	36
4.4. Kertojan asema ja perinneorientaatio kerronnan tekijöinä	38
4.5. Niilo Yli-Vainion huumori	43
4.6. Niilo Yli-Vainion arvomaailma osana identiteettiä	44
4.6.1. Niilo Yli-Vainion saarnojen representaatioita	48
4.6.2. Päiväkirja ja tekstit työtahdin todistajana 1977-1981	53

5. KYMMENEN SAARNAN ANALYYSI	55
5.1. Kymmenen saarnan yhteydet tilanteisiin, aikaan ja paikkaan	57
5.1.1. Eskatologinen saarna	59
5.1.2. Lupauksia paremmasta huomisesta ja ilon hyppäykset	64
5.1.3. Niilo Yli-Vainion ”ristiretki” pahuutta vastaan	70
5.1.4. Kuka tekee ihmeteot	77
5.1.5. Hyvän paimenen ohjaus	84
5.1.6. Näkemyksiä ihmeparantumisesta	91
5.1.7. Ihmisarvon julistus	97
5.1.8. Vappusaarna tamperelaisille	102
5.1.9. Pelastuminen	109
5.1.10. Rakkauden filosofiaa	113
6. SAARNOJEN KERTO VAT ELEMENTIT	122
7. PÄÄTELMIÄ	126
AINEISTO	131
LÄHDELUETTELO	136
	-143
LIITE (31 sivua)	

## JOENSUUN YLIOPISTO

Suomen kielen, kirjallisuuden ja kulttuurintutkimuksen laitos

TARVAINEN, SEIJA MARIA: "Tulenkantaja Alahärmästä". Niilo Yli-Vainio kertovana saarnaajana ja uskonnollisen yhteisön vaikuttajana.

Pääaineen tutkielma, 143 sivua + 31 liitesivua.

Perinteentutkimus

Toukokuu, 2001

---

Tarkastelukohteena on alahärmäläisen Niilo Antti Yli-Vainion (s. 23.2.1920, k. 16.11.1981) elämä sekä työ karismaattisena saarnaajana, helluntaiherätyksen evankelistana, pastorina ja työntekijänä. Tarkastelen hänen tuotannostaan kymmentä saarnausta sekä otoksia hänen lehtikirjoittelustaan ja kirjasistaan. Selvitän hänen yksilökehitystään myös elämäkertateoksista ja hänen päiväkirjoistaan. Tarkastelen helluntaiherätystä yhteisönä, sen toimintaa ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä mahdollisia yhtäläisyyksiä muihin herätysperinteisiin.

Teoriaosuudessa olen ottanut lähtökohdaksi yksilötutkimuksen ja tekstuaalisen kerrontatutkimuksen yhdistelmän sekä performanssin tarkastelua. Teoriaosuuden rajaamalla viitekehyksellä ja metodilla teen havaintoja aineiston näytteistä. Saarnoja käsittelen myös osana tapaustutkimusta, jonka perusteella esitän lopputuloksia myös matriisien muodossa sanallisten tulosten lisäksi.

Tutkielmassa tarkastelen aluksi helluntailaisuutta uskonnollisena yhteisönä, jonka jäsen Niilo Yli-Vainio oli. Teen havaintoja Niilo Yli-Vainion elämän kertomuksesta ja integroitumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan ja hengelliseen yhteisöön. Tarkastelen häntä myös uskonnollisena puhujana, puhetilannetta, hänen puheensa sääntöjä, perinneorientaatiota ja identiteettiä. Analysoin kerronnan kytkeytymistä kymmeneen saaraan ja mikä on tämän tarkoitus. Otan myös esimerkkejä painetusta materiaalista. Kerronta voi olla kokemukserontaa, folklorea tai sanatonta viestintää, jolla välitetään kuulijalle puhujan tai yhteisön arvoja ja normeja. Tarkastelen saarnoja kokonaisuuksina, joiden käsittelyssä olen tutkinut saarnakäsityksiä sekä saarnojen tarkastelutasoja. Arvioin, miten kerronta sopii saarnojen juonenosiin ja millaista kerronnan sisältö oli. Yksittäisen saarnan juonen ja kerronnan tarkastelussa olen pyrkinyt nostamaan esille kerronnallisia elementtejä, joita analysoin ja tulkitsen.

Esille tulevat käsitteet: yhteisönormit, yksilöantropologinen syvä tutkimus, karismaattisuus, performanssi, saarna- ja kerrontatutkimus sekä tapaustutkimus.

Tutkielman avainkäsitteitä: arvot, elämäkertomus, folklore, hurmos, identiteetti, initiaatio, kokemukseronta, kompetenssi, konteksti, kulttuurifuusio, normit, perinne, puhe, puhetilaisuus, puhuja, rakenne, representaatio, riitti, sanaton viestintä, siirtymäriitti, sosiaalinen kontrolli, supranormaali, tekstuuri, tilanne, tulkinta ja yhteisö.

## 1. JOHDANTO

Suomessa oli 1970 -luvulla tapahtunut rakennemuutos, pientilat kävivät kannattamattomiksi ja työväki siirtyi maalta kaupunkeihin työn ja paremman elintason perässä. Kirkot pelkäsivät 1970 -luvun juuretonta sukupolvea, joka oli kasvanut vapaan kasvatuksen ilmapiirissä. Suomessa jengityötä nuorten parissa tekivät monet eri järjestöt ja seurakunnat. Nuoret olivat kokeilleet jo kaikkea: päihteitä, huumeita ja vapaata seksiä e-pillereiden turvin.<sup>30</sup> Maailman levottomuudet, supervaltojen asevarustelukilpa, avaruusmatkat ja luonnonmullistukset saivat juurettomat ihmiset ahdistuneiksi, mikä antoi saarnaajille pontta odottaa ja julistaa tulevaa maailmanloppua.

Saarnaaja Niilo Yli-Vainio ja hänen vaimonsa kokivat ihmeparantumisen syövästä 1970 -luvulla ja he lähtivät kertomaan siitä muillekin ihmisille. Niilo Yli-Vainio kanto syvää huolta suomalaisen nuorison tulevaisuudesta ja hän alkoi saarnatoiminnallaan ja kirjoituksillaan herätellä ihmisiä. Hän alkoi julistaa "taivaallista vallankumousta"<sup>31</sup> sekä sisäistä ja ulkoista parantumista juurettomalle sukupolvelle. Hänen tilaisuuksiinsa alkoi virrata joukoittain ihmisiä. Media kiinnostui tästä, ja eräs toimittaja ihmetteli radiossa:

Viimeksi kuluneen seitsemän kuukauden aikana arvioidaan noin 200000 ihmisen osallistuneen Niilo Yli-Vainion kokouksiin eri puolilla Suomea ja ulkomailla. Mitä näissä kokouksissa oikein tapahtuu? Mikä saa tuhannet ihmiset liikkeelle? Ennen kuin lähdin keskustelemaan näistä asioista Niilo Yli-Vainion kanssa, otin nauhurin ja menin hänen kokoukseensa Martinlaaksoon, Vantaalla.<sup>32</sup>

Yli-Vainio oli myös rauhan mies ja toimi lääkintämiehenä rintamalla. Yritteliäisyys ja perhekeskeisyys olivat hänen elämänsä perusarvoja (Träff 1978). Hänen toimintansa ei aiheuttanut seurakuntien hajoamista<sup>33</sup>. Hänen saarnansa olivat huumorilla ja kerronnalla sävytettyjä esityksiä, jotka ovat mielestäni tutkimisen arvoista.

### 1.1. Tutkimusongelma

---

<sup>30</sup> Wilkerson - Wilkerson 1976. Wilkersonilta (1981) on ilmestynyt nuorisokirja "Risti ja linkkuveitsi" ja teoksesta on tehty elokuva, joka kuvaa pastoria, joka sai juurettoman jengijohtajan ja hänen tappelevan huumejenginsä kääntymään. Elokuva esitettiin 1980 -luvulla Suomessa nuorten seurakuntakerhoissa, kirkoissa ja helluntaiseurakunnissa ja se on tilattavissa Kristilliseltä Filmipalvelulta Keravalta.

<sup>31</sup> Yli-Vainio rukoili Tampereella 1.5.1980 "taivaallista vallankumousta". George Verwerin (1974) yhteiskristillistä "Todellinen vallankumous" -kirjasta myytiin Suomessa 1970 -luvulla.

<sup>32</sup> Lounela V-I 1977: Radio 2 -ohjelma "Kaikessa rauhassa" 9.4. 1977 . (Katso liite nro 2.) Joukkokokouksista: ks. Pentikäinen J. – Pentikäinen K. (toim.) 1992:387.

<sup>33</sup> Yli-Vainio 1977: äänite Y2. Ks. liite nro 7. ja Saari 1983.

Tämän tutkimuksen tutkimusongelmana on, minkä tyyppistä kerrontaa Niilo Yli-Vainio käytti saarjojensa sisällä uskonnollisten arvojensa, mieltymyksiensä ja normatiivisten perinteiden välitys- ja argumentaatiokeinona. Pohdin, kuinka hän toimi, jotta hän saisi kuulijat tekemään uskonnollisen ratkaisun. Tutkin, sisältävätkö saarnat myös kansanperinteelle ominaista kerrontaa. Oletukseni on, että kansanomaisen kerronta oli saarnaajan eräs tehokas työmetodi välittää ajatuksiaan.

Tutkimuksen pohjaksi luon katsauksen helluntailaisuuteen ja helluntailiikkeen taustoihin ja vertaan sitä eteläpohjalaiseen luterilaiseen herätysliikkeeseen. Tarkastelen uskonnollisen yhteisön integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja miten Niilo Yli-Vainio yksilönä akkulturoitui helluntailaiseen yhteisöön.

Tämä tutkimus on rajattu Niilo Yli-Vainion kuolinvuoteen 1981 saakka, joten tässä ei käsitellä karismaattisuudessa tai helluntaiherätyksessä tapahtuneita muutoksia sen jälkeen muuten kuin mainintana. Teen biografisen kuvauksen saarnaaja Niilo Yli-Vainion elämästä ja hänen suhteestaan ympäristöönsä yksilötutkimuksena. Aiemmin, kolmikymmenvuotisen uransa aikana, Niilo Yli-Vainiota oli totuttu pitämään vanhoillisena tuomiopäivän saarnaajana mutta 1970 -luvun lopulla tekstit olivat vaihtuneet armon evankeliumiksi.

Tutkimukseni yrittää selvittää Niilo Yli-Vainion kerronnan nivoutumista saarnan rakenteeseen. Mietin, kuinka saarnoissa oleva repertoari on toteutettu. Lisäksi etsin puheista ja teksteistä yhteyksiä suomalaiseen perinteeseen. Tarkastelen aiheitani sekä emic- että osittain etic -näkökulmista.<sup>34</sup> Olen kasvanut suvussa ja kylässä, jossa on sekä helluntailaisia että muunuskaisia ja siksi uskonnollinen ambivalenssi on minulle tuttua.

## 1.2. Metodologia ja keskeiset kysymykset

Tässä työssä käytän metodina ja viitekehyksenä yksilötutkimusta luvuissa 1-4. Yksilötutkimukseen olen yhdistänyt kerrontatutkimuksen kymmenestä saarnasta luvussa viisi. Juha Pentikäisen (1970:96-101; 1971:44) mukaan uskontoantropologinen tutkimus tarkkailee uskontoa suhteessa yksilöihin ja yhteisön käyttäytymistä. Ensimmäiseksi tarkastelen yhteisön tunnustusta ja millainen oli se yhteisö, johon Niilo Antti

---

<sup>34</sup> Sandra K. D. Stahl (1989:7) kirjoittaa, että "emic" tarkoittaa paikallisen henkilön näkökulmaa ja "etic" tarkoittaa ulkopuolisen poikkikulttuurista näkökulmaa tarkasteltavaan asiaan.

Yli-Vainio oli integroitunut ja vastaan siihen luvussa kaksi. De Waal Malefijt (1968:2-12) kirjoittaa, että uskontoa kuvataan sen kulttuurikokonaisuuden kannalta, johon uskonto kuuluu<sup>6</sup>. Uskonto on vain osa ”opittua sosiaalista perinnettä”, jota kulttuuri on, kirjoittaa Pentikäinen (1971:44). Tutkimukseni myös tarkastelee Spiron (1968:96-98) näkemyksen mukaan uskonnollista yhteisöä sosiaalisena instituutiona<sup>7</sup>. Tarkastelen ulkopuolisen näkökulmaa ja kysymystä, ovatko helluntailaiset uskonnolliset elämykset tavallisesta elämästä irrallisia<sup>8</sup>. Pentikäisen (1971:45) mukaan on mahdollista tutkia kulttuurista tasoa eli uskonnon riippuvuutta ajallisesti ja paikallisesti ekologisesta ympäristöstä. Wilson (1970:71-72) mainitsee, että paikkakunta, jossa on sosiaalista hajaannusta, vieraantumista ja yhteiskunnallisia muutoksia, on otollinen maaperä helluntailaisuudelle<sup>9</sup>.

Tutkin, millainen on rekisteröitymätön uskonnollinen yhdyskunta ja miten kulttuuri- fuusio on edennyt yhteisössä. Teen joitakin havaintoja aineistossani ilmenevistä yhtymäkohdista joihinkin muihin herätysliikkeisiin. Tapaustutkimus tutkii yksilön toimintaa tilapäisissä tapahtumissa pohtimalla ”kuinka” ja ”miksi?” ja tapaus- tutkimuksessa etsitään sisäistä pätevyyttä, rakenteen voimassaoloa, ulkoista validiteettia ja luotettavuutta Yinin (1994:6,18) määritelmien mukaan<sup>10</sup>. Itse asiassa tapaukset uppoutuvat yksilön kehitykseen ja sopivat kvalitatiiviseen tutkimukseen. Helluntailaisuudesta on kirjoittanut Kirkon Tutkimuskeskuksen johtaja Harri Heino (1984), josta myös Yli-Vainio mainitsi saarnassaan 1.5.1980. Myös Seppo A. Teinonen (1965) on käsitellyt uusia uskonnollisia liikkeitä ja yhteisöjä.

Toiseksi tarkastelen Niilo Yli-Vainiota yksilönä, kuka hän oli, mitä hän teki ja miksi hänestä tuli karismaattinen puhuja ja vastaan näihin luvussa kolme. Tarkastelen tietoja Yli-Vainion perhesuhteista, lapsuudesta, koulusta, armeijasta ym. seikoista, jotka muovasivat hänen maailmankuvaansa. Uskonnollista kommunikaatiota tukevat uskonnollisen perinteen välittyminen, sen opettaminen ja siihen tähtäävä kasvatusta, kirjoittaa Pentikäinen (1971:44). Hultkrantzin (1965:265-318) mukaan uskontoantropologinen tutkimus on myös ekologista tutkiessaan uskonnon ja ympäristön suhdetta<sup>11</sup>. Pentikäisen (1970:107-115; 1971:44) mukaan se tekee myös syvätkimusta empiirisesti aineistostaan. Yksilöllinen ja uskontoantropologinen

---

<sup>6</sup> ks. Pentikäinen 1971:44.

<sup>7</sup> ks. Pentikäinen 1971:45.

<sup>8</sup> Vrt. Lounela V-I 1977: Radio 2 -ohjelma "Kaikessa rauhassa" 9.4.1977. Katso liite.

<sup>9</sup> ks. Söderholm 1982:3.

<sup>10</sup> Tarkkuudesta ja luotettavuudesta myös Stahl 1989:18.

<sup>11</sup> ks. Pentikäinen 1971:44.

tutkimus tarkastelee uskonnollisia perinteen lajeja, kuten myyttiä, tarinaa, memoraattia ja riittiä. Tällainen tutkimus tarkastelee yksilöpsykologista, yhteisöllistä ja kulturaalista tasoa ja niiden riippuvuutta toisistaan, toteaa Pentikäinen (1971:44-45). Strunkin (1962:39-105) mukaan yksilötarkastelussa voi havaita tiedostamista (kognitiota) eli maailmankatsomusta, arvoja, uskomuksia, oppeja, uskonnontuntemusta ja maailmankaikkeuden käsitystä. Pentikäisen (1971:44) teoksessa mainitaan, että lähteissä tulee esille uskonnollisen tunteen ja elämyksen vuorovaikutustilanne ja riitit (esim. käsien nostaminen ylös), kun yksilö etsii yhteyttä supranormaaliin. Teen vertailua yhteisökriittisen ja yhteisöhakuisen saarnaajan välillä. Tarkastelen karismaattisuutta ja tutkin, mikä on Niilo Yli-Vainion perinneyhteisö.

Kolmanneksi tarkastelen, kuinka Yli-Vainio toi ilmi ajatuksiaan ja vastaan siihen pääasiassa luvussa neljä. Kaikki edes helluntaiherätyksessä eivät pitäneet liiasta hurmoksellisuudesta, mm. helluntailaisten johtajistoon kuulunut Eino O. Ahonen (1973), josta Yli-Vainio mainitsi mm. äänitteellä Y2. Yli-Vainion karismaattista esiintymistä ja puhetyyliä on nähtävissä aineistoon kuuluvassa videossa, joka on TV2:n tuottama ohjelma.<sup>12</sup> Tämänkaltaisen esiintyminen sekä hänen tuttavallinen kerrontansa saarnojen lomassa sai ihmiset massoittain saapumaan ”Elämä Voittaa” – tilaisuuksiin<sup>13</sup>. Kuitenkin hän noudatti helluntailaisia saarnaussääntöjä. Niilo Yli-Vainiolla oli retorista puhe-tyylistä kokemusta jo nuoruusajoiltaan, kun hän oli harrastajateatterissa Lapualla näyttelijänä. Joukkotilaisuudet yleensä huipentuivat siihen, että puhuja ja yleisö käyttäytyivät hurmoksellisesti sillä saarnamies sai esille tulleet ihmisen kaatumaan lattialle pitkälleen, kun hän nosti vasemman kätensä heidän otsalleen. Sosiaalinen kontrolli paljastuu äänitteissä kuuluvissa taustakommenteissa.<sup>14</sup> Pohdin, esiintyykö saarna-aineistossa suostuttelua ja mitkä olivat vaikuttamiskeinot. Etsin myös huumoria aineistosta, joka saattaa olla apuvälineenä suostuttelussa. Kansanomaisesta maailmankuvasta kertoo Knuuttila (1992), miten kaskuista voi päätellä maailmankuvaa. Luvussa neljä pohdin myös Yli-Vainion identiteettiä ja työmoraalia.

Performanssi kielellisenä esityksenä on puheasuoritus, joka sisältää folklore-viestinnän sääntöjärjestelmän. Dell Hymesin (1972:47) mukaan kompetenssi on kyky tähän suoritukseen. Kun folklorea esitetään, voidaan eriyttää itse esitys ja esityksen mahdollistava kompetenssi.<sup>15</sup> Juha Pentikäinen (1978:18-19) on kirjoittanut, että kompetentti perinteenkannattaja muuntaa tuttuja elementtejä niiden sääntöjen mukaan,

<sup>12</sup> Kaminen 1978:3.1. 1978 tuotettu TV2 -ohjelma. Katso liitteen valokuvakopiota

<sup>13</sup> Träff 1978:5-10; Saari 1983:14-19.

<sup>14</sup> Träff 1978; Saari 1983; Kaminen 1978:3.1.1978 tuotettu TV2 -ohjelma.

<sup>15</sup> ks. Siikala A-L 1984:17.



joita hän hallitsee. Etsin kerronnallisia elementtejä Niilo Yli-Vainion saarnoista luvussa viisi ja tutkin, miten hän upotti ne teksteihinsä ja tämän etsinnän lopputuloksia löytyy luvusta kuusi ja liitteestä.

Neljänneksi pohdin, miksi ja millä välineillä Yli-Vainio tahtoi välittää ajatuksiaan muille ihmisille ja vastaan siihen tutkimalla hänen saarvojaan ja muuta aineistoa luvuissa neljä ja viisi. Anna-Leena Siikala (1984) on tehnyt kognitiivisesta näkökulmasta tutkimuksen kauhajokelaiskertojien repertoaarista. Tutkimuksessaan hän tarkasteli ensin kertojan kerrontaa ohjaavia säännönmukaisuuksia, muistiprosesseja, kertomuksen käsittämistä, muistamista ja esittämistä. Kertomuksen muodostavat skeemat, jotka ovat kehyksinä kertomukselle. Kertomuksen merkitys ja kertojan tavoitteet paljastuvat kerrontatilanteessa. Samalla kertomuksella voi olla eri variaatioita tilanteen mukaan, joka vaikuttaa kerrontatendenssiin. Siikala tutki myös perinorientaatiota, sitä muovaavia tekijöitä, kertojan arvomaailmaa, elämäkokemusta ja kertojan suhdetta perinteeseen. Siikalan (1984:11-212) mukaan eteläpohjalainen kulttuurimiljöö vaikutti kertomuksiin ja antoi vaikutteita kulttuuriselle tietoisuudelle. Kognitiivinen näkökulma vastaa, millä tavalla ihminen käsittelee tietoa ja millaisin keinoin näkökantoja puolustetaan. Kognitiivisella näkökulmalla on yhtymäkohtia performanssinäkökulmaan, siksi tarkastelen tätä joidenkin saarvojen yhteydessä.

Viides tarkastelukohteeni on puhujan eli Yli-Vainion päämäärät, joihin liittyvät yksilötason lisäksi myös suhteet muuhun maailmaan ja vastaan siihen luvuissa viisi ja kuusi. Niilo Yli-Vainio kertoi monenlaisia kertomuksia saarnoissaan ja tutkin mistä ne kertoivat ja miten kerronta palveli päämäärää tai oli yhteydessä saarnan otsikkoon. Työssäni etsin myös kerronnan variaatioita. Osa oli toisten kertomaa kokemuskerrontaa, osa oli omakohtaisesti koettua kerrontaa ja osa juontui yhteisöllisestä kerrontaperinteestä (esim. ihmeellinen varjeltuminen vaaroissa). Kokemuskerronta eritellään Stahlin mukaan kolmeen asiaan: 1) kerronnassa on draamallinen juoni, 2) kertomus on pääpiirteissään tosi (totuusarvo on kuitenkin suhteellinen, sillä kertoja voi lisäillä tai poistaa jotakin), ja 3) kertomus on minä -muotoinen. Kokemuskerronnan sisältö ei kuitenkaan ole aina sama eri tilanteissa, koska kertoja aina jonkin verran manipuloi totuutta. (Stahl 1989:12,15,18.) Hänen mielestään ”olemassa olevan totuuden manipulointi tapahtuu retoriikan vuoksi – jotta kuuntelija saadaan suostuteltua arvostamaan niitä kulttuurisia totuuksia, joita esitetään kertomuksen avulla”. Myös on huomattava, että kokemuskerronnan avulla voidaan ilmaista tiettytyyppistä kätkeyttä kollektiivilta saatua maailmankuvaa yksilön mielessä, kuten "asenteita, arvoja,

ennakkoluuloja ja mieltymyksiä”, mainitsee Stahl (1989:18,19)<sup>16</sup>. Käytän osittain myös Stahlin (1989:48-49) metodologiaa etsiessäni kymmenestä saarnasta puhujan päämäärää. Tutkin saarnoissa olevan kerronnan yhteyttä saarnan aiheeseen, saarnaajan taustaan, yhteisöperinteeseen ja kansanuskoon.

Tekstejä tutkin luvussa viisi rakenneanalyttisestä näkökulmasta. Rakenneanalyysissä selvitän kymmenen saarnan juonikaaviot käyttämällä apuna Sariolan (1967) teosta saarnan ja tekstin suhteesta ja Päivikki Suojasen (1978) teosta, joka tutkii spontaanin saarnan rakennetta. Päivikki Suojanen (1978:19-20) on tutkinut rukoilevaisten saarnaa. Länsi-Suomen rukoilevaisuutta tutkiessaan hän tarkasteli saarnojen esitystilanteita sekä perinteenkannattajan ja perinnetuotteen suhdetta. Luvussa viisi selviää, millaista saarna-käsitystä tai niiden yhdistelmiä Yli-Vainio käytti tietyssä esitystilanteessa ja olivatko saarnat metodiltaan tekstuaalisia tai temaattisia vai joskus niiden yhdistelmiä. Siksi olen pyrkinyt hyödyntämään molempia teoksia etsiessäni Yli-Vainion saarnojen struktuuria vaikka Yli-Vainion saarnat eivät olleet spontaaneja lukuun ottamatta esitysteknisiltä osiltaan. Tarkastelen myös Barthesin (1971/1979:76-77) määrittelemää tekstuaalisuutta<sup>17</sup>.

Tekstikudokseen sisältyy inter-, para-, meta-, hyper- ja arkkitekstuaalisuutta Genetten (1982:9-14) mukaan<sup>18</sup>, mutta työni painottuu kerronnan tutkimiseen ja siksi tekstuaalisuudesta on ainoastaan maininta juonikaavioiden yhteydessä ja muutamissa saarnan analyysikohdissa. Tässä työssä tutkin Yli-Vainion saarnojen kytkentöjä ympäröivään kulttuuriin ja kansanperinteeseen. Juhani Sipilä on tehnyt päinvastaisen tutkimuksen Antti Tuurin tekstien välisistä intertekstuaalisista kytkennöistä Raamattuun. Sipilä tutki niitä tekstien välisten suhteiden verkkoja, joita oli Antti Tuurin romaaneissa Uusi Jerusalemi ja Maan avaruus. Hän tutki verkkojen rakennetta. Sipilä kuvailee tarinaa, pidättyvää kertojaa ja toteavaa kerrontaa. Sipilä (1995:9-52) kirjoittaa, että joissakin Antti Tuurin kirjoissa on sisäkertomuksia, jotka laventavat ja syventävät tarinaa.<sup>19</sup> Myös Anna Makkonen on kirjoittanut intertekstuaalisesta analyysistä ja ”peilaamisesta” eli *mise en abyme*stä (Dällenbach 1977 mukaan) tutkimuksessaan ”Romaani katsoo

<sup>16</sup> Stahl mainitsee nonverbaalista viestinnästä seuraavaa: "Nonverbalized folklore-attitudes, values, prejudices, tastes-would be present but "covert" in any kind of folk narrative." Stahlin metodi on psykoanalyttinen, kun hän tutki mm. veljesseurakuntalaisen naisen kerrontaa.

<sup>17</sup> Roland Barthes puhuu ”stereografisesta pluraalisuudesta”, joka Anna Makkosen mukaan merkitsee, että tekstiin kutoutuu ”sitaatteja, viitteitä, kaikuja toisista teksteistä; kulttuurin kieliä, menneitä ja nykyisiä”. Sandra K. D. Stahl (1989:71) jakaa tekstuaalisuuden neljään tasoon: metafiktiiviseen, realistiseen, myyttiseen ja ironiseen pintarakenteeseen.

<sup>18</sup> ks. Makkonen 1991:98,176.

<sup>19</sup> ks. Sipilän lisensiaattityötä <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/kotim/lt/sipila/johannes.pdf>

peiliin<sup>20</sup>. Tarkastelen Yli-Vainion kerronnan suhdetta saarnaan ja tutkin, onko se irrallista vai tarkkaan saarnaan sisällytettyä kerrontaa.

Tutkin, millainen saarna on olemukseltaan, mikä on sen teema ja runko. Koheesio edistää tekstin sidoksisuutta. Tässä työssä en tutki varsinaisesti koheesiota mutta mainitsen siitä ja myös Yli-Vainion kerronnassa ilmenevistä tyylin keinoista luvuissa 4.2 ja 5. En lähde syvällisesti pohtimaan saarnojen teologista sisältöä, vaan nostan saarnoista esille niihin liittyviä kerrontaesimerkkejä, joiden rakennetta analysoin.

Lähdekritiikkinä totean, että valittu tieteellinen kirjallisuus antaa monipuoliset mahdollisuudet tutkia tätä tapautta. Tutkiessani Yli-Vainion saarnoja olen verrannut joitakin tekstejä helluntailiikkeen johdon yhteisönormeihin, yhteiskristillisiin käsityksiin ja skeptisen kansanhimisen ajatuksiin aineistoon kuuluvista kirjasista ja lehtileikkeistä. Tieteellisen kirjallisuuden avulla voi myös esittää selitysmalleja saarnaan upottuvasta kerronnasta, sen muodostumisesta, syistä ja seurauksista. Luvussa kuusi esitän tutkimustuloksia, joissa koetan selvittää kerronnan ilmenemissuhteen saarnoissa ja niissä ilmenevää sanatonta viestintää. Luvussa seitsemän esitän johtopäätöksiä Niilo Yli-Vainiosta yksilönä ja hänen puheistaan helluntailaisyhteisössä.

### 1.3. Aineisto

Tässä tutkimuksessa käytän aineistona 10 saarnanauhaa<sup>21</sup>, lehtiartikkeleita, joita Niilo Yli-Vainio ja toimittaja Erkki Petman kirjoittivat Yhtyneiden Kuvalehtien Nykyposti -lehteen 1978-1981<sup>22</sup>, Aino Paavolan kirjeitä<sup>23</sup>, Ristin Voitto -lehden tietoja<sup>24</sup>, Viena-Inkeri Lounelan tekemää radiohaastattelua 1977<sup>25</sup>, Tuomo Kamisen tekemää TV -

<sup>20</sup> Makkonen A. 1991:17-21, 97-106; Dällenbach 1977.

<sup>21</sup> 1) Yli-Vainio 1977: Y2 Jeesuksen toinen tuleminen. 2) Yli-Vainio 1977a: Y11 Pelastuksen ajan ihanuus. 26.7.1977 Seinäjoella. 3) Yli-Vainio 1977b: Terveiset Norjasta. Saatananpalvojat! 6.12.1977 Lapualla. Kotiäänite. 4) Yli-Vainio 1978: Y3 Kuka tekee ihmeteot. 16.5.1978 Lapualla. 5) Yli-Vainio 1979: Y4 Psalmi 23. Lapualla 13.2.1979. 6) Yli-Vainio 1980: Y1 Sairaiden parantuminen. 7) Yli-Vainio 1980a: Y7 Yksilön arvo. 6.2.1980 Seinäjoella. 8) Yli-Vainio 1980b: 1.5.1980 Tampereella. 9) Yli-Vainio 1981: Y8 Pelastuminen. 20-21.2. Helsingin Messuhallissa. 10) Yli-Vainio 1981a: 20.2.1981 Saalem-seurakunnassa. Mitä on rakkaus. Helsinki.

<sup>22</sup> Petman 1978: artikkeli Nykyposti -lehdessä 9/1978, s.16,17,28. Petman 1979: artikkeli Nykyposti -lehdessä 6/1979, s. 32,33,34. Petman 1980: artikkeli Nykyposti -lehdessä 3/1980, s. 42,43. Petman 1980a: artikkeli Nykyposti -lehdessä 11/1980, s. 70,71. Yli-Vainio 1978, 1978a: artikkelit Nykyposti -lehdessä 11-12/1978, Yli-Vainio 1979, 1979a-d: Nykyposti -lehdessä 1-5/1979 ja 7-12/1979, Yli-Vainio 1980, 1980a-c: artikkelit Nykyposti -lehdessä 1-10/1980 ja 12/1980, Yli-Vainio 1981, 1981a-f: artikkelit Nykyposti -lehdessä 1-12/1981.

<sup>23</sup> Paavola 1998: Larsmosta 4.10.1998; Paavola 1999: Västerbystä 22.2.1999; Paavola 1999a: Västerbystä 30.3.1999.

<sup>24</sup> Ristin Voitto 1999:nro 40/1999, s. 19.

ohjelmaa<sup>26</sup>, Niilo Yli-Vainion päiväkirjoja, jotka ovat Mauno Saaren kirjan (1983) liitteenä<sup>27</sup> ja valokuvia, jotka ovat Tytti Träffin kirjan liitteenä<sup>28</sup>. Lisäksi tarkastelen muita lehtileikkeitä ja kirjasia osana aineistoa<sup>29</sup>. Lopuksi kiinnitän huomiota kolmeen kirjaseen, jotka Niilo Yli-Vainio oli kirjoittanut, osana hänen kirjallisesta tuotannostaan<sup>30</sup>. Elämäkerralliseen aineistoon kuuluvat myös Tytti Träffin ja Mauno Saaren kirjoittamat kirjat Yli-Vainiosta.<sup>31</sup>

Aluksi tiedustelin kirjeitse Niilo Yli-Vainiota tuntevilta sidosryhmiltä, saisinko apua tutkimustyöhöni. Noudatin annettuja ohjeita kulttuuritutkijan etiikasta, että asianomaisille ryhmille ja henkilöille, joita asia koskee, tulee etukäteen ilmoittaa<sup>32</sup>. Niilo Yli-Vainion vanhin tytär Aino Paavola, Helsingin Lähetysseurakunta, Toiminimi Hoosianna (kirjakustantamo Myllykumpu ry:n kautta) ja Yhtyneet Kuvalehdet Oy:n Nykyposti –lehti ovat toimittaneet minulle pääasiallisen aineiston, joka on vain murto-osa Niilo Yli-Vainion koko tuotannosta, joka on hajallaan ympäri Suomea. Tämän vuoksi joidenkin saarnojen päiväyksiä oli mahdoton jäljittää. Mauno Saaren kirjan (1983:279-455) liitteessä ilmenee, että Yli-Vainio saarnasi vuosina 1977-1981 arviolta tuhat kertaa.

Koska Niilo Yli-Vainio siirsi kasettien julkaisu- ja tekijänoikeuden yksityiselle musiikki- ja kirjaliikkeelle ennen kuolemaansa<sup>33</sup>, ovat tämän tutkimuksen litteraatiot hallussani ja käytettävissä ainoastaan tätä tutkimusta varten. Ostetuista nauhoista puuttuvat laulajien esitykset. Liitteenä on kuitenkin sisällysluetteloja, jotka sisältävät

---

<sup>25</sup> Lounela V-I 1977:9.4. 1977 Puheohjelmat "Kaikessa Rauhassa". Radio 2. Helsinki. Katso liite.

<sup>26</sup> Kaminen 1978:Ajankuvia. 3.1.1978 Helsinki. YLE, TV2. Video 28.3.1999 (uusinta.)

<sup>27</sup> Saari 1983:279-455.

<sup>28</sup> Antturi-Kuosmanen-Luoto 1986:28; Träff 1978.

<sup>29</sup> Lehtileikkeitä: Ahonen 1999: lehtiartikkeli elokeräyksestä Ristin Voitto 40/1999, s. 3. Helsingfors Morgonblad 1844 n:o 22. Kivikangas 1999: artikkeli vanhimmistovalinnoista. Ristin Voitto 40/1999, s. 19. Arkistoaineistoa: Lönnrotiana 80,324. Yle TV 1 ohjelma. Kirjasia: Ahonen E. O. & al. 1973: Laulajan ja Soittajan käsikirja. Antturi-Kuosmanen-Luoto 1986: Helluntaiherätys tänään. Verwer 1974: Todellinen vallankumous. Wilkerson David - Wilkerson Don 1976: Juureton sukupolvi. Sitaatteja myös muista teoksista, kuten Jalkanen 1960: Luonnon Salaiset voimat ja niiden käyttö, Luther 1988: Vähä Katekismus, McAlister: Demonit ja niistä vapautuminen, Tapio 1956: Aapo Heiskasen viikatetanssi. Musiikkiteos: Huttunen 1963: Sävelten Sanoma. Osaelämäkertoja: Saari 1983: Saarnaaja, Niilo Yli-Vainion taistelu, testamentti ja päiväkirjat. Salenius 1988: Pohjois-Karjalan profeetta. Jumalan tulta ja tunnustekoja - taustaa saarnaaja Eino Lindströmin elämästä. Träff 1978: Elämä Voittaa.

<sup>30</sup> Yli-Vainio 1962: Kuolema ajaa takaa.Yli-Vainio 1978, Yli-Vainio 1992: Miten voisin pelastua. Yli-Vainio 1967: Voiman salaisuus.

<sup>31</sup> Saari 1983. Träff 1978.

<sup>32</sup> Suojanen-Saressalo (toim.) 1982:352.

<sup>33</sup> Saari 1983:251.

selostuksia käyttämästäni ääniteaineistosta, luettelon saarnapaikkakunnista 1977-1981 ja valokuvakopion Niilo Yli-Vainiosta rukoustilanteessa.

## 2. NÄKÖKULMIA HELLUNTAILAISUUTEEN

Helluntailaisuus on alkujaan lähtöisin Amerikasta, kirjoittaa Teinonen (1965:61-63; Söderholm 1982:16). Helluntailaisuutta aluksi v. 1886 nimitettiin ”Myöhäissateen liikkeeksi” ja jota R.G. Spurling johti. Liikkeen syntyajoista on monia käsityksiä. On ajateltu, että ensimmäinen helluntailainen kokous muodostui 1892 R.G. Spurling Jr:n tilaisuuksista Tennesseeen Libertyssä. Vuonna 1907 Camp Creekissä USA:ssa perustettu Holiness Church on nykyisen helluntailaisuuden alkuyhteisö, mainitsee Teinonen. Topekan raamattu-koulussa v. 1901 myös tapahtui henkikasteita, joista kertoi pastori Charles F. Parham, että eräs hänen naisoppilaansa sai henkikasteen. Liike levisi pian Texasin Houstoniin ja Walesiin. Los Angelesissa kansaa herätteli 1906 musta saarnaaja W. J. (Charles) Seymour. Hän piti aluksi kokouksia baptistipiirissä, mutta pian hän siirtyi Azusa Street 312:ssa sijaitsevaan hylättyyn metodistikirkkoon. Tapahtumille antoi lisää yllykettä 18.4.1906 tapahtunut San Franciscon maanjäristys. Amerikassa oli tapahtunut aiemmin ekstaattisia kokemuksia jo v. 1734, kun ”suuressa herätyksessä” ihmiset huusivat, kaatuivat, hyppivät ja näkivät ilmestyksiä. Tämän ”suuren herätyksen” aloitti Jonathan Edwards. Sen jälkeen Kentuckyn herätyksessä 1700-1800 -luvulla heränneet ihmiset huusivat, parkuivat, kieriskelivät maassa, hyppivät ja nauroivat ”pyhää naurua” tai makasivat tiedottomina lattialla. Helluntailiikkeen liepeillä esiintyi jopa ekstaattisia käärmeen nostamiskultteja, jotka järjestäytynyt helluntailaisuus torjui, mainitsee Teinonen (1965:61-64).

Helluntaiherätys on vaikuttanut Pohjoismaissa 90 vuotta. Se on saanut vaikutteita englantilaisen metodistisaarnaaja Thomas Ball Barratin (1862-1940) karismaattisista kokemuksista Amerikassa 1906, kirjoittaa Teinonen (1965:72). Helluntailainen Valtter Luoto (1986:13) epäili eräässä kirjoituksessaan tarkkailijoiden päätelmiä, että Los Angelesin ilmiöt olisivat olleet joukkosuggestiota. Teinosen (1965:73) mukaan helluntai-herätys saapui Suomeen 1911 Barratin mukana ja Ruotsissa liikkeen voimakkaana johtajana toimi entinen baptistisaarnaaja Lewi Pethrus.

Etelä-Pohjanmaalle helluntailaisuus tuli 1910 -luvulla, kun Oskar Tillander ja Sylvi Mömmö alkoivat saarnata Vaasassa ja Vimpelissä. Helluntaiseurakuntia kiellettiin toimimasta sisällissodan aikaan. Kiellon kumouduttua toivat Martta Hellen ja Sanni

Hautakangas helluntailaisuuden Lapualla 1920 -luvulla. Eino Manninen toimi Ähtärissä 1920 -luvun alkupuolella ja K. A. Ylenius Ylistarossa ja Ilmajoella. Veikko ja Unto Lähde evankelioivat Seinäjokea, ja sinne syntyi helluntaiseurakunta. Alajärvellä toimivat alussa Eino Heinonen, Sanni Hautakangas ja Martta Varpenius sekä 1940 -luvulla Arvo Hankkio. Etelä-Pohjanmaalla vaikuttivat 1930 -luvulla myös Aamos Lehtinen, Eugen Kainu ja Jorma Alopeus.<sup>34</sup>

Helluntailaisuus levisi voimakkaasti, ja Pohjoismaissa oli jo v. 1953 yhteensä 1574 helluntaiseurakuntaa ja niissä yli 170 000 jäsentä, kirjoittaa Teinonen (1965:73). Hän mainitsee, että Helsingin Saalem-seurakunta on Suomessa suurin helluntaiseurakunta ja vuoden 1994 lopussa siellä oli 3343 jäsentä. Helluntaiherätys on kasvanut maailmassa ja sen jäsenmäärä oli vuonna 1989 jo 196 miljoonaa. Sen tähtisaarnaajat olivat karismaattisia parantajia, mm. William Branham v. 1946, Tommy L. Osborn, Tommy Hicks sekä Oral Roberts. (Teinonen 1965:105-111.)

## 2.1. Opillisia näkökulmia

Käsitys helluntaiherätyksen opista perustuu dos. Harri Heimon pyytämään selvitykseen Saalem -seurakunnan jäsen Lea Kärnältä (1995:104-105). Psykiatrian sairaanhoitaja Kärnän mukaan helluntaiherätyksen oppi muodostuu kuudesta opillisesta peruskäsitteestä: 1) oppi Raamatusta, että se on Jumalan Hengen erehtymätön ilmoitus, 2) oppi Jumalasta, että Jumala ilmaisee itsensä kolmessa persoonassa: Isässä, Pojassa ja Pyhässä Hengessä, 3) oppi uudestisyntymisestä, että se tapahtuu parannuksen teon ja

---

<sup>34</sup> Antturi-Kuosmanen-Luoto 1986:49,50; kirjanen kuvailee tapahtumia liikkeen sisäisestä näkökulmasta.

Jeesuksen Kristuksen vastaanottamisen välityksellä lahjana, 4) oppi kasteesta, että upotuskaste on Jeesuksen Kristuksen vastaanottamisen välityksellä lahjana, 4) oppi kasteesta, että Jeesuksen Kristuksen vastaanottamisen välityksellä lahjana, 4) oppi kasteesta, että upotuskaste on kuuliaisuuden askel ja tunnustautuminen, 5) oppi seurakunnasta, joka muodostuu vain uskovista ja kastetuista jäsenistä ja 6) oppi ehtoollisesta, jota vietetään Kristuksen kuoleman muistona ja on uskovina kastettujen yhteysjuhla ja on samalla yksi seurakunnan toimintamuoto.

## 2.2. Helluntailaisuus sosiaalisena ryhmittymänä ja liikkeen yhdistystoiminta

Helluntailaisuus pyrkii noudattamaan Raamatun ohjeita mahdollisimman tarkasti ja tätä maailmankuvaa Söderholm (1982:15) nimittää fundamentalistiseksi uskonnollisuudeksi. Kirkon Tutkimuskeskuksen johtaja Harri Heinon mukaan helluntaiherätys pitää Raamattua Jumalan sanana. Uudestisyntyminen tapahtuu uskon kautta hyvien tekojen sijasta ja tämän tapahtuman jälkeen voidaan suorittaa upotuskaste, joka avaa uskovalle seurakunnan jäsenyyden. Helluntaiherätys pyrkii järjestämään seurakuntansa alkuseurakuntien esimerkin mukaisesti ja vain uskovat voivat olla seurakunnan jäsenenä. Seurakuntalaisen moraalialia pidetään yllä opetuksen eli kirkkokurin avulla. Nautintoaineet ja tanssi olivat vielä 1980 -luvulla kiellettyjä. Henkikaste seuraa uskoon tulemistä ja henkikasteen merkinä on kielilläpuhuminen. Uskovaiset odottavat liikkeen opetuksen mukaisesti ”Hengen vuodatusta” ja maailmanloppua. Heino kirjoittaa, että liikkeen kulttuuri on koostunut uskonnollisista, hurmoksellisista elämyksistä, julistuksesta ja todistamisesta, rytmikkästä musiikista, ihmeiden odottamisesta ja liturgisten menojen karttamisesta. Kuitenkin herätyksen fundamentalistinen uskon-tulkinta pohjautuu uskonpuhdistuksen periaatteisiin, kirjoittaa Heino (1984:60-61).

Stig Söderholm (1982:45) toteaa tutkimuksessaan, että 1970 -luvun helluntailaisuus vaati jäseniltään myöntymättömyyttä ”maailmalle”. Lea Kärnä (1995:106-107) kirjoittaa, että helluntaiherätyksen ”yhteydenpito rajoittuu evankelisiin kristillisiin piireihin”. Kuitenkin esim. musiikkitalaisuuksissa voi olla yhteistyötä myös ortodoksien ja katolisten kanssa. Helluntaiherätys ei ole vielä 1990 -luvun lopullakaan rekisteröitynyt kirkoksi eikä sillä ole katto-organisaatiota ja sen jäsenet kuuluvat väestörekisteriin. Jäseneksi liittyvä liittyy myös rukoushuoneyhdistyksen jäseneksi. Herätys kuuluu Vapaiden Kristittyjen Neuvostoon, johon kuuluvat lisäksi Baptistit, Metodistit ja Vapaakirkko. Yhteis-työtä tehdään myös Vapaiden Kristittyjen Radio- ja TV -toimikunnassa, johon kuuluu myös Adventtikirkko. Myös muuta yhteiskristillistä toimintaa on, kuten mm. mukanaolo Yhteiskristillisessä Kasvatusasiain

neuvottelukunnassa (YKN). Samoin herätys on käynyt neuvotteluja luterilaisen kirkon kanssa vuosina 1986-1988 ja 1992 myös Vapaakirkko liittyi neuvotteluihin, kirjoittaa Kärnä.

Lahkot eritytetään Yingerin (1970:257-259, 262, 264-280) typologiassa hyväksyviin, aggressiivisiin ja vetäytyviin lahkoihin. Helluntaiherätys on hyväksyvä lahkoliike, joka pohtii 2000 -luvulla rekisteröitymistä kirkkokunnaksi. Toisinaan lahko voi olla oppositiossa yhteiskuntaa vastaan. Kultti on Yingerin mukaan kauimpana kirkosta. Kultti on lyhytikäinen, paikallinen ja karismaattisen johtajan ympärille kokoontuva strukturoimaton liike.<sup>35</sup> Niilo Yli-Vainion työtovereina toimivat saarnaajat koettivat ehkäistä hänen toiminnastaan kultillisia piirteitä 1970 -luvun lopulla<sup>36</sup>. Tämä kultillisuus oli todettavissa, kun Matti A. Miettinen tutki lääketieteellis-psykologista väitöskirjaansa varten niitä, jotka väittivät parantuneensa Yli-Vainion kokouksissa. "Parantuneet" haastateltavat pitivät Yli-Vainion toiminnan tutkimista jopa tabuna eli "pyhänä, jota ei saa loukata", toteaa Miettinen (1990:7-8).

Suomen Helluntaiherätyksessä kantavina voimina ovat yhdistykset. Yhdistystoiminta oli jo 1970 -luvulla vilkasta. 2000 -luvulle tultaessa yhdistysten määrä on kasvanut. Ristin Voitto -lehden viimeisillä sivuilla on yleensä lueteltu liikkeen yhdistykset.<sup>37</sup>

Helluntaiherätyksen organisaatioon kuuluvat lisäksi talvipäivät kerran vuodessa ja maakunnalliset työntekijäpäivät kaksi kertaa vuodessa<sup>38</sup>. Vuosittain järjestetään kesäkonferenssi ja maakuntajuhlia. Jäsenistö v. 1981 oli 38.255 ja herätyksen jälkeen v. 1985-1986 jäseniä oli n. 45.000, jotka tukevat paikallisseurakuntiansa toimintaa uhrivaroin. Päätoimisia työntekijöitä v. 1981 oli 343, joista 162 oli saarnaajaa ja 180 evankelistaa. Vapaaehtoisia vanhimmistoveljiä toimi v. 1981 vailla palkkaa 982 henkilöä ja solunjohtajia oli 692 henkilöä. Yhteensä vapaaehtoisia työntekijöitä v. 1981 oli 10.530 henkilöä eli neljännes jäsenistöstä. Herätys vaikutti myös lähetystyöhön, sillä v. 1981 oli 271 henkilöä kentällä mutta v. 1985 oli jo 327 ihmistä lähtenyt lähetystyöhön. Lähetysten kehitysapuosto käytti varoja v. 1985 n. 10,8 milj. mk, josta ulkoasiainministeriön tuki oli 4,3 milj. mk. Vuonna 1981 kehitysapuvarat olivat vain 2,3 milj., josta ulkoasiainministeriön tuki oli 0,9 milj. mk. Kustannustoiminta tuotti 1985 kirjanpidon laskutuksen mukaan 20 milj. mk. Raamattuopisto toimii myös lahjoituksin, oppilasmaksuin ja yhteiskunnan tuella. Sisälähetystuki oli vuonna 1985 n. 850.000 mk

<sup>35</sup> Ks. Yingerin typologia Söderholm 1982:37-40.

<sup>36</sup> Yli-Vainio 1980: äänite Y1.

<sup>37</sup> Ristin Voitto 1999:19 nro 40; Antturi-Kuosmanen-Luoto 1986:61-74.

<sup>38</sup> Antturi-Kuosmanen-Luoto 1986:61.



ja vanhempien työntekijöiden tuki oli 250.000 mk. Helluntaiherätyksen vankilatyö on yhteistyössä myös Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston kanssa. Myös IBRA -radio, TV-Inter ja Alfa&Omega TV -yhtiöiden osakkuus kuuluivat kehittyvän helluntailaisuuden työmuotoihin 1980 -luvulla.<sup>39</sup> Myös talkootyöt raamattuopiston hyväksi ja elokeräys ovat vapaaehtoistyötä<sup>40</sup>.

Paikallisseurakunta helluntailaisilla on myös rekisteröitynyt yhdistys, jossa toimii seurakunnan elimenä vanhimmisto, joka päättää seurakunnan työntekijöiden valitsemisesta.<sup>41</sup> Normeja rikkonut työntekijä saatetaan siirtää passiivijäseneksi palvelutyön ulkopuolelle. Suurimmista normirikkomuksista voi seurata seurakunnasta erottaminen. Saarnaajan tai evankelistan erottamisen tekee veljeskokous tai saarnaajapäivät. (Saari (1983:55.)

Jokainen rukoushuoneyhdistys on itsenäinen toiminnassaan. Seurakunnan johtajat, lähetystyöntekijät, vanhimmisto ja iäkkäät evankelistat rajoitetusti muodostavat helluntailaisen "presbyteerijohtoisen tilannetyypin" (presbyteeri = vanhin). Vähän aikaa uskossa olleet evankelistat, laulajat, lapsi-, sairaala-, koulu- ja vankilatyöntekijät sekä rukouspiirien johtajat muodostavat maallikkojohtoisia puhetilannetyyppejä. Tässä on huomattava ero verrattuna rukoilevaisten puhetilannetyyppeihin, joista Päivikki Suojanen (1978:136) kirjassaan kirjoittaa. Saarnaaja voi saarnassaan ja muissa tilaisuuksissa tuoda esille omat arvonsa saarnaan upotettuna kollektiivisen kontrollin alla tilaisuuksissa, joissa voi saarnata, mm.: 1) sunnuntain päiväjumalanpalvelus klo 11.00, 2) ehtoolliskokous, 3) seurakunnankokous, 4) raamattutunnit, 5) kastejuhlat, 6) lähetysjuhlat, 7) herätyskokoukset, 8) rukouskokoukset ja 9) erilaiset siunaustilaisuudet (lasten-, lähetystyöhön lähtevien-, jäseneksi ottamis-, rukoushuoneen vihkimis- ja hautajaistilaisuudet).

Myös "maallikot" eli palkattomat työntekijät voivat välittää uskonnollisia arvojaan seuraavien tilaisuuksien kautta: 1) nuortenjuhlat (niissä voi olla mukana myös presbyteerejä valvomassa), 2) rukouspiirit, 3) lähetyspiirit, 4) pyhäkoulut ja nuorten kerhot, 5) lähetyslounaat, 6) sairaala- ja vankilatiimi, 7) katuevankeliointi, 8) leirijuhlat (voi myös presbyteerejä olla mukana) ja 9) perhekirkko (avioparit ja lapset "johtavat" presbyteerien valvonnassa).

<sup>39</sup> Antturi-Kuosmanen-Luoto (Antturi E. J. (toim.) 1986:65-74.

<sup>40</sup> Ahonen 1999:3, artikkeli Ristin Voitto -lehdessä 40/99, 3.

<sup>41</sup> Saari 1983:54,55; Kivikangas 1999:19, artikkeli Ristin Voitto -lehdessä 40/99, 19.

Kun Stig Söderholm (1982:22) tutki Turun Helluntaiseurakuntaa vuosina 1973-1975, hän jaotteli säännöllisesti toistuvat kokoukset neljään tyyppiin. Niitä olivat herätys- (tai evankelioimis-), päivä-, rukous- ja seurakuntakokoukset.

### 2.3. Herätysliikkeen kulttuurifuusio yhteiskunnassa ja yksilön asema herätysliikkeessä

Herätysliikkeet sopeutuvat ajan oloon ympärillä olevaan yhteiskuntaan ja saavat vaikutteita muista elämän kulttuuri-ilmiöistä. Sitä sanotaan kulttuurifuusioksi. Yleiset maailmantapahtumat muokkaavat kuitenkin herätysliikkeiden maailmankuvaa ja niistä voi löytyä siten monia yhtäläisyyksiä.

Helluntailaisuudessa ja muissa evankelisissa herätysliikkeissä on monia yhteisiä käytäntöjä, toimintatapoja ja uskomuksia. Rukoilevaisuudessa odotetaan maailmanloppua, uskotaan maallikkojohtajaa, toimitaan rutinoituneesti, tehdään riittejä (esim. käten päälle pano), ylläpidetään uskonnollista maailmankuvaa, luodaan oma identiteetti, vaalitaan omaa oppia ja määrätään tarkat ehdot jäsenyydelle, sekä ylläpidetään kansan-opistoa, kirjoittaa Suojanen (1978:12,13). Luterilaisen kirkon muissakin yhteisöissä (esim. lestadiolaisuudessa, herännäisyydessä ja kansanlähetyksessä) tapahtuu koko ajan kulttuurifuusiota. Samoin tapahtuu katolisille ja Kilpeläisen (1975:126) mukaan on tapahtunut myös Karjalan ortodoksiperinteen kanssa, joka tuli Suomeen. Kulttuuri-fuusiotapahtuu helluntailaisuudessaakin ja muissa vapaissa seurakunnissa, mm. metodistien, baptistien, vapaakirkon ja pelastusarmeijan piirissä.

Helluntaiherätyksessä on tapahtumassa kulttuurifuusioitumista. Päivikki Suojanen mainitsee, että kulttuurifuusio on valikoivaa akkulturaatiota (=kahden kulttuurin välisestä kosketuksesta toinen tai molemmat kulttuurit muuttuvat). Näin perinneainesten synteessissä syntyy kolmas kulttuurityyppi. Hengellinen osakulttuuri yhdistyy suomalaiseen yhteiskuntaan ja siitä syntyy kansanopisto. (Suojanen 1978:15.)

Helluntaiherätys perehdyttää saarnaajansa, lähetystyöntekijänsä ja evankelistansa saarnakäytänteisiinsä ja perinteisiinsä yhteisön tarjoaman koulutuksen avulla. Kirjanen Helluntaiherätys tänään kertoo yhteisön koulutuksen historiasta vuodesta 1912 vuoteen 1986.<sup>42</sup> Myöhemmin raamattuopiston nimeksi tuli Iso Kirja ja se siirtyi Keuruulle. Kustannusliike Ristin Voitto vaihtoi kulttuurifuusiossa nimensä ja se on nyt Aika Oy.

<sup>42</sup> Antturi-Kuosmanen-Luoto 1986:59.

Aika -nimi on symboli järjestäytymisestä<sup>43</sup>. Koulutus tähtää siihen, että työntekijä hallitsee kaikkia niitä tilaisuuksia, joissa tarvitaan presbyterijohtoa.

Helluntailaisuudessa esimerkkejä kulttuurifuusiosta ovat mm. vaatetuksen ja musiikkimaun vapautuminen, erilaisten raamatunkäännösten käyttö ja rukoustopojen muuttuminen. Jo varhain helluntaiherätys hyväksyi hengellisten runojen sovittamista kansansävelmiin. Tämä tapa oli kuitenkin yleisesti käytössä kirkon ja vapaiden suuntien herätysliikkeissä jo 1800 -luvulla. Pitkään helluntaiherätys on käyttänyt ns. ”pitkää kirjaa” eli Kitarakuorokirjaa. Melodioissa on esim. paljon valsseja. Vapaakirkollinen Aimo Huttunen on sovittanut ja sanoittanut monia kansansävelmiä ”Sävelten Sanomiin”.<sup>44</sup> Yhteislaulut laulettiin aiemmin "Herramme tulee" -laulukirjasta, joka uudistettiin 1976 vapaiden suuntien yhteiseksi Hengelliseksi laulukirjaksi. Muusikoiden opastamiseksi Ristin Voitto julkaisi Ensio Joensuun toimittaman kirjan nimeltä ”Laulajan ja soittajan käsikirja”, jossa mm. eräs johtava saarnaaja Eino O. Ahonen (1973:9-14) antoi ohjeita seurakunnan toimihenkilöille<sup>45</sup>. Hengellisessä Laulukirjassa on runsaasti suomalaisia kansansävelmiä, samoin kuin 1800 -luvulla eläneitten suomalaisten runoilijoiden sanoituksia. Liikkeen vuotuinen kesäkonferenssi järjestetään juhannuksen aikoihin ja tuolloin suurkuoro ja orkesteri esittävät perinteistä ja uudempaa hengellistä musiikkia. Konservatiivinen pukeutumiskulttuuri on vaihtunut yksilöllisemmäksi ja sallii myös uskovaisten etnisyyden siinä (esim. romaaneilla).<sup>46</sup>

### 3. NIILON YLI-VAINION HENGELLISET TAUSTAT

Niilo Yli-Vainio oli syntynyt Alahärmässä 23.2.1920. Hän kuoli Espanjassa 16.11.1981.<sup>47</sup> Hän oli myös sotaveteraani ja palveli rintamalla aseettomana lääkintämiehenä. Vuonna 1962 hän oli kirjoittanut 125 -sivuisen kirjan ”Kuolema ajaa takaa”,

<sup>43</sup> Palva (1974:7-8) mainitsee VT:n aikakirjat kirjoittajan kuvauksena "temppeleistä, kultista, leeviläisistä ja temppelemusiikista" sekä juutalaisten uskomuksesta, että maailma luotiin v. 3760 eKr.

<sup>44</sup> Huttunen 1963:51,63,83, 86,91,76, 33,151,184,146,196, 206,230.

<sup>45</sup> Ahonen kirjoittaa: "Jokaisen kuorolaisen tulisi tehdä itselleen selväksi, että hän on kotonaan, työpaikallaan ja tehtävässään seurakunnassa ennen kaikkea Jumalan palvelija, jonka puheiden ja tekojen, niin kuin kaiken muunkin käyttäytymisen tulisi vaikuttaa hyvänä ja resonanssissa olevana kaikupohjana hänen esittämälleen laulun sanomalle."

<sup>46</sup> ks. Träff 1978:kuvaliite.

<sup>47</sup> Träff 1978. Saari 1983.

joka on hänen elämäkertansa. Siinä hän esiintyy toisella nimellään Anttina. Hänen kirjassaan on paljon henkilökohtaista kokemukserontaa, joilla hän "peilaa"<sup>48</sup> aihettaan.

Supranormaalit asiat olivat tuttuja myös Niilo Yli-Vainion vanhemmille. Niilo Yli-Vainio kertoo kirjassaan, että jo ennen hänen syntymäänsä hänen isänsä sai "enteen" eli tunteen, että jotain tapahtuu. Linnut näyttäytyivät hänelle ja puut nitisivät, rasahtelivat ja hankasivat, sekä kävi tuulispää, joka yritti estää isän paluun synnyttävän vaimonsa luokse. Niilo Yli-Vainion äiti myös aavisti isän tulon kotiin ja pian Niilo Yli-Vainio oli syntynyt. Vauva oli heikkokuntoinen, mutta mummo oli ennustanut, että pojasta tulee "pappi". Lumimyräkkä oli estänyt lääkäriä tulemasta paikalle.<sup>49</sup>

"Kuolema" alkoi ajaa Niilo Yli-Vainiota jo lapsuudessa: hän poltti toisen kätensä kattilassa ja siihen jäi arpi. Hänen isällään oli ennakkoaavistus onnettomuudesta. Myös tati varoitti joessa olevasta "näkestä", joka voi viedä. Myöhemmin hevonen yritti tallata Niilo Yli-Vainion ja hänen veljensä kuoliaiksi, mutta äkillinen tuulenpuuska työnsi pojat ojaan.<sup>50</sup>

Kansanperinnettä Niilo Yli-Vainio kuuli omaisiltaan. Mökin lattian alta kuului outoa ääntä ja pelättiin kummitusta, koska talosta oli puhuttu ostohetkellä. Onneksi selitys outoon ääneen löytyi ja pelko haihtui, kun selvisi, että Niilo Yli-Vainio oli kellarissa etsimässä pikkusiskoaan ja kolisteli siellä. Isoäiti oli joskus laulanut hänelle "tuonelan virrasta" sekä puhunut enkeleistä ja hengistä ja nämä asiat rikastuttivat mielikuvitusta.<sup>51</sup>

Niilo Yli-Vainion lapsuudenleikit olivat raisuja: juoksua, majanrakennusta, ongintaa, luistelua, hiihtoa ja mäenlaskua. Kerran hän oli vähällä hukkaa jokeen mutta hänen ystävänsä sai "yliluonnollista" voimaa vetää hänet maalle ja toisella kertaa Yli-Vainio loukkasi päänsä, kun hän sukelsi. Niilo Yli-Vainion veitsi putosi ja se ihmeellisesti löytyi. Hän sai lisänimet "finntuppen, vauhtisaapas ja hurri".<sup>52</sup>

---

<sup>48</sup> Dällenbach 1977:52, 71; Makkonen A. 1991:18-20. "Peilejä" (mise en abyme) ovat 1) teoksen sisäinen peili, esim. yksinkertaisen, toistuvan tai aporistisen kahdentuman kautta, 2) teoksen pienoismalli, esim. teema, teesi tai runko, jota heijastetaan tai prosessi ja 3) peilauksen kohteena on "koodi", esim. toisto tai muuntelu.

<sup>49</sup> Yli-Vainio 1962:6-8. Myös Erkki Petman (1978: Nykyposti -lehden 9/1978, 16,17,28.) artikkelissa mainitsee, että Niilo Yli-Vainio peri isänsä ennaltanäkemisen lahjoja.

<sup>50</sup> Yli-Vainio 1962:9-12.

<sup>51</sup> Yli-Vainio 1962:14, 20,24.

<sup>52</sup> Yli-Vainio 1962:18-22, 24, 26-27,37-38,43.

### 3.1. Katsaus Niilo Yli-Vainion elämään

Pentikäinen kirjoittaa, että Suomessa kyläyhteisöillä oli tapana 1900 -luvun alkupuolella palkata vähävaraiset lapset ja nuoret paimeniksi hoitamaan kylän karjaa yhteisesti. Pienemmissä kylissä paimenet olivat talokohtaisia. Paimen sai palkkseen rahaa, ruoan ja vaatteet vuorotellen kylän taloista. Aikansa kuluksi paimen veisteli, kutoi tai soitteli tuohitorvea. Paimenet tunsivat uskomustarinat esim. metsänpeitosta. Paimenet saattoivat kokea metsässä ollessaan supranormaaleja elämyksiä. (Pentikäinen 1971:57.) Myös Niilo Yli-Vainio oli aluksi paimenena, mistä hän kertoi kirjassaan:

Antista tuntui mukavalta olla paimenessa, ja hänellä oli erikoinen kiintymys eläimiin. Kun karja asettui levolle, niin Antti usein meni jonkun lehmän viereen, nojasi sen olkapäätä vasten, silitteli eläimen poskea ja katseli lehmän raukeisiin silmiin. Ja kun niistä vuoti vettä, niin Antti pyyhki paitansa hihalla lehmän poskipäitä kuivaksi. Usein Antti myös syötti osan leivästään lampaille. Eväsmaitonsa hän saattoi juottaa pikku vasikoille, jotka olivat mukana. Kun emäntä sai tästä kuulla, niin hän laittoi Antille joskus 5 litran kannun maitoa mukaan. /-/. (Yli-Vainio 1962:41.)

Koska Niilo Antti Yli-Vainio oli myös ruotsinkielinen, niin työn saaminen oli hänelle helpompaa. Vuosisadan alun työnantajat pystyivät vaikuttamaan työntekijöidensä sivistykseen ja tietämystasoon paljon. Seuraavassa on Niilo Yli-Vainion biografiset ajat ennen saarnaajakausia:

#### 1. Varhaislapsuus 1920-1926 Alahärmässä:

Niilo Antti Johannes Yli-Vainio syntyi 23.2.1920 eräässä Alahärmän torpassa Eemil ja Saima Yli-Vainion ensimmäisenä lapsena hyvin heikkokuntoisena. Perhe muutti 1921 Ekolan kylään pientilalle. Hänelle syntyi Lauri-veli ja he ovat vähällä jäädä hevosen tallaamiksi leikissä. Perheeseen syntyi Eila-sisar. (Träff 1978:11-18.)

#### 2. Koulu aika 1927-1931 Uusikaarlepyyssä:

Yli-Vainion perhe muutti Sokaluotoon viisi kilometriä Uusikaarlepyystä. Niilo Yli-Vainio oppi ruotsin kieltä ja kävi ruotsalaista koulua. Hänen isänsä Eemil Yli-Vainio oli työssä metsätyönjohtaja Nylundin palveluksessa. Työttömyys ja puute vaivasivat Yli-Vainion perhettä, ja Saima Yli-Vainio joutui myyntimatkoillaan jopa kerjäämään Pietarsaareissa. Ekolan pientila jouduttiin myymään. (Träff 1978:19-29.) Niilo Yli-Vainio joutui monesti veden varaan, kun hän todisti rohkeuttaan leikkitovereilleen. Hän joutui usein myös tappeluun kaksikielisyytensä vuoksi ja joutui joskus seisomaan koulussa. Kunta järjesti kouluaterian köyhien perheiden lapsille. Niilo Yli-Vainio sai kansakoulun opettajalta myös aterian, jonka hän koki nöyryyttäväksi. (Träff 1978:19-29.)

### 3. Varhaisnuoruus 1932-1935 Köykkärin kylässä renkinä:

Niilo Yli-Vainion ruotsinkielinen koulu päättyi ja hän pääsi Rajalan taloon paimeneksi. Niilo Yli-Vainiolla ei ollut kunnon housuja ennen syksyä, joten hän tervasi housunsa takamukset. Niilo Yli-Vainion isä osti uuden mökin Ekolan kylästä mutta joutui pankin kassanhoitajan huijaamaksi, koska kassanhoitaja ei antanut kuittia velan lyhennyksestä. Perhe joutui myymään mökkinsä ja jäämään siihen vuokralaiseksi. Niilo Yli-Vainio pääsi rengiksi osuuskassanhoitajan taloon ja teki aamuisin ja iltaisin sekatyömiehen tehtäviä ja opiskeli suomenkielisessä kansa-koulussa. Vanhempiensa taloudellisen hädän vuoksi Niilo Yli-Vainio keskeytti kansakoulun ja palasi takaisin Rajalan taloon töihin. Niilo Yli-Vainio alkoi käydä raveissa. (Träff 1978:30-39.)

### 4. Nuoruusaika 1936-1938 Alahärmässä ja Lapualla:

Hengelliset puhujat eli ”kolportöörit” kiersivät Alahärmää, ja Kujalalla oli seurat, joita Niilo Yli-Vainio tarkkaili uunin raosta. Niilo Yli-Vainio meni rippikouluun syksyllä 1936 ja sai rippipäiväksi jalkaansa kovapohjaiset ”kenkumat”. Eemil Yli-Vainio sai työtä Lapuan elokuvateatterista vahtimestarina ja muutti puolisonsa kanssa Lapualle. Heidän kotinsa tuhoutui tulipalossa. Niilo Yli-Vainio avusti vanhempiaan ja opetteli tanssimaan. Niilo Yli-Vainio sai työtä Lapuan apteekkari Oskar Löfmanin palveluksessa ja tämä kustansi Niilo Yli-Vainion autokoulun, koska tarvitsi autonkuljettajaa. Niilo Yli-Vainion vanhemmat pääsivät työhön Lapuan patruunatehtaaseen, jonne myös Niilo Yli-Vainio pääsi asentajaoppilaaksi. Niilo Yli-Vainio tapasi tulevan puolisonsa Linnea Romppalan v. 1938. (Träff 1978:40-48.)

### 5. Niilo Yli-Vainio rintamalla 1939-1944:

Talvisota syttyi vuonna 1939. Niilo Yli-Vainio vei vihille Linnea Romppalan 1940. Vihkijänä oli rovasti Ville Kuoppala. Tanssihääät vietettiin Haapakosken nuorisoseurantalolla papin paheksunnasta huolimatta. Niilo Yli-Vainio palasi seitsemän päivän häälomalta palveluspaikkaansa talvisodan aikana Savitaipaleelle. (Träff 1978:48-56.) Väli-rauhan aikana Niilo Yli-Vainiolla oli kampatehdas, joka työllisti n. 10 ihmistä (Saari 1983:38). Väli rauha loppui lyhyeen ja vuonna 1941 oli yleinen liikekannallepano. Vanhin tytär syntyi. Niilo Yli-Vainio joutui Itä-Karjalaan Syvärille lääkintämieheksi. Alikersantti Niilo Yli-Vainio haavoittui kranaattiräjäh-dyksessä ja oli sotasairaalassa miltei sodan loppuun saakka. Niilo Yli-Vainio sai Sortavalassa tiedon rauhasta, kun hän oli palaamassa rintamalle. (Träff 1978:48-56.)

### 6. Työtä ja perhe-elämää 1945-1946:

Niilo Yli-Vainio perusti puusepänerstaan. Hän osti appensa Kalle Romppalan veljeltä Kaarloilta pientilan Haapakoskelta. Niilo Yli-Vainio harrasti painia ja amatööriteatteria. Perheen taloudellinen tila oli hyvä. Linnea Yli-Vainio tuli uskonnolliseen herätykseen ja kävi helluntailaisissa kokouksissa. Luterilainen kirkko vastusti ”vääriä oppia” ja huhut kiersivät, että toiminta oli rahoitettu milloin Venäjältä, milloin Amerikasta. Viimein Niilo Yli-Vainio uskaltanut tilaisuuksiin ja tuli uskoon 26.1.1946 nuorisoseurantalon yläkerrassa ja kastatti itsensä upotus-kasteella seuraavana juhannuksena Tiistenjoen kylässä. Niilo Yli-Vainio näki ennenäkyjä ihmisjonoista ja sai näyn, jonka perusteella hän lähti evankelistan

työhön. Hänen vaimonsa suostui epävarmaan toimeentuloon evankelistan vaimona ja kahden pojan ja kolmen tyttären äitinä. (Träff 1978:57-96; Saari 1983:43.)

Näiden ajanjaksojen tapahtumia voisi kutsua Niilo Yli-Vainion elämässä kohdissa 1-5 vaiheiksi, jolloin hän oli omaksunut oman yhteisönsä käsitykset ja tavat<sup>53</sup>. Kohdassa 6 alkoi ammatillinen itsenäistyminen ja hengellinen muutostila, joka johti saarnaamaan.

### 3.2. Niilo Yli-Vainion saarnausta

Niilo Yli-Vainion saarnausta alkoi välittömästi uskoontulosta ja hän joutui kenttätöihin. Biografiset ajat vaihtelivat Niilo Yli-Vainion elämässä evankelista- ja saarnaaja-kaudella. Yli-Vainion integroituminen helluntaiyhteisöön alkoi ja eristäytyminen maailmallisista huvituksista sekä yhteistyöstä muunuskoisten kanssa.

#### 1. Evankelistakausi 1947-1955 eri paikkakunnilla:

Niilo Yli-Vainio kierteli Veikko Koiviston kanssa pitäen kyläkokouksia Lakaluomassa. Veikko Koivisto palasi viljelemään kotitilaansa mutta Niilo Yli-Vainio jatkoi kyläkokouksien pitoa Kauhajoella, Kauhavalla, Ylikylässä, Seinäjoella, Soinissa, Kolunkylässä ja viimein työntekijänä Lapualla. Hän esitteli ja myi hengellistä kirjallisuutta, kun hän kiersi kylillä. Niilo Yli-Vainio rakensi Lapualla v. 1950 Betania-nimisen rukoushuoneen yhdessä 15 talkoolaisen kanssa. Niilo Yli-Vainion vanhemmat muuttivat Pietarsaareen ja tulivat uskoon 1955. Niilo Yli-Vainio sai työkutsun Kokkolaan. (Träff 1978:111-158.)

#### 2. Saarnaajakaudet, sairastelua ja vaikeuksia vuosina 1955-1964:

Niilo Yli-Vainio oli saarnaajana Kokkolassa. Hänellä oli Jawa -niminen moottori-pyörä ja hän joutui rekka-auton yliajamaksi mutta selvisi vahingoittumattomana. Ensimmäinen paranemiskertomus ajalta on, että Niilo Yli-Vainio rukoili vanhimman poikansa puolesta, jolloin tämä parani korkeasta kuumeesta. Niilo Yli-Vainio näki erään enneunen "jyväpussista" ja lähti unen perusteella Alajärvelle. Siellä hän rakensi Helge Luoma-ahon kanssa rukoushuoneen v. 1955 joulukuussa valmiiksi. Niilo Yli-Vainiolla todettiin sydämessä veltostuma ja laajentuma sekä sepelvaltimon vioittuma. Hän pääsi Ruotsiin lomalle. Karismaattisia ilmiöitä alkoi ilmetä Ruotsissa mutta Niilo Yli-Vainio palasi sairaana Suomeen. Linnea Yli-Vainio oli varojen puutteessa muuttanut kahden poikansa ja kolmen tyttärensä kanssa äitinsä luokse. Linnea Yli-Vainio näki enneunen naisen näköisestä kuolemasta. Karismaattinen Lorne Fox Amerikasta rukoili Seinäjoella sairaitten puolesta. Niilo Yli-Vainio koki parantumisen puolen vuoden kuluttua mutta sydänvaiva ilmoitti olemassaolostaan myöhemmin Niilo Yli-Vainion vääntäessä isoä kiveä kaivosta.

---

<sup>53</sup> Niilo Yli-Vainion omaelämäkerran teksteistä löytyy puhujan persoonallisuudesta aspekteja, jotka heijastavat yleisiä enkulturaatiota (Stahl 1989:23).

Niilo Yli-Vainio näki jälleen toisen enneunen "viljasaroista" ja sen innostamana hän lähti perheineen saarnaajaksi Varkauden kauppalaan 1938 -mallisella DKW:llä. Niilo Yli-Vainio organisoii herätyksen Varkaudessa mutta sai paljon vastustusta. Perheen lapset kokivat koulukiusaamista Varkaudessa. Perhe muutti Imatralle v. 1959 ja Niilo Yli-Vainio saarnasi Simpeleellä ja sielläkin ilmeni vastustusta. Boråsin helluntiseurakunta Ruotsissa pyysi Niilo Yli-Vainiota saarnaajaksi mutta Yli-Vainio ei suostunut vaan siirtyi Kauhajoelle saarnaajaksi enneunen jälkeen. Jälleen perheellä oli ongelmia Kauhajoella, ja he muuttivat Niilo Yli-Vainion unen kannustamana Helsinkiin Malmille, josta Niilo Yli-Vainio sai saarnaajan paikan. Nuorin tytär syntyi vuonna 1960. Niilo Yli-Vainio alkoi kirjoittaa kirjasia Ristin Voitto -kustannusliikkeelle pääteemanaan helluntailainen kääntymys, ja vuonna 1978 niiden painosluku oli jo n. 350.000 kappaletta. (Träff 1978:111-158.)

### 3. Saarnaajan matkustelua Suomen ja Ruotsin välillä sekä ulkomailla 1964-1975:

Yli-Vainion perhe muutti Tukholmaan. Linnea Yli-Vainio sai työtä pankin siivoojana. Linnea Yli-Vainio osti osakehuoneiston ja Niilo Yli-Vainio saarnasi. Niilo Yli-Vainio otti kuitenkin saarnaajan toimen vastaan Helsingin Lähetys-seurakunnassa, jossa oli kaksi muuta työntekijää ja johtavana pastorina oli Eino Varis. Perhe lähti Ruotsista ja muutti Espoon Leppävaaraan. Niilo Yli-Vainio näki enneunen kuoleman vaunuista, joissa hän vaimoineen istui. Niilo Yli-Vainio sairastui syöpään 1967 (Saari 1983:20,21), ja hänelle tehtiin avanne. Leikkaushaava avautui jälleen hänen lähdettyään Ruotsiin Boråsiin saarnaajaksi. Niilo Yli-Vainio oli vain hetken Boråsissa ja siirtyi saarnaajaksi Södertäljeen.

Yli-Vainio näki jälleen enneunen, jossa ”hän kulkee idän kautta Suomeen” ja näin tapahtui, sillä hänet kutsuttiin Mikkeliin mutta hän menikin saarnaajaksi Espoon Tikkurilaan. Niilo Yli-Vainio kutsuttiin puhujaksi Amerikkaan, Thunder Bayhyn ja Vancouveriin viideksi viikoksi. Niilo Yli-Vainio organisoii Espoossa ”kotilähetys” -työmuodon. (Träff 1978:159-184.) Yli-Vainioitten perhe muutti Vaasaan 1973. Niilo Yli-Vainio kävi Israelissa Jerusalemissa ja oli Kathryn Kuhlmanin karismaattisissa tilaisuuksissa kaksi viikkoa 1974. Kun Yli-Vainio palasi Suomeen, hän osti Alahärmän Voltista mökin vaimoineen eläkepäiviään varten. Linnea Yli-Vainio sairastui syöpään ja parani samana vuonna 1976. Niilo Yli-Vainio kävi Australiassa saamassa ”uuden näyn”. Hänen suhtautumisensa muihin kirkkokuntiin muuttui myönteisemmäksi. Niilo Yli-Vainio alkoi saarnata Lapualla. (Träff 1978:184-202.)

### 4. Niilo Yli-Vainion karismaattinen huippukausi ja joukkotilaisuudet 1977-1981:

Niilo Yli-Vainio piti karismaattisia joukkotilaisuuksia, joissa väitettiin ihmisten parantuneen ja kaatuneen. Lehdistö, radio ja TV alkoivat seurata joukkotilaisuuksia. Myös poliittiset ja uskonnolliset vaikuttajat alkoivat seurata ja kritisoida joukkotilaisuuksia. Vastakulttuurin edustajat joskus häiritsivät tilaisuuksia. Julkkiksia tuli kääntymykseen. Niilo Yli-Vainion saarna muuttui yhteiskunnallisemmaksi, koska hän oli huolissaan päihteiden käytön lisääntymisestä. Niilo Yli-Vainio alkoi pitää päiväkirjaa liikkeistään, sillä hänellä oli merkintöjen mukaan vajaa tuhat saarna-puhetta eri puolilla Suomea ja ulkomaita. Hän ehti pitää 60 -vuotissyntymäpäivänsä



(Saari 1983:279-455).<sup>54</sup> Niilo Yli-Vainio kuoli Espanjassa 16.11.1981 Olárizun vuorella, ristin alle, polun viereen (Saari 1983:247-248).

Biografiasta selviää yksilön elämänkaari. Yli-Vainion elämässä oli selviä taitekohtia, jotka "sysäsivät" häntä eteenpäin vuosina 1920-1981. Mukana kulki hänen perheensä.<sup>55</sup>

### 3.3. Yhteisökriittisen ja yhteisöhakuisen saarnaajan vertailua

Päivikki Suojanen on jaotellut maallikkosaarnaajia yhteisöhakuisiin ja yhteisökriittisiin. Yhteisöhakuisen saarnaajan saarnaura kehittyy yleensä luonnollista tietä, jossa saarnaaja kasvaa yhteisönsä perinteisiin jo lapsuudestaan saakka. Yhteisöhakuinen saarnaaja kutsutaan yleensä myös paikallisyhteisön luottamustoimiin. Yhteisöhakuisen maallikkosaarnaajan ihanteita ovat perinne, vanha, oppimattomuus, kouluttamattomuus, nöyryys ja vaatimattomuus, silloin kun omaa itseä verrataan maailmallisuuteen. Päivikki Suojanen mukaan taas yhteisökriittinen maallikkosaarnaaja ei kulje eteenpäin perinteisiä kaavoja noudattaen ja voi joutua konfliktiin perinneyhteisönsä kanssa. Yhteisökriittinen saarnaaja on usein myös karismaattinen ja saarnaa usein elämäkokemuksistaan ja Suojanen mainitsee myös molempien tyyppien vastakohtapareja. (Suojanen 1978:124-126.)

Niilo Yli-Vainio ei vastannut yhteisöhakuista maallikkosaarnaajaa, päinvastoin. Hän muutti alituisen, vaihtoi työpaikkoja ja jopa maata ja muutti välillä Ruotsiin saarnaajaksi. Hänellä oli konflikteja jopa seurakuntiansa johtohenkilöiden, lastensa, vaimonsa, asuinpaikkakuntansa ihmisten ja joskus myös viranomaisten kanssa. (Träff 1978:111-158.) Juhani Kuosmasen mukaan Niilo Yli-Vainio toi tuhansia uusia jäseniä helluntaiseurakuntiin, sillä Etelä-Pohjanmaalla hänen ansiostaan seurakuntien jäsenmäärä kaksinkertaistui, Helsingin Saalem-seurakunta lisääntyi vuosina 1977-1981 n. 250 henkilöllä vuodessa ja myös Raahessa jäsenmäärä kaksinkertaistui<sup>56</sup>.

Helluntaiherätys otti yleensä innokkaan vastakääntyneen heti työhön ilman sen kummempia teologisia koulutuksia. Saarnaajan kompetenssi eli taidot ja pätevyys kasvoi ajan ja kokemuksen myötä. Evankelista kasvoi tehtävään kenttätyössä ja yleensä kutsuttiin saarnaajaksi, jos seurakunta oli saanut näyttöjä henkilön sopivuudesta työhön.

<sup>54</sup> Erkki Petman (1980: artikkeli Nykyposti -lehdessä 3/1980, 42,43.) kirjoitti Yli-Vainion syntymäpäivistä.

<sup>55</sup> Teksteissä taitekohtia elämän matkalta, jotka kuvaavat aikaa ja tilaa kutsutaan konotroopeiksi. Kertomuksen rakentuminen matkan varaan on kehys tekstille. Kehyksen sisälle upottuvat muut kertomuksen elementit. (Sipilä 1995:96.)

<sup>56</sup> Antturi-Kuosmanen-Luoto (1986:35,51,61) kirjasen näkemys on liikkeen sisältä.

(Salenius 1988:33-34.) Jotta voisi huomata yhteisöhakuisen ja yhteisökriittisen saarnaajan yhtäläisyydet ja erot, niin seuraavassa on kaavio Etelä-Pohjanmaan saarnaaja Niilo Yli-Vainion ja Pohjois-Karjalan saarnaaja Eino Lindströmin elämästä:

Nimi	Niilo Yli-Vainio	Eino Lindström
Piirre	Yhteisökriittinen	Yhteisöhakuisen
Syntymäaika ja -paikka	23.2.1920 Alahärmässä.	1.9.1909 Vihdissä.
Lapsuuden kasvuympäristö	Ekolan kylä ja koulussa Uusikaarlepyyssä.	Maaseudun rauha. Koki veljessodan ilmapiirin.
Lapsuuden seurakunta	Ev. lut. srk.	Ev. lut. srk
Sosiaalisuus nuoruudessa	Teatteri, paini ja tanssi.	Tappeli. Työväen aate.
Toiminta sota-aikana	Aseeton lääkintämies.	Aseellinen sotamies.
Ammattikokemus	Aluksi paimen, sitten renkinä, Lapuan patruunatehtaan asentajaoppilas, kampatehtailija, puusepänverstaan yrittäjä ja pienviljelijä Haapakoskella.	Tukkiauton ajaja ja pientilan pitäjä Ylämyllyllä.
Puolison nimi ja kotipaikka	Linnea Romppala Lapualta.	Lyyli Lehikoinen Polvijärveltä.
Lapsia	Kaksi poikaa ja kolme tyttöä.	Yksi poika.
Sosiaaliset suhteet kotiin	Alkoholi pilasi vain vähän suhteita ennen uskoontuloa. Uskoontulo paransi suhteita. Vaikeuksia poikien kasvatuksessa.	Alkoholi pilasi suhteita ennen uskoontuloa. Sai liikanimen ”juoppo-Lindström.” Uskoontulo eheytti perhesuhteet.
Uskoontuloaika ja -paikka	26.1.1946 Lapualla.	1947 Joensuussa.
Evangelistakausi	1947-1955 eri paikkakunnilla.	”Todistava” 1947-1948 ja 1960-1963 kiertävä puhuja.
Saarnaajakausi	1956-1981 monilla paikkakunnilla.	1949-1959 Outokummussa, 1964-1978 Outokummussa.
Suhteet seurakuntaan	Seurakuntaa lukumääräisesti kasvattava. Jätti jälkihoidon ja ongelmat muille.	Seurakuntaa hoitava. Uskollinen työyhteisölleen.
Suhteet vanhimmistoon	Ristiriitaiset. Lähti pois, jos tuli ongelmia.	Sovitteleva. Palasi pyynnöstä takaisin.
Suhteet muihin yhteisöihin	1977-1981 suvaitsevaisuutta	Pysyi omassa yhteisössään.
Karismaattisuus	Erittäin karismaattinen henkilö, ihmeet ja sairaiden parantuminen seurasi julistusta.	Karismaattinen henkilö. Sairaita parani jonkin verran ja tapahtui ihmeitä kerrottavaksi.
Yleissivistys	5 luokkaa kansakoulua ja itseoppinut.	Itseoppinut. Käynyt Vihdissä kierto/kansakoulua.
Oma terveys	Leikattu syöpä, sydänvika	Jalkasairaus (kuolio)

(Kaavio 2. Tiedot koottu: Träff 1978, Saari 1983, Salenius 1988.)

Eino Lindström oli erikoisen pidetty Pohjois-Karjalassa. Siinä, missä Yli-Vainio vaihtoi usein ammattia ja työpaikkoja, pysyi Lindström uskollisena ammatilleen ja pohjoiskarjalaiselle seurakunnalleen. Kuitenkin molemmilla henkilöillä oli merkitystä helluntaiherätyksen kasvussa ja kehittämisessä.

Miten Niilo Yli-Vainiosta tuli yhteisökriittinen saarnaaja? Siihen on vaikuttanut saarnaajan taustalla ollut elämä ja arvomaailma. Yli-Vainion tytär Aino Paavola kirjoitti kirjeessä isänsä taustoista, että hänen isänsä "vanhemmat olivat luterilaisia, myös hänen isovanhempansa. Heistä tuli myöhemmin helluntailaisia". Myös rehellisyyttä arvostettiin ja Niilo Yli-Vainion isä Eemil kehotti olemaan rehellinen. Myöskään Niilo Yli-Vainio ei sietänyt valehtelua ja epärehellisyyttä tai muiden halveksuntaa ja opetti rehellisyyttä lapsilleen. Niilo Yli-Vainio kävi myös Raamattukoulun Helsingissä pian uskoontulonsa jälkeen ja kävi itse pitämässä kurseja ja osallistui työntekijäpäiville (talvipäivät koko maalle, kevät- ja syystyöntekijäpäivät maakunnittain). Niilo Yli-Vainio harrasti myös huumoria ja sai toisetkin nauramaan jutuilleen. (Paavola 1999a: kirje 30.3.1999.) Paavolan kronikaatin mukaan hänen isänsä myös opiskeli ahkerasti:

Puheen valmistaminen, rukoillen, Raamattua tutkien, tehden muistiinpanoja, jopa Raamattujen sivut ovat merkitty muistiinpanoilla. Lähdekirjallisuutta apuna käyttäen. Kotona iso kirjasto. Ahkera lukija sekä kynäilijä. (Paavola 1999a: kirje 30.3.1999.)

Sukuperinteessä kronikaatit kulkevat isältä lapsille ja heiltä jälleen lastenlapsille. Aino Paavolan kronikaatti isänsä tervaaamista housuista oli yksi esimerkki. Niilo Yli-Vainio (1962) myös itse kertoi tästä tapahtumasta. Köyhä kansa oli kekseliästä, huumorin avullakin.

#### 3.4. Niilo Yli-Vainio ja karismaattisuus

Niilo Yli-Vainio oli hyvin tietoinen siitä kulttuuriperinnöstä, jonka hän oli esi-isiltään saanut ja tunsi kirkkohistoriasta aiemmin vaikuttaneita herätyksiä kotiseudullaan. Pohjanmaalla tunnetusti ovat vaikuttaneet evankelisluterilaisen kirkon herätysliikkeet, kuten rukoilevaisuus, lestadiolaisuus, körttiläisyys sekä vapaista suunnista vapaakirkollisuus ja baptismi. Muutamissa herätysliikkeissä ilmeni myös hurmoksellisia kokemuksia ja

glossolaliaa eli kielillä puhumista. Juha Siltala (1992:27) on tehnyt psykohistoriallisen tutkimuksen suomalaisesta ahdistuksesta luterilaisuudessa ja hän siteeraa useita lähteitä, joiden mukaan jo 1770 -luvulta saakka on Suomessa ilmennyt transsitiloja, kielilläpuhumisia, unissasaarnaamisia, kokemuksia jumalyhteydestä ja tuomiosta. Nämä ilmiöt levisivät Varsinais-Suomesta Savoan.<sup>57</sup> Kajaanissa piirilääkäri Elias Lönnrot muiden piirilääkärien tavoin teki havaintoja sikäläisestä herätyksestä 1800 -luvulla.<sup>58</sup>

Helsingfors Morgonblad selosti 1800 -luvun puolivälissä Ilmonin kirjoittaman Suomen Lääkäriseuran kertomuksen mukaan, että Kokkolan, Pietarsaaren, Uusikaarlepyyn ja Savonlinnan seuduilla olisi ilmennyt mielisairautta ja muita tauteja, jotka olivat johtaneet itsemurhiin ja murhiin ”Jumalan rangaistuksina” ja epäili tapausten liittyvän pietismiin<sup>59</sup>. Siltala kirjoittaa, että herätysalttiit ihmiset olivat menettäneet kehykset minuudelleen ja tarvitsivat lapsuuden hoivayhteisön mahtia. Niinpä ulkopuolinen saarnaaja saattoi todelliseksi yksilön tai mitätöi hänet. (Siltala 1992:35.) Tämä tarkoitti saarnaajan auktoriteettia.

Länsi-Suomessa oli 1800 -luvun alussa Länsi-Suomen hyppyherätys. Sitä ilmeni Heinin mukaan Porin seutuvilla, vasulaisuutta Vaasasta itään päin, Kokkolassa kirkkoherrakunnan herätys, Nastolassa herätys ja Itä-Suomessa Savon alueella herätystä Pielisjärvellä, Pieksämäellä ja Savonlinnassa. Kuultiin myös Viipurin ja Pietarin herätyksistä. (Heino 1976:72.) Sitten rukoilevaisuus sulkeutui ja kangistui kaavoihinsa, kirjoittaa Heino (1976:219-227). Tuomo Kamisen (1978) TV2 -ohjelmassa 3.1.1978 nähdään Yli-Vainion kokouksessa Lapuan urheiluhallissa eräs nainen makaamalla kasvoillaan maassa. Kasvoillaan makaaminen on ollut yhtenä rukoilevaisten käytänteenä 1800 -luvulla<sup>60</sup>.

Lahkolaiskysymys kiinnosti myös Nykyposti -lehden lukijoita. Niilo Yli-Vainio sai myös kriittisiä kirjeitä lehden toimitukseen helluntailaisesta ”lahkolaisuudesta”, ja eräs lehden lukija kyseli, onko television katsominen oikein. Seuraava Yli-Vainion kirjoitus paljastaa, että hän oli hyvin perillä kirkkohistoriasta ja suomalaisista uskonnollisista yhteisöistä:

<sup>57</sup> vrt. Paavonen 1990:106-110; Heino 1976:72-74.

<sup>58</sup> Lönnrotiana K. 324 SKS; Paavonen 1990:23-40; ks. Siltala 1992:31.

<sup>59</sup> Helsingfors Morgonblad 1844:nro 22, 18.3.1844; ks. Siltala 1992:34

<sup>60</sup> Heino (1976:124-130) kirjoittaa, että kasvoillaan rukoileva saattoi kokea illuminaation eli valaistuskokemuksen, joka liittyi pelastuskokemukseen rukoilevaisilla hyppääjillä.

Mitä Sinä tarkoitat "lahkolaisella"? Kyllä kai Sinä tiedät, että kun aikoinaan Luther lähti ulos katolisesta kirkosta, niin häntä ja hänen seuraajiaan pidettiin oikein emälahkolaisina. Katolilaisia on tänään maailmassa ehkä noin 700 miljoonaa ja luterilaisia vain kourallinen, joten katoliset pitävät teitä edelleenkin "lahkolaisina". Olet kai tietoinen ja lukenut Kalajoen käräjistä, missä herännäisjohtaja Paavo Ruotsalaista syytettiin eripuraisuudesta ja uuden "lahkon" perustamisesta kirkkoon. Ovatko ns. körttiläiset myös lahkolaisia? Entä evankeeliset, lestadiolaiset, rukoilevaiset, viidesläiset, kansanlähetykseläiset, kylväjät, sanansaattajat? Nämähän kaikki eroavat tavalla tai toisella luterilaisesta kansankirkosta.<sup>61</sup>

Muiden herätysliikkeiden muokkaamaan mielenmaisemaan toi helluntaiherätys karismaattista toimintaa ja antoi ihmisille kanavia äänellä itkeä, kiittää ja liikehtiä. 1940-luvun puolivälin jälkeen toi myös alahärmäläinen Niilo Yli-Vainio merkittävän panoksensa helluntaiseurakuntien palveluksessa.<sup>62</sup>

Suhteestaan karismaattiseen ilmiöön Niilo Yli-Vainio on kirjoittanut 123 -sivuisen kirjan "Voiman salaisuus". Kirjassa hän kuvailee maailmaa, joka turvautuu aseelliseen iskuvoimaan pahuutta vastaan. Yli-Vainio jakoi kristikunnan kahtia: ekumeeninen liike turvaa ihmismassojen paljouteen ja karismaattinen liike turvautuu yliluonnollisiin voimiin voittaakseen pahan. (Yli-Vainio 1967:5-8.) Hän kertoi saaneensa "henkikasteen"<sup>63</sup>, jo vuonna 1946 Helsingissä eräässä kansakoulussa ja kertoi, että hän koki sen onnen tunteena, ilona ja kielilläpuhumisena. Niilo Yli-Vainio päätti lähteä evankelistan työhön kokoaikaisesti saman vuoden viimeisenä päivänä. (Yli-Vainio 1967:39, 118-121.)

"Voiman salaisuus" -kirjassa ei tässä vaiheessa, 1960-luvulla, puhuta ihmeistä tai sairaiden parantumisesta joukoittain. Vaikka Yli-Vainion karismaattinen elämä ei ollut saavuttanut huippua, niin hän oli jo pureutunut sen lähteille ja hän argumentoi kirjan kansilehdillä voiman salaisuutta: "Voima panee pyörät pyörimään. Voima kaataa tieltä esteet. Voimaa, enemmän kuin mitään muuta, kaipaa aikamme kristillisyyttä, voimaa, ei vain teorioita! Mikä on voiman salaisuus?" Kansikuvassa on kuva koskesta kuohumassa. Yli-Vainio argumentoi, että pappien ja saarnaajien tulee olla jumalallisen voiman asiantuntijoita, ja siteeraa raamatuntekstejä teorioidensa tueksi. (Yli-Vainio 1967:115,122.)

Yli-Vainion jumalakuva oli aluksi ankara, sillä ennen karismaattista kauttaan hän pelotteli kuulijoitaan helvetillä (Träff 1978:183-185). Yli-Vainion kohdalla käänne

<sup>61</sup> Yli-Vainio 1979: artikkeli Nykyposti –lehdessä 2/1979, 18-19. Lahkoista Heino 1976:72-74.

<sup>62</sup> Antturi-Kuosmanen-Luoto (1986:49,50) kirjaseen näkemys on liikkeen sisältä.

<sup>63</sup> Vrt. henkipossessio/muuntunut tietoisuus: Söderholm 1982:128-129.

tapahtui 1970 -luvun puolivälissä, jolloin hän pääsi kosketuksiin amerikkalaiseen, rakkaudelliseen karismaattiseen ilmiöön, kun hän kävi Australiassa ja Israelissa ja koki uudistumisen, kirjoittaa Träff (1978:184-202).

Yli-Vainio korosti, ettei hän paranna vaan Jumala. Mutta kansa vaati häneltä vuosina 1977-1981 enemmän kuin hän pystyi. Yli-Vainio luotti Jumalaan ja tahtoi toimia välikappaleena ihmisten auttamiseksi. Mutta kaikki eivät parantuneet. Joku epäili ilmiötä suggestioksi, joku maasäteilyksi. Myös toimittaja Viena-Inkeri Lounela kysyi radio-haastattelussa, riittivätkö saarnaajan vakuuttelut, että apu tulee, kun ei epäile. Samoin Lounela epäili, kun ihmiset etsivät ja saavat kokouksesta lämpöä elämäänsä, eikö kokouksen lämpö ole arkielämästä irrallinen ilmiö. Yli-Vainio vastasi Lounelalle, että uskovan on kohdattava arkinen elämä Pyhän Hengen kanssa, joka asuu uskovassa, joten ilmiö ei tee irrallista oloa ihmisille.<sup>64</sup>

Niilo Yli-Vainio oli monien mielestä karismaattinen puhuja. Kirjassa "Ylipuhujat" Suojanen (1988:23) sanoo karismaattisuuden olevan johtajatyypin puhemalli. Kun karismaattinen ihminen puhuu joukoille, hän tavallaan puhuu joukkojen yli kollektiivisesti, mutta joku voi luulla sitä myös henkilökohtaiseksi sanomaksi. Herätysssaarnan kuuleva luulee saarnaajan osoittavan sanomansa juuri hänelle ja voi joko iloita tai ahdistua siitä. Näin kävi jo ennen Yli-Vainiota, kun herännäispapit saarnasivat herätyssaarvoja kansalle, mainitsee Juha Siltala (1992:58-63). Toisaalla Päivikki Suojanen (1978:68) pohtii, että yhteisön ja saarnaajan välillä vallitsee persoonallinen luottamus saarnaajan ominaisuuksiin ja kykyihin. Suojanen kirjoittaa, että tätä nimitetään dialektiseksi, sosiaaliseksi vuorovaikutussuhteeksi, jota karismaattinen johtajuus edustaa.

Karisma tulee kreikan kielen "kharisma" -sanasta. Sen uskonnollinen tulkinta on lähtöisin Uudesta Testamentista, jossa henkilö saa käyttöönsä "armolahjoja", esim. parantamisen armolahjan.<sup>65</sup> Päivikki Suojasen (1988:24) kirjassa on maininta, että karisma on yksilöllinen kvaliteetti, joka erottaa tämän tavanomaisista ihmisistä. Tällaisen ihmisen uskotaan voivan käyttää yliluonnollisia voimia ja karismaatikko on varustettu poikkeuksellisilla ominaisuuksilla. Suojanen pohtii, että karismansa vuoksi yksilö voi saada erilaisen kohtelun kuin muut.

<sup>64</sup> Lounela V-I 1977:Radio 2 -ohjelma "Kaikessa rauhassa" 9.4. 1977. Katso liite.

<sup>65</sup> Suomen Piipliaseura Uusi Testamentti 1992: 1 Kor. 12:4-11. Max Weber (1965) pohtii myös karismaattisuutta, protestanttista etiikkaa ja kapitalismin henkeä.

### 3.4.1. Muuntuneen tietoisuuden ulottuvuuksia

Karismaattisuuteen liittyy monenlaisia supranormaaleja ilmiöitä. Tarkastelin muusta aineistosta Yli-Vainion elämään liittyviä yliluonnollisia tapahtumia. Supranormaaleja ilmiöitä ovat esim. varallisuuden karttuminen, sairauksista paraneminen, varjeltuminen ym. ilmiöt. Tytti Träff (1978) ja Mauno Saari (1983) kuvailevat Yli-Vainion perheenjäsenten kertomia ihmetarinoita. Varallisuuden karttuminen oli yksi ihmetarinan aihe. Yli-Vainion perhe ei ollut kenellekään kertonut tarvitsevansa tiettyjä tavaroita mutta ne tulivat ihmeellisesti juuri puutteen hetkellä, kertoo Tytti Träff (1978:101). Kerran hän rukoili 5000 mk ja sai samalla viikolla "vastauksena" 14500 mk Lapualla (Saari:1983:53,54).

Ilmaisia lomamatkoja järjestyi "ihmeinä", sillä Yli-Vainio pääsi ystävien kustantamana lomalle Ruotsiin, kirjoittaa Träff (1978:122,123). Myöhemmin Yli-Vainio jälleen sai ilmaisen matkan Jerusalemiin, jossa hän kuuli ennustuksen, että ihmeiden aalto tulee Pohjolaan (Träff 1978:186,187). Asunnon järjestyminen tapahtui ihmeellisesti ja uusi talo järjestyi, kirjoittaa Träff (1978:116,117). Yliluonnollinen varjeltuminen oli myös ihmetarinoiden aineksina. Kerran Yli-Vainio oli jäänyt moottoripyöränsä kanssa kuorma-auton alle. Onnettomuudella oli silminnäkijöitä ja kaikkien ällistykseksi kapusi ylös vahingoittumattomana ja samoin moottoripyörä säilyi ehjänä. (Träff 1978:112,113.)

Karismaattisuuteen kuuluu myös enneunien näkeminen. Unet hallitsivat Yli-Vainioiden elämää suuresti, samoin "ilmoitukset" uskovien kautta ja erilaiset näyt. He joutuivat muuttamaan yli 30 kertaa, ja monet muutot johtuivat supranormaalista ilmoituksesta unien tai enteiden kautta. Mauno Saari kertoo kirjassaan, että Niilo Yli-Vainio näki Vaasassa uransa alkupuolella unen, joka on tyypillinen luontouni. Unessa Niilo Yli-Vainio käveli sakeaan metsikköön, jossa on lehmuksia, jotka tekevät holvi-maisen käytävän maastoon. Puita tuli unessa niin paljon, että kauemmas ei enää päässyt. Nukkuessaan Niilo Yli-Vainio näki kurjan vaimonsa mökin portailla kääntyessään takaisin. Niilo Yli-Vainiolla oli kädessään pistosaha. Yli-Vainion uni päättyi siihen, että kirkonkellot jymisevät kovaa yli tienoon. (Saari 1983:29.)

Mielenkiintoinen havainto on Juha Pentikäisen (1971:286) kirjassa, kun hän tarkastelee kansankertoja ja ortodoksiuskoisen Marina Takalon kerrontaa (259), jonka mukaan metsänhaltijan voi nähdä unissa. Metsänpeittoon joutunut oli kiroissa jonkun pahansuovan ihmisen taholta (976,966). Myös piru saattoi laittaa ihmisen

metsänpeittoon, mainitsi Takalo (745). (Virtaranta 1958:82-83; Pentikäinen 1971:287-288.) Unessaan Niilo Yli-Vainio joutui ”metsän peittoon” eli puut peittivät hänet holvimaisesti eivätkä päästäneet häntä eteenpäin. Kirouksen kohteena hän näki unessa sairaan vaimonsa mökin rappusilla. Metsä-työmiehen tavoin hän raivasi esteet pistosahallaan unessaan ja unessa uskonnollinen funktio paljastuu: kirkonkellot voivat soida yli tienoon, koska osittain kaadettu metsä ei sitä enää estä.

Suomalaisessa kansanperinteessä ihmisen suhde luontoon on kunnioittava. Metsästä sai pyytämällä elannon, kotinsa rakennustarvikkeet, marjoja ja sieniä, suojaa viholliselta ja metsässä uskottiin olevan yliluonnollisia voimia. Moni ihminen käveli vaikeuksissaan metsässä etsimässä haltioilta apua ennen kristinuskon saapumista. Mauno Saaren (1983:20-31) kirjassa on kuvaus myös Niilo Yli-Vainiosta, joka saarnaauransa kriisivaiheessa käveli metsässä vuonna 1975 ja vuonna 1976 Härmässä.

Niilo Yli-Vainiolta oli leikattu suolistosyöpä toistamiseen ja myös hänen vaimolleen tehtiin 9.9.1976 leikkaus, jossa löytyi kudossyöpä. Niilo Yli-Vainio alkoi kulkea Härmän metsissä päivittäin tuntikausia. Hänen kirkkonsa oli koivikon pylväät ja hänen rukousmattonsa oli sammalikko. Illan hämärässä tuuli lehahti Niilo Yli-Vainion ympärillä ja hän istui metsän mätäneville lehdille. Hän koki piileksivänsä kuin metsärosvo ihmisiä, paini ajatuksellisen pirun kanssa ja elätteli toiveita itsemurhasta, jos joku näyttäisi hänelle toteen, ettei Jumalaa ole olemassa. Viimein sammalmätäs kastui hänen kyynelistään ja hän palasi kotiin, jossa oli kutsu saapua Australiaan. Linnea-vaimo jopa uskoi, että hän voi parantua matkalla. Tätä vahvisti juuri vieraisille tulleen kokkolalaisen naisen näkemä uni Niilo Yli-Vainiosta taulun maalaajana, kirjoittaa Saari (1983:20-31).

Tytti Träff (1978:91) kuvaa, että jo 1940 -luvun lopulla Yli-Vainio näki ennenäyn ihmis-jonoista ja niiltä kahleet putoavat jo uskoon tullessa. Alkua ajoilta oli myös uni huoneesta, jonne ei jalkakipuinen Yli-Vainio päässyt, sillä vain terveet päästettiin sisälle, kirjoittaa Träff (1978:93). Träff (1978:94) mainitsee, että eräs mies profetoi Yli-Vainion kutsumuksesta ja voiman puetuksesta jo alkuaikoina. Myöhemmin Yli-Vainio näki unta, että Eila-sisar joutui ”vanhan ukon” kosimaksi, vaikka oli naimisissa. Hän hätisti unessa miehen pois mutta ukko meni vain pihalle. Eila sairastui, parani tilapäisesti ja kuoli vuoden kuluttua. (Träff 1978:109-110.)

Joskus Yli-Vainio näki unia, jotka liittyivät maanviljelykseen. Kun hän oli herännyt, tulkitsi hän unet hengellisesti. Kerran hän näki unen selässään olevasta jyväpussista, joka otettiin pois. Pian tapahtui niin, että Yli-Vainion taakka Kokkolassa saarnaajana



otettiin pois ja hän lähti sieltä pois eteenpäin. (Träff 1978:115.) Yli-Vainio näki unen neljästä peltosarasta, jotka olivat leikatut ja olivat kuhilaililla. Hän näki unessa etukäteen Varkauden kauppalan, vaikkei ollut koskaan siellä käynyt. Tuloksena he muuttivat neljän työvuoden jälkeen Alajärveltä Varkauteen. (Träff 1978:132-134.) Enneunet jatkuivat, sillä Yli-Vainio näki unen Helsingistä, jonka metsän hän kuulemma sytytti palamaan. Myöhemmin Yli-Vainio oikeasti pääsi Malmin Saalemiin saarnaajaksi marraskuussa 1962. (Träff 1978:155,156.) Tässä yhteydessä kauhajokelainen sai "profetiasanomaa", että seuraava seurakunta on "kivinen". Niin olikin, koska ihmiset eivät Helsingissä jaksaneet matkojen takia tulla tilaisuuksiin. (Träff 1978:157.)

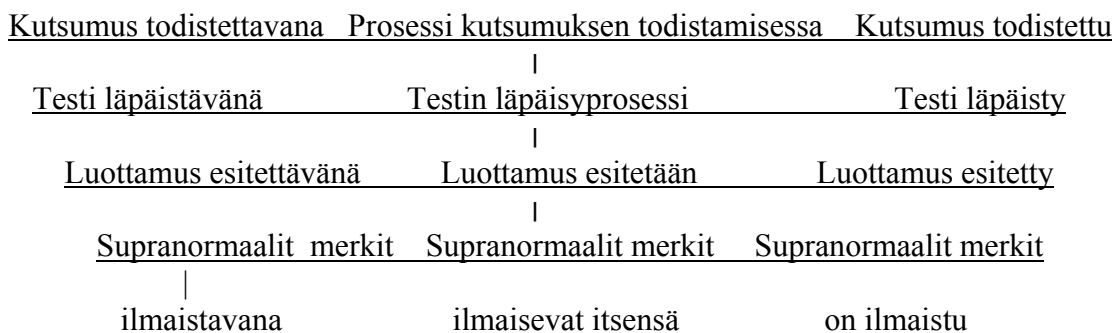
Myöhemmin Niilo Yli-Vainio näki unen mustista hevosista, vaunuista ja mustista valjaista sekä tupla-arkusta. Hän ajoi niitä vaimonsa kanssa. Seurakunnan nainen näki näyn, jossa Yli-Vainio ei kuolekaan vaan kuluttaa monet sukkaparit. Niilo Yli-Vainion vatsassa todettiin syöpä ja hän joutui leikkaukseen ja sai avanteen mutta toipui muuten. (Träff 1978:165-167,171.) Marraskuussa 1981 Yli-Vainion vaimo näki unessa tyttärensä esiintyvän mustissa vaatteissa. Hän soitti Espanjaan miehensä ja tyttärensä perään ja oli huolissaan. Vähän ajan perästä Niilo Yli-Vainio kuoli ja tytär todellakin joutui pukeutumaan mustiin. (Saari 1983:247.) Edellisessä unessa usein toistuva sana "musta" merkitsee kuoleman läheisyyttä paralleelina. Mustat hevoset ovat kenties alluusio Ilmestyskirjan hallaviin hevosiin (Ilm. 6:8). Kielikuvana jatkuvasta elämästä on "monet sukkaparit".

Pentikäisen kirjassa mainitaan, että suomalaisessa kansanperinteessä musta hevonen liittyi huoliin. Marina Takalo uskoi, että "kuolema vetää ihmisen" (269) ja että unessa lauraa takovat, naulaavat ja veistävät tietävät kuolemaa. (Pentikäinen 1971:273,276.) Marina Takalon usko perinteen kannattajana oli fatalistinen: jumalallinen tuomio tuli aikanaan ja kuolema "näköili" eli ilmoitti itsestään ennakkoon, kirjoittaa Pentikäinen (1971:372). Myös Niilo Yli-Vainion ja hänen vaimonsa uskossa on nähtävissä fatalistin piirteitä, jossa asiat ilmoitetaan etukäteen.

Yli-Vainio näki ennen kuolemaansa unen, että hän oli Suomessa ja antoi johonkin jotain. Joku sanoi unessa: "Miten noin paljon?" Ääni vastasi: "Jumala kasvattaa kahvin ja taivas antaa vettä". (Saari 1983:414.) Yli-Vainio piti viimeisen saarnansa Espanjassa, jossa tahtoi Jumalalta "lisäämppeerin, jotta enemmän tapahtuisi" mutta enteellisesti sanoi voivansa jäädäkin Espanjaan. Saaren (1983:247-248) mukaan näin tapahtuikin, ja Yli-Vainio kuoli sydänkohtaukseen 16.11.1981. Voisi kysyä, mitä uni kahvista ja vedestä tarkoitti? Voi olla, että Yli-Vainion lääkäri oli kieltänyt Niilo Yli-Vainiota juomasta

liikaa kahvia, koska hänen sydämensä oli heikko. Unessa kahvi sai toisen ulottuvuuden: sekin on mustaa, siinä voi piillä kuolema.

Eri uskonnoissa käytiin erilaisia initiaativvaiheita läpi, ennen kuin henkilö oli sovelias uskonnolliseen tehtävään. Niitä kutsutaan siirtymäriiteiksi, kirjoittaa Söderholm (1982:56). Siirtymävaiheita ovat myös avustaminen seurakunnan tehtävissä, oma "kutsumus" hengelliseen työhön, seura-kunnan kutsu hengelliseen työhön, tehtävään asettaminen ja siunaus sekä yliluonnollinen "voitelu" tehtävään. Kutsumusta voivat vahvistaa profetiat, unet, enteet, ihmeet ja näyt. Niilo Yli-Vainio initioitui hengelliseen tehtäväänsä myös unien avustuksella. Edellä olevista esimerkeistä näemme unien ja näkyjen merkityksen initiaativvaiheissa: enteet, profetiat, jyvätaakan kanto, metsä- ja peltounet, vaimon näkemisen lahja, unet matkustamisesta ja viesteistä, viimein taulun maalaus ja varoitus-unet kuoleman läheisyydestä. Nämä ovat myös Yli-Vainion todistuksia siitä, "kuka tekee ihmetöitä". Samoin unessa tapahtuva initioituminen voi noudattaa Claude Brédmondin (1970) struktuurista metodia, jota Stahl (1989:69) sovelsi erään informanttinsa uneen. Vastaavasti Yli-Vainion "initiaatiounien" kaavio olisi:



(Kaavio 5. sovellettu mallista: Stahl 1989:69.)

Jos tulkitseisi unta William C. Dementin (1976:85) ajatuksilla, niin ihminen joskus voi muistaa unen, kuin se olisi todellisuudessa tapahtunut, koska REM-unessa nähdyt unet näyttävät unennäkijästä tosilta.

### 3.5. Niilo Yli-Vainion suhde kirkkoihin

Niilo Yli-Vainion isoäiti oli toivonut, että Niilo Yli-Vainiosta olisi tullut pappi aikuisena mutta varojen puutteessa näin ei käynyt. (Träff 1978:29,43,48-65.) Niilo Yli-Vainio tuli uskoon 26.1.1946 Lapualla ja kastettiin upotuskasteella siellä joessa juhannuksena 1946 ja ryhtyi helluntailaiseksi evankelistaksi saman vuoden lopulla (Yli-

Vainio 1967:118-123). Henkinen irrottautuminen kansankirkosta oli sen jälkeen selvää. Irrottautuminen kansankirkosta näkyi hänen kirjoituksissaan ja puheissaan arvosteluna kansankirkkoa ja sen teologista opetusta kohtaan. Vielä 1967 hän kirjoitti, että monissa kirkkokunnissa on kristittyjä, jotka tekevät työtään kiivaillen opin puhtaudesta. Yli-Vainio väitti, että tämän päivän maailma ei tahtonut nähdä ”harmaisiin ja tummiin pukeutuneita kristittyjä” tai ”muotojumalasia, kangistuneita kirkonmenoja”. (Yli-Vainio 1967:7,17,36,41.)

Niilo Yli-Vainio oli täydellisesti saarnauransa alkupuolella sopeuttanut ajatusmaailmansa helluntailaiseen oppiin ja näkemykseen, että oikea kristitty tekee pesäeron maailmaan ja valtioon sitoutuneisiin kirkkokuntiin. Suomeen tullut amerikkalainen karismaattinen ilmiö muutti tätä suhdetta ja Yli-Vainio tunnusti olleensa siihen saakka ”kovien puheiden mies”, kun hän kirjoitti kirjasensa ”Käskynjaolla”.<sup>66</sup>

Niilo Yli-Vainion suhtautuminen muihin kirkkoihin ja kulttuureihin avartui ja se on todettavissa saarnoista ja hänen kirjoituksistaan Nykyposti -lehdessä. Hän oli eräässä radiohaastattelussa jopa valmis lähettämään vastakääntyneet kansankirkkojen helmaan, jos uskovaisiksi tulleet eivät löytäneet hengellistä kotia helluntailaisuudesta.<sup>67</sup> Myös Niilo Yli-Vainio toivoi, että hengellinen uudistus leviäisi kansankirkon piiriin:

Totta totisesti kiitän Jumalaa, että urheiluhallit ovat jo yli neljä vuotta täyttyneet kansanjoukoista, 3000-6000 viikossa. Mutta eikö yhtä hyvin suuret kirkot voisi täytyä? Nehän on rakennettukin sitä varten. Se voi olla monien saarnojen laita kuin entisen papin. Oli yöllä tulipalo, ja papin kaikki vanhat saarnat ja tekstit paloivat. Pappi suri ja itki sitä. Yksi kylän mies näki papin surun ja hän sanoi: - Kyllä ne joutikin palaa, ne oli niin kuivia!<sup>68</sup>

Niilo Yli-Vainio arvosti lukeneisuutta, sillä hän hakeutui oppineiden seuraan, vaikka oli itse oppimaton. Tästä todistaa hänen kirjeiden kirjoittelunsa pääministerille, piispalle, arkkipiispalle ja papeille. (Saari 1983:208-221.) Muiden kristillisten yhteisöjen kritiikkiin kaatumis-ilmiöistä Yli-Vainio vastasi siteeraamalla Raamattua. Raamatussa on mainintoja kaatumisista ja jopa Jeesus lankesi ahdistuksessaan maahan

<sup>66</sup> Saari 1983:276. Träffin (1978) kirjassa on luettelo Yli-Vainion kirjoittamista kirjasista: Järkyttävä maailma (-65), Kristitty vai käännyttäminen (-78), Kuolema ajaa takaa (-62), Käskynjaolla (-75), Miten voisin pelastua (-78), Nälkä (-65), Palmukaupungin sokea poika (-64), Sinä voit täytyä Pyhällä Hengellä (-69), Tuttuja molemmilla puolilla (-69), Vai ei Jumala paranna (-79), Vapautuminen, kuolemanpelosta, synnistä ja sairaudesta (-83), Voiman salaisuus (-67), Yö ilman unelmia ja Öljyn ihme, jotka kustansi Tikkurilassa Ristin Voitto ry.

<sup>67</sup> Lounela V-I 1977: Radio 2 – ohjelma ”Kaikessa rauhassa” 9.4.1977. Katso liite.

<sup>68</sup> Yli-Vainio 1981f: lehtiartikkeli Nykyposti -lehdessä 12/1981, 118.

rukoilemaan<sup>69</sup>. Kaikki eivät kuitenkaan hyväksyneet kaatumisilmiöitä Yli-Vainion tilaisuuksissa.

Yli-Vainio oli keskustellut teologian tohtori Harri Heinon kanssa, joka oli tehnyt tutkimusta tästä uudesta herätyksestä. Tutkimus oli osoittanut, että tämä herätys ei ollut repinyt kirkkokuntia hajalle vaan yhdistänyt niitä, joten kritiikki oli joskus positiivistakin.<sup>70</sup> Harri Heinon kirjassa ”Vapaat suunnat suomalaisessa sielunmaisemassa” mainitaan, että uskonnolliset joukkotilaisuudet kasvattivat myös vapaiden uskonnollisten yhdyskuntien jäsenmääriä, sillä Harri Heinon (1988:11) tutkimuksessa helluntaiherätyksen jäsenmäärä oli vuonna 1980 noin 36.700 ja vuonna 1985 jo 42.550. Vapaiden suuntien kasvua jarrutti luterilainen yhtenäiskulttuuri ja sen sisällä toimivat herätysliikkeet. (Heino 1988:17-21.)

#### 4. NIILLO YLI-VAINIO PUHUJANA

Niilo Yli-Vainio välitti käsitystään maailmasta ainakin osittain saarnoissaan ja teksteissään. Maailmankuvaa on tutkittu monella eri tavalla. Tutkimuksessaan James W. Fowler (1981; Pentikäinen 1992:36) on löytänyt ihmisen uskonnollista kehitystä kuusi astetta, jotka ihminen läpi käy elämänsä aikana. Näitä ovat 1) ensimmäisen elinvuoden erittelemätön usko, 2) varhaislapsuuden intuitiivis-projektiivinen usko, 3) myöhemmän lapsuuden kirjaimellis-mystinen usko, 4) teini-iän synteettis-tavanomainen usko, 5) varhaisaikuisen yksilöllisesti harkitseva usko ja 6) keski-iän vahvistunut usko joka vanhempana voi muuttua universaaliseksi. Fowler tutki myös ihmisen moraalikehitystä, loogista kehitystä ja kykyä käyttää symboleja. Kun tarkastelemme Niilo Yli-Vainion yksilöllistä kehitystä, voimme huomata hänen käyneen läpi nämä prosessit.

Ihmisen toimintaa ohjaavat tiedostetut ja tiedostamattomat motivaatiot. Saarnoissa ja antologioissa kerrotaan Niilo Yli-Vainion elämästä ja hänen maailmankuvastaan. Kertojien kiinnostus eri aiheisiin antaa kertojalle mahdollisuuden ilmaista itseään persoonallisesti, olla sosiaalisessa kanssakäymisessä ja rakentaa minäkäsitystään, kirjoittaa A-L Siikala (1984:13). Niilo Yli-Vainion kiinnostus eri aiheisiin huomataan erityisesti Nykyposti -lehden artikkeleista. Hän oli laajassa kanssakäymisessä tavallisten ihmisten ja jopa päättäjien kanssa saarjojensa avulla.

<sup>69</sup> Suomen Pipliaseura Uusi Testamentti 1992:115.

<sup>70</sup> Yli-Vainio 1980b:äänite 1.5.1980.

#### 4.1. Puhetilaisuuden rakentuminen helluntailaisuudessa

Puhetapahtuma on kuulijoiden ja osallistujien havaittavissa, nähtävissä ja kuultavissa. Tilanteet voidaan analysoida asettamalla puhetilanteet sekvenssijonoiksi. Sitten voidaan tarkastella, mitä sääntöjä tilanteet noudattavat. (Suojanen (1978:160-161.) Stig Söderhom (1982:7,8) oli käynyt Niilo Yli-Vainion parantamiskokouksessa Turun jäähallissa toukokuussa 1978 tekemässä valokuvadokumenttia. Hänen uskontoantropologisessa tutkimuksessaan ilmenee, että vuosina 1973-1975 Turun helluntaiseura-kunnissa noudatettiin herätyskokouksissa seuraavaa ohjelman perusrakennetta: ensin on alkutervehdys, yhteislaulu (t), sitten on puhe ja yhteisrukous. Näiden jälkeen kuoro laulaa ja sitä seuraa ilmoitusasiat. Varsinainen saarna on seitsemännellä tilalla. Lopuksi on yhteislaulua, pieni puhe, yhteisrukous ja jälkikokous, mainitaan Söderholmin tutkimuksessa. (Söderholm 1982:23.) Vielä vuosina 1977-1981 oli yleistä, että herätys-kokoukset noudattivat tätä kaavaa. Niilo Yli-Vainion joukkotilaisuuksissa eli herätys-kokouksissa oli yleensä seuraavat kaavat: 1) alkupuhe, 2) alkurukous, 3) seisomaan nousu, 4) yhteislaulu, 5) todistuspuheenvuoroja tai esitys, 6) spontaani tai osittain jäsennelty saarna, 7) jälkipuhe (loppukokous), 8) ylistyshetki, 9) ilmoitukset ja mainonta, 10) rukouskehotus, 11) rukouspalvelu ja 12) kuorolaulu. Tämän ”yleis-kaavan” kohtien 6-11 sisälle rakentui saarnaajan puhetilanne.

Yli-Vainion joukkotilaisuudet muodostuivat myös saarnan loppupuolella ja sielunhoitotilanteissa myös värikkäiksi esityksiksi, jossa oli puhujan ja yleisön välistä vuorovaikutusta ja liikehdintää. Sandra K. D. Stahl kirjoittaa, että performanssin voimaan sisältyy se, että esittäjä tekee eleitä, jotka tekevät esityksen tuttavalliseksi. Performanssissa yhdistyvät esityksen eloisuus ja tuttavalliset sisäiset viittaukset sekä esiintyjän/puhujan mahdollinen kerronta elämästä ja menneisyydestä. Monesti uskotaan, että performanssi on vain retorista kulttuuristen lähteitten manipulaatiota, mutta performanssin voima kytkeytyy sen välittömyyteen ja läsnä olevan henkilön yksilölliseen esitykseen ja vuorovaikutukseen yleisön kanssa. (Stahl 1989:43.)

#### 4.2. Niilo Yli-Vainion käyttämät saarnaussäännöt

Saarnaussääntöjen tunteminen on osa hyvin menestyvän saarnaajan puhetekniikkaa. Puhetilanteet rakentuvat Dell Hymesin (1972a:58-70) mukaan mm. seuraavista komponenteista:

- 1) Kehykset (setting), jotka jakaantuvat fyysiseen tapahtumapaikkaan ja -aikaan sekä kulturealisesti määriteltyyn tilannetyyppiin.
- 2) Osallistujat (participants), jotka ovat puhujia, kuulijoita, lähettäjä eli sanoman lähde (voi olla eri kuin puhuja) sekä vastaanottaja eli puhuteltava (ei tarvitse olla kuuliija).
- 3) Päämäärät (ends). Seuraus tai tarkoitus, joka johtaa päämäärään.
- 4) Puheaktien kompositio (act sequencies), joita ovat sanoman muoto ja sen sisältö.
- 5) Avain (key), jona voidaan käyttää esim. puheaktin sävyä tai tyyliä.
- 6) Välineet (instrumentalities), joita ovat kanava (puhe tai kirjoitus, media) ja puheen muodot.
- 7) Normit (norms), joita ovat a) vuorovaikutusnormit, b) tulkintanormit. Vuorovaikutusnormeja ovat puheikäyttäytymissäännöt: mitä puhutaan, mitä vaietaan, milloin saa huutaa, milloin kuiskataan jne. Tulkintanormeja ovat puheikäyttäytymisen tulkintasäännöt, joita ovat esim. puhujan äänen korottaminen ja sen merkitys.
- 8) Perinteenlajit (genre), joita ovat esim. keskustelu, rukous, luento, myytti.<sup>71</sup>

Niilo Yli-Vainio sovelsi vaistonvaraisesti saarnaussääntöjä helluntailaisuudessa. Kehyksenä oli vuonna 1977-1981 yleensä joukkotilaisuuteen sopiva suuri tila, jossa oli puhujalava. Aika oli yleensä iltaisin, paitsi sunnuntaisin myös iltapäivisin. Tapahtumapaikka oli sellainen, minne nk. "ei-pelastuneet tai uskomattomat" saattoivat tulla. Osallistujina oli yleisö, saarnaajia, seurakuntalaisia, media ja huoltohenkilöstö. Tilaisuuden avasi yleensä toinen henkilö eli lähettäjä.

Yli-Vainion puhe alkoi kevyesti tervehdyksellä, sitten hän siirtyi työnsä teknisiin asioihin, kuten matkusteluun, kokousaikoihin tai vierailuihin eri seurakunnissa. Vastaanottajina saattoivat olla yleisössä helluntailaisuuden asiantuntijat, jotka tarkkailivat hänen toimintaansa. Anna-Leena Siikala (1984:17) kirjoittaa, että kertojan on tunnettava kerrontasäännöt ja siitä muodostuu kertojan kompetenssi. Kertomuspohjan tunteva ihminen rakentaa luovasti uutta perinnettä, pohtii Siikala. Niilo Yli-Vainio ei varmasti opiskellut kerrontasääntöjä tietoisesti. Hänellä oli vaistomaista lahjakkuutta hallita niitä luovasti, ilman, että hän ajatteli niiden olevan edes sääntöjä.

Päätökset, jonka Yli-Vainio osoitti kaikille, perustui yleensä raamatunpaikkaan, jonka hän luki ja sitten hän alkoi huolellisesti lähes sana sanalta pohtia raamatunpaikan merkitystä. Yrjö Sariola (1967:98,99,109) kirjoittaa, että saarnaaja aktuaalistaa tekstiään "etsimällä tie tekstistä (menneisyydestä) elämään (nykyhetkeen)" ja käyttää aktuaa-

---

<sup>71</sup> ks. Suojanen 1978:132.

listamisessa erilaisia metodeja. Tarkoituksena oli saada kuulijat kiinnostumaan ja pohtimaan hänen sanomaansa sekä johtaa kuulija päämäärään: uskon heräämiseen. Antiikin filosofiassa oli jo kauan sitten todistettu, että puhujan luonne on eräs tärkein kuulijan vakuuttumisen syy ja puheen perusteella kuulijat joutuvat tunnetilaan. Retoriikka on käsitysten uskottavuuden tutkimista ilman, että käsityksiin olisi tieteellistä vastausta. Vakuuttamisessahan on kysymys toteen näyttämisestä. (Aristoteles IX 1997:11-13.)

Anna-Leena Siikala toteaa, että kun kansankertoja arvioi kertomuksiaan, niin hän käyttää vahvistimia ja selityksiä, joita ovat toistot ja tyyllilliset piirteet sekä suorat kommentit. Hän myös "kytkee kertomukseen asenteitaan, tunteitaan ja mielialojaan", kirjoittaa Siikala. Tekstit kertoja valitsee joko niiden persoonallisuuden tai niiden käyttöarvon takia. (Siikala 1984:95.)

Niilo Yli-Vainio käytti vakuuttamisessa auktoriteettina Raamattua ja näytti todistelunsa toteen kerronnan keinoin, jotka saivat kuulijat vakuuttumaan ja uskomaan. Saarna-teksti sisältää tavallisesti intentionaalisia kommentteja ja ne osaltaan paljastavat sanoman muotoa. Usein intentionaalisista kommenteista tulee pieniä tekstejä päätekstin sisälle. Sanoman sisältönä oli se, että saarna sisälsi yleensä aina jonkinlaisen huipennuksen, joka antaa ratkaisun avaimet raamatunpaikan sanoman ymmärtämiseen ja siihen Niilo Yli-Vainio tähtäsi. Tällaisen menetelmän käyttö oli hänellä tavallista, ja juonen rakentaminen onnistui häneltä ilmiömäisen luonnollisesti ja helposti. Välissä saattoi olla lyhyt sidesana tai äänne, esim. "Mm, kiitos Jeesus tai halleluja". Tällä tavalla hän kytki toisiinsa tekstejä, joista hän muodosti oman puheaktinsa komposition. Yli-Vainio käytti tehokeinona ja sidoksina naurua, komiikkaa, imitaatiota, toistoa, äänenkäytön vaihteluita, huokailuja, huutamista, kirkumista, puhujanpöntön koputteluja, huitomista, jalan polkemista tai jopa hyppimistä, joka voidaan videolta myös nähdä<sup>72</sup>.

Puhesävy ja tyyli sisältyvät retoriikkaan. Maallikolle oli helppoa opetella retoriikkaa perusoppikirjoista, mutta monet lahjakkaat kansanhimiset hallitsivat sen vaistomaisesti<sup>73</sup>. Tätä Anna-Leena Siikala (1984:93-94) nimittää kerrontatavaksi, jota puhuja käyttää tulkintansa ilmaisijana ja arvioinnin välineenä. Kertojanote paljastuu "ilmeissä, eleissä ja kerronnan tyyliä", mainitsee Siikala. Näitä Yli-Vainio hallitsi puheessaan tai oli opiskellut niitä itsenäisesti tai helluntailaisilla raamattukursseilla, missä opetetaan mm. homiletiikkaa.

<sup>72</sup> Kaminen 1978: TV-ohjelma 3.1.1978.

<sup>73</sup> Jo vuonna 1939 julkaistiin Setälä-Niemisen yleissivistävä tyylioppi (1952:196-219).

Välineinä Yli-Vainio käytti Raamattua, muistilappusia, lehtileikkeitä, tilastoja, mikrofonia, puhujapönttöä ja jopa oman kehonsa kieltä. Hänen puheensa elementit vaihtelivat. Sipilän (1995:96) mukaan kertomus rakentuu usein matkan varaan, johon liittyvät muut kerronnan elementit, mm. kuvauksia, dialogia, minä-kertojan takaumia ja muiden henkilöiden sisäkertomuksia. Yli-Vainion kerronta päättyi yleensä arvioon tai sananparteen, jotka ovat intertekstuaalisuutta tekstissä edellyttäen, että arvio tai sananparsi liittyivät aiheeseen. Esim. paranemiskertomus koostui rakenteesta, jossa on kaaviona yhteenveto-alkutilanne-toiminta-tulos-arvio (Kaivola-Bregenhøj 1988:15-16). Ensin kuvattiin sairaan henkilön matkaa tilaisuuteen, alkutilannetta kasvokkain saarnaajan kanssa, toimintaa esirukoustilanteessa, tulosta kaatumisen, parantumisen tai pettymisen yhteydessä ja arvio tapahtuneesta.

Anna-Leena Siikala (1984:32,33,218) kirjoittaa, että kerronnassa on yleensä läsnä konventionaalinen ja intentionaalinen merkitys. Kertoja voi esittää oman, intentionaalisen kommenttinsa tai äänensävyä konventionaalisisessa eli tilannekohtaisessa tekstissä. Yli-Vainio harrasti omia äänensävyjä ja kommentteja runsaasti tilanne-kohtaisessa tekstissä.

Niilo Yli-Vainio osasi puheikäyttämisen sääntöjä vaistonvaraisesti. Hän saattoi huutaa epäilijöille, mutta lasta puhutellessaan hän pienensi äänensä hyvin lempeäksi. Saarna päättyi yleensä yksinkertaiseen toteamukseen: "Nyt on aika jo rientänyt." Loppukokous alkoi, ja se noudatti yleensä tiettyjä kaavoja. Siinä oli ylistämistä, ylös nousemista, käsien ylösnostamista sekä vasemman käden laittamista kipeän paikan päälle ja liikkeellelähtöä (eli toiminta muodostui riiteiksi). Myös oli rukousta, laulua ja pieniä todistuksia. Perinteenlajina voidaan nähdä rukousperinne, jossa jokainen seisomaan noussut henkilö toisti Niilo Yli-Vainion edellä lukeman rukouksen. Lopuksi parantumista ja pelastumista haluaville annettiin alttarikutsu ja heidät kutsuttiin eteen saamaan esirukousta, sielunhoitoa ja jatko-ohjeita. Seurakunnat organisoivat ja kouluttivat sielunhoitajia alttarikutsua noudattaneiden hoitamiseksi. Edellä mainitut tapahtumat toistuvat lähes joka tilaisuudessa.

#### 4.3. Saarnojen rakentuminen

Yrjö Sariolan (1967, 12-30) kirjassa puhutaan useista saarnakäsityksistä, pääasiassa antroposentrisestä ja teosentrisestä saarnaopista. Saarnaopin esittämistä kutsutaan homiletiikaksi. Teosentrisen saarna on jumalakeskeistä, Raamattuun pohjautuvaa



tekstiä (Sariola 1967, 45-52). Antroposentrinen saarna taas lähtee ihmisen elämän lähtökohdista ja tilanteista, jotka puhuja sovittaa Raamatun sanomaan (Sariola 1967, 31-44). Saarnaaja voi olla fundamentalistinen eli hän uskoo, että Raamattu on erehtymätön Jumalan sana ja kaikki siinä on totta (Sariola 1967, 47). Liberaaliteologi sen sijaan näkee Raamatun sanoman vertauskuvallisena ja eettisenä elämänohjeena. Antroposentrinen saarnakäsitys tulkitsee, että Jumala on armossaan meille suonut Raamatun ja siinä on paljon kuvakieltä ja symbolikieltä, pohtii Sariola (1967, 17,60,103,119). Niilo Yli-Vainio oppi saarnakäsityksiä saarnaajakursseilla, itseopiskelulla ja kuuntelemalla toisia saarnaajia.

Uskonnollisia yhteisöjä folkloristiikan näkökulmasta tutkinut Päivikki Suojanen jaottelee myös saarnakäsitykset teosentriseen, pietistiseen, antroposentriseen ja viestintähomileettiseen. Pietistinen ja teosentrinen saarna korostavat saarnaamisen persoonallista puolta mutta pietistit korostavat uudestisyntymisen kokemusta ja siitä seuraavaa muutosta. Pietistinen saarna korostaa, että puhujan tulee olla Pyhän Hengen valtaama. Pietistinen saarna on usein dialogimaista ja kolmijaksoista puhuttelua, kuten epäuskoiset vastaan uskovat ja kääntymättömät vastaan kääntyneet, herätyksen tilassa olevat. (Suojanen 1978:186.) Rukoukset, matkapuheet, ohjeet, huumori, ylistys, muut tekstit ja äänet ovat viestintähomileettisia osia. Vertaukset voivat liittyä kaikkiin homileettisiin osiin, paitsi kerrontaan. Kerronta saarnassa saattaa olla kokemuskerrontaa ja se voi olla myös tekstin sisällä oleva kertomus, kronikaatti, memoraatti, muistelma, kasku, vitsi tai sutkaus tms., jonka puhuja ottaa saarnansa tueksi.

Niilo Yli-Vainion lauseet olivat usein minä-keskeisiä tai me-keskeisiä, kun Yli-Vainio viittasi työtovereihinsa. Väliin hän saattoi laittaa erilaisia kommentteja. Argumentaatio on yksi keino poliitikoilla, opettajilla, uskonnollisilla puhujilla ja mainostajilla muuttaa sanomansa ytimekkääseen muotoon jotta saa kuulijan uskomaan määrättyyn väitteeseen. Vakuuttaminen on keskeinen elementti puhujan pääsemisessä toivomaansa päämäärään retoriikassa (Aristoteles IX 1997:7,9, 11-14). Lopuksi Niilo Yli-Vainio saattoi johdattaa kuulijansa transsendenttiseen jumalakokemukseen huippukohdassa, joka hänellä ja kuulijoilla purkautui hurmioitumiseen, kiitokseen ja ylistykseen. Juonikaavat vaihtelivat. Osatekstit hän päätti kommentteilla, esim. "No niin."

Suojasen mukaan saarnan tarkastelutasoja voi arvioida litteroiduista teksteistä, mm. tekstuurin pintatasoa, kuten murrettä. Tekstuurin syvätasossa sanat, jotka assosioituvat juoneen ja tekstin saarna edistäviin informaatio-osiin, ovat allosermejä. Niitäkin voi tarkastella kerrontaotoksista. Rakenteen pintatasossa ovat sermeemit. "Sermeemi (lat.

sermo 'puhe', 'saarna') on yhden asiakokonaisuuden muodostava sisältörakenteen perusyksikkö, joka nimetään informaation päätarkoituksen mukaan". Rakenteen syvätasossa viestintää kuvaavat toimintarelaatiot, kuten esim. Jumala-ihminen tai ihminen-Jumala. (Suojaanen 1978: 191,194,195,197,200-201,226-238.)

Saarnan verkottumista tutkin tekstuaalisuuden<sup>74</sup> lisäksi tarkastelemalla sen lähisukulaista intertekstuaalisuutta, joka on eräänlainen risteys tekstissä<sup>75</sup> sekä myös para-, meta-, hyper- ja arkkitekstuaalisuuden mahdollisia ilmentymisiä tekstikudelmassa. Intertekstuaalisuus kytkeytyy tekstuaalisuuteen, kirjoittaa Anna Makkonen (1991:98). Makkonen mainitsee myös, että ”intertekstuaalisuus käsitetään kaiken kommunikaation ehdoksi: tietty lausuma on ymmärrettävissä vain suhteessa olemassa olevaan diskurssi-joukkoon”.

Alluusio on muun muassa intertekstuaalisuutta. Alluusiossa puhuja tekee tekstistä vihjauksen tai piiloviittauksen toiseen tekstiin. Esim. Psalmin 23 vertaus hyvästä paimenesta sai Yli-Vainion kertomaan alluusion elämäkerrastaan. Elämäkerta "Kuolema ajaa takaa" (1962) kertoo siitä ajasta, jolloin Yli-Vainio oli paimentamassa Rajalan lampaita Pohjanmaalla.<sup>76</sup> Intertekstuaalisuutta tekstissä on esim. sitaattit "/--/ hän sanoi, ettei ollut koskaan kuullut Yli-Vainiolta niin huonoa saarnaa /--/"<sup>77</sup>. Intertekstuaalisuudessa käytetään suoria sitaatteja ja epämääräisempiä alluusioita. Niitä ovat vihjeet ja muistumat. Alluusio on esimerkiksi helluntailaiskulttuuri sekoittuneena pohjalaisuuteen. Erilaiset sananparret, esim. Yli-Vainion huudahdus "Voi pyhä yksinkertaisuus", kun hän kertoo apinageeneihin uskovasta, voi olla intertekstuaalisuutta, koska sananparsi on samalla arvio.<sup>78</sup>

#### 4.4. Kertojanasema ja perinneorientaatio kerronnan tekijöinä

Kertojanasemaa ilmaisee kertojan tunnettuus joko lähiympäristössään tai laajemmassa toimintaympäristössä. (Siikala 1984:138-140.) Anna-Leena Siikala tutki kauhajoke-

<sup>74</sup> Tekstuaalisuudesta enemmän Barthes 1971/1979:76-77.

<sup>75</sup> Sipilä J. 1995:11- Alluusioita ovat tekstilähtöiset kytkenät, mm. arvio/kommentointi s. 31, aika s. 130, nimi s. 43, termistö s. 33, hahmot s. 68, hyvän ja pahan valtataistelu s. 147, hyvän/pahan palkka s. 121, ajatukset ja tunteet s. 39-40, sisäkertomukset s. 34 sekä roolit s. 106. Assosiaatio on henkilöstä itsestään lähtöisin (s. 11).

<sup>76</sup> Yli-Vainio 1979: ääniteY4, 13.2.1979. Stahl (1989:8) näkee alluusion myös moniselitteisenä emic -mielteenä kertojan näkökulmasta, mutta voi kuulija voi soveltaa sen etic- mielteenä palvelemaan omia näkökulmiaan.

<sup>77</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981.

<sup>78</sup> Yli-Vainio 1980b: äänite 1.5.1980.

laisten kertojatyyppejä. Kertojatyypit on jaoteltu viiteen eri tyyppiin: A -tyyppi on perinteen etäistävä aktiivikertoja, joka käyttää mielellään kiteytyneitä ja esitysvalmiita kertomuksia, esiintyy yleisölleen harkiten ja käyttää sellaista folklorea, jolla on välineellistä arvoa. Arvioinnin ja kommentoinnin tällainen kertojatyypin jättää pois. Tyypillistä itsenäiselle A -tyypille on myöntyminen, hallitsevuus ja hyökkäävyys sekä humoristin tai realistin kertojanote.

B -tyypin kertoja on perinnettä läheistävä tilapääkertoja. B -tyypin puheenaiheet liittyvät lähiympäristöön ja B -tyyppi on paikallishistorian sekä sosiaalisen valvonnan asiantuntija. Heille tavallista on sosiaalinen passiivisuus ja epäitsenäisyys. Kertojanote heillä on tosikkomais-realistinen. He hallitsevat elämäänsä hyvin, mutta ulkoista huonosti. C -tyyppi on passiivikertoja, joka on sisäistänyt perinteen mutta on passiivinen. Perinne on sulautunut osaksi C -tyypin minäkäsitystä. Hän kertoo ainoastaan pyydettyä tosikkomaisesti ja suggestiivisesti. Monet näistä kertojista ovat uskonnollisia memoraattien ja uskomustarinoiden kertojia, mutta eivät kovin tunnettuja. He ovat myös kertojanotteeltaan sosiaalisesti lähestyviä, passiivisia ja epäitsenäisiä.

D -tyyppi on perinteen sisäistänyt aktiivikertoja, joka rakentaa esiintymisellään minäkäsitystään. Hän painottaa elämyksellisyyttä kerronnassaan ja tukeutuu uskomusperinteeseen, sekä tuntee paikallistarinoita ja memoraatteja. D -tyyppi on egoistunut "maankiertäjä" ja kertojanote sävyttyy esiintymistilanteen mukaan. Toisaalta kertoja voi vähätellä minuuttaan, esiintyä aggressiivisesti, korostaa supranormaaleja elämyksiä ja unia sekä olla uskonnollinen. E -tyypin henkilö on perinteen etäistävä passiivikertoja. E -tyypit tuntevat perinnettä, mutta eivät tahdo esittää sitä maailmankatsomuksellisista syistä. Heidät saa vaivoin kertomaan paikallisperinteestä. Henkilöinä E -tyyppi voi olla helposti lähestyttävä, itsenäinen ja aktiivinen. (Siikala A-L 1984:158-188.) Niilo Yli-Vainion kertojatyypin on lähinnä D -tyyppi, tosin siinä voi olla piirteitä muistakin tyypeistä. Eino Lindströmin kertojatyypin on mahdollisesti B -tyyppi.

Perinneorientaatio voi muodostua kollektiivitradiitiosta eli yhteisön perinteestä, josta kertoja voi poimia aineksia repertoariinsa. Repertoaria kertoja esittää haluamallaan tavalla eli kerrontatendenssissä. (Siikala A-L 1984:123). C. W. von Sydow (1934/1948: 11-43) jaotteli perinteen kannattajat passiivisiin ja aktiivisiin<sup>79</sup>. I. V. Čícerov jaotteli hänen luokittelunsa pohjalta kertojat neljään tyyppiin: 1) perinteen säilyttäviin ja välittäviin, 2) esittäviin perintenvälittäjiin, 3) traditionaalisen aineksen juonta

---

<sup>79</sup> ks. Siikala A-L 1984:125.

muuttaviin runoilijoihin ja 4) improvisoivaan perinteenkannattajaan, joka muuttaa juonen mielikuvaansa vastaavaksi (Ćicerov 1946; Siikala A-L 1984:125).

Dan Ben-Amosin mukaan perinteenlajit eli genret on ymmärretty ”a) reaalisiksi tai ideaalituypiksi luokittelukategorioiksi, b) pysyviksi, ylikulturaaleja funktioita tai strukturaalis-morfologisia yhtäläisyyksiä omaaviksi muodoiksi, c) sivilisaation historian aikana kehittyviksi muodoiksi ja d) kulttuurille tyypillisen diskurssin, puhevirran muodoiksi” (Ben-Amos 1976:IX-XXXI; Siikala A-L 1984:128). Perinteen lajit ovat osa kulttuurisen viestinnän muotoa, kirjoittaa A-L Siikala (1984:129,130). Tässä tutkimuksessa helluntailaiseksi perinteenlajiksi voidaan ajatella esim. ihanteellista myyttiä paratiisista tai taivaasta. Siitä on monenlaisia myyttejä eri kulttuureissa. Myös Yli-Vainio kehitti oman versionsa taivaasta kuvitelmassaan, jossa enkelit kumartelivat ”kuningatar” Yli-Vainiota. Pyhimyslegendaksi on muuttunut esim. Raamatun kertomus Pietarin vapautumisesta vankilasta. Yli-Vainio muuttaa alkuperäisen tekstin legendaksi ja alkaa kuvitella pyhän Pietarin reaktioita. Legendasta voi tulla myös huumoria, esim. kuvitelmia pyhästä Pietarista taivaan portin vartijana. Ylikulturaalisia funktioita ovat esim. helluntailainen sanonta ”Rauhaa!” lähes kaikissa maissa ja historialliset tarinat esim. Barratin toiminnasta Pohjoismaissa. Myös helluntailaiset tarinat karismaattisten saarnaajien ihmeellisestä elämästä kehittävät muotojaan. Tytti Träffin ja Yli-Vainion esimerkit ihmeistä, enneunista ja varallisuuden kartumisesta käsitellään luvuissa 3.4.1. ja 5. Helluntaiherätyksen arvostetuimmat puhujat hallitsivat oman kulttuurinsa diskurssin.

Memoraatit ovat osa yhteisöllistä perinnettä. Tarina on kiteytyntä perinnettä. Muistelmä on henkilön kertomus omasta elämästään mutta paikallishistoria (kuulopuhe, kronikaatti) on paikallisperinne, joka ei ole kiinteässä muodossa. Sen sijaan paikallistarina on kiinteä kerrontakokonaisuus. Pienproosan välittäjä luonnehtii kyseistä kulttuuria ja persoonallisuuttaan. Siinä käytetään hyväksi myös äänenkäyttöä. Kerrontatapaa voi tarkastella puhettavasta. (Siikala A-L 1984:130-131.) Päämääränä oli suostutella kuulija valitsemaan pelastus, tekemään parannus synneistä ja aloittamaan uusi elämä uskovaisena.

Kertojanote viestittää kertojan suhtautumista itseensä ja kuulijoihinsa, kirjoittaa A-L Siikala (1984:135). Perinneorientaatiossa on tärkeää myös äänenkäyttö ja esiintyminen, asian selostamistapa ja assosiointitaito. Näitä kertoja käyttää kertojanotteessaan, joka osoittaa kertojan arviota asiasta. Kertojanotetta voi kuvata käsitepareilla humoristi/tosikko, fantasti/realisti ja draamatikko/raportoiija. (Siikala A-L 1984:136-

137.) Perinteenkannattajan tunnettuus ja lähiympäristön suhtautumistavat vaikuttavat kertojanasemaan, pohtii A-L Siikala (1984:137-140). Elämäkokemukset ja arvo-maailma muovaavat kertojaa. Titon (1980:276) kutsuu ”life storya” elämäkertomukseksi<sup>80</sup>. Myös A-L Siikala (1984:144-145) kirjoittaa, että elämäkertomus strukturoituu teemoista, jotka yleensä koostuvat elämän käännekohdista ja valintatilanteista.

Helluntailaisen saarnamiehen perinneorientaatio muodostuu omista elämän kokemuksista ja uskonnollisen yhteisön perinteiden ja rituaalien sekoituksesta. Myös Niilo Yli-Vainio oli orientoitunut helluntailaisuuteen heti uskoontulonsa jälkeen, kun hän erottautui maallisesta työstä hengelliseen työhön, ja hän omaksui helluntailaiset perinteet myös ollessaan saarnaajana eri puolilla Suomea, kuvailevat Tytti Träff (1978) ja Mauno Saari (1983). Retoriikasta on kehittynyt helluntailaisille perinne, josta Yli-Vainio kertoo, että hänet oli eräässä lehti-ilmoituksessa merkitty ”juhlapuhujaksi” 26.7.1977.<sup>81</sup>

Niilo Yli-Vainio orientoitui helluntailaiseen perinteeseen kursseilla ja oppi myös toisilta saarnaajilta. Niilo Yli-Vainio ja Eino Lindström olivat tyypillisiä helluntalaisia saarnaajia. Kuitenkin heissä on merkittäviä eroja vaikka he olivat karismaattisia puhujia. Koska minulla ei ole yhtään Eino Lindströmin saanaa käytettävänä, voin turvautua vain Pekka Saleniuksen (1988) kirjasen tietoihin Lindströmin kertojan-ominaisuuksista. Seuraavassa vertailen Niilo Yli-Vainiota ja Eino Lindströmiä, jotta huomattaisiin yhteisökriittisen ja yhteisösidonnaisen saarnaajan erot:

Nimi	Niilo Yli-Vainio	Eino Lindström
Elämän hallinta	Ulkoisen elämän hallinta	Sisäinen elämän hallinta
Elämän kertomus	On kirjoitettu kirjoissa	Suppea kuvaus kirjasessa
Esitystilanne	Helluntaiyhteisössä, myös kirjoitetussa muodossa	Helluntaiyhteisössä
Intentionaalinen merkitys	Kiinnostuksen herättäminen	Kiinnostuksen herättäminen
Kertojatyyppi	D -tyyppi	B -tyyppi
Kerrontatapa	Innostunut kertoja	Selkeä kertoja (kirjasessa)
Kerrontatendenssi	Valinta saarnaan sopivaksi	Valinta saarnaan sopivaksi
Kertojaote	Informaatioarvo vaihtelee	Informaatioarvo pysyy
Ympäristön suhtautuminen	Myönteinen	Myönteinen
Halukas haastateltavaksi	Erittäin halukas	Halukas (juttu lehdessä)
Suhtautuminen perinteeseen	Uutta omaksuva perinteen säilyttäjä	Vankka perinteen säilyttäjä
Kollektiivitradiatio	Pohjalainen traditio (tuppipuukko- ym. kaskut)	Pohjoiskarjalainen traditio (mm. Petteri-possu -tarina)

<sup>80</sup> ks. Siikala A-L 1984:140-143.

<sup>81</sup> Yli-Vainio 1977a: äänite Y11, 26.7.1977.

Kulttuurinen tietoisuus	Helluntailaiset arvot	Helluntailaiset arvot
Memoraatteja	Paljon kerronnassa	Jonkin verran kerronnassa
Muistiprosessit	Skeemat yhteisöstä	Skeemat yhteisöstä
Paikallistarinat	Pohjanmaalta lapsuudesta	Esiintyy kirjassessa
Performanssi	Paljon elehtimistä	Vähän elehtimistä
Perinneorientaatio	Esiintyvä ”sanataiteilija”	Kertomuksen säilyttäjä
Perinteenlaji	Mytologia, pienproosa	Mytologia, pienproosa
Prototyypin tieto	Pohjalainen maailmankuva	Karjalainen maailmankuva
Repertoarin laatu	Muistelmat, filosofointi, memoraatit, uskomukset, paikallistarinat, kronikaatit, kaskut, enteiden (unien) ja ihmeiden kuvaus.	Muistelman, memoraatti, paikallistarinat, kronikaatti, kaskut, enteet ja ihmeet Saleniuksen kirjassa.
Reproduktio	Kerronnassa variaatiota	Kirjassa kertomus kiteytynyt
Tulkinta	Arviointia paljon.	Arviointia on.

(Kaavio 3. koottu: Träff 1978, Saari 1983, Salenius 1988, Siikala 1984:17-212.)

Työntekijänä eri seurakunnissa Niilo Yli-Vainio joutui varmasti tekemisiin monenlaisten puhetilannetyyppien kanssa. Niilo Yli-Vainio arvioi jatkuvasti kerrontatendenssiä eli kerrontansa suuntaa, ja siksi eri paikkakunnilla kerrotut samat aiheet kuulostivat erilaisilta. Saarnoja tutkiessa tämä tulee ilmi. Yhtäläisiä tekstejä löytyy samalla tavalla kerrottuna eri päätekstien sisällä. Koskaan ne eivät olleet täydellisiä kopioita. Niilo Yli-Vainion perinneorientaatio muodostui kerrontatendenssistä sovitettuna tähän yhteiskuntaan tai Raamattuun. Hänen arviointinsa suunta oli pysyväkoko ja kerronnan muotoilu oli samantyylistä. Se huomataan, kun verrataan saarnojen litteraatioita Niilo Yli-Vainion Nykypostin artikkeleihin. Hänen artikkelinsa Nyky-postissa ovat toisinaan kuin referaatteja litteraatioista. Kuitenkin lehdessä tuotetut artikkelit ovat paremmin jäsenneilyjä ja menneet suodattimen läpi. Myös unet olivat osa hänen perinneorientaatiotaan. Niilo Yli-Vainio hahmotteli unissaan uskontiensä eri vaiheita ja tulevaisuudennäkymiä arkaaisella, alitajunnan tasolla.

Anna-Leena Siikala toteaa, että perinneorientaation avulla on mahdollista ilmaista itseään ja käsitellä esimerkiksi elämäkatsomukselleen tärkeitä asioita<sup>82</sup>. Niilo Yli-Vainion elämäkatsomukselle tärkeitä asioita olivat selvästi koti, seurakunta ja jumalalyhteys, yhteiskunta ja isänmaa sekä näiden arvojen puolustaminen raamatullisin keinoin. Aikakauslehti Nykypostin artikkeleissa hän vetosi voimakkaasti päättäjiin keskiolutlakia vastaan ja koetti opettaa kansalle kymmenen käskyn arvoja<sup>83</sup>.

<sup>82</sup> ks. Siikala A-L 1984:32-34, 218-221, 225, 229-230.

<sup>83</sup> Yli-Vainio 1980: artikkelit Nykyposti –lehdissä nro 2-12.

Niilo Yli-Vainio oli idearikas mies, hänen kielellinen käsityskykynsä oli monipuolinen ja hänellä oli hyvä sanavarasto. Päivikki Suojanen (1978:122) kirjoittaa, että monipuolinen käsityskyky ja hyvä sanavarasto ovat tyypillisiä maallikkosaarnaajan ominaisuuksia. Yli-Vainio oli myös kaksikielinen ja hallitsi suomen- ja ruotsin kielen sujuvasti. Yli-Vainion saarnoissa uskonnollinen kieli näkyy "ooh", "halleluja", "aamen" taikka "kiitos" -sanoina. Hän voi itse lausua näitä tai yleisö lausuu niitä erikseen tai yhdessä hänen kanssaan. Yli-Vainio käsitti kokoustilan ja puhujanpöntön sakraaliksi eli pyhäksi alueeksi, jonne pilkkaajien ei pitäisi tulla ja kehotti arvostelijoita poistumaan nopeasti.<sup>84</sup> Päivikki Suojasen (1975:232) mukaan se on uskonnollista kieltä, kun läsnäolijat kokevat tapahtuman pyhäksi tai supranormaaliksi. Näitä elementtejä löytyy kaikista Yli-Vainion saarnoista.

#### 4.5. Niilo Yli-Vainion huumori

Niilo Yli-Vainion saarnoissa ilmenevä komiikka näkyy nurinpäin käännettyillä hierarkioilla. Tämä näkyy vertauksessa lammaspaimenesta, joka hierarkiassa on alhaalla mutta kuitenkin turvallinen lampaille. Saarnassaan "Psalmi 23" Yli-Vainio koomisesti sanoo, että Jumala ei vienyt Daavidia Siinain vuoren juurelle pelkäämään ja vapisemaan vaan viheriäisille niityille lepäämään. Aino Paavola kertoo isänsä huumorista:

Espanjassa Isän viimeisellä matkalla. Eeva ja Sakari hakivat isän lentokentältä. "Sakke" ylpeänä esitteli Espanjan maisemia. Löytyihän Madridin ja Valladolidin välistä pieni järvinen jonka Sakke Niilolle esitteli, johon isä oli sanonut: - Härmäläinen mies kusasoo tuommoisen. (Paavola 1999a: kirje 30.3.1999.)

Niilo Yli-Vainio kertoi saarnan lomassa humoristisen jutun ja nauroi päälle makeasti. Tämä vaikutti kuulijoihin ja he yhtyivät nauruun. Nauru toimi yhtenä vapauttavana elementtinä välittömän ilmapiirin luomisessa. Yli-Vainio nauroi esim. saarnassa "Psalmi 23", kun hän kertoi pihin ihmisen pihistämisestä ja siitä, että häneltä ei puutu mitään<sup>85</sup>.

Kansanomaisen maailmankuvan kantaja ilmaisee vieraassa ympäristössä aikaan ja paikkaan sidotun luonteensa, kirjoittaa Knuutila (1992:82). Knuutilan (1992:187) mukaan humoristinen kertoja tarkkailee ympäristöään ja yhdistää havaitsemistaan

<sup>84</sup> Yli-Vainio 1981a:äänite 20.2.1981

<sup>85</sup> Yli-Vainio 1979:äänite Y4, 13.2.1979.

tilannekohtaisista ja tapasidonnaisista aineksista koomisia juttuja, sekä usein pilailijan ja kertojan roolit kietoutuvat yhteen. Tämä huomataan eräässä Nykypostin artikkelissa, kun "ihmeitä" tapahtuu jopa Niagarán putouksilla. Lehtikuvassa, joka on trikkikuva, Niilo Yli-Vainio "leijuu" tynnyrissä putousten suulla. Lapualainen herätyssaarnaaja herätti paikallisen lehden huomion humoristisella tavalla<sup>86</sup>. Joskus Yli-Vainio pilaili "maailman" perinteestä ja ihanteista alluusion, jotka hän oli sisällyttänyt saarnoihinsa. Yli-Vainio tarkkaili jatkuvasti toisten ihmisten käyttäytymistä. Samoin hän tarkkaili itseään. Käytöshäiriöistä hän teki paljon pilaa. Kerran hän kokeili ulkomaalaisten huumorintajuisuutta pilalla, josta hänen tyttärensä kertoi kokemuskertomuksen:

Meillä oli vieraita Keniasta. Siinä iltaa istuimme niin eikös isä taas kerran keksinyt tehdä "tempun". Otti tekarinsa suustaan, pisti ne taskuunsa ja alkoi pelleilemään. Oli siinä vierailla ihmettelemistä, he kun luulivat sitä taikatempuksi. Toista vierasta pelotti: hän pisti päätänsä piiloon ja sieltä välillä kurkisteli. He nauroivat niin, että vesi valui silmistä ja toiselta oli tulla pissat housuihin, kun hän jalat ristissä lähti olohuoneesta. (Paavola 1999a:kirje 30.3.1999.)<sup>87</sup>

Niilo Yli-Vainio pystyi huumorin avulla kääntämään epämiellyttävät asiat parhain päin. Hän käsitteli eräässä saarnassaan 1. Korinttolaiskirjeen 13. lukua ja alkoi kertoa naisesta, joka kertoi puolisonsa kritiikistä ja juorusta. Juorun mukaan Yli-Vainio oli kerran saarnannut hyvin huonon saarnan. Juoru kulkeutui Yli-Vainion korviin ja hän muutti aiheen humoristiseksi kertomalla tarinan rotasta, jolla oli kulkunen kaulassa. Juoruileva kristitty on kuin helisevä vaski tai kilisevä kulkunen ilman rakkautta, kuten tuo rotta kulkusen kanssa, joka säikytti muut pois.<sup>88</sup> Juoruilu on vallan väline. Sillä voidaan muokata ihmisten asennetta ja mielipiteitä. Seppo Knuutila (1992:76) sanoo kirjassaan, että juoru on myrkyllisen kielen jatke ja yhteisön kontrollikeino, joka vaikuttaa ihmissuhteisiin ja konflikteihin. Juoru tapahtuu salaisesti takanapäin ja sitä on vaikeaa torjua, hän toteaa.

#### 4.6. Niilo Yli-Vainion arvomaailma osana identiteettiä

Päivikki Suojanen kirjoittaa, että yksilö saa identiteetin kuulemalla, kokemalla, matkimalla ja oppimalla ja näin hänestä voi tulla kertoja. Saarnaajan identiteetti

<sup>86</sup> Yli-Vainio 1979c: artikkeli Nykyposti -lehdessä 1979/10.

<sup>87</sup> Stahl (1989:11) kirjoittaa, että kokemuskerronta sisältää "representaatioita ja heijastavia tulkintoja". Tässä tapauksessa kenialaiset luulivat tekohampaita taikuudeksi.

<sup>88</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981.



muodostuu siitä, miten saarnaaja kokee asemansa, kuulumisensa yhteisöön ja onnistumisensa siinä, pohtii Suojanen. Tajfelin mukaan sosiaalisen vertailun avulla voidaan hahmottaa identiteettiä. Yksilön on löydettävä, luotava ja määritettävä paikkansa sosiaalisen verkoston yhteydessä. Itsensä määrittelyn prosessiin voivat vaikuttaa yksilön sekä sisäryhmä- että ulkoryhmäasenteet. Tajfel hahmottaa identiteetin muodostumista niin että yksilöllä tai yhteisöllä on 1) sosiaalinen luokittelu, 2) sosiaalinen identiteetti, 3) sosiaalinen vertailu ja 4) psykologinen distinktio eli arvojen taso. (Tajfel 1974:66-75; Suojanen P. 1978:54.) Sosiaalisessa luokittelussa Niilo Yli-Vainio ajatteli itseään puhujaksi, joka puhuu lopun ajan herätyksestä. Hän ei pitänyt itseään karismaattisena puhujana mutta muut näkivät hänessä sellaisen. Hän tahtoi luokitella itsensä myös kirjailijaksi ja piti päämääränään saada puoli miljoonaa kirjasta painatetuksi.<sup>89</sup>

Tytti Träff (1978) kuvailee Yli-Vainiosta kertovassa elämäkerrassa, miten Niilo Yli-Vainion sosiaalinen identiteetti muotoutui. Niilo Yli-Vainion sosiaalinen identiteetti oli muodostunut eri elämän-vaiheiden lopputuloksena. Hänen identiteettinsä monien silmissä oli parantaja-identiteetti. Yli-Vainio itse näki saarnaajaidentiteettinsä muovautuneen uskonnollisen kirjallisuuden avulla.<sup>90</sup> Sosiaalisena vertailuna hän usein vertasi itseään oppineisiin ja erikoisesti saarnassaan ”Yksilön arvo” hän pohti vääränlaisen oppineisuuden vaikutusta uskoon. Oppinut tai oppimaton on Jumalan silmissä samanarvoinen hänen mukaansa. Hän näki itsensä maan päällä vähäpätöisenä mutta taivaassa kuninkaallisena.<sup>91</sup>

Sandra K.D. Stahl (1989:34-35) jaottelee yksilön identiteetin muodostumisen keskeisiksi osa-alueiksi 1) perheen, 2) syntyperän, 3) uskonnon, 4) paikkakunnan, 5) iän, 6) sukupuolen, 7) sosiaaliset suhteet ja 8) ammatin tai aseman. Näiden kategorioiden sisälle muotoutuvat sisäkohtaiset luokitukset ja ulkopuolelle ulkopuoliset tekijät, kirjoittaa Stahl. Tarkastelin Niilo Yli-Vainion identiteetin muodostumista kaavion avulla:

Niilo Yli-Vainion identiteetti	Pohjustus	Ensisijainen	Toissijainen
Perhe	vaimo, lapset	vanhemmat, suku	isovanhemmat
Syntyperä	eteläpohjalainen	länsisuomalainen	suomalainen
Uskonto	ev. lut. srk	helluntaiseurakunta	ekumenia
Paikkakunta	Alahärmä	Lapua ja ympäristö	muu Suomi

<sup>89</sup> Yli-Vainio 1977: äänite Y2.

<sup>90</sup> Yli-Vainio 1977: äänite Y2.

<sup>91</sup> Yli-Vainio 1980a: äänite Y7, 6.2.1980.

Ikä	elinaika 1920-1981	tuottavat elinvuodet	sairaseläkeläinen
Sukupuoli	mieshenkilö	isähahmo	johtajuus
Sosiaaliset suhteet	köyhä lapsuus	vähävarainen	keskiluokka
Ammatti/asema	paimen, apumies, yrittäjä	saarnaaja, seurakuntien johtaja	lehtiartikkelien ja kirjasten kirjoittaja

(Kaavio 4. sovellettu mallista Stahl 1989:34-35.)

Niilo Yli-Vainiolla oli puhujan edellytyksiä. Saarnoista ilmenevät hyvin hänen kielellinen käsitteenmuodostumisensa ja verbaalinen käsityskykynsä. Hänen kaksikielisyytensä ja kiinnostuksensa kirjallisuuteen lienevät vaikuttaneet sana- ja kieli-kuvarikkaiden saarnojen sisältöön. Hänen arvomaailmansa kumpusi pohjalaisesta perinteestä ja helluntailaisuudesta.

Nykyposti -lehdessä Yli-Vainio kertoi avoimesti arvoistaan, jotka nykyihmisestä tuntuisivat fundamentalistisilta. Hänen mukaansa äidin paikka on kotona lastensa hoitajana, kasvattajana ja hyvänä esimerkkinä ja miehen on vastattava perheensä elatuksesta. Ihmisellä tulisi olla omistusoikeus työllään hankkimaansa varallisuuteen. Yrittäjien verotaakkaa tulisi alussa keventää huomattavasti. Luokkarajoja ei saisi olla. Armeijaa tarvitaan järjestyksen ylläpitämiseksi, muttei sodan lietsojaksi. Siveellisyyttä valvova sensuuri tulisi säilyttää, jopa kiristää.

Arvoluettelo lehdessä jatkuu: alkoholia ja olutta pitäisi myydä vain alkoholiliikkeissä ja alkoholin ostoikärajaa olisi nostettava 22 vuoteen. Kasvatus olisi suunnattava nuorison saamiseksi lakia ja järjestystä kunnioittaviksi. Aborttilaki olisi kumottava. Poliisille ja virkavallalle tulisi antaa lisää valtuuksia. Sosiaalikeinottelua olisi ehkäistävä ja edistettävä työn saantia. Puolueita tulisi vähentää. Kansanedustajien tulisi nauttia kansan luottamusta ja olla ahkeria sekä luovia työssään. Yhdistysten ja järjestöjen tulisi selvitä ilman yhteiskunnan avustusta. Teatterirakennuksiin pitäisi satsata rahaa niiden, jotka niitä palveluja tarvitsevat. Uskonnonvapauslakia olisi toteutettava paremmin ja uskonnollinen sorto olisi kiellettävä. Kirkon ja uskonnollisten yhdyskuntien ja valtion tulisi olla erillään. Kirkollisverot tulisi poistaa yksityisiltä, yrityksiltä ja yhdistyksiltä. Kasvatuksella tulisi taata heikompiensaisten, vanhusten ja sairaitten auttaminen. Poliitiikkaa ei saisi olla kouluissa. Presidentinvaalit tulisi järjestää suoralla kansanäänestyksellä neljän vuoden välein. Suomi ei saisi hyökätä itsenäisen maan kimppuun. Kehitysyhteistyötä ja avustustoimintaa olisi lisättävä hätää kärsiviin maihin. Olisi

rakennettava valtakunta oikeudenmukaisuudelle, rehellisyydelle ja tasa-arvolle. Niilo Yli-Vainio kutsui näitä arvojaan “minun politiikakseni”.<sup>92</sup>

Niilo Yli-Vainion oman aikakauden arvomaailma ei enää kokonaisuudessaan vastaa nykyajan helluntailaista arvomaailmaa vaan nykyhelluntailaisessa arvomaailmassa on tapahtunut sopeutumista ja fuusioitumista yleisiin, hyväksytyihin arvoihin, joista voimme lukea mm. Ristin Voitto -lehdessä. Yksilölliset arvot kuitenkin suodattuvat yhteisön sosiaalisen kontrollin läpi. Arvot vaikuttavat puheen sisältöön, ja arvoista nousee myös henkilön karismaattisuus.

Puhujan esiintyminen edistää arvomaailman välittämistä. Niilo Yli-Vainion esiintyminen perustui vuorovaikutukseen, joka on Päivikki Suojasen (1988:49) arvion mukaan useimmilla saarnamiehillä puutteellinen. Yli-Vainiolla oli kuitenkin sanoma selvästi esillä ja kieliasu oli kuulijalle ymmärrettävää, jopa tuttavallista. Hänen suhtautumistapansa oli humoristisen vakavaa, kertojanote oli lämmintä ja voimakasta ja elämyksellisyys oli molemminpuolista. Kohteena oli kuunteleva, lukeva ja katseleva yleisö. Kontakti yleisöön perustui äänenkäyttöön, katseeseen, lähi- ja yleiskeskusteluun sekä koskettamiseen.<sup>93</sup>

Kun tekstin puhuja muuttaa tekstin itsellensä tuttavallisemmaksi eli läheistää sitä, niin sen kertominen helpottuu, kirjoittaa Päivikki Suojanen (1988:101). Karismaattinen Niilo Yli-Vainio tahtoi kertojana olla näkyvillä. Minä -muotoisia ilmauksia on esim. saarnassa "Sairaiden parantuminen" (Yli-Vainio 1980: äänite Y1) 99 kpl ja memuotoisia ilmauksia saarnassa 66 kpl. Mauno Saari kuvailee Niilo Yli-Vainion herätysaarnaa vuodelta 1973 kaavoittuneeksi ennen Yli-Vainion karismaattista kautta:

Sitten hän on esittänyt sinulle lopullisen tienhaaran, jyrkästi, uhkaavasti ja kertakaikkisesti. On vain kaksi mahdollisuutta, ei mitään pakotietä. Hyvä ja paha vaihtoehto. Suppilo kapenee. (Saari 1983:73, 74.)

Joskus Yli-Vainio oli kuin kaikkietävä kertoja, joka liikkui vapaasti ajassa ja paikassa mutta tarkkaili kertomuksensa henkilöitä ulkopuolelta ja samalla sukelsi tarinassaan kerrottavan henkilön sisälle, esim. puhuttuaan Matista, joka meni “väärään”. Hän eläytyi performanssissa Matin rooliin ja vaihteli äänensävyjä ja toisti sanan “väärään” monta kertaa, jotta yleisö varmasti kuulisi tarinan ja huvittuisi. Kuitenkin hän esitti siinä arvion: uskoon tullut ei voi mennä väärään.

<sup>92</sup> Yli-Vainio 1981b: lehtiartikkeli Nykyposti -lehdessä 3/81, 40, 41.

<sup>93</sup> Kaminen 1978: TV-ohjelma 3.1.1978.

Tätä keinoa hän käytti hyväkseen, kun hän kertoi yhdestä neitosesta, jonka kotona ei puhuttu kahteen viikkoon. Yli-Vainio ehdotti, että tytön ongelmat ratkeavat ehkä uskoontulolla.<sup>94</sup> Selviää, että Yli-Vainio hienovaraisesti ohjasi tyttöä uskonratkaisuun. Ohjaus oli auditiivista eli perustui tytön kuuntelemiseen kriisitilanteessa. Yli-Vainio "suosittelee" tytölle ratkaisua. Schank & Abelsonin (1977:83,88-97) mukaan uskonnollinen suostuttelu voi noudattaa seuraavaa kaavaa: "Kysyä + vedota ystäväyteen + perustella + käydä kauppaa + ehdottaa vastapalvelusta + uhata + käyttää väkivaltaa tai varastaa tai anastaa"<sup>95</sup>. Yli-Vainio kiisti harjoittavansa uskonnollista manipulaatiota tai suggerointia saarnassaan 16.5.1978 (Y3) . Hän uskalsi suositella parannuksentekoa.

Elämän kunnioittaminen oli yksi Yli-Vainion arvoista. Edes itsemurha ei ole ratkaisu kriisitilanteessa ja siitä Yli-Vainio kertoi kokemuksensa sota-aikana:

Kerron Sinulle ensin oman kokemukseni. Oli sodan loppuvaiheet 1944. Olin ollut kauan sodassa. Vaimo ja lapsi kotona. Haavotuin Rajakonnussa perääntymisvaiheen aikana. Olin sotasairaalassa Joensuussa. Pääsin käymään lomalla. Myöhästyin 3 päivää. Minut tutkittiin tarkasti Joensuussa ennen kuin minut lähetettäisiin takaisin rintamalle "teurastettavaksi". On hämärä ilta, istun yksin maailman yksinäisempänä ihmisenä Pielisjoen rannalla. Katselen edessäni hiljaa virtaavaa jokea. Tuntui kuin tuo pimeä vesi olisi sanonut minulle: - Niilo, Niilo, hyppää tänne! Sota päättyy! Ei enää verta eikä kuolemaa. Ei ikävää eikä yksinäisyyttä! Usko minua, minulla oli hirvittävä kiusaus hypätä virtaan ja antaa mennä. Silloin en ollut vielä pelastettu. Mutta sitten minä ajattelin, entäpä jos sota ei päätykään? Jospa sitten on helvetti olemassa ja elämä tämän jälkeen, niin minnekkäs' minä sieltä pakenen? - En minnekään. /-/.<sup>96</sup>

Koska fundamentalistiset arvot olivat osa Yli-Vainion identiteettiä, niin myös arvot vaikuttivat saarnojen tekstinosien sisältöön hyvin voimakkaasti. Tätä arvomaailmaa hän tahtoi myös toisille välittää.

#### 4.6.1. Niilo Yli-Vainion saarnojen representaatioita

Identiteettiä voi tarkastella havainnoimalla representaatioita. Representaatiot perustuvat mentaalisiin struktuureihin (Chomsky 1980:49). Uskonnollinen representaatio voi tulla ilmi, kun kuulemme toisten puhetta itsestämme tai suhteesta uskonnolliseen symboliuniversumiin (Stahl 1989:98). Vanhempamme saattoivat opettaa meille iltarukouksen,

<sup>94</sup> Yli-Vainio 1980b: äänite 1.5.1980.

<sup>95</sup> ks. Suojanen 1988:95.

<sup>96</sup> Yli-Vainio 1978: artikkeli Nykyposti -lehdessä 11/1978, 18,19.

jonka he olivat kuulleet vanhemmiltaan. Tällaisia lapsuuden uskonnollisia muistoja kutsutaan representaatioiksi. Representaation avulla palautamme mieleemme informaation, joka tallentui mieleemme symbolisesti lapsena. Representaatio on siis mentaalinen tapahtuma, joka koostuu skeemoista eli kokonaisuuksista liittyen olioihin ja tapahtumiin. Tietyt säännöt ja periaatteet luovat ja yhdistelevät mentaalisia representaatioita. (Chomsky 1980:48; Stahl 1989:98-103.) Eräs esimerkki tällaisesta vakaumuksen symbolisesta representaatiosta on Niilo Yli-Vainion kerronta vaimonsa uskonnollisuudesta:

Ne ovat uskoneet Jumalaan lapsuudesta asti, koska se jo pienessä koulussa jo opetettiin. Uskoneet, että on taivas ja uskovat, että on helvetti. He ovat monet, pikkukoulusta asti rukoilleet "Isä Meidän" -rukouksen ja "Herran Siunauksen" ja niin minäkin. Aivan niin pitkältä kuin minä muistan, minä näitä rukoilin. Käyneet kirkossa ja seuroissa laulaneet jonkun virren, ja monet osaa ulkoakin. Minun vaimonikin osaa varmaan puolet virsikirjan kirjoista, lauluista, ulkoa, vieläkin taitaa, melekein osata. Kun hänen mummonsä aina niitä laulo ja vaimolla oli hyvä nuottikorva ja hyvä lauluoppi, niin jäi kaikki sen päähän ja se vetää virren kun virren.<sup>97</sup>

Kulttuurikäyttäytymistämme aikuisena säätelee Yli-Vainion mukaan siis se, mitä olemme lapsena oppineet. Yhteisö siirtää perinnettä tuleville sukupolville eteenpäin kerronnan, opettamisen, uskomisen ja rukouksen avulla. Kollektiivisten representaatioiden merkitys uskonnollisuudessa on suuri (Stahl 1989:98). Edellä olevasta esimerkistä huomaamme, miten suuri merkitys on yhteisön lanseeraamalla mallilla, kun puhumme uskonnollisesta identiteetistä. Identiteetin luojina lapselle ovat koulu, kirkko, uskonnolliset seurakunnat, isovanhemmat ja perhe. Puhutaan persoonattomista ja kollektiivisista representaatioista, kun ihmiset vaihtavat keskenään käsitteitä ja ideoita. Ne ovat yhteisölle yhtä konkreettisia kuin representaatiot ovat yksilölle. Sosiaalinen aika, tila ja sosiaaliset luokat sekä kausallisuus määrittävät sosiaalisten muotojen kategorioita. (Durkheim 1980:383-398.) Kollektiivisessä representaatiossa yksilön suhdetta peilataan yhteisöön ja siitä syntyy monenlaisia vastakkainasetteluja, kuten helluntailaisuudessa Niilo Yli-Vainio eräässä esimerkissä tuo esille sosiaalisen representaation uskonnollisessa viitekehyksessä:

Niin mitä kadehtimista tässä on? Tätähän sopii yrittää. Hmm. "Nyt minusta on tullut niin rikas kun mie oon tullu Nokialle, että mä oon ostanu rivitalosta kaksi

<sup>97</sup> Yli-Vainio 1981:äänite Y8, 20-21.2.1981.

huoneistoa ja purkanu väliseinän pois ja maksanut seittemänsataa tuhatta." (Yli-Vainio nauraa.) Mä en oo elämässäni vielä nähny seittemänsadantuhannen shekkiäkään (nauraa), en edes pankissa! Puhumattakaan että pitäny käsissäni (nauraa makeasti). Pikkune rivitalonpätkä on meillä olemassa, kun yks huone siitä piti tehdä työhuoneeksi ja kirjastoksi ja toimistoksi niin meille jäi olohuone ja makuuhuone ja pikkuine keittokomero. (Yli-Vainio nauraa makeasti) Sitten vielä: "Se on Amerikasta tilannu maalarit ja ne on maalannu Yli-Vainion talon katon kullalla." (Yli-Vainio ja kansa nauraa.) Oi, voi! Voi, voi. Menisivät osuuspankkiinkin kysymään, että paljonko sillä on velekää, niin sitte kultahaaveet taitais häipyä. No joo, se siitä.<sup>98</sup>

Tässä esimerkissä on kollektiivin (muun maailman) epäluulo Yli-Vainion toiminnan tarkoitusperistä, jotka Yli-Vainio hahmottaa kateudeksi. Hän on pukeut tämän representaation ironiseksi huumoripuheeksi ihmisten juoruilusta, joka on yksi kollektiivikäyttäytymisen muoto ja näkymätön keino koettaa hallita muita ihmisiä.

Uskonnon lisäksi myös myytti voi olla kollektiivinen representaatio (Durkheim 1980:111). Seuraavissa esimerkeissä se on saanut muodon osoituksena kollektiivin symbolisista representaatioista, joka vaikuttaa yksilöön:

a) kuoleman symbolinen representaatio ja fyysinen todellisuus (Durkheim 1980:246-248):

Jos ihminen luulee, että siihen, mihin puu kaatuu, siihen se maatuu, niin antaa luulla ja kyllä se totta puun kohdalla on! Mutta se ei ole totta ihmissielun kohdalla! Se on ikuinen. Jumala on antanut meille joitakin asioita, joilla hän yrittää avata ihmisen mieltä ja käsittämään ikuisuuden pituutta.<sup>99</sup>

b) ajan symbolinen representaatio ja kosminen todellisuus (Durkheim 1980:21):

Nämä tähtitieteilijät, olet varmaan sinä jotakin heistä lukenut ja lisää saathan sinä tutkittua, kun vaan lainastosta kirjoja. Nykyäänhän on kaukoputkia, joilla voidaan katsoa tähtitarhoja ja tiedetään, että tuolla miljoonan, kolmen miljoonan, neljän, viiden miljoonan kilometrin päässä on tähtitarhoja. Ja vielä kauempana, miljoonien vuosien, valovuosien takana on uusia tähtitarhoja, uusia aurinkokuntia, jatkuvaa äärettömyyttä, loputonta äärettömyyttä. Kenenkään ihmisen järki ei parhaimmalla tietokoneilla, eikä kaukoputkella pysty ratkaisemaan, jos tästä lähettäisiin vain mihin suuntaan tahansa avaruuteen, koska siellä tulee päätepiste! Koska tähtitarhat ja tähtisumut loppuu ja aurinkokunnat loppuu ja koska tulee piste siellä? Kukaan ei tiedä sitä. Se vaan tiedetään, että se on ääretön, ääretön, ääretön, ääretön, hm, mutta ei tiedä, missä se loppuu. Ei kukaan tiedä sen loppua. Se on niin kaukana.<sup>100</sup>

<sup>98</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981.

<sup>99</sup> Yli-Vainio 1980a: äänite Y7, 6.2.1980.

<sup>100</sup> Yli-Vainio 1980a: äänite Y7, 6.2.1980.

c) maailmankaikkeuden symbolinen representaatio ja tunteet (Durkheim 1980:149):

Jumala on antanut meille pienille ihmispoloisille pienen aavistuksen ikuisuudesta. Pannen tämän meidän pienen pallon, joka on pienempi kuin nuppineula, pannut sen tänne tyhjän päälle pyörimään ja ympärillemme (huutaa) äärettömyyden todistamaan, että on olemassa jotakin kauaskantoista. (Ukot taustalla huokaavat aamenia.) Että ihminen tajuaisi iankaikkisesta iankaikkiseen, kuka tietää sen välimatkan? Vain yksin ikuinen Jumala, mutta ikuisuus on (lausuu kohtalokkaasti) loputon. (Taustääni: ”Hmm!”)<sup>101</sup>

d) luonnon symbolinen representaatio ja mielikuviutus (Stahl 1989:100):

Minä olen muutaman kerran yrittänyt kuvailla tätä asiaa, että ihmiset tajuaisivat ikuisuuden pituudesta jotakin. Mehän tiedämme, että Salpausselkä lienee kokonaisuudessaan, laaksot lukuunotettuna noin sadanviiden-kuudenkymmenen kilometrin pituinen. Perin hienoa hiekkaa on Salpausselässä, on siellä krouvimpaakin, mutta perin hienoa. Voit ymmärtää, mikä valtava määrä siinä on näitä pieniä hiekkajyväsiä, eikö totta? Millään päällä ei voida laskea, kuinka paljon siinä on hiekkajyväsiä. Mutta ajatteleppas: jos se olisi mahdollista, ja aikaa riittäisi, Atlannin toiselta puolelta tulisi pääskynen, laskeutuisi sinne suurmäen rinteeseen, ottaisi yhden hiekkajyvän nokallaan, lentäisi yli Atlannin ja pudottaisi sen sinne New Yorkin toiselle puolelle, tai vaikkapa Calgaryyn, mihin ens kuussa lähden keskelle Kanadaa. Tulisi tuhannen vuoden kuluttua takasin ja taas ottaisi yhden hiekkajyvän nokassaan ja sitten lentäisi yli Atlannin ja veisi sen sinne vaikka Kanadan Preemereille, jossa on toistatuhatta kilometriä yhtämittaa vain viljavainioita, pudottaisi sen sinne. Siellä olis nyt kaks jyvää kahden tuhannen vuoden kuluttua! Taas tulisi tänne, veisi yhden ja kolmen tuhannen vuoden kuluttua siellä olisi kolme jyvää. Kymmenen tuhannen vuoden kuluttua siellä olisi kymmenen jyvää siellä Kanadan Preemereillä. Aina kerran vuodessa, jos se olis mahdollista ja aika riittäisi, niin totta kun mä tässä seison, niin kerran koko Salpausselkä olisi siirtynyt Kanadan Preemereille. Mutta jokainen tajuaa, miten äärettömän pitkän ajan se veisi, eikö totta? Mutta se siirtyisi sinne kerran, jos se vain olisi mahdollista vain yhden jyvän siirtäminen kerrallaan. Mutta ajattele ikuisuutta se on vielä pidempi. Se on vielä pidempi. Ei se siihen pääty. Jos ikuisuus olis, sanotaan vaikka miljoona vuotta, voi, miten äkkiä se menis! Mitä tuo yks miljoona? Jos se olis miljoonaa vuotta, sekin loppuisi kerran. Jos se olis sata miljoonaa vuotta, sekin loppuisi kerran! Mutta kun se on ikuinen, ikuinen, ikuinen, loppumaton. Ja koita nyt ajatella ystäväni rakas, ihan kylmällä järjellä koeta ajatella: jos sinä kadotat tämän kallisarvoisen sielusi, joka on ikuinen, kadotat sen (kohtalokkaasti lausuen) iankaikkisesti. Oi, Jumala rakas.<sup>102</sup>

e) tilan symbolinen representaatio ja fyysinen todellisuus (Stahl 1989:100):

Minulta loppuu sanat, kun minä ajattelen, et tämä arvokas, Jumalan luoma ihminen, taivasta varten suunniteltu ihminen, taivasta varten rakennettu ihmissielu kadottaakin eräänä päivänä itsensä, sielunsa ja astuu ikuisuuteen, joka ei koskaan (lausuu surullisesti) pääty. Vain tietoisuus siitä, että tämä ei pääty, tekee siitä niin

<sup>101</sup> Yli-Vainio 1980a: äänite Y7, 6.2.1980.

<sup>102</sup> Yli-Vainio 1980a: äänite Y7, 6.2.1980.

sanotun helvetin. Ei tarvitse mitään muuta. Ei mitään muuta tulta ja tuskaa tarvita, kuin vain tietoisuus, että tämä ei koskaan pääty, se riittää tekemään siitä helvetin. Kuule, sinä olet arvokas. Tämä talo, jossa me olemme, tämä kerran lahoo ja katoa pois, ja uudet sukupolvet tulevat ja uudet ravihevokset tulevat. Tämä kaupunki kerran katoa. Kaikki muu kerran katoa, tämä maapallo kerran palaa tulena, mutta sinun sielusi, sitä ei voi tulla polttaa. Sitä ei voi tappaa. Ihmisiä ne tappaa. Jeesus sanoo, että: ”Kyllä ne ruumiin voi tappaa.” Niitä tapetaan maailmassa parhaillaan. Nälkäkin tappaa. Kakstoista tuhatta kuolee joka vuosi nälkään. Parhaimpina vuorokausina, nyt kuolee nälkään kahdeksankymmentätuhatta ihmistä, mutta kakstoistatuhatta on pienin määrä, mikä kuolee nälkään! Mutta ei näiden ihmisten sielu kuole.<sup>103</sup>

Edellisten esimerkkien avulla Yli-Vainio representoi asenteitaan, tietojaan ja uskomuksiaan suomalaisesta kulttuurista. Ne ovat skeemoja saarnatilannetta varten. Muita kollektiivisia representaatioita ovat mm. aiheet tieteellisistä tutkimuksista (esim. kertonta apinageeneistä (luvussa 5.1.9.) sekä ajan ja paikan osa-alueista (mm. vappuyöstä).

Uskonnollinen yhteisö määrittää ne sosiaaliset representaatiot, jotka se hyväksyy yhteisönsä jäseniltä (Durkheim 1980:394-395). Sosiaalinen representaatio tulee julki tilanteissa, joissa päätetään yhdessä jostakin toimenpiteestä, jossa yhteisön mielipiteet yhdistyvät. Tällainen tilanne voi olla saarnaajien koulutustilaisuus, vanhimmiston kokous, seurakunnan kokous, yhteiskristillinen kulkue, julkilausuma, lastenleiritilanne, rippii- tai seurakuntakoulu tms. sosiaalistava tapahtuma. Yleensä yksilö yhteisössä on sidottu noudattamaan yhteisön päätöstä. Tällaiset tilanteet olivat myös Niilo Yli-Vainiolle tuttuja. Joskus hän joutui tuomaan ilmi ajatuksiaan sellaisessa tilassa, jossa hän koki olevansa sosiaalisesti eristetty:

Mä oon semmonen puhuja että mun pitäs nähdä ihmiset, joille mä puhun (Yli-Vainio puhaltaa mikrofonin). Mikään ei ole niin onttoa kuin puhua radioon aamuhartauteen, kun mä oon joskus siellä studiossa ollu, kun ei näe ketään, kaikki ovet pannaan kiinni ja yksikseen ja sitten puhua ihmisille, että: "Eikö mua kukaan kuuntele". Se tuntuu sitten höpöltä ja kuitenkin miljoona ihmistä lähtee kuuntelemaan.<sup>104</sup>

Johtopäätöksenä on, että uskonnollinen, kollektiivinen ja sosiaalinen representaatio oli osa skeemoista, joita Yli-Vainio käytti hyväkseen saarnatoiminnassaan. Ne olivat osa uskonnollista symboliuniversumia ja identiteettiä.

<sup>103</sup> Yli-Vainio 1980a: äänite Y7, 6.2.1980.

<sup>104</sup> Yli-Vainio 1980: äänite Y1.



#### 4.6.2. Päiväkirja ja tekstit työtahdin todistajana 1977-1981

Titonin (1980:290-291) mukaan päiväkirja kertoo kertojan persoonallisuudesta, psyykkisestä elämästä, aikomuksista ja ajattelusta kulttuurisena tuotteena. Media alkoi seurata Yli-Vainiota, koska ihmiset saapuivat joukoittain häntä kuuntelemaan ja etsimään ihmeperantumista. (Saari 1983:138.) Kiireen vuoksi Niilo Yli-Vainio joutui turvautumaan unilääkkeisiin vuosina 1977-1981 ja hänellä oli myös avanne, hakkaava sydän ja mielialamuutoksia.<sup>105</sup> Media ilmoitti Yli-Vainion saaneen sydänkohtauksen Espanjassa. Hän oli kiivennyt mäen huipulle, jossa oli risti ja siellä hän kuoli polun varteen.<sup>106</sup> Niilo Yli-Vainio piti kolmea päiväkirjaa v. 1977-1981. Yli-Vainion päiväkirja 1-3:ssä on n. 989 päivämäärää ja tietoja yli 130:stä eri saarnapaikasta. Merkinnot alkoivat 4.8.1977 ja päättyivät 12.11.1981.

Vuosina 1977-1981 joukkotilaisuuksien kokoontumispaikkoina olivat kirkot, seurakuntasalit, urheiluhallit, jäähallit, raviradat, kentät ja messukeskukset. Yli-Vainiosta tehtiin TV -dokumenteja (esim. Tuomo Kamisen dokumentti 1978 Yleisradiossa), radio-ohjelmia ja artikkeleita. Media vaikutti siihen, että hänen tilaisuuksistaan tuli yhteiskristillinen ilmiö, mistä todistavat hänen päiväkirjamerkintänsä Mauno Saaren (1983) kirjoittaman kirjan liitteenä.<sup>107</sup> Kuolema kiireen muodossa ajoi takaa Niilo Yli-Vainiota ja hän ei tainnut piitata riittävästä levosta ja ruokavaliosta. Yli-Vainio piti kahvista ja kerran hän moitti kutsujiaan, että he olivat "unohtaneet" tarjota kahvia hänelle ennen tilaisuutta<sup>108</sup>. Työtahti onnistui ilmeisesti kahvin "voimalla". Hän näki jopa unta kahvista. Hän joi kahvia, kun hän laati puhetta, kirjasia tai artikkeleita kotona. Hän oli nöyrä kutsujiaan kohtaan ja hänen identiteettiinsä kuului ahkera työmoraali:

Jos minä olisin saanut määrätä, niin minä olisin sanonut: "Ei pojat, alkuunkaan lähetä sellaiseen hommaan." Kun ei ne kysykään multa lupaa, minkälaisia halleja ne kulloinkin ottaa. Ne vaan sanoo: "Sä tuut, puhut ja sillä siisti!"<sup>109</sup>

Suhtautuminen työhön on osa identiteettiä. Joulukuun Nykyposti -lehdessä (1981f:118) Yli-Vainio kertoi, että hänen joukko-tilaisuuksissaan v. 1977-1981 kävi n. 3000 - 6000

<sup>105</sup> ks. Saari 1983:136, 137. Erkki Petman (1979: artikkeli Nykyposti -lehdessä 6/1979, 32-24.) kuvaillee, että Yli-Vainio ei malttanut edes hänelle myönnetyllä lomalla levätä.

<sup>106</sup> ks. Saari 1983:248.

<sup>107</sup> Luettelo saarnapaikoista on tämän työn liitteenä.

<sup>108</sup> Yli-Vainio 1977a: äänite Y11, 26.7.1977. Mauno Saari (1983:414) kirjoittaa "kahviunesta".

<sup>109</sup> Yli-Vainio 1979: äänite Y4, 13.2.1979.

ihmistä viikossa. Tämä tekee kävijämääräksi vuosittain n. 162000-324000 henkilöä. Arvioni on, että bruttotuloiksi helluntaiherätykselle Yli-Vainion tilaisuuksista oli tullut vuodessa noin 4 - 8 milj. mk<sup>110</sup>, jos jokainen kävijä olisi jättänyt kolehtiin 10 mk ja myyntitiskeille 15 mk. Kulujen vähentämisen jälkeen helluntaiseurakunnat käyttivät varat seurakuntiansa kehittämiseen.

Yli-Vainio oli ylpeä työmoraalistaan eikä pitänyt "ammattikateudesta". Jopa hengelliset työntekijät saattoivat kadehtia hänen menestymistään:

Kyllä maailmassa työtä riittää, ei meidän tarvitse olla kateellisia kenellekään. Jos nyt täällä Tampereella tulis' vaikka minkälaiseen seurakuntaan herätys, niin kyllä minä iloitsen, mä sanoisin, että: ”Voi Jumala, kiitos, että sinä annat herätyksen sinne Tampereelle, että multa jää luettelosta pois se kaupunki kokonaan, että mä saan mennä toiseen kaupunkiin.” Sehän vain helpottais' minua. (Naurahtaa.)<sup>111</sup>

Saarnaajan työn kohokohtia olivat kastejuhlat, jotka olivat konkreettisia hengellisen työn hedelmiä. Kaste lisäsi välittömästi helluntaiseurakunnan jäsenmäärää ja sekin oli yksi työn mittari. Niinpä Yli-Vainio ei Petmanin (1979: artikkeli Nykyposti -lehdessä 6/1979) mukaan malttanut levätä edes lomallaan, vaan alla olevan kuvan mukaan johdatti uskonnollisessa representaatioissa ihmisiä "kasteen hautaan":

(kuva puuttuu internet-versiosta)

---

<sup>110</sup> Summa vastaa n. 0,672 - 1,35 milj. euroa vuodessa. Kolmen vuoden (1977-1981) bruttotulot olisivat tällöin n. 2,02 - 4,05 milj. euroa.

<sup>111</sup> Yli-Vainio 1980b: äänite Tampereella 1.5.1980.

## 5. KYMMENEN SAARNAN ANALYYSI

Viidennessä luvussa huomioni keskittyy erikoisesti kymmenen saarnan sisälle uppoutuneeseen kerrontaan kvalitatiivisena tutkimuksena<sup>112</sup>. Tarkastelen lisäksi näytteitä saarnoihin liittyvästä oheisaineistosta ja kirjallisuudesta teksteihin liittyvänä palautteena. Tilaisuuksien jälkeen myytiin eteisen kirjaopöydästä mm. Yli-Vainion kirjoittamia kirjasia ja kuulija saattoi helposti tilata asiaan liittyviä lehtiä. Aikauslehti oli yksi foorumi, jossa tilaisuuksissa istunut skeptinen kuulija saattoi saada äänensä kuuluville. Tilaisuuksissa oli läsnä myös tutkijoita, mm. lääketieteellis-psykologisen väitöskirjansa parantuneista tehnyt Matti A. Miettinen v. 1980 ja dosentti Harri Heino ja siksi olen ottanut näytteitä heidän kannanotoistaan. Saarnoissa esille ottamani paranemiskerronta on seurausta rituaalisesta toiminnasta (esim. käden laittaminen sairaan paikan ylle, kaatuminen, ylösnouseminen, esilletulo, rukousliinujen käyttö ja äänitteiden kuunteleminen) uskonnollisessa tilaisuudessa. Myös rituaalista toimintaa tarkastelen vertaamalla sitä tieteelliseen kirjallisuuteen.

Saarnojen sisällön pääpiirteet löytyvät liitteistä. Saarnojen teologista sisältöä ei tarkastella tässä tutkimuksessa, ainoastaan yleiskuvaus saarnojen uskonnollisesta sisällöstä on säilytetty. Tarkastelen myös lyhyesti Palvan (1974) määritelmiä uskonnollisista termeistä, jotta niihin liittyvä symboliikka selviäisi. Saarnojen homileettisen juonen painopistettä koetan hahmottaa käyttämällä Sariolan (1967) teoksen tulkintoja antroposentrisestä ja teosentrisestä saarnasta. Antroposentrisesti painottuva teksti ilmenee Sariolan (1967: 93) mukaan historiallis-kriittistä eksegeesinä, tekstin aktuaalistumisena, tekstinmukaisuutena ja saarnan metodina.<sup>113</sup> Antroposentrisiin teksteihin kuu-luvat myös Raamatun vertaukset, Raamatun ihmekertomukset ja Vanhan testamentin tekstit. Teosentrisessä saarnassa tekstiä

---

<sup>112</sup> Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto koostuu taltioiduista tilanteista ja näytteistä. Näytteiden avulla tutkitaan esim. ilmiöitä, kieltä ja kulttuuria esim. teksteistä, puheista ja vuorovaikutustilanteista. Enemmän kvalitatiivisesta tutkimusmetodista on Klaus Mäkelän (1990) teoksessa.

<sup>113</sup> Sariola (1967: 93, 99, 104) kirjoittaa, että tieteellinen eksegetiikka selvittää, mitä Raamatun alkuperäinen kirjoittaja on omana aikanaan ja ympäristössään pyrkinyt kertomaan. Tekstiä aktuaalistava saarnaaja siirtää menneisyyden nykyhetkeen. Tekstinmukaisuus tarkoittaa sitä, että saarnaaja pysyttelee tekstin pääajatuksiin kuuluvissa asioissa. Metodina antroposentrisen puhuja voi käyttää homiliaa eli tulkita jae jakeelta raamatunkohtaa, jolloin sitä kutsutaan tekstuaaliseksi tai analyttiseksi menetelmäksi. Puhuja voi pitää synteettisen tai temaattisen saarnan. Myös teosentrisen puhe voi käyttää em. metodeja hyväkseen (Sariola 1967:166-167).

käsitellään Sariolan (1967:144) mukaan siten, että tekstissä on Bonhoefferin (1961:267) määrittelemä "alku, keskiosa ja loppu". Aihe ja sisältö on yhtä tärkeä kuin konteksti performanssille ja siksi ne näkyvät kerronnan tulkinnassa. Valintakriteerinä oli ottaa saarnoista esille sellaisia kerrontaesimerkkejä, jotka liittyivät Niilo Yli-Vainion omaan elämään ja toimintaan tai kerrontaa, joista on variaatioita eri saarnoissa.

Sandra K.D. Stahl (1989: 48) esittää, että tekstin tai puheen analysoijan on ensin selvitettävä esitystilanne ja retorinen puhetyyppi. Sen jälkeen selvitän jokaisesta saarnasta aiheen eli teeman sekä saarnan rakenteellisen juonen ja struktuurin, joista olen tehnyt liitteisiin tarkemmat luettelot Suojasen (1978) mallin mukaan. Lopuksi otan muutaman esimerkin saarnan kerronnan tyylistä (tekstuurista), johon sisältyvät esim. murre, kielen variaatiot (Suojanen 1978:190) ja henkilökohtainen kerronta. Tarkastelen, mihin kohtaan kerronta sijoittuu tekstissä, millaista se on ja mikä merkitys kerronnalla oli kyseisessä tekstinosassa.<sup>114</sup> Tarkastelen myös puheeseen liittyviä nonverbaalisia viestejä. Saarnan rakenteen syvätasoa voi tutkia mm. toimintarelaatioiden avulla (ks. liitteen nro 5 taulukoita). Sandra Stahl (1989:48-49) on maininnut, että myös kokemuskerrontaan sisältyy sanatonta viestintää, joka heijastaa yhteisön arvoja ja asenteita.

Sandra K.D. Stahl (1989: 25, 27-28) on todennut Claude Brédmondia (1970) lainaten, että "kerronnan funktio noudattaa yleensä kolmea sekvenssiä: 1) kokonaisuus kuvattavaksi (luonteen kuvaaminen esim. käänteisesti), 2) menettelytapa kokonaisuuden kuvaamiseksi (kerronnan juoni) ja 3) onnistuminen (kokonaisuus on kuvattu)". Kerronnan funktion kuvaus (esim. orientaatio-komplikaatio-toiminta-ratkaisu-arvio) voi johtaa siihen, että kerronnan lopputulos (ratkaisu) kuvaa epäonnistunutta lopputulosta. Sandra Stahl toteaa, että usein kerronnan humoristiseen muotoon liittyy teemoja ja rakenteita, jotka päättyvät negatiiviseen loppuun jonkin asian välttämisestä. Toimintarelaatioiden muodostumisesta saa käsityksen saarnan "taustailmapiiiristä" ja päämääristä. Stahlin (1989:98-102) mukaan tekstin takana oleva symbolismi saattaa jakaantua universaalisiin, kulttuurisiin, kollektiivisiin tai yksityisiin identifikaatiotasoihin, joita saarnaajan representaatiot tuovat ilmi eri tyyliellä ja tyyppistrategioilla varustettuina tekstin yhteydessä. Tekstuurin pinta- ja syvärakennetta

<sup>114</sup> Suojanen 1978:186, luvussa 4.3. (ks. liite nro 5) on puhetta juonikaavion homileettisistä osista, jotka olivat: 1=antroposentrinen-, 2-6 ja 8=viestintähomileettinen, 9=teosentrinen ja 9a=pietistinen homiletiikka. 7=vertaukset ja 10=kerronta voivat liittyä näihin. Vertauksilla ja kerronnalla tarkoitan sellaista puhetta, jota ei voi sisällyttää homileettisiin saarnakäsityksiin ja sellainen puhe on yleensä Raamatun ulkopuolista tekstiä, esim. lähimenneisydestä.

en erittele, joskin niistä teen havaintoja saarnoja analysoidessani. Tarkastelen juonen sisälle muodostuneita rakenteen pintatasoja eli sermeemejä, jotka paljastavat saarnoissa verbaalisen tekstin lisäksi myös nonverbaalisen viestin, joka muokkaa kuulijan asennetta.<sup>115</sup>

Saarnojen juonen ja rakenteiden tutkimuksessa käytän lisäksi seuraavia lyhenteitä. Monesti juonen etenemistä edistävät tekstuaaliset taitekohdat, joita ovat kytkenät (sit), alluusiot (all), viittaukset (viitt), tyylilliset lainat (tl) ja sisäkertomukset (sk). Näitä sanotaan intertekstuaalisuudeksi (int). Tekstissä voi olla myös muuta tekstuaalisuutta, kuten arkki- (arkt), meta- (metat), para- (parat) ja hypertekstuaalisuutta (hypt).<sup>116</sup> Ne olen merkinnyt saarnojen analyyseissä lyhenteillä juonen yhteyteen. Enkeli- tai paholaiskertomukset olivat osa Yli-Vainion kokemista supranormaaleista ilmiöistä, joita tässä juonikaaviossa on merkitty kuvitelmina (kuv), koska ne ovat lähtöisin Niilo Yli-Vainion uskonnollisen vakaumuksen symboliuniversumista, josta oli puhe luvussa 4.6.1. Memoraattien merkintä on (mem) ja kronikaatti (kron). Yleisön ja saarnaajan välinen performanssi, johon liittyy rituaaleja, kuten seisomaan nouseminen ja kiittäminen, rukousliinon ja muiden välineiden siunaus, käden laittaminen sairaan paikan päälle ja liikkeelle lähtö on merkitty (rit).

### 5.1. Kymmenen saarnan yhteydet tilanteisiin, aikaan ja paikkaan

Sariola (1967, 98) kirjoittaa, että antroposentrisessä homiletiikassa puhujan lähtökohdat ovat "hänessä itsessään ja hänen ympärillään sykkivässä elämässä, josta hän on löytänyt saarnansa aiheen". Saarnaaja etsii tekstin teemaansa ja etsii teitä menneisyyden tekstistä elämään eli nykyhetkeen. Tätä Sariola (1967, 98, 99) sanoo aktuaalistamiseksi ja pohtii, että uskonnopsykologiset analogiat (ihmisen pysyminen samanlaisena ja uskonnollisen elämän lainalaisuudet) ovat myös lankoja, joita pitkin saarnaaja kulkee edestakaisin menneisyyden ja nykyhetken ja tekstin ja teeman välillä.

<sup>115</sup> Suojanen 1978: 194, 195, 197, 200-201, 226-238. Sermeemit: A=ajan merkit, Af=aloitusformula, E=eettinen deprivaatio, Es=eskatologiset tapahtumat, Esi=esikuvat, HyM=hyvyyden manifestaatio, I=informaatio, K=kutsu, MM=me ja muut, PaK=pahuuden kanava, PaM=pa-huuden manifestaatio, Pal=palkinta, P=parantuminen, PK=parantumiskehotus, PV=paran-tumisväline, Pu=puhuttelu, R=rangaistus, Val=valintatilanne, V=valmistautuminen ja Va=va-roittelu. Toimintarelaatiot: Jumala-ihminen ↓+/-, ihminen-Jumala ↑+/-, me kollektiivina →+/-/±, me ja muut /+/-.

<sup>116</sup> Sipilä 1995: 11, 34; Genette 1982: 9-14; Makkonen A. 1991: 176. Määritelmät luvussa 4.2.

Kun kertoja palaa tiettyyn tilanteeseen, hän alkaa kuvata sitä. Stahl kirjoittaa, että kerronta voi jakaantua "kuvaamaan luonteenpiirteitä, esim. 1) rehellisyyttä ja eheyttä, 2) älykkyyttä ja nokkeluutta, 3) rohkeutta, sankaruutta, pelottomuutta, 4) käytännöllisyyttä, liiketoimintakykyä, 5) charmia, houkuttelevuutta, 6) lojaliteettia, isänmaallisuutta, 7) anteliaisuutta tai kiintymystä ja 8) miehekkyyttä tai äidillisyyttä". Nämä asiat ilmenevät erilaisissa tilanteissa. Humoristiset aiheumat hän jakaa "1) noloihin tilanteisiin, 2) ironisiin tilanteisiin ja 3) epäsovinnaisiin tapahtumiin". Homileettiset aiheet antavat moraalisia ohjeita ja sellaista kerrontaa ovat mm. "1) pelottavat tai sota-ajan kokemukset, 2) kauhistuttavat tilanteet, raa'at tapahtumat, 3) epäoikeudenmukaiset tilanteet, 4) liikuttavat tilanteet tai 5) käytännölliset ongelmat jotakin toimintaa tehtäessä". Stahlin (1989: 28) mukaan nämä teemat ovat kerronnallisia siteitä, joilla kertoja kutoo tekstiään, jotta voisi siten esittää kulttuurisia arvoja ja traditioita. Tällaisia aiheita oli lukuisasti Niilo Yli-Vainion saarnoissa ja teksteissä ja ne näkyvät *kursiivina*.

Saarnalla on aina yhteys aikaan ja paikkaan. Antroposentrinen homiletiikka pyrkii eriyttämään kuulijakunnat sosiologisesti "kyläyhteiskunnan asukkaisiin, kaupunkilaisiin (varsinkin suurkaupunkilaisiin) ja sivistyneistöön" ja saarnat jaoteltiin kylä-, kaupunki- ja akateemisiin saarnoihin sekä tietyille ihmisille tietyssä tilanteessa osoitettuihin kasuaalisaarnoihin (Sariola 1967, 34,35). Puhuja viittaa yleensä puhetilanteeseen, jossa puhetta pidetään, esim. "...täällä juhilla...". Puheesta saattaa huomata ajankohdan, esim. kellonajan, päivän, vuorokaudenajan, kuukauden tai vuodenajan, esim. "...istumme teltassa ja sataa..." (kesäaika). Samoin puhuja voi viitata paikkaan, jossa puhetta pidetään, esim. "täällä raviradalla". Saarnaaja voi viitata henkilöihin, esim. "minä ja A." sekä kuulijoihin, esim. "rakkaat kuulijat", että sisäryhmään, esim. "työtoverini".

Puhuja voi myös viitata edelliseen puhetapahtumaan, esim. "eilen puhuin siitä, että...", viitata maailmantilanteeseen, esim. "maailma on tuhoutumassa", ottaa esille lähikontekstin, esim. "täällä Lapualla me olemme", tai etäkontekstin, esim. "silloin rintamalla, kun olin...". Päivikki Suojasen (1978:170-178) tutkimuksen mukaan spontaani saarna on "kasuaalinen, ainutkertainen ja tilannekohtainen".

Niilo Yli-Vainion saarnojen kiintopisteenä oli kuitenkin nykyhetki "tässä ja nyt". Se näkyi hänen tavassaan painottaa lähes jokaisessa saarnassaan, että parantuminen voi tapahtua "nyt".<sup>117</sup> Päivikki Suojanen (1988:38) pohtii, että tämä on päinvastaista kuin

<sup>117</sup> Aristoteles IX 1997: 16-17: nykyhetkeä korostava puhuja on epideiktinen. Nykyhetkeä korostava puhuja voi muistuttaa historiallisista tapahtumista ja kuvitella tulevia. Kuulijat ylistävät tai moittivat vallitsevan nykyhetken perusteella ja päämääränä on kunniallinen tai häpeällinen tulos. Myös helluntailainen saarnatekniikka on säilyttänyt antiikin perintöä osana

tavallisen saarnaajan aikakäsitys. Konkreettinen esimerkki on Radio 2:n puheohjelmien nauhoittama tilaisuus Martinlaaksossa, jossa Yli-Vainio tokaisee naiselle: "Tapahtukoon sinulle juuri niin kuin sinä uskot tässä ja nyt!"<sup>118</sup>

Joskus Yli-Vainio jätti aukkoja tekstiinsä, jotta kuulija saisi päätellä vastauksen ongelmaan: "Jos tässä ei nyt jossain päässä äkkiä saa jarruja päälle, niin tätä ei kyllä pitkältä jaksa"<sup>119</sup>. Eräässä saarnassa hän kuvaili Adamin suloista kuorsausta, kun Eevaa luotiin sekä isännän nukkumista kylvön jälkeen.<sup>120</sup> Selvästi näki, että Yli-Vainion oma elämäntilanne heijastui saarnoissa. "Jarru" on kuvakieltä, mikä tarkoittaa keinoa pysäyttää kulkuneuvo. Autoakaan ei jaksa kauan ajaa ilman unta tai olla auton kyydissä. Yli-Vainion saarnatyö sisälsi uuvuttavaa matkustamista. Unimaailmassa käsitellään tapahtuneita asioita. Hän kärsi unen puutteesta kirjoittaa Mauno Saari (1983: 278-455).

#### 5.1.1. Eskatologinen saarna

Saarnatilanne oli joukkokokous ja saarnapaikka oli Lapuan kaupungin urheiluhalli v. 1977. Esitystyylillä alkoi heti performanssilla sillä Niilo Yli-Vainio totesi, että olisi hyvä, jos kokous päättyisi yhteen mennessä yöllä ja väki naurahti. Niilo Yli-Vainion saarna käsitteli maailmanloppua kristillisen vakaumuksen representaationa ja tekstin nimi oli "Jeesuksen toinen tuleminen", joten odotettavissa oli tulevan maailmanlopun peilausta retorisin, symbolisin ja performanssin keinoin. Raamatunpaikat olivat 1 Tess 4. luku ja 1 Kor 15. luku, joissa on jo ensimmäinen kehoitus ekumeniaan.

Homileettinen juonikaavio muodostui saarnakäsitysten ketjuista ja ellipseistä. Saarna Y2 sisälsi 40 osasta, jotka jakaantuivat seitsemään jaksoon: 1) alkupuhe sisälsi huumoria ja kertomuksen. 2) Johdanto alkoi pietistisesti, sisälsi kaksi kerrontaosuutta ja päättyi huumoriin. 3) Pääteksti alkoi ja päättyi teosentrisesti. 4) Päätekstin vahvistus palasi pietistiseen näkökulmaan ja päättyi vertaukseen. 5) Jatkoteksti tarkasteli aihetta antroposentrisesti. 6) Argumentointi tarkasteli teosentristä, antroposentristä sekä pietististä tekstin osia tekstuaalisten kytkentöjen avulla ja päättyi rituaaliin ja ohjeisiin. 7) Pääteosteksti oli kolmen homileettisen näkökulman huipentuma ja päättyi

---

läntistä teologiaa, kuten retoriikan; tunteisiin, luonteeseen ja todisteisiin vetoamalla. Aristoteles IX 1997:196 (selitysosa on Sihvolan toimittama).

<sup>118</sup> Lounela V-I 1977: YLE Radio 2 –ohjelma ”Kaikessa rauhassa” 9.4.1977. Katso liite.

<sup>119</sup> Yli-Vainio 1978: äänite Y3, 16.5.1978.

<sup>120</sup> Yli-Vainio 1978: äänite Y3, 16.5.1978.

rukoukseen.<sup>121</sup> Koska antroposentrinen osuus oli osoitettu lapualaisille, voidaan puhua kaupunki-

saarnasta. Painopiste oli kuitenkin pietistisessä näkökulmassa, jossa korostetaan pelastusta kadotuksesta parannuksenteon ja elämänmuutoksen kautta, ja pietistinen metodi käyttää dialogimaista tyyliä ja kuulijoiden kolmijakoista puhuttelua vastakkainasettelujen avulla (Suojanen 1978:186). Saarna voi myös muodostua retoriseksi "pikkusaarnojen ketjuksi, jossa epäolennainen ja tärkeä sekoittuvat toisiinsa" (Sariola 1967: 167). Kerrontaa oli kolme ja huumoria kaksi kertaa saarnan alkupuolella. Juonikaaviosta selviää erikoisesti kerronnan (10), matkapuheen (3) ja muiden puheiden (8) uppoutuminen tekstiin. Myös alkupuhe ja johdanto alkoivat ja päättyivät huumorilla. Tekstuaaliset taitekohdat tuntuivat tässä puheessa pirstoutuvan kaikkiin juonen osiin ja päättyivät yleensä arvioon. Rituaalinen performanssi esiintyi yleensä rukouksen yhteydessä. Sermeemien ketjuuntumista voi tarkastella liitteen taulukoista.

Tarkastelen paria kerrontaesimerkkiä tästä saarnasta. Alkupuheessa Yli-Vainio kertoi yhtäkkiä siitä, minkälaisen puhelinsoiton hän oli saanut kriitikolta. Teksti tuntui olevan tekstin otsikosta täysin irrallinen. Sen suhde aiheeseen oli abstrakti (arkkitekstuaalisuutta) ja niitä yhdistivät vain ihme: Jeesuksen toinen tuleminen ja hänen näkymätön läsnäolonsa jo nyt Yli-Vainion kokouksessa. Teksti sisälsi paljon koheesiota (pronomineja). Dialogissa oli intertekstuaalisuutta eli sitaatteja.

Eräs tyylin keino, jota Yli-Vainio tässä käytti, on puhuttelu. Teksti on Chafen (1980: 13-15, 17, 26) mukaan ideayksikkö, jos se on asiayhteydestä irrallaan oleva "kielellinen pyrähdys". Se on tyypillistä spontaanille puheelle ja sellaisesta löytyy konjunktioita runsaasti (mm. "ja, niin") ja intonaation vaihteluita. Tarkastelin puheesta ideayksikön skemaattista rakennetta, jonka malli löytyy Siikalan (1984: 40, 42-43)<sup>122</sup> tutkimuksesta:

(A) Tässä, minä sain eilen puhelinsoiton

<sup>121</sup> Juonikaavion merkit: 1) [5+viitt]+[arkt+10+sit]+[8+all]+4, 2) [parat+9a]+[10+sk+sit]+[10+sk]+3+5, 3) [9+arkt+kuv+all]+3+9+[hypt+1]+9, 4) 9a+1+[9a+int]+9a+[7+all], 5) [1+kuv]+8+[1+all]+[metat+8]+1+1, 6) 9+9a+[viitt+1+all]+1+9+[tl+1+all]+[6+1]+[2+rit]+4, 7) [9+viitt]+1+[4+8+rit]+9a+4+[2+rit].

<sup>122</sup> Kertomuksen skemaattisen rakenteen komponentit ovat A-L Siikalan kirjassa: "Y=yhteenveto, A=aloitus, P=puitteiden kuvaus, T=toiminnan ja tapahtumien selostus, R=ratkaisu, toiminnan kokonaistulos, K=kertojan esittämät kommentit ja L=päättävä klisee, lopetus. Skemaattista rakennetta täsmentävät merkinnät ovat: a=arvio, ai=ajankohdan määrittäminen, e=esittely, h=henkilöluonnehdinta, ja=jatko, p=paikan kuvaus, r=repliikki, s=selitys, t=tilanteen kuvaus, tl=tiedonlähteen maininta ja v=vahvistus. Kertomusmaailman ulkopuolisia merkintöjä: ku=kertojan huomio kuulijaan, mp=mieleenpalautus, lä=läheistys (omakohtainen kokeminen), si=sisäistys (esim. kertojan sisäistämään perinteeseen), et=etäistys (yleistä puhetta) ja M=muistelu omasta elämästä."



- (ai) ja siinä
- (P) joku soittaja sanoi olevansa
- (h) hyvin kristitty ja evankelinen ihminen
- (p) täällä Suomessa ja
- (T) sitten neuvoi minua siinä ja sanoi, että:
- (r) "Sinun pitäis' antaa enempi aikaa sairaille ihmisille ja olla enempi kiinnostunut sairaista ihmisistä."
- (r)+(A) Minä sanoin että: "Neuvo minua.
- (P+t) Minä aamulla alotan kello yhdeksän, yöllä tulen kotiin, että kahdelta pääsen nukkumaan, jatkan seuraavana päivänä yhdeksältä, yöllä taas pääsen nukkumaan kello kaks.
- (R+K+s) Sano, miten minun sitten pitäis' nyt sitten tehdä, kun min en mitään muuta tee kun kaikki, mitä minä teen, jokaisen minuutin vain näiden sairaitten hyväksi." Hän sano, että: "Sinä oot raaka sairaita ihmisiä kohtaan." Hyhu.
- (R+K) Jos täällä on joku, joka voi neuvoa minua, miten minä vois in teitä enempi palvella, niin minä maksan sinulle sata markkaa,
- (v) jos tulet ja neuvot, miten on mahdollista paremmin palvella.<sup>123</sup>

Tässä ideayksikössä on kaksi skemaattista rakennetta sisäkkäin. Chafen (1980:17) mukaan kerrontayksikkö poikkeaa ideayksiköstä siinä, että kerrontayksikkö liittyy asia-yhteyteen. Kerrontayksikössä näkyvät: 1) puhujan ja kuulijan välinen vuorovaikutus, 2) muistiprosessi, 3) mieleen palautus ja esittely ja 4) arvioivat kommentit.<sup>124</sup> Miksi tämä ei sitten ole kerrontayksikkö, vaikka komponentit ovat kuin siinä? Sen tekisi sellaiseksi paratekstuaalinen suhde otsikkoon, jos kuvitellaan, että toimimalla Jeesuksen välikappaleena Yli-Vainio jouduttaisi eskatologista sanomaansa. Edellinen juttu oli myös *epäsovinnainen tilanne*, johon Yli-Vainio suhtautui huumorilla. Johdannon sisälle oli upotettu parantumiskertomus (josta on variaatio luvussa 5.1.4.).

Lähikontekstisena<sup>125</sup> alluusiona, josta Hall (1977:91) kirjoitti, Yli-Vainio luki erään kirjeen, jossa on kokemukskerrontaa ja sitaatteja sekä pronominimuotoista koheesiota. Suluissa on skemaattiset rakennekomponentit täsmennyksineen, joista oli aiemmin puhetta. Tämä muun henkilön kirjoittama teksti kuvaa Jumalan *anteliaisuutta*:

<sup>123</sup> Yli-Vainio 1977: Y2 (katso liitettä).

<sup>124</sup> ks. Siikala A-L 1984: 41-43.

<sup>125</sup> ks. Stahl 1989: 41. Lähikontekstinen tarkoittaa kertomusta, joka sisältää paljon informaatiota tarkalla koodilla varustettuna. Samantyylinen tarina on luvussa 5.1.4., joka kertoo naisesta parantolassa.

- (Y+lä) Minä sain kirjeen nimittäin viime viikolla, minä olen saanut kymmeniä kirjeitä viime viikolla mutta eräs kirje oli hyvin mielenkiintoinen.
- (A+h+tl) Sen kirjoitti eräs, erään kustannusyhtiön toimitussihteeri. Hän sanoi, että:
- (r+ai) "Hän oli valmistautumassa menemään, niin kuin edellislauantaina, ei nyt viime vaan nyt edellislauantaina,
- (T) laulamaan ryhmän mukana yhteen kauppalaan" ja hän sano siinä kirjeessä, että:
- (r+ja) "Minä ajattelin,
- (p) että minä menen Kouvolaan tervehtimään minun tatiäni,
- (a) viimeisen kerran,
- (h) koska hänen tätinsä,
- (P) hänellä on luuydinsyöpä ja
- (t) hänet on jo jätetty jo lääkärien puolelta, ettei ole mitään tehtävissä ja hän makasi vain siinä vuoteella sitten ja odotteli kuolemaa ja
- (T) käänneltiin sitten vain käsin,
- (v) kerto sitten tuossa kirjeessä, että luutkin ovat jo niin haurastuneet, että ne ovat niin kuin paperia, että ne voivat katkeilla minä hetkenä tahansa."
- (r+v) Ja sanoi, että "hän sitten meni katsomaan tätä, että näkee vielä yhden kerran tätinsä täällä maan päällä".
- (R) Niin hän sanoi, että:
- (r) "Voi, mitä minä näinkään!
- (e) Minä näin niin onnellisen ja iloisen ihmisen, että tuskin minä koskaan olen elämässäni nähnyt."
- (t) Hänen tätinsä touhasi täydellä **höyryllä**, suuren perheen äitinä siellä taloutta, oli ripsannut puutarhasta roskat pois, tehnyt pitkiä kävelymatkoja ja sanoi, että:
- (r+a) "Hän tuntee itsensä täysin **terveeksi**." (Joku lausuu: "Hallelujaa.")
- (K) Ja hänet oli tuotu silloin niihin Kouvolan kokouksiin ja Pyhä Henki oli laskeutunut hänen päällensä ja **muuttanut** hänen elämänsä. Ja ei ainakaan voida sanoa, että me olisimme A:n kanssa hänet parantaneet,
- (v) kun emme muista, että sellaista ihmistä on ollutkaan,
- (L) emme tiedäkään!<sup>126</sup>

Yrjö Sariola (1967:118-120) pohtii teoksessaan ihmekertomusten sijoittumista saarnaan ja ajattelee, että ihmekertomus voidaan tulkita symbolisesti hengellisen elämän osa-

<sup>126</sup> Yli-Vainio 1977: äänite Y2 (katso liitettä).

alueena ja kehottaa sananjulistajia suuntaamaan kuulijoiden katset kertomuksen ihmeellisyydestä muualle. Hänen mukaansa ihmekertomuksissa voi nähdä tropologisen metodin, jossa "nähdään todistus Vapahtajan jatkuvasti samana pysyvistä mielenlaadusta ja toimintatavasta". Näkisin, että Yli-Vainio ei korostanut naisen kertomuksen ihmeellisyyttä vaan painopiste kertomuksessa on tropologiassa eli Jumalan toiminnassa kertakaikkisessa tapahtumassa, joka muutti naisen elämän, mikä paljastuu kertomuksen loppupuolella (K).

Eräässä kohdassa Yli-Vainio kehotti intertekstuaalisena viittauksena nousemaan ”pelastuksen laivaan” ja sai alluusion laivan päällystöstä ja painotti distinktiota pelastuvat - hukkuvat. Teksti viittasi vedenpaisumuskertomukseen Nooan arkista (1 Moos. 7.). Helluntailaiset uskovat Raamatun kertomuksen todenperäisyyteen vedenpaisumuksesta fundamentalistisesti. Kuitenkin myytti vedenpaisumuksesta on kansainvälinen, kirjoittaa Palva (1974: 276-277)<sup>127</sup>.

Yli-Vainio puhutteli saarnan loppupuolella erikoisesti nuorisoa ja kehotti heitä pelastumaan. Nykyposti -lehden sielunhoitopalstalla Yli-Vainio käsitteli myös nuorten moraalikysymyksiä esiaviollisista suhteista, perheongelmia ja antoi filosofisia neuvoja<sup>128</sup>. Joku valitti sielunhoitopalstalla masennuksesta, jonka syynä oli tämän entinen elämä, ja arkuudesta. Tähän Yli-Vainio vastasi kertomalla rohkaisevan esimerkin rohkeuden saavuttamisesta. Maallisen harjoituksen avulla voi saavuttaa voiton ja hengellisen harjoituksen avulla voi voittaa.<sup>129</sup>

Kokemuskerronnalla on suuri merkitys vaikuttaessa nuoriin ihmisiin. Erään miehen kokemus ”pumpuleihin” vaipumisesta vaikutti nuorien uteliaisuuteen voimakkaasti ja nuoret jonottivat Yli-Vainion edessä kokeakseen saman kokemuksen. Koska nuoret ovat yleensä impulsiivisia, pyrkivät myös esirukoilevat pastorit saamaan aikaan impulsiivisen muutoksen nuorissa eli ”nyt”.

Jos vertaa Yli-Vainion tekstiä eskatologiasta Raamatun tietosanakirjan selitykseen, niin Palva (1974: 266-267) mainitsee, että myöhäisjuutalaisuuteen kuului apokalyptiikka, joka kuvaa värikkäästi yleistä tuomiota, joka on Jahven oikeudenmukaisuuden päivä hyvälle ja pahoille. Tässä saarnassa eskatologian synkkyys

<sup>127</sup> Vedenpaisumusmyytti oli tunnettu myös Gilgāmesh –eepoksen 11. taulussa, jossa kerrotaan Utnapishtimin ja eläinten pelastumisesta kuution muotoisessa aluksessa, koska jumala Ea ilmaisi salaisuuden Utnapishtimille.

<sup>128</sup> Yli-Vainio 1979a: artikkeli Nykyposti –lehdessä 3/1979, 18-19. Aristoteles IX 1997: 16. ”Neuvoja suuntautuu tulevaan, sillä hän joko neuvoo ryhtymään tuleviin asioihin tai estää ryhtymästä niihin”, kirjoitti Aristoteles.

<sup>129</sup> Yli-Vainio 1979b: artikkeli Nykyposti –lehdessä 8/1979, 48-49.

oli häivytetty Jumalan luonteenpiirteeseen, joka on antelias ja hyvä tässä ajassa, nyt. Kehotus nuorille astua "pelastuksen laivaan" säästäisi heidät eskatologiselta tuomiolta.

### 5.1.2. Lupauksia paremmasta huomisesta ja ilon hyppäykset

Saarnatilanne oli Seinäjoella telttajuhlilla, 26.7.1977. Vesisade yllätti kuulijat saarnan loppupuolella aivan kuin todistaen Yli-Vainion aihetta, joka oli nimeltään "Pelastuksen ajan ihanuus". Yli-Vainion ajatusmaailmasta nousi kollektiivisia, yksilöllisiä ja vakaumuksen symbolisia representaatioita "Jumalan puheesta". Sariola (1967:50) mainitsee, että teosentrisessä homiletiikassa "saarnan perustana on siis se tosiasia, että Jumala on jo puhunut Kristuksessa ja että hän tahtoo yhä puhua". Niilo Yli-Vainio lupasi kääntyneille kuulijoilleen paremman huomisen eli ihanan pelastuksen ajan. Jos ei tehnyt parannusta, saattoi jäädä pelastuksen ajan ulkopuolelle. Saarnan Y11 osat etenivät ketjuuntumalla ja siinä ilmenivät Yli-Vainion alluusiot tulevan maailmanajan ihanuudesta. Sanomaansa hän tehosti performanssilla. Aluksi tarkastelin saarnan kaavamaista rakennetta, jotta saisin kokonaiskuvan siitä. Saarnan ja tekstin suhdetta nimitetään tekstuaalis-temaattiseksi (Sariola 1967:168-169), kun puhuja käsittelee jae jakeelta valitsemaansa raamatunlukua, mutta välillä käsittelee muita aiheita, jotka liittyvät saarnaan. Yli-Vainio käsitteli tekstiä (Jes. 35. luku) siten ja tarkasteli muita aiheita, jotka liittyivät teemaan ja palasi takaisin aiheeseen.

Homileettinen juonikaavio saarnasta Y11 (26.7.1977) sisälsi 37 osasta, jotka jakaantuivat kuuteen jaksoon: 1) alkupuhe sisälsi matkakerronnan lisäksi huumoria. 2) Johdanto alkoi teosentrisellä tekstillä, vuorotteli vertauksilla ja päättyi humoristiseen kerrontaan. 3) Pääteksti jatkoi teosentrisen aiheen tutkistelua kerronnan kytkeytyessä siihen. 4) Jatkoteksti "peilasi" aihetta kytkemällä siihen kerronta- ja vertausesimerkkejä sekä huumoria. 5) Argumentaatio vakuutti puhujat lukuisilla kerronta- ja vertaus-esimerkeillä ja johdatti kuulijat rituaalisiin käytänteisiin. 6) Teosentrisen päätöspuhe ja vertaus johdatti kuulijan vastaanottamaan "palasen pelastuksen ajan ihanuudesta" rituaalisten käytänteiden (ohjeita, rukousliinat, pahan hengen sitominen, kätten päälle pano, hurmos, liikkeelle lähtö ja kaatuminen) avulla.<sup>130</sup> Kerrontaa saarnassa oli tässä

<sup>130</sup> Juonikaavion merkit: 1) [3+5]+[8+5], 2) 9+7+9+[7+all]+[all+10+5], 3) 9+9+[viitt+10]+9+[10+viitt], 4) 9+[7+viitt]+[10+hypt+sit]+[all+10+sit]+[all+7]+[10+all+sit+5]+[all+7], 5) 9+10+[arkt+10+sit]+[sk+7]+[10+sit]+7+[viitt+10+sit+rit]+9+6+[4+rit], 6) [9+all]+[4+all]+4+7+4+[2+rit]+8+[4+rit].

teosentrisessä saarnassa 10 ja huumoria 4 kertaa, mutta intertekstuaalisuutta liittyi lähinnä kerrontaan. Sermeemejä voi tarkastella liitteessä.

Otan esille muutaman kerrontaesimerkin. Alkupuheessa Niilo Yli-Vainio oli käynyt Lapinlahdella ja oli menossa Sotkamoon. Niilo Yli-Vainio oli kahvin ystävä eikä ollut saanut kutsujiltaan kahvia, ja siitä hän motkotti kutsujilleen. *Ironian* aiheena oli selvästi suomalainen saituus eli pohjalainen "laihialaisuus". Vielä enemmän hän moitti siitä, että hänet oli nimetty juhlapuhujaksi<sup>131</sup> ja kuvasi elämäntilannettaan:

/--/ (Naurahtaa ironisesti.) No niin, niin nämä veljet oli tehnyt semmosen virheen, kun minä näin sen ilmoituksen lehdessä, niin siinä oli mainittu, että: "Juhlapuhujina" (lyö käsiään yhteen) ja sitten oli pantu Yli-Vainiokin siihen, niin se oli kyllä raaka virhe. Minä en oo juhlapuhuja, eikä minusta ikänä semmosta tule ja kaikkein vähiten nyt enää, kun minulla on seurakuntakin niin pieni, että siihen ei kuulu kun vaimoni ja kuustoistakesäinen tyttö! (Taustalla kuuluu vanhimpien muminoita ja Yli-Vainio nauraa ironisesti.) Ehei, ei ole juhlapuhujaks' minusta enää!<sup>132</sup>

Johdannossa Yli-Vainio alkoi selostaa raamatun tekstiä (Apt. 26:14), jossa kerrottiin kaatumisista. Hän luki Jes. 35 lukua, jossa on teemana "Pelastuksen ajan ihanuus". Alluusiona Jesajan kuvakielelle "horjuvista polvista" hän kertoi *lojaliteetista* esimerkin. Hän kertoi eräästä henkilöstä (todennäköisesti vaimostaan), jota nimitettiin "tuuliviirikristityksi", koska hän kääntyi aina "tuulen mukana".

Päätöksissä Yli-Vainio siirtyi aiheeseen hätäntyneen sydämen tilasta ja *lojaliteettiin* liittyvänä alluusiona Yli-Vainio pohti työtoverinsa Eino O. Ahosen hätää Yli-Vainion sovitusopista. Yli-Vainio tarjosi kompromissia kritisoijalleen. Hän myös perusteli, miksi hänen esiintymisensä oli performanssia<sup>133</sup>:

Välistä ihmiset varmaan ihmettelevät ja yks ja toinen sanookin jotakin: kun minä täällä puhujapaikalla, minä oon niin joskus levoton ja pompahtelenkin. Hyvä että käsilläni kävelen. "Niin että mitää, mitä se Yli-Vainio siellä sillä tavalla?" Mutta

<sup>131</sup> Yli-Vainio kielsi olevansa ”juhlapuhuja”, mutta käytäntö osoittaa, että Yli-Vainio hallitsi retoriikan. Asiaa todistaa Aino Paavolan kirje (1999a: kirje 30.3.1999) isänsä itseopiskelusta luvussa 4.3.

<sup>132</sup> Yli-Vainio 1977a: äänite Y11, 26.7.1977.

<sup>133</sup> Helluntailaiset (mm. saarnaaja Eino O. Ahonen) joskus ihmettelivät Yli-Vainion toimintaa lavalla, koska se ei ollut tyypillistä suomalaisessa helluntailaisuudessa. Rukoilevaisuuden eräässä suuntauksessa käsien yhteen lyöminen, jopa uskonnollinen tanssi (taivaan hyppy) oli eteläpohjalaisiin mystikoihin kuuluvien vasulaisten tapoina. Myös seksuaalisuudessa saatettiin ottaa vapauksia. Hyppääminen, ”taivaalliset suudelmat ja ”ahtaasta portista” (tuolin alta) konttaaminen oli myös Lapua-Kauhava-Kuortane-Ylistaro välillä asuneiden vollenbergilaisten piirteitä 1800 –luvulla, kirjoittaa Harri Heino (1976: 63,64) lainaten mm. Pekka Vihman (1959: 35) laudaturtyötä ja Akiander IV:ä, 21-22,29,32,36,39-40,51,57.

ymmärrä, nyt hyvä ihminen tämä asia: minä olin tuomittu kadotukseen minun synteini tähden.<sup>134</sup>

Jos tarkastellaan, mitä eräs helluntaiherätyksen johtohahmoihin kuuluva Eino O. Ahonen toivoi hengellisiltä työntekijöiltä, niin ohessa on hänen näkemyksensä asiasta:

Saarnaajat, vanhimmat, diakonit ja laulajat muodostavat seurakunnan sydämen. Tämän sydämen tulee olla terve ja puhdas. Seurakunnan toimihenkilöiden, olivatpa he sitten julistajia, vanhimpia tai laulajia, tulisi vetää yhtä köyttä eikä missään tapauksessa sotia toisiansa vastaan. Heillä tulisi olla tehtävästään ja sen hoitamisesta samanlaiset ja korkeat käsitykset. /--/ Esim. laulaja ei saisi olla oman ihmeellisyytensä humalluttama, eikä hän saisi etsiä omaa kunniaansa, eikä missään tapauksessa tuoda vierasta tulta, maailmallisuutta, Jumalan palvelukseen. /--/ Taitajaksi ei tulla sattumalta, siihen päästään pitkän ponnistelun, tiukan, ahkeran ja johtajan neuvoja seuraavan harjoituksen kautta.<sup>135</sup>

Yli-Vainiosta "johtajan" seuraaminen oli välillä vaikeaa. Saarnassaan Yli-Vainio puhutteli kuulijaa sanalla "ystäväni" ja argumentoi, että syntivelat on jo maksettu. Hänen mukaansa sairaudet vietiin kirouksen puuhun ja ihminen on parannettu. Ihmiset sanoivat "halleluja". Yli-Vainio argumentoi, että apostoli Tuomaan epäusko sai kuolemantuomion, kun hän näki Jeesuksen haavat.

Jatkotekstissä Yli-Vainio teki ellipsin Jes. 35. luvun aiheeseen ja manifestoi hyvyyttä. Yli-Vainio (1977a: äänite Y11, 26.7.1977) jatkoi raamatuntekstillä: "Silloin avautuvat sokeain silmät, kuurojen korvat aukenevat, silloin rampa hyppii niin kuin peura." Tekstiin hän upotti vertauksen. Hän puhutteli yleisöä ja esitti performanssia. Seuraavassa on ote Yli-Vainion puheesta:

Ootteks' te nähnyt, kun peura hyppii? (Yli-Vainio hypähtelee lattialla ja kuuluu läimäys.) Se on sitten keviää, kun peura hyppii. Siihen se näyttää, ettei se maassa kävisikään ollenkaan, kun peura hyppii. (Joku pikkulapsi: "Hee hee.")<sup>136</sup>

<sup>134</sup> Yli-Vainio 1977a: äänite Y11, 26.7.1977.

<sup>135</sup> Ahonen 1973:11-13. Eino O. Ahonen oli helluntaiseurakunnissa arvostettu ja rauhallisena tunnettu johtaja (tiedon antoi eräs helluntaiseurakunnan jäsen).

<sup>136</sup> Yli-Vainio 1977a: äänite Y11, 26.7.1977. (Yli-Vainio mainitsi Nykyposti -lehdessä 2/1979 tuntevansa kirkkohistoriaa ja saattoi soveltaa hyppyherätyksen käyttämää hyppimistä tähän tekstiosaan.

Yli-Vainio viittasi apostolien parannustoimintaan ja uskoi, että sinä iltana rampa voisi hypähtää niin kuin peura. Hän palasi raamatunjakeeseen mykän kielen riemuun ratkeamisesta. Raamatunjakeeseen liittyvänä tekstinä Yli-Vainio kertoi dialogina humoristisen jutun rukousjonon miehestä sielunhoitotilanteessa, jossa olisi pitänyt opetella kiittä-

mistä<sup>137</sup>. Neuvottelun jälkeen mies jäi "mykäksi", ja Yli-Vainio arvioi henkilön *rehellisydestä*, ettei mies avannut sydäntään "ilman ehtoja". Jälleen Yli-Vainio vaihtoi negatiivisen toimintarelaation positiiviseksi. Alluusiona tekstilleen mykkien puhumisesta Yli-Vainio kertoi välillä ääntään painottamalla kuulemansa jutun naisesta, joka koki olleensa väärässä "hengessä" ja sen tuomasta ahdistuksesta<sup>138</sup>:

**Konflikti:** Eräs nainen kertoi siellä tälle saarnaaja V. K:lle. Hän oli ollut, tullut uskoon yli viis' kymmentä vuotta sitten, oli kokenut silloin jonkinlaisen, hän ei itsekkään kait oikeen osannut sitä selittää, jota hän piti, niin kun henkikasteena mutta ei kait' se nyt varmaankaan sitä ollut voinut olla.

**Sanktio:** Ja sitten hän oli sanonut, että: "Hän on ollut viis' kymmentä vuotta sisäisesti sidottu."

**Konflikti:** Hän ei ollut kokenut vapautta mutta oli yrittänyt olla uskossa viis' kymmentä vuotta.

**Meditaatio:** Nyt eräässä kokouksessa, hän ol' jo ikäihminen, hän tuli esille siellä, seisoi siellä toisten mukana siellä etuosassa. Enhän minä hänen tarinastaan mitään tiennyt, vasta hän jälestä päin sen on kertonut.

**Harmonia:** Pyhä Henki lankesi hänen yllensä siinä **silmänräpäyksessä** ja tämä täti on siellä lattiassa pitkänään ja siellä kohottelee käsiänsä ja alkaa ylistämään Herraa uusin kielin.<sup>139</sup>

Päivikki Suojasen (1978:248) pelastussysteemiä kuvaava kaava sopii tähän kerrontaan, joka oli myös "pienoissaarna" ja sanaton varoitus sotkeutumasta "muiden" tarjoamiin yliluonnollisiin elämyksiin. Myös Sandra Stahlin (1989:69) ajatus yksilön testiprosessista käy tähän: karisman osoittaminen (nainen kertoo saaneensa oudon kokemuksen) → prosessi karisman saamisessa ja testaamisessa (nainen pettyy saamaansa outoon kokemukseen ja pyytää vapautusta sekä uutta karismaa) → testi karisman laadusta läpäisty (nainen vapautuu väärästä kokemuksesta ja kiittää uudella karismalla). Yli-Vainio vahvisti argumentaatiota ja

<sup>137</sup> vrt. liitteessä kohtausta, jossa Yli-Vainio koetti saada 20 vuotta sairaana ollutta naista kiittämään. Nainen ei mennyt hurmukseen. (Kaminen 1978: TV -ohjelma 3.1.1978 Yle TV2)

<sup>138</sup> Muuntuneesta tietoisuudesta enemmän luvussa 5.1.4. ja Söderholm 1982: 128-129. Myös liitteessä on kuvaukset Martinlaaksossa pelkäävästä työstä ja Lapualla käyneestä naisesta, joka kiitti lakonisesti, koska ei ollut 20 vuoteen parantunut leikkauksista ja oli ahdistunut.

<sup>139</sup> Yli-Vainio 1977a: äänite Y11, 26.7.1977.

kertoi alluusiona informaatiota matkoilta. Hänen mukaansa kaikki pakenevat hehkuvaa hiekkaa, mutta Jumalan voima voi muuttaa hiekan vesilähteeksi. Yli-Vainio toi raamatun tekstin lähelle arkipäivän *käytännöllistä* elämää ja esitti performanssia Maijan vesileikeistä:

- Yhteenveto: Ja ootteko huomannu', kun vaan vettä sataa, niin kaikki pienet kersatkin, niin ne menee vesilaksoon. (Väki nauraa.)
- Alkutilanne: Vaikka kuinka äiti sanoo työlle, Maijalle, että: "Maija, sulla on uus' leninki päällä, älä mee nyt veteen. Kun äiti justiin silitti sulle uuden leningin, älä mee veteen."
- Toiminta: Ja kun Maija on päästetty pihamaalle, niin (Yli-Vainio näyttölee Maijaa leikkimässä vedellä ja nauraa.)
- Tulos: Johoo! Niin heti vaan vettä päälle!
- Arvio: (Miehet taustalla myöntelevät: "Jaa!") Nääs kun se **kuuluu** tähän elämään, että tässä elämässä tarvitaan vettä.<sup>140</sup>

Yli-Vainiolle tuli intertekstuaalinen alluusio kasteeseen ja jatkoksi hän mainitsi, että myös pelastuksessa tarvitaan vettä. Kuuntelija jää pohtimaan, kukahan tämä "Maijan" "äiti" oli? Kuvaus oli mahdollinen intertekstuaalinen viittaus Eino O. Ahosen ihmettelyyn Yli-Vainion sovitusopista. Johtopäätöksenäni tästä *epäsovinnaisesta tilanteesta* on, että "äitinä" oli johtava pastori Eino O. Ahonen, joka kielsi "Maijaa", Yli-Vainiota, leikkimästä "vesileikkejä" karismaattisuudella, koska "puku voi mennä pilalle" (viittaa helluntaiherätyksen antamaan valtuutukseen saarnaajana). "Äidin" murheeksi johdettava ei totellut ja huolella pesty ja silitetty mekko (tarkoittaa tässä: opein pesty ja ryhmäkurissa silitetty papillinen puku) oli ehkä pilalla! (Luterilaisen kirkon piirissä on useastikin tapahtunut sitä, että piispa tai tuomiokapituli on hillinnyt liian innokkaita pappeja tai maallikoita, mainitaan Heinon (1976) teoksessa.)

Argumentaatio-osassa Yli-Vainio muisteli aikaisempaa eskatologista teemaansa. Yli-Vainio oli edellisenä tiistaina Lapualla puhunut 'vaivan ajasta'. Sen vastakohtaksi Yli-Vainio kertoi Lapualta ihmekertomuksia härmäläisestä pariskunnasta, jotka kaatuivat itsestään penkeissä, parantuivat ja entisinä sydänvikaisina ottivat nyt kuumia löylyjä saunassa. Toinen parantumiskertomus kertoi miehestä, joka parani eturauhasviasta. Sen jälkeen Yli-Vainio teki ellipsin alkukohdan aiheeseen (Jes. 35) ja liitti siihen mystiikkaan viittaavan toisten kertoman kertomuksen Jumalan *anteliaisuudesta*.

<sup>140</sup> Yli-Vainio 1977a: äänite Y11, 26.7.1977. Stahl 1989:41: performanssissa esittäjä käyttää kulttuurisia lähteitä erityisessä kontekstissa. Kaaviomalli: Kaivola-Bregenhøj 1988:15-16. Vrt. Lutherin (1988:20-22) käsitystä kasteen pelastavasta voimasta, koska sen on sakramentti.



Kertoessaan Yli-Vainio toisti kolme kertaa profetiaa pelastussysteemissä<sup>141</sup> (alleviivattuna):

- Konflikti: /-/ No, niin! Hänen, hän ja hänen vaimonsa oli siellä Lapualla silloin tiistai-iltana. Jaah, kertovat sieltä, sieltä, sieltä Pietarsaaresta, nyt vähän ennen kokouksen alkua. Tämä vaimohan on ollut, monta vuotta sitten, auto-onnettomuudessa, hänen selkärankansa on viottunut, tiedätte paremmin sen ja tiedätte, miten vaikea hänen oli ollut elää.
- Sanktio: Mies on hakenut, aina joka päivä, kotiin sieltä liikkeestä ja elämä on ollut niin raskasta.
- Meditaatio: Hän oli istunut siellä kokouksessa, mä en tiedä missä kohdassa hän oli istunut siellä. Min' olin sanonut kolme kertaa perätysten: "Sinun vaivanaikasi on päättynyt. Sinun vaivanaikasi on päättynyt. Sinun vaivanaikasi on päättynyt." Ja silloin Jumalan virta oli mennyt läpi hänen ruumiinsa ja läpi hänen selkänsä.
- Harmonia: Ja nyt kerrottiin sieltä Pietarsaaresta tänä iltana: "Ettei mitään kipuja, ei tarvii hakea miehen enää" ja oli sanonut, että: "Kaks' kymmentäneljä tuntia vuorokaudessa työtä." (Joku huudahtaa: "Aamen!" ja Yli-Vainio naurahtaa.) /-/ <sup>142</sup>

Sandra Stahlin (1989:69) testikaavio käy tässä tarinassa myös tulkintana: nainen odottaa todisteellista parantumista → prosessi, jossa parantuminen tapahtuu → testi on läpäisty: Jumala vastasi naisen odotukseen ja parantuminen on tapahtunut. Edellinen "viesti Jumalalta" oli profetia eli Pyhän Hengen armolahjan kautta tullut sanoma. Tutkimuksessaan Stig Söderholm (1982:96) toteaa, että profetoivan glossolalian ensisijaisena tapahtumapaikkana on juuri rukouskokous. Rukouskokous on tarkoitettu sisäryhmälle eli seurakunnan jäsenille, kirjoittaa Söderholm (1982:100). Profetiassa viestin suunta on supranormaalista normaaliin eli Jumalalta henkilölle suunnattu viesti ja profetian aktori eli lähettäjä on Jumala/Kristus profeetan kautta. Tekstin sisältönä oli supranormaalin aktorin ja ihmisen suhteen määrittely, kirjoittaa Söderholm (1982:102-104).

Stig Söderholmin mukaan profetia on uskonnollinen perinnelaji. Profetian tekstuaalinen tuntomerkki on runsas parallelismi ja profetian vanhakantainen stilistiikka on lähtöisin Raamatusta, arvelee Söderholm. Sanakerto, sanojen peräkkäiskerto tai lauseen rakenteiden samankaltaisuuteen perustuva kerto on parallelismia. Kuvakieltä

<sup>141</sup> Palva 1974:138. Palva mainitsee, että raamatullinen kolminaisuus koettiin pelastustapahtumassa. Yli-Vainion kertomuksen mukaan nainen koki parantumisen kun Yli-Vainio toisti lupauksen vaivan ajan päätyemisestä kolme kertaa. Pelastussysteemin kaavio: Suojanen 1978:248.

<sup>142</sup> Yli-Vainio 1977a: äänite Y11, 26.7.1977.

käytetään siinä vähän. Kielikuvat ovat pääasiassa konventionaalisia. Supranormaali tematiikka hallitsee profetioita (Söderholm 1982:126).

Myös näyt ja unet kuuluvat profetian armolahjaan. Profeetta on muuntuneessa tietoisuuden tilassa, kirjoittaa Söderholm. Se on psykofyysinen tila, jossa subjekti lyhytaikaisesti irtaantuu arkitodellisuudesta eli on eräänlainen transsi tai henkipossessio. Muuntunutta tietoisuutta esiintyy myös sakraaleissa uskonnollisissa tilanteissa, kuten profetoimisessa, kirjoittaa Söderholm (1982:128-129).<sup>143</sup>

Tulkintani tästä saarnasta on, että Yli-Vainio argumentoi erilaisten kerrontaesimerkkien avulla sitä, että "pelastuksen ajan ihanuus" on koettavissa jo nyt, tässä elämässä, eikä ainoastaan tuonpuoleisessa. Palva (1974:196,197) kirjoittaa, että muinaisessa Persiassa käytettiin sanaa "pairidaeza", joka kuvasi kuninkaan palatsin puistoa, puita, puroja, nurmikenttiä, kanavia, lammikoita ja eläimiä. Muuri suojaasi paratiisia ulkomaailmalta.

### 5.1.3. Niilo Yli-Vainion ”ristiretki” pahuutta vastaan

Saarnatilanne oli itsenäisyyspäivä Lapualla, 6.12.1977. Niilo Yli-Vainio oli palannut Norjan matkaltaan ja kertoi sieltä kuulumisia saarnan puoleenväliin saakka ja teemana oli "Terveisiä Norjasta, saatananpalvojat.". Alussa kuulijasta tuntui, että kerronta- ja tekstinosat olivat täysin irrallisia suhteessa otsikkoon ja antroposentrisen näkökulman korvasi kerronta. "Kultillis-esityksellinen" saarna on sellainen, joka Fezerin (1925:40-52) mukaan on uskoa esittävä saarna uskon omistavalle seurakunnalle. Vaarana voi olla, että Raamatun teksti, kuulijat ja saarnaaja eivät muodosta oikeaa suhdetta.<sup>144</sup> Saarnan tulkinta paljasti sisällön suhteen aiheeseen (mise en abyme), että saarnaaja puhui pääasiassa uskovalle kollektiiville uskomuksiaan pahan ilmenemismuodoista käyttämällä symbolikieltä.

Homileettinen juonikaavio temaattisesta saarnasta "Terveisiä Norjasta, saatananpalvojat" (6.12.1977) sisälsi 35 osasta, jotka jakaantuivat kuuteen jaksoon: 1) alkupuhe sisälsi matkapuhetta ja kerrontaa Barratista vuorotellen. 2) Johdanto vei kuulijan teosentriseen (Ps. 92:11) ja upotettuun pietistiseen aiheeseen "voitelusta" vahvistettuna matka- ja muulla kerronnalla sekä ohjeilla. 3) Pääpuhe johdatti pietistiseen näkemykseen uskovaisen oikeasta elämästä vahvistettuna teosentrisellä (Apt. 2:17-18) näkökul-

<sup>143</sup> vertaa Siikala A-L 1978: 34-36. [vrt. 1. Kor. 12 luvun Hengen lahjojen ilmeneminen]

<sup>144</sup> vrt. Sariola 1967: 25.

malla, vertauksilla, huumorilla, kerronnalla ja ohjeilla. 4) Jatkopuhe vahvisti humoristisella kerronnalla aiempaa. 5) Argumentaatio otti esille teosentrisen näkökulman ihmeistä, jota kerronta, ylistys ja ohjeet vahvistivat. 6) Päätös johti kuulijan kerronnan ja huumorin välityksellä teosentriseen aiheeseen ja valmisti ohjeisiin ja loppurukoukseen.<sup>145</sup> Kerrontaa saarnassa oli peräti 18 kertaa, matkakuvauksia 5 kertaa ja huumoria 4 kertaa. Saarnan painopiste oli Jumalan ilmoitus ihmefunktioiden kautta Yli-Vainion näkökulmasta. Sariola (1967, 126-127) pohtii, että teosentrisessä saarnassa Kristus tulee ihmisen luokse Jumalan sanan ilmoituksen avulla ja on itse läsnä julistetussa sanassa.

Sermeemien muodostumista voi tarkastella liitteen taulukosta. Sermeemejä sisältyi 35 sekvenssiin peräti 74 kpl ja niistä informaatiota oli 17 kpl. Eettistä deprivatiota, pahuuden kanavaa, pahuuden manifestaatiota ja varoittelua, eli negatiivisia sermeemejä oli saarnassa 14 kpl. Kutsumista, puhuttelua ja valintamahdollisuutta oli saarnassa 13 kpl. Positiivisia sermeemejä, kuten hyvyyden manifestaatiota, esikuvia, parantumisvälineitä ja parantumista oli 26 kpl eli 35% ilmenneistä sermeemeistä. Lopputulokseksi jäi, kun kuuli yleisön äänet äänitteeltä, että suhtautuminen saarnaan oli positiivista ja palaute sen mukaista.

Tarkastelen lyhyesti muutamaa *epäsovinnasta* tapahtumaa, joiden Yli-Vainio epäili liittyvän paholaisen palvontaan. Ne mutkistivat juonta. Alkupuheessa oli kerrontaa paikkakunnan ilmapiiristä, jota hän kuvaili "kylmäksi kiviseinäksi":

Oslossa on kuus' helluntaiseurakuntaa. Oslohan on suuri kaupunki, yli kahdeksansataatuhatta asukasta. Tämä seurakunta oli nimeltään Saalem, siinä on noin 1000 jäsentä. Menimme sinne. Oli erittäin helppo puhua ja julistaa. Mutta kun me astuimme alas ja aloimme rukoilla ihmisten kanssa, aivan sellainen tunne, kuin olis' astunut kylmän kiviseinän eteen. /-/.<sup>146</sup>

Johdannossa tilannetta mutkistivat uteliaat skandinaavisen etnisen alkuperäisuskonnon kannattajat (Pohjolan jumaluuksien palvojat), jotka häiritsivät Yli-Vainion kokousta kysymyksillään. Yli-Vainio ei varmasti tiennyt norjalaisista mitään taustoja, joten hän rinnasti häiritsijät saatananpalvojiin, mikä ei todennäköisesti pitänyt paikkaansa. Ilmenee, että koko saarnassa ei kerrota, että häiritsijöillä olisi ollut saatananpalvontaan

<sup>145</sup> Juonikaavion merkit: 1) 8+3+10+3+10+3+10, 2) 9+[9a+10]+3+10+4+3, 3) 9a+[9+7+10]+10+[10+5]+10+9a+10+4, 4) [10+5]+10+10, 5) [9+10]+[6+10]+10+4+[4+10]+6, 6) [10+5]+[8+5]+9+4+[2+6+8]. Jokainen jakso sisälsi runsaasti tekstuaalisuutta, etenkin viittauksia, joten niitä ei tässä eritellä.

<sup>146</sup> Yli-Vainio 1977b: äänite 6.12.1977.

viittaavia merkkejä, kuten väärinpäin käännettyjä ristejä, pentagrammeja, niittejä, lävistyksiä, mustia asuja ja muita kulttiesineitä. Pelkät sanomalehdet, kyseleminen, kasvomaalaus tai viikinkipäähineet eivät tee nuorista saatananpalvojia, pikemminkin heistä oli huvittavaa esittää oma "vastaperformanssi" tilaisuudessa. Otsikon nimi on tulkittavissa symbolisesti. Yli-Vainio mainitsi, että eräs tohtori oli paikalla tarkkailemassa. Seuraavassa näyte Oslon tapahtumasta ja kuvauksen analyysi:

**Yhteenveto:** Siellä oli ihmisiä lähes kaksi tuhatta ja sitten oli mennyt huhu jo näiden vastustajienkin korville, nimittäin siellä Oslolla on sellainen saatananpalvojien ryhmä.

**Selitys:** Ee, ne siis palvoo jotakin epäjumalallisuutta, siis joku pakanuus on heidän jumalansa. Ne pukeutuu omituisesti, ne panee semmosen naamarin päähänsä, että kasvot vain näkyy. Sitten sarvet on päässä, niin kun pirulla ja niitä on aina tavallisesti sitten, jos on jotakin erikoista, niin niit' on jo siellä ovilla. Sanomalehtimiehet niistä kuvaa.

**Alkutilanne:** Ja kun ne tulevat kokoukseen, ne ryhmittyy eri, pitkin salia, joka paikkaan aina muutama henkilö.

**Toiminta:** Ja sitten puhujan puhuessa aina yks nousee sieltä ylös ja toinen tuolta ylös ja tekee häiritseviä kysymyksiä ja saa sen kokouksen sekasin.

**Tulos:** Ja näitä ne oli pelänny', että tuleeko niitä näihin kokouksiin.

**Arvio:** OK.

**Toiminta:** Tässä viimesessä kokouksessa niitä istu. Minä en määrää tiedä. Johtaja istu siellä parvella, sitten niitä oli ollu' ympäri salia ja yks ryhmä oli, minusta tästä vasemmalle. Ensimmäinen penkki täynnä näitä pirun palvojia. Jaah, niillä oli sanomalehtikin mukana herättääkseen sitten puhujan huomiota, kun siinä luetaan sitten lehtiä tuossa mun nokkani alla.

**Arvio:** Mutta nyt herrat erehtyi. /-/.<sup>147</sup>

Yli-Vainio kertoi, että skandinaavisen uskonnon edustajien häirintäyritys päättyi nolosti: johtaja itki kuin pieni lapsi, osa heistä kaatui ja joku tuli uskoon. Yli-Vainion *pelottomuus* kohdata muunuskoisia tulee äänitteestä selvästi ilmi. Yli-Vainio kertoi puhutelleensa heitä isällisesti ja varoitelleensa heitä rienaamasta. Saatananpalvojien tulevaisuudeksi Yli-Vainio näki mielisairaalat ja vankilat ja kehotti nuoria kääntymään väärältä tieltä.

Saarnan kliimaksina ja aiheena Jumalan *anteliaisuudesta* tapahtui kahden ramman lähteminen kävelemään Norjassa ja kumpurajalkaisen pojan parantuminen. *Ironista*

<sup>147</sup> Yli-Vainio 1977b: äänite 6.12.1977.

kyllä, kumpurajalkaisen pojan isä epäili tapahtunutta ääneen ja väänteli poikansa jalkaa kaikkien nähden ja tätä Yli-Vainio kuvaili:

Ne vei sen pojan sinne korokkeelle. T:n vaimo, joka on sairaanhoitaja, meni heti sinne lavalle ja sinne meni muita, riisuvat kengät häneltä pois ja poika kävelee sukkasillaan siellä lavalla edes takasin ja jalat, niin kun minun jalkani. (Joku huokaa: "Kiitos Jeesus!") Ja parantu. (Aamenia.) Ja sellaisena lähti kotiin sieltä. Ja ajattele, hänen oma isänsä, vaikka näki, niin sano: "Tätä mä en voi uskoa. Tätä mä en voi uskoa." Ja ottaa jalasta kiinni ja väänteleä sitä jalkaa ja eihän se mene vääräksi, niin kun se oli ollu. Ja "monnin" isä sano, että: "Mutta on tämä ainakin kankia vielä." (Kansa nauraa.) Prrr! /-/.<sup>148</sup>

Arviona toimintansa aitoudesta Yli-Vainio palasi tekstiinsä "öljyllä voitelusta", latasi tekstiinsä humoristista kerrontaa ja kertoi TV -ohjelmasta, joka oli tehty tilaisuudesta.

Jatkopuheessa Yli-Vainio siirtyi kotimaan tapahtumiin. Aiheena oli lääkärin *epäoikeudenmukaisuus*. Yli-Vainio kertoi epäuskoisesta lääkäristä, joka ei antanut lääkärintodistusta suomalaisen syöpäsairaalan ihmeparantumisesta (katso kerrontaa asiasta luvuista 5.1.1. ja 5.1.4.), koska tämä oli kertomansa mukaan parantunut saarnakasettia kuuntelemalla:

Hän on kuukauden pyytänyt lopullista tutkintoa, ei oo vielä tähän päivään mennessä saanut. Se se kumma juttu. Tapaustahan pitäs' päästä sairaalaan tutkittavaksi, kun ihminen pyytää ja rahalla maksaa, mut' (Yli-Vainio lausuu käheästi.) ei! Miks' sitä viivytetään? Näes, kun oli tullut sanottua vähän tyhmästi, että tauti ei ole (kuiskaa) hallinnassa. (Yli-Vainio riemastuu.) Ja ihminen on kotona ja heh, hoitaa perheensä ja tekee työt ja on kuin seittemäntoistakesäinen tyttö! Jos tulis' leskeks' niin varmaan pääsisi uusiin naimisiin! Nihii! (Väki nauraa.)<sup>149</sup>

Yli-Vainio kertoi myös toisen samanlaisen tapauksen syöpäsairaalan miehen parantumisesta kokouksessa, jossa hän oli ajanut syöpää pois puhuttelemalla sitä kovaäänisesti (katso liitettä, jossa on Kamisen TV -ohjelman 3.1.1978 selostusta). Lääkäri kieltäytyi myös antamasta todistusta tälle tapahtumalle, koska oli *lojaali* tieteellisille tutkimusnäkemyksille. Ohessa on otos dialogimaisesta kerronnasta ja analysoin sitä seuraavasti:

Alkutilanne: Ja eräs merkillinen tapaus, minkä kuulin nyt sieltä, Helsingissä kun poikkesin siellä Ristin Voitossa, siellä oli kolme tapiolalaista, sattu' just siellä tietokonepuolella ja olivat mukana niissä kokouksissa silloin,

<sup>148</sup> Yli-Vainio 1977b: äänite 6.12.1977.

<sup>149</sup> Yli-Vainio 1977b: äänite 6.12.1977.

siellä. Sieltä soitettiin meille, minulle soitti, että siellä Sätehoitolaitoksella on eräs potilas, syöpäpotilas.

Toiminta:

Hän on niin huonossa kunnossa, heikko, että hän ei pysty istumaan kokouksessa, että: "Voisko' sopia joku aika, jolloin hänet saadaan tuoda sinne ja sitten voisitte rukoilla, hänet saadaan viedä pois?" Ja minä siellä puhelimesta mietin, mikä aika olis' sopiva ja missä vaiheessa se ehkä olis' sopiva tulla. Mä sanoin että: "Tuokaa se potilas suurin piirtein siihen kellonaikaan sitten."

Arvio: Kokous oli jo mennyt hyvän matkaa, A. oli jo puhunut, kuorot oli laulanut, ja sit' minä huomasin, kun yks potilas tuotiin tuohon vasemmalle, noin. Hyvin väsynyt, kellastunut, selässä syöpä, luissa siellä. Hän istuu siinä.

Selitys: Sitten mulle kuiskattiin, että "täällä on se henkilö".

Toiminta: Minä sanoin yleisölle: "Tänne on sädehoitolaitokselta tuotu nyt yks potilas, suokaa nyt anteeksi tää kokous nyt keskeytyy, me tässä välillä rukoilemme hänen puolestaan, että hän on sitten vapaa menemään pois." Mä sanon: "Oletko ystävällinen nyt ja tule tänne esille." Hän nousi ylös ja tuli tähän etuosaan. A. tuli siihen tämän, sinä siihen taakse tulit ottamaan vastaan näin ja minä tulin siihen ja kysyin häneltä jotakin siinä. Sitten minä vain kohotin käten', kiitin Jeesusta siitä, mitä Pyhä Henki tekee ja hän putos' ku' **salamaniskusta** siihen lattialle ja alko' siinä kiittää Herraa.

Tulos: Hän on, aivan kun siirty' toiseen maailmaan.

Konflikti: Ja minä sain sielussani oikein semmosen niin valtavan vihan syöpää ja syöpäsairautta vastaan.

Sanktio: Minä sanoin sille hengelle, oikein sille syöväälle, että: "Minä **vihaan** sinua. Minä **tuhoan sinut Kristuksen** Jeesuksen nimessä! Minä **vihaan** sinua, syöpä! **Jokaisen syöpäsolun on kuoltava** Jeesuksen nimessä **tässä ja nyt!**"

Meditaatio: Ja Jumalan Henki vaikutti tuon, tuossa A.-veli muistaa, kun hän siinä silitteli tämän henkilön päätä ja kiitti siinä Herraa ja mitäs sanottiin nyt eilen? (Joku kiittelee.)

Harmonia: Hän ol' ollut röntgenkuvissa ja röntgenkuvat näyttää puhta-, puhdasta selkää. Se, syöpäsolut olivat **kuolleet!**

Arvio: Kuka tappoi nämä, minäkö? En varmasti, tuhat kertaa, en! /--/ <sup>150</sup>

Performanssissa upotettu parantamismenettely, "pienoissaarna" syöväälle, sisälsi seuraavat sermeemit: konfliktissa parantaja tunnisti pahuuden manifestaation: syövän, jota hän vihasi. Sanktiossa parantaja puhutteli syöpää ja rankaisi sitä "tuhoamalla" sen. Meditaa-

<sup>150</sup> Yli-Vainio 1977b: äänitte 6.12.1977. Performanssianalyysi: Kaivola-Bregenhøj 1988: 15-16. Parantamismenettely: Suojanen 1978:216. Kansanomainen "taudin heitöntä" noudattaa saman tyylistä menetelmää (Virtaranta 1958:125-127 tai luvussa 5.1.4.).

tiossa seurasi hyvyyden manifestaatio: supranormaali vaikutus. Harmoniavaiheessa todettiin parantumisen. Niilo Yli-Vainio lopussa arvioi, ettei hän ollut parantaja vaan Jumala. Niilo Yli-Vainio puhutteli "syöpää" kuin personoitunutta olentoa, paha henkeä. Tämä ei ollut saarnaajan nöyrä rukous vaan eksorkismia, pahan hengen karkotusriitti, joka on kuulunut eri kirkkojen perinteisiin. Edellisessä esimerkissä tulee selvästi esille saarnaajan sanallinen kompetenssi, kun hän puhui sairauden "yli" ja kuvaili välitöntä vaikutusta plasebo-vaikutuksessa: "Hän on, aivan kun siirty' toiseen maailmaan".<sup>151</sup>

Argumentaatiossa Yli-Vainio teki ellipsin Norjan tapahtumiin ja kertoi humoristisena huipentumana dialogin *epäsovinnaisesta* naisesta, jolla oli pitkä "puutelista" esitettävänä:

Yhteenvedo: Mä muistan tuolla, erikoisesti tuolla Norjassa, eräskin tati siellä Filadelfiassa,

Alkutilanne: hän tuli esille ja minä kysyin: "Mitä sä odotat?"

Toiminta: Voi valtava, kun sillä oli pitkä lista. Ja minä yritin jo, että kun tuo lista loppus'. Mutta kun ei meinannu vaan lista loppua. Minä aloin jo rukoilemaan siinä ja kiittämään Herraa, että lista jo loppus' jo nyt, et sais' Jeesuskin tehdä jo jotakin. Jaa, kun siinä oli jo jonkun sanan rukoillu, niin tati vielä katso minuun: "Niin, niin, mutta, että minä pääsisin sairaudestani ja, että minulla on tämä kipiä, pääsisin tästä jalkakivusta ja mull' on tämäkin kipeä, että mä pääsisin siitakin."

Tulos: Minä ajattelin jotenkin tähän tapaan: "Toivoton, toivoton." Ei nyt ihan tähän tapaan.

Arvio: Eikä hänelle mitään tapahtunutkaan.<sup>152</sup>

Edellistä kuvausta voisi tulkita myös Sandra Stahlin (1989:25,27-28) analyysin mukaan, että kerrontaprosessin lopputulos voi olla epäonnistunut: tati testasi saarnaajaa pyyntölistan kanssa → testiprosessi alkoi ja saarnaaja kuuli pyyntölistan tädiltä → saarnaajan asenne pyyntölistaan oli negatiivinen (nosebo-efekti) ja naisen testi epäonnistui ja hän ei saanut mitään. Yli-Vainio mielsi epäuskoiset "vääraän leiriin" kuuluviksi, harmillisiksi kokouksen provosoijiksi ja yhdisti nämä satanismiin. Saarnan puolivälin jälkeen hän

<sup>151</sup> Émile Durkheim (1980:368-369) pohtii tutkijoiden käsitystä uskonnosta ideajärjestelmänä ja heidän mielipidettään, että uskonnon elementit muodostuvat käsityksistä ja uskomuksista. Hänen mukaansa "riitit vaikuttavat vain sisäisten tilojen, joilla yksistään on todellista arvoa, ulkoisina, kontingentteina ja materiaalisina ilmauksina". Hänen mielestään uskova ihminen pystyy ja on voimakkaampi kestäämään elämän paineita kuin uskomaton, koska uskova luulee pelastuneensa pahalta. Hänen mukaansa siitä johtuu, että uskonnonharjoittaja saa kultista "iloa, sisäistä rauhaa, tyyneyttä ja innostusta." Tällä näkökulmalla selittyisi em. syöpäsairaana miehen "siirtyminen toiseen maailmaan."

<sup>152</sup> Yli-Vainio 1977b: äänite 6.12.1977.

koetti kääntää tekstin positiiviseksi kertomalla ihmisten kummastelusta, kun saarnaajat "hyppivät" lavalla ja poliisikaskun kotimaasta ja sai yleisönsä välillä nauramaan performanssille. Kokous päättyi hurmukseen, pahojen voimien sitomiseen ja rukoukseen.

Alkutilanteesta saarna kulki erilaisten todistelujen kautta eteenpäin ja huipentui siihen, että kuuntelijan asenne muuttui ja tämä kääntyi Jumalan puoleen. Satanistien ja alkuperäisuskontojen edustajien läsnäolon häiritsevä vaikutus Oslon tilaisuudessa oli loppujen lopuksi vähäinen. Saarna oli huumorin sävyttämä ja äänitteen kuulijasta tuntui, ettei Yli-Vainio ottanut vastustajiensa touhuja kovinkaan vakavasti. Tämän saarnan sisältönä oli pahuuden manifestaatio ja sen torjuminen.

Saarnan juonilankana on selvitys, että kriittiset ja epäuskoiset ihmiset olivat Yli-Vainion mielestä pahuuden kanavia tai jopa ”saatananpalvojia”, jotka kieltäytyvät tunnustamasta karismaattisten kokousten parantumis- ja pelastumistapahtumia. Näitä kanavia tässä saarnassa olivat mm. Norjan etnisen uskonnon edustajat, epäilevä isä ja lääkärit, jotka kieltäytyivät antamasta parantuneille lääkärintodistusta parantumisista. Samoin Yli-Vainio pitää myös tyytymätöntä kristittyä, joka ei tyydy vähään tai luota jumalallisiin lupauksiin ja vaatii saarnaajilta kohtuuttomia palveluksia, pahuuden kanavana.

Saarnan alussa oli Yli-Vainio kertoi keräilemistään tilastotiedoista, jotka liittyvät Oslon seurakuntiin. Saarnan valmistus tilastotietojen avulla viittaa saarnaajan *käytännöllisyyteen*. Saarnan lopussa oli myös kerrontaa puutelistaa kuljettavasta naisesta.

Jack Goody (1977: 80, 81) kirjoittaa, että historiallisista listoista voi nähdä henkilön ajatustapoja, siitä näkee fyysisen sijainnin, paikkakunnan, sitä voi lukea eri suuntiin ja sillä on selvä alku ja loppu. Ihmiset ovat jo muinaisuudesta asti kirjoitelleet listoja, jotka ovat dokumentteja tapahtuneista asioista. Listat ovat olennainen osa kulttuuria. Myös Yli-Vainio kirjoitti päiväkirjaansa merkintöjä ja luetteloita tapaamistaan tärkeistä henkilöistä, terveydentilastaan ja kokemuksistaan, jopa unistaan, ja nämä tiedot löytyvät Mauno Saaren (1983) kirjan liitteestä. Joskus Yli-Vainio luetteloi kokouksen alussa listan tavoin käymistään paikkakunnista. Hän kertoi, missä hän oli käynyt, tai minne hän oli menossa, ketä hän oli tavannut tai ketä hän oli menossa tapaamaan, mikä



viitanee muistilistojen pitämiseen Raamatun välissä.<sup>153</sup> Asioiden hallinta oli listojen avulla helpompaa. Esirukouspyynnöistä oli joskus listoja kirjeiden lomassa.

Myös Niilo Yli-Vainio käytti hyväkseen mielellään tilastoja, joilla hän halusi vaikuttaa ihmisten sosiaaliseen käyttäytymiseen luetteloiden ja numeroiden avulla:

Tilastot osoittavat, että veronmaksajat joutuvat vuosittain maksamaan alkoholihaittoja yli 2 miljardia! Hirmuinen summa näin pienelle kansalle, jossa on yli 100.000 työtöntä, 900.000 eläkeläistä, ja saman verran koululaisia, 250.000 alkoholisoitunutta ihmistä, 70.000 mielisairasta. Ja joka toinen ihminen on muuten tavalla tai toisella sairas. Ja ulkomaanvelka nousee lähivuosina tähtitieteellisiin lukuihin.<sup>154</sup>

Millaista "jumaluutta" Yli-Vainio epäili norjalaisten nuorten ryhmän Oslossa palvovan? Hän ei sitä tarkasti tiennyt. Heikki Palva kirjoittaa, että heprean kielen "satân" merkitsee syyttäjää tai vastustajaa. Vanha Testamentti kuvaa tätä henkilöä oikeudessa esiintyväksi syyttäjäksi, sotilaalliseksi ja poliittiseksi vastustajaksi. Jobin kirjassa ihmisen vastustaja saa mytologisen asun. Kreikan kielinen sana "diábolos" käännetään suomalaisessa Raamatussa perkeleeksi. Kansanomaisella tavalla ajatteleva ihminen kuvitteli voivansa vastustaa saatanaa sanakääntein ja muilla heppoisilla keinoilla, pohtii Palva (1974: 231, 232).

#### 5.1.4. Kuka tekee ihmeteot

Saarnatilanne oli joukkotilaisuus, jossa oli tuhansia ihmisiä tiistaina, 16.5.1978 Lapuan urheiluhallissa. Yli-Vainio otti kontaktia yleisöön toivottamalla "rauhaa", johon kansa vastasi. Hän kuvasi *käytännöllisiä* tilanteita elämästään ja toi itsensä lähelle yleisöään. Hän kertoi matkustaneensa edellisenä lauantaina Tukholmassa. Hän mainitsi olleensa väsynyt rankasta työtahdista ja muutosta Lapualle. Sitten hän oli menossa Helsinkiin messuhalliin viikonlopuksi ja taas tiistaiksi Lapualle, sitten Saloon ja sieltä Turkuun jäähalliin.<sup>155</sup> Yli-Vainio (1978: äänite Y3, 16.5.1978) oli tehnyt pyhän lupauksen: "Mutta, (huokaa) asia on niin kallis, ja minä oon luvannut Jumalalle, että niin kauan, kun veri kiertää ja peukalo liikkuu, minä kerron hänestä."

<sup>153</sup> Yli-Vainio 1978: äänite Y3, 16.5.1978.

<sup>154</sup> Yli-Vainio 1981e: artikkeli *Nykyposti* -lehdessä 9/1981,46.

<sup>155</sup> ks. Saari 1983: 279-455; Yli-Vainion päiväkirjassa Tukholmassa 13.-14.5.1978, Helsingissä 20.-21.5.1978, Lapualla 23.5.1978, Salossa 26.5.1978 ja Turussa 27-28.5.1978.

Ihmeet olivat yksi Niilo Yli-Vainion mieliaiheita, joten teemana oli "Kuka tekee ihmeteot". Koska häntä alettiin korottaa ihmeiden tekijäksi, niin hänen oli pakko pitää saarnoja, joissa hän muistutti, että hän toimi vain välikappaleena. Luterilainen näkemys korostaa, että Jeesus toimi tunnustekojen- eikä ihmeidentekijänä. Raamatun Tietosana-kirjassa mainitaan, että "ihme" onkin lähtöisin 1700-1800 -luvun filosofiasta eikä Raamatusta. (Palva 1974: 90.)<sup>156</sup> Yli-Vainion ja 1970 -luvun papiston välille oli syntymäs-

sä eripuraa. Yli-Vainion näkemys ihmeistä perustui helluntailaiseen tulkintaan osana Jeesuksen ja myös saatanan toimintaa. Luvussa 5.1.1. oli jo puhetta Sariolan (1967:118-120) maininnasta, että ihmekertomuksia voidaan käsitellä saarnassa symbolisesti tai tropologisesti. En ole kuitenkaan sijoittanut teosentriseen tai antroposentriseen saarnaan tekstilajeiksi (Sariola 1967:115) sellaisia ihmekertomuksia tai vertauksia, jos ne ovat olleet Raamatun ulkopuolelta, kuten esim. kokemukseronta parantumisista tai vertaus esim. isäntä-renki -suhteesta.

Aluksi on yhteenveto saarnan Y3 (16.5.1978) kaavamaisesta rakenteen muodostumisesta. Homileettinen juonikaavio oli homileettisten saarnakäsitysten ketjuilla ja ellipseillä. Saarna Y3 sisälsi 30 osasta, jotka jakaantuivat viiteen jaksoon: 1) alkupuhe alkoi muilla puheilla, siirtyi matkakuvauksiin, kerrontaan ja antroposentriseen tekstiin vainotuista apostoleista. Matkakuvaukset jatkuivat kerronnalla maustettuina ja päättyivät vertaukseen, huumoriin ja ylistykseen. 2) Johdanto alkoi pietistisellä saarnatekstillä ensimmäisen luodun ihmisen reaktioista paratiisissa ja sitä vahvistivat matkakuvaukset ja humoristinen kerronta. 3) Pääteksti alkoi kerronnalla, jossa oli teosentriäinen teema (Mark. 16:15), jota vahvisti humoristinen vertaus ja päättyi elliptisesti teosentriäisen aiheen tarkasteluun myös antroposentrisellä kytkennällä. 4) Jatkoteksti käsitti paluun pietistisellä näkökulmalla johdantoon (Apt. 12) vangitusta Pietarista ja sitä vahvistivat matkakuvaukset ja huumori. 5) Pääteoteksti alkoi muilla puheilla ja sitä seurasivat runsaat ohjeet, rukous ja ylistys, kerrontaesimerkki ja päätösrukous.<sup>157</sup> Kerrontaa tekstissä oli 9 kertaa (30%) ja huumoria 5 kertaa (17%)

<sup>156</sup> Palvan teoksessa mainitaan, että Jumalan toiminnan seurauksena kansa sai siunauksen hyvien säiden, sadon, karjan, rauhan, terveyden ja lasten muodossa. Jumalan voimassa näkyy ihmeteltävyys. Israelin suullinen traditio puhuu "merkeistä". Jeesus ei ollut thaumaturgi eli ihmeitten tekijä vaan toimi Jumalan voiman vaikutuksesta.

<sup>157</sup> Juonikaavion merkit: 1) 8+[3+tl]+[arkt+10+hypt+sit]+1+[10+sk]+[hypt+3]+3+[10+sk]+[metat+7]+[5+kuv]+6, 2) [9a+viitt]+[10+sit]+[hypt+3+10+sit]+[3+metat+10+sit+5], 3) [10+9+5+kuv+hypt+7+sit]+[parat+9]+[1+all+7+sit]+9a+[9+5+kuv+sit+tl]+[hypt+9+1+all+sit+sk], 4) [hypt+9a]+[viitt+3+5+sit], 5) [all+8]+[4+tl]+[8+4+2+rit+6]+4+[hypt+10+kuv+sit+tl]+4+[2+rit].

esiintyvissä sekvensseissä. Yleensä intertekstuaalisuus päättyy myös arvioon. Sermeemien muodostumista voi tarkastella liitteen taulukoista.

Päätteksti käsitteli esikuvien avulla epäilyn hylkäämistä, joka päättyi palkintaan. Epäily oli pahuuden kanava ja sille ehdotettiin parantumisvälinettä. Aivan kuin todistaakseen otsikon sopivuutta Yli-Vainio kertoi 35 000 levitetystä kasetista, joiden avulla hän tulee hyökkäämään paholaisen kimppuun. Eniten tässä saarnassa oli hyvyyden manifestaatiota (HyM) 13 kpl. Tämä paljastaa, että tämä oli todistelupuhe sairaiden parantumisesta ja saarnaajan päämääränä oli kuulijan luottamus.

Saarnan eräässä kohdassa Yli-Vainio perusteli, miksi hänen toimintansa oli nimenomaan kristillistä. Hän osoitti siinä tekstinosassa sanomansa sivistyneistölle, jolla oli aikomuksia rajoittaa hänen toimintaansa. Hän esitti arvion toiminnastaan, että hän on saanut hajonneita perheitä eheytyään ja käännyttäisi elämään sovinnossa yhteiskunnan kanssa.<sup>158</sup> Yli-Vainio oli saanut kuulla vastustajiensa aikeista, jotka hän koki *epäoikeudenmukaisiksi*, mutta tämä ei lannistanut hänen onnellisuuttaan performanssissa:

- Alkutilanne: Jaah, nyt ne kuulemma menee vielä pidemmälle, tässä tulee väkisellä kuuluisaksi (naurahtaa).
- Toiminta: Ne menee nyt eduskunnassa neuvottelemaan minusta, että mitä tälle hommalle tehdään. Hyh hyh hy (nauraa)!
- Selitys: Kun tätä epäkristillistä julistusta annetaan nyt kouluissa lapsillekin, etteikö tähän nyt mitään lakia löydy, että sopiiko tämä Suomen lain puitteisiin?
- Tulos: Ooh, Jeesus, minä olen onnellinen. (Nauraa räväkästi.)
- Arvio: Viekkä kaikille vastustajille (lyö käsiään yhteen) sanoma, että Yli-Vainio on maailman onnellisin mies! (Kansa hurmioituu aameniin.)<sup>159</sup>

Hän oli niin varma asiastaan, että negatiivinenkin julkisuus teki hänet onnelliseksi kuten edellisessä *ironisessa* esimerkissä kuvataan. Yli-Vainio puolusti henkilökohtaisella kokemukseronnalla uskoaan ihmeeparantumiseen, koska hän itse näki tapahtuman. Yli-Vainio sanoi kristittyjen olevan vasta ”ensimmäisillä rappusilla” voimassa. Hän vitsaili

<sup>158</sup> Myös Yli-Vainio koetti saada kirkon mukaan marssiin, jossa vastustettiin keskioluen myynnin siirtymistä Alkosta vähittäiskauppoihin. (Petman 1980a: artikkeli Nykyposti -lehdessä 11/1980, 70,71.)

<sup>159</sup> Yli-Vainio 1978: äänite Y3, 16.5.1978. Aristoteles IX 1997:20-24 pohtii onnellisuutta, johon kuuluvat mm. hyvä syntyperä, runsas ystäväpiiri, hyvät ystävät, rikkaus, hyvät lapset, runsas lapsiluku, hyvä vanhuus, hyvät ruumiin ominaisuudet, maine, kunnia, hyvä onni ja hyve. Yli-Vainio ajatteli, että pelastunut on löytänyt myös onnen (saarnassa Y4) ja siitä oli 1970 -luvulla helluntailainen laulukin: "Olen onnellinen, ylionnellinen, kun Jeesuksen oma mä oon.". Onnellisuuden pohtiminen hengellisesti ja filosofisestikin on kulkeutunut helluntailaiseen perinteeseen ja siinä myös säilynyt.

perkeleestä *ironisesti* performanssissa, jossa hän maagisesti koputteli kolme kertaa pulpettiin ja kuvitteli vastakohtaparia Jumala-nukkuva saatana. Kansa palkitsi puhujansa aamen -huudoilla.

Johdantotekstissä Yli-Vainio vertasi uskovia kristittyjä ”uloskutsutuksi kansaksi”<sup>160</sup>. Taustalla istuvat ”tarkkailuveljet” jupisivat määritelmästä. Seurasi todistuspuheenvuoro. Kommentaarina ihmeparantumiselle Yli-Vainio kertoi edellisestä keskiviikosta Ilmajoella. Siellä hän kuuli kokemuskertomuksen ihmeestä, josta eräs nainen todisti. Jumalan *anteliaisuutta* kuvaavassa tekstissä oli intertekstuaalisuutta eli sitaatteja. Hallin määrittelemän (1977:91) lähikontekstisen<sup>161</sup> kertomuksen päätti arvio, joka sijoittui johdannon loppuun. Yli-Vainio harrasti tässä arkityylisessä diskurssissa koheesiota (mm. hän –sana), huumoria ja tautologiaa (alleviivattuina). Seuraavassa esitän kerronnasta analyysin:

- Alkutilanne: Sinne tuli eräs henkilö, minun tyköni siinä rukousjonossa ja hän sano, että: "Hän tulis' vaan kertomaan, onko aikaa vähän edes kuunnella, mitä minulla olis' asiaa?" Minä sanoin että: "Joo, no kerro nyt."
- Toiminta: Ja hän kertoi, tämä henkilö, hän oli vanhemmanpuoleinen ihminen, että hän oli täällä parantolassa.
- Selitys: Hänellä oli vikaa keuhkoissa ja sitten valtava ahdistus ja oli joutunut tuonne parantolaan.
- Toiminta: Joku uskovainen oli lähettänyt hänelle kasetin, hän ei kait ollut varma pelastuksestaan vielä, lähettänyt kasetin, joistakin näistä kokouksista. Ja hän oli kuunnellut sitten sitä kasettia siellä huoneessaan kaikessa hiljaisuudessa. Ja siinä kuunnellessa tuota kasettia hänen sisimmässään alko' vaikuttaa ihmeellisesti, ja hän tuli niin hyvälle mielelle, että Jumala tekee tällaisia tekoja ja kun kasetti loppui, niin hän alkoi kiittämään Herraa ja alkoi rukoilemaan. Hän itse kertoi, että hän alko' rukoilemaan sairaalan ylilääkärin ja Niilo Yli-Vainion puolesta!
- Selitys: Kahden "lääkärin" puolesta, hy hy (nauraa). Hah haa, kyllä te leikin ymmärrätte.
- Toiminta: Ja sano, että kun hän siinä rukoili ja pyysi, että: "Jumala, siunaa näitä kahta miestä!"
- Tulos: Niin silloin tapahtui ihme. Jumalan voima laskeutui hänen yllensä ja hän koki miten hän vapautui ahdistuksestaan ja koki, miten hän parantui, ja kun hän kerto' lääkäriille seuraavana päivänä, mitä hänelle on tapahtunut, hänet tutkittiin, ja hän sanoi, että hän pääsi viikon kuluttua pois parantolasta ja oli nyt siellä teillä Ilmajoella kokouksessa.
- Arvio: Hän oli niin kuin nuoret tytöt siellä! (Taustalla: "Kiitos!")

<sup>160</sup> McAlister 1977: kirjallisuusliite. Ristin Voitto ry. mainostaa Jukka Rokan varoituskirjaa ”Uloskutsutut”, joka kertoo branhamilaisuuden harhaopeista. ”Uloskutsutut” ovat helluntaiherätyksestä erotettu laho, joka korostaa enkelioppia ja William Branhamin tekemiä ihmeitä. Yli-Vainio kertoi saaneensa vaikutteita Branhamilta uskoontulonsa alkuaikoina.

<sup>161</sup> ks. Stahl 1989: 41. Samantyylinen juttu on luvussa 5.1.2. Kouvolan tapauksesta.

- Selitys: Ja sanoi: ”Ei mitään ahdistusta, meni **kaikki** yhdellä kertaa.”
- Arvio: (Taustaaäni: "Jaa.") Katos', kun Jumala ottaa itsellensä kansaa, väkevilla voimateoilla. (Vanhimmat: "Aamen!")<sup>162</sup>

Päätöksti alkoi. Eräässä kohdassa Yli-Vainio sanoi Sanan julistusta sanansiemenen kylvöksi, joka kylvetään maailman peltoon ja se orastaa niin, että elämä voittaa. Yli-Vainio käsitteli ihmettä teosentrisessä saarnaosassa humoristisesti. Yli-Vainio sanoi alluusiona sutkauksen päätökstin loppupuolella. Kliimaksina käytetty sana ”klinkkupuukko” oli tyyllillinen laina eteläpohjalaiseen perinteeseen. Kappaleessa 5.1.8. on toinen ”puukkojuttu”. Puukkojuttu on etäkontekstinen. Hall (1977: 91) tarkoittaa, että etäkontekstinen kerronta liittyy alluusiassa konteksteihin tai on sisällytetty henkilöön. Hän toteaa, että tarinaa on itse asiassa vähän ja kuulija muodostaa mielessään yhteydet perinteeseen etäkontekstisessä kerronnassa.<sup>163</sup> Tässä *käytännöllisyyttä kuvaavassa* kerronnan variaatiossa puukampakin käy tarvittaessa itsepuolustusvälineestä:

Kyllä aseeton mies on **pelättävä** mies (lyö käsiään yhteen), voi veljet sentään! (Ihmiset nauravat.) "Kun ei oo ees **klinkkupuukkoa**", niin kuin härmäläinen sanoi, "mutta kun kampa on", ja silloin oli puukammatkin vielä, että sitä /../ (nauraa).<sup>164</sup>

Klinkkupuukko oli myös pahuuden kanava sillä monta miestappoa tehtiin puukon kanssa. Pietarilla ei ollut puukkoa mukana ja häntä vastaan suunnattu pahuuden kanava oli tyrmä, jossa haisi ja oli rottia. Yli-Vainion *ironinen* ja etäkontekstinen alluusio rottiin kumpuaa vanhasta uskomusperinteestä. Rotta kuvaa paholaisen lähettilästä (Stahl 1989:63):

Ja sen tähden he varustautui (lyö käsiään yhteen), että pannaan kokonainen vartioporukka, **kuustoista** miestä! (Ääntää dramaattisesti.) Miekat vyöllä ja torrakat olkapäällä! Ymm. Ja kahdet kahleet ja alimpaan komeroon sinne, missä rotat kävi yöllä hakemassa itelleen iltapalaa. (Tauko.) Ja pyöveli aatteli, että: ”Siellä pysyy ja huomenna pannaan oikeuden eteen ja sitten tapetaan.”<sup>165</sup>

<sup>162</sup> Yli-Vainio 1978: äänite Y3, 16.5.1978. Luvussa 5.1.1. on samantyylinen paranemiskertomus.

<sup>163</sup> ks. Stahl 1989: 41.

<sup>164</sup> Yli-Vainio 1978: äänite Y3, 16.5.1978. Klinkkupuukko merkitsee linkkuveistä tai stilettejä.

<sup>165</sup> Yli-Vainio 1978: äänite Y3, 16.5.1978.

Erikoinen kohta edellisessä on lausahdus: "missä rotat kävi yöllä hakemassa itelleen iltapalaa". Mitä "iltapalaa" voisi löytyä tyrmästä, jossa on nälkäisiä, likaisia ja vangittuja ihmisiä? Luultavasti vankien oma liha oli rotille parasta "iltapalaa". Nukkuvaa apostoli initioitui tehtäväänsä tyrmässä ja läpäisi testin: ihme tapahtui ja apostoli pääsi rotista, vartijoista ja uhkaavasta teloituksesta eroon. Huomaa Sandra Stahlin (1989:63-64) kertomuksen selitys nukkuvasta nuoresta Larrystä, joka asui Koo-Naar -nimisen rotan kanssa määrääjän autotallissa. Larry pelkäsi, että rotta oli purrut häntä. Rotta kuvaa ruumiillistunutta paholaista kiusaamassa määrääjän, kunnes se hädätetään. Stahlin mukaan Larry initioitui autotallissa elämään ja läpäisi testin: rotta kuoli oikeasti uni-maailman avulla.

Pietarin vankilan kuvauksen jatkoksi seurasi pietistinen saarnaosuus. Yli-Vainio muutti Raamatun tekstin hypertekstin<sup>166</sup> muotoon, kuvaili retorisesti seurakunnan *lojaliteettia* ja esirukoustaistelua Pietarin hyväksi ja maalaili Pietarin ja enkelin keskustelua tyrmässä, jossa alkoi säteillä taivaallinen valo. Viittauksena Amerikan matkaltaan Niilo Yli-Vainio kuvaili *ironisella* huumorilla maasäteilyn ehkäisystä kokemuskertomuksen, jolle olen tehnyt analyysin:

Yhteenveto: Niin, siinä saa tuoda vaikka minkälaisia säteilypoistolaitteita, niin kun tonne yhdelle (naurahtaa) paikkakunnalle toivat.

Alkutilanne: Heh, sanovat, että: "Se on maasäteily, joka kaataa niitä ihmisiä."

Toiminta: Asentivat kivijalkaan ja katolle ennen meidän kokouksen alkua.

Selitys: Viisi miestä sen asenti, määrätyt laitteet, joka poistaa kaiken maasäteilyn.

Tulos: (Yli-Vainio nauraa makeasti.) Hah, hah, haa, asettakoon vaikka pilvenhattaralle, niin se on aivan yks' lysti! Jumala viis välittää meidän säteilyistämme.

Arvio: Näin on, yksin Hän joka säteilee, (huutaa) **armo ja laupeutta** (lyö käsiään yhteen) syntistä ihmistä kohtaan!<sup>167</sup>

Ihmiset taas nauroivat diskurssille sillä Yli-Vainio puolusti näkökantojaan huumorin keinoin. Hallin määrittelemän etäkontekstisen<sup>168</sup> aiheen Yli-Vainio kertoi toisaalla, kun

<sup>166</sup> Genette 1982: 8-14.; Makkonen A. 1991:98, 176. Määritelmät luvussa 4.2.

<sup>167</sup> Yli-Vainio 1978: äänite Y3, 16.5.1978. Analyysimalli performanssista (yhteenveto-alkutilanne-toiminta-selitys-tulos-arvio): Kaivola-Bregenhøj 1988:15-16. Yli-Vainio viittaa tässä maapallosäteilyyn, johon mm. antroposofit ja teosofit uskovat ja koettavat myös todistaa asian tieteellisten kokeiden avulla. Vertaa Sipilä 1995:161-162. Metsänhoitaja Jalkanen (1996: 69-71) luulee maasäteilystä, että se on "luontoon liittyvät energiaverkosto, jota eläinkunta ja kasvikunta käyttävät". Sitä ovat paha vesisuonisäteily ja hyvä G-säteily. Ihmiset suojautuivat hänen mukaansa entisaikaan maasäteilyltä oljista tehdyillä patjoilla tai eläinten karvaisilla taljoilla. Tieteellisissä testeissä kananmunat ovat pilaantuneet vesisuonen kohdalla ja hyvin säilyneet G-säteilyn kohdalla. Maasäteilykokeita on tehty Kuopion yliopistolla kehitetyllä laitteella.

hän muisteli uskoontuloaan ja sielunvihollisen väärää kuiskailuja. Yli-Vainion *nokkeluutta* kuvaava tilanne dialogissa päättyi harmoniaan. Lopussa on laina suomalaisesta sananparresta (alleviivattu):

- Konflikti: Kun minä tulin uskoon, yli kolmekymmentä vuotta sitten, silloin alkuaikana, siinä oli monta semmoista heikkoa kohtaa, jolloin minä aattelin, että oonkohan minä uskossa taikka ei,  
Sanktio: ja sielunvihollinen sano: "Et varmasti ole uskovainen."  
Meditaatio: Minä tiesin tämän raamatunpaikan ja minä tapasin sanoa viholliselle näin: "Noh, jos minä en sitten ole niin minä antaudun **nyt!**" (Joku tokaisee: "Joo!" ja Yli-Vainio lyö kätensä yhteen.)  
Harmonia: Ja se oli siitä poikki.<sup>169</sup>

Edellä oleva kuvitelma oli minikokoinen "saarna". Spontaanissa saarnassa abstrahoituu yleensä kaikki ne osaset, mihin saarnaaja kokonaisuudessaan pyrkii: konfliktista sanktioon, siitä meditaatioon ja lopuksi harmoniaan, kirjoittaa Päivikki Suojanen (1978: 224-225). Tekstuaalisuus, kerronta ja performanssi vaikuttivat saarnassa siten, että lukija tai kuulija ei pitkästynyt tekstiin sillä se tuntui juohevalta. Stahlin (1989:69) ajatuksia soveltamalla voisi ajatella, että Yli-Vainio läpäisi "paholaisen" testin: usko todistettavana → prosessi uskon todistamisessa → usko todistettu.

Niilo Yli-Vainio kiisti olevansa sellainen "ihmeiden tekijä" kuin on kansanparantaja, joka käyttää erilaisia tekniikoita parannusrituaalissa. Suomalaisessa kansanperinteessä tunnetaan eräs parannustekniikka, jonka nimi on "heitäntä". "Heittäessä" parantaja nakkaa taudin pois riitillä, joka pohjautuu muinaisuskon parannuskeinoihin. Juha Pentikäisen kirjassa Marina Takalo, joka oli myös ortodoksi, kertoi Virtarannalle (1958: 125-127), että hän oli oppinut äidiltään tartunnaisten hoitoa. Hänen mukaansa "heittäytynyttä eli nakkautunutta parannettiin heittäällä." Loitsukaavaa käyttäen, joka oli parhaimmillaan 8 -säkeinen, hoidettiin tuolloin maan, veden ja saunan vihoihin joutunutta seuraavasti: 1) ensin kohdetta puhutellaan, 2) lausutaan varautumissanat, 3) viitataan taudin oletuslähtökohtaan, 4) pyydetään anteeksi ja viimein 5) tauti ajetaan pois eli manataan lähtökohtaansa.<sup>170</sup>

Yli-Vainio kiisti olevansa missään tekemisissä okkultistisen parantamisen tai taikuuden kanssa vaikka Nykyposti -lehden lukijat epäilivät häntä siitä:

<sup>168</sup> Hall 1977:91; Stahl 1989:41. (Kuulijan mielikuvitus lentää, kun hän kuvittelee pirun puhetta.)

<sup>169</sup> Yli-Vainio 1978: äänite Y3, 16.5.1978. Luvussa 4.6.1. on käsitelty uskonnollisen vakaumuksen symbolinen representaatio, jota mm. paholaiskuvitelmat edustavat.

<sup>170</sup> ks. Pentikäinen 1971:252. Luvussa 5.1.3. on kertomus syövän ajamisesta.

Viime viikolla muuan henkilö lähetti minulle luntan lottokuponkeja siunattaviksi! - Kuvitelkaa että tämä ihminen oletti että kun hän sitten kotonaan raapustaa "siunattuihin" papereihin ruksinsa, posti poikii rahaa ja elämä järjestyy. Joka näin ajattelee, ei ole alkua pitimmällä vaan luulee minua poppamieheksi.<sup>171</sup>

Edellinen esimerkki on tyypillinen humoristinen juttu *epäsovinnaisesta* tilanteesta. Epäsovinnaista on pyytää saarnaajaa ryhtymään ihmeitten tekijäksi. M. A. Miettisen väitöskirjassa mainitut uskolla parantaminen, kansanparannus, spiritistinen parantaminen ja uskonnollisten liikkeitten (esim. hinduperäisten lakkojen) parantaminen saattaisivat olla kanavia, jotka johtavat sairaan ihmisen psyykkiseen rajatilaan tai psykoosiin. Miettinen (1990:19-28) ei kuitenkaan esitä tätä jyrkästi vaan jättää kysymyksen ikään kuin avoimeksi ja myöntää, että myös on ollut positiivisia tapauksia, jossa kääntymys on vähentänyt neuroottisia oireita.<sup>172</sup>

#### 5.1.5. Hyvän paimenen ohjaus

Tilanne oli 13.2.1979 Lapuan urheiluhallissa pidettävä joukkokokous<sup>173</sup>. "Psalmi 23" oli saarna-aihe, jonka Yli-Vainio päätti vähän ennen kokousta. Niilo Yli-Vainio oli nuoruudessaan ollut paimenessa Rajalassa Pohjanmaalla. Siksi aihe oli hänelle läheinen ja tuttu. Eläinten käyttäytymisen tarkkailu sai hänet huomaamaan, että myös ihmiset käyttäytyivät kuin lampaat. Luonnon, sosiaalisuuden ja kollektiivin symboliset representaatiot oli helppo upottaa saarnatekstiin ja esittää ne yhteisölle.

Taidehomilia on yksi antroposentrisen tekstin muoto, jota Sariola (1967:109) pitää tekstuaalisen ja temaattisen saarnan yhdistelmänä.<sup>174</sup> Saksassa pidettiin 1980 -luvulla tällaista saarnamuotoa täydellisimpänä, mainitsee Sariola. Vaikka Yli-Vainion saarnan tunnistaa painopisteeltään teosentriseksi, on siihen upotettu taidehomiliaa ja kerrontaa.

<sup>171</sup> Yli-Vainio 1978: artikkeli Nykyposti -lehdessä 11/1978, 18,19.

<sup>172</sup> Epäsovinnaisesta hengellisyydestä muutkin ovat tehneet huomioita. Yhteiskristillinen koordinaattori George Verwer (1974:4) varoittaa "hengellisten herkkupalojen" ja "halvan synteettisen voiman" metsästämisestä: "Suuret ja vaikutusvaltaisetkin osat raamatullisesta kristikunnasta ovat hairahtuneet turvautumaan menettelytapoihin, joita ei voi mitenkään puolustaa Raamatun ja historiallisen kristinuskon valossa. Siten ne ovat vahingoittaneet syvästi monen yksityisen kristityn sisäistä elämää."

<sup>173</sup> Päivämäärätieto on saatu Saari 1983: 279-455. Katso liitteen saarnapaikkakuntaluettelo.

<sup>174</sup> Sariola (1967: 110-111) kirjoittaa, että tekstuaalisessa saarnassa on ominaista tekstin sisältö ja muoto, teksti muodostaa kokonaisuuden ja tekstiä analysoidaan jae jakeelta. Temaattinen puhuja korostaa teemaa ja pyrkii ilmaisemaan tekstin pääajatuksen. Tekstuaalis-temaattinen menetelmä käyttää hyväkseen tekstiä mahdollisimman monipuolisesti, kirjoittaa Sariola. Yli-Vainio saarnassa Y4 käy jae jakeelta Psalmin 23 kuitenkin painottamalla teosentrisiä näkökulmia ja antroposentrisen näkökulma toimii täydentäjänä tekstissä.



Yli-Vainion saarnan homileettinen juonikaavio muodostuu saarnakäsitysten ketjuista ja ellipseistä. Saarna Y4 (13.2.1979) sisälsi 39 osasta, jotka jakaantuivat seitsemään jaksoon: 1) alkupuhe alkoi kevyesti matkakerronnalla, huumorilla ja kytkemällä kerrontaa aiheeseen. 2) Johdanto alkoi pietistisellä näkökulmalla, jota saarnaaja vahvisti teosentrisellä tekstillä ja kytki mukaan kerrontaa, huumoria ja vertauksia. 3) Johdannon argumentaatio keskittyi antroposentrisen näkökulmaan asiasta, jota vertaus, huumori ja ohje vahvistivat. 4) Pääpuhe palasi pietistiseen näkökulmaan ja se vuorotteli teosentrisen tekstin kanssa. Tässä osuudessa oli runsaasti humoristista, sekä pari vertauksellista ja kerronnallista kytkentää. 5) Jatkopuhe teki ellipsin antroposentriseen näkökulmaan ja vuorotteli teosentrisen tekstin kanssa. Kerronnalliset, humoristiset ja vertaukselliset kytkennät tehostivat tekstin ymmärrettävyyttä. 6) Argumentaatio palasi pietistiseen näkökulmaan, jota kerronta, huumori, vertaus ja ohjeisto paransivat. 7) Päättöpuhe teki ellipsin teosentriseen tekstiin, jota vertaus ja kerronta johdattivat ylistysnäytelmään.<sup>175</sup> Kerrontaa oli 8 ja huumoria 9 kertaa tässä saarnassa ja ne olivat yleensä tekstuaalisia taitekohtia saarnassa sisältämällä runsaasti viittauksia ja alluusioita, jotka päättyivät arvioon.

Heti huomaa, että pääasiassa pietistinen ja antroposentrisen näkökulma vuorottelevat saarnassa ja lopuksi tulee teosentrisen päätöspuhe. Antroposentriset tekstinosat ovat osoitetut lapualaisille ja eteläpohjalaisille, joten on kyse kaupunkisaarnasta. Useat kerronta- ja huumoriyksiköt olivat vahvistamassa näitä näkökantoja "hyvästä paimenesta". Sermeemiluettelo on nähtävissä liitteessä.

Alkupuhe noudatteli perinteisiä kaavoja ja Yli-Vainio kertoi yleisölle *käytännöllisistä ja ahkerista* matkasuunnitelmistaan Sundsvalliin, Malmöön, Göteborgiin ja Tukholmaan<sup>176</sup>.

Johdannossa teosentrisen argumentaatio oli ellipsi esikuviin ja Yli-Vainio sanoi, että Psalmi 23 pitäisi osata elää. Paratekstuaalisuutta on se, että hän upotti saarnaan etäkontekstisen kronikaatin kuvaamaan *rehellisyyttä* ("en minä oikeen osaa") ja *nokkeluutta* ("luen Salmin 23"). Kuvauksessa oli myös viittaus toisen puheeseen. Kronikaatin skeema on:

<sup>175</sup> Juonikaavion merkit: 1) [8+3]+[3+5+10+viitt], 2) 9a+[3+arkt+sit+sk+2]+9+[parat+10+kron+sit+5]+9+[7+all+5]+4+[7+5], 3) 1+1+[7+5+4]+8, 4) [9a+viitt+5]+9+[1+sk]+[9a+5+viitt]+7+[9+viitt]+7+[all+10]+6+[10+sit], 5) [1+10+sit]+9+[1+10+all+viitt]+9+[7+all]+[4+all]+[9+all]+[1+all]+[4+5+kuv+sit], 6) [9a+10+sk+sit+5+viitt]+[7+all+sit]+4, 7) [9+7]+[all+9+sit+10+sk]+6.

<sup>176</sup> ks. Saari 1983: 279-455, Yli-Vainion päiväkirjassa Sundsvallissa 15.2.1979, Malmössä 16.2.1979, Göteborgissa 17.-18.2.1979, Tukholmassa 18.2.1979. Katso liitettä paikkakunnista.

- Aloitus: Romppalan Ristoa ei ole täällä
- Puitteiden kuvaus: mutta kun viistoista -vuotiaana poikana tuli uskoon
- Toiminnan selostus: ja sitten minä panin hänet ens' kerran todistamaan, täällä Lapualla, eräässä kokouksessa,
- Ratkaisu: Risto sano, että: "En minä oikeen osaa vielä puhua mutta minä luen Salmin 23."
- Kertojan kommentti: (Naurahtaa.) Ja Risto luki Psalmin 23!
- Loppuklisee: Ja siitä on aikaa melkoinen määrä.<sup>177</sup>

Esimerkistä selviää myös Yli-Vainion aseman kohoaminen: hän saattoi saarnaajana jo laittaa toiset "töihin" eli puolustaa näkökantojaan myös toisten avulla. Hän teki ellipsin aiempaan Raamatun aiheeseen ja manifestoi hyvyttä ja alkoi lukea Psalmia 23 ääntään painottaen. Yli-Vainio vertasi itseään humoristisesti kuningas Daavidiin (joka oli ennen paimen) rooli-identifikaatiossa ja tekstissä oli alluusio Härmästä ja Rajalan talosta. Yli-Vainio painotti, että Herra on henkilökohtaisesti ihmisen paimen. Päivikki Suojanen (1978: 98) kirjoittaa karismaattisen henkilön rooli-identifikaatiosta, että rukoilevainen maallikkosaarnaaja Otto Salonen koki rooli-identifikaatiota Kristukseen ja hänen tehtäviinsä. Yli-Vainio vahvisti tekstiään vertauksilla, läheistämällä, huumorilla ja performanssilla.

Eläimet olivat Niilo Yli-Vainiolle hyvin rakkaita ja niiden käytöstä tarkkailemalla hän saattoi löytää yhtäläisyyksiä ihmisten käyttäytymiseen. Niistä hän kertoi mielellään varsinaisen saarnatekstin lomassa.<sup>178</sup> Niilo Yli-Vainion kirjoittamassa romaanissa ”Kuolema ajaa takaa” (1962) puhutaan paljon eläimistä ja karjanhoidosta. Kirjan otsikko on tyypillinen Dällenbachin (1977:52,71) määrittelemä *mise en abyme* –otsikko.<sup>179</sup> Teoksen nimi paljastaa, että romaanin sisältönä on erilaisia tilanteita, jotka ovat kuin ”kuolema, joka ajaa takaa”. Romaanissa vilahtelee tyypillisen pohjalaisen maalaismiljöön eläimistö. Kotieläimet liittyivät Yli-Vainion lapsuuden perinnemaisemiin. 125 sivua sisältävä romaani kertoo paljon yksityiskohtaisia kuvauksia eteläpohjalaisesta elämänmenosta, vaikeuksista ja lapsen maailmaan kuuluvista leikeistä. Leisiö (1981:55-58, 60) kirjoittaa, että suomalaisessa karjanhoitoperinteessä paimenen tehtävänä oli säikytellä torvilla, sarvilla, räikillä ja

<sup>177</sup> Yli-Vainio 1979: äänite Y4, 13.2.1979. Skeemamalli: Siikala A-L 1984: 40, 42-43.

<sup>178</sup> Esim. Yli-Vainio 1979: äänite Y4, 13.2.1979.

<sup>179</sup> ks. Makkonen A. 1991:18-20 kertoo tarkemmin Dällenbachin erilaisista ”peili” –teorioista. Näitä ovat 1) teoksen sisäinen peili, esim. yksinkertaisen, toistuvan tai aporistisen kahdentuman kautta, 2) teoksen pienoismalli, esim. teema, teesi tai runko, jota heijastetaan tai prosessi ja 3) peilauksen kohteena on ”koodi”, esim. toisto ja muuntelu.

lepenälaudoilla petoja pois karjan kimpusta. Karja tuotiin kotiin kutsuhuudoilla ja huhuiluin.

Pääpuheessa "oikea paimen" vie lampaat hyvälle juomapaikoille ja siitä Yli-Vainio sai alluusioita *käytännöllisistä tilanteista*, mm. vedensaannin vaikeudesta ulkomailla ja "paimenen" väsymyksestä.

Pääpuheen loppuosassa Yli-Vainio kehotti juomaan "Jumalan lähteistä", jotta kuuntelija saisi voimaa. (Psalmi 22:4.) Hän siirtyi Psalmiin 23, missä puhutaan oikealle tielle ohjaamisesta. Hän teki distinktion "meihin ja muihin" negatiivisena toiminta-relaationa. Vastakkaisena paralleelina hän vitsaili *ironisesti* väärään menosta ja sai etäkontekstisen alluusion patruunatehtaan työntekijöihin: "Niin mitähän ne sanos' tuolla patruunatehtaallakin, että: "Nyt se Kaisakin meni väärään. Ja se Santeri. Molemmat väärään." Alluusion jatkoksi Yli-Vainio sisällytti kronikaatin tekstiinsä, jossa on viittauksia ja sitaatteja. Kognitiivisesti ajateltuna juttu tarkoitti sitä, että ihmisten mielikuvat eivät hevin muutu toisista ihmisistä. Tarina on kuvaus ihmisten *epäoikeudenmukaisuudesta*:

- (mp) Heh, minä muistan yhden, yhdestä kaverista kerrottiin,
- (Y+e) se oli kova juoppo mies ja vähän vaikeuksia oli sillä kyläkunnalla, kun se pakkas' aina olla humalassa tämä, tämä Matti.
- (h) Ei se tämä Matti ollut, eikä se ollut, tuo Matti -nimi oli toinen, minä nyt vain lainaan siihen. (Niistä.)
- (A+t) Ja (huokaa) ihmiset piti pahana, kun se oli aina humalassa ja pakkas' vähä häijyilläkin siellä kyläkunnalla.
- (P+r) Ja ihmiset haukku', että: "Joo, se on semmonen, se on semmonen, se on semmonen."
- (T) Sitten kävi niin onnellisesti, että tämä Matti tuli uskoon ja pelastu,
- (a+r) niin ihmiset sano, että: "Voi hyvänen aika, sentään, **nyt se meni väärään!**" (Joku nauraa.) "**Nyt se meni väärään!**"
- (T+r) Ja sitten kun tultiin sanomaan, joku tuli sitten rohkeimmista sanomaan sitten tälle miehelle, sille Matille, että: "Kuule, nyt sinä oot mennyt aivan väärään!"
- (R+r) Niin hän sano, että: "Voi hyvänen aika, pitääkö minun raukan olla aina väärässä? Kun minä olin **silloin väärässä**, kun minä join ja tappelin ja nyt, kun minä olen Jeesuksen oma, minä olen taas väärässä, niin minunko pitää olla **aina väärässä!**"
- (K+e) Ei, se on sitten höpöpuhetta, se väärään meneminen. Jos ihminen on jo ennestään väärä ku' korkkiruuvi, niin miten se enää (nauraa) vääremmäksi menee?
- (L) Nii'iin!<sup>180</sup>

<sup>180</sup> Yli-Vainio 1979: äänite Y4, 13.2.1979. Vastaavan tyyppinen tarina on olemassa juoppotappelijä Lindströmistä, joka meni "väärään". Pekka Saleniuksen (1988) kirjoittamassa kirjasssa. (Kerronnan variaatiosta: Siikala A-L 1984:11-212 ja skeemoista: 40, 42-43.)

Kronikaatin mieleen palauttaminen (mp) oli samalla hypertekstin alkulause edelliselle tekstille. Yhteenvedo ja henkilöesittely (Y+e) paljasti, että henkilö tunnettiin kylällä hyvin ja hänestä juoruttiin. Henkilöluonnehdinnassa (h) paljastui, että nimi olikin peitenimi. Juttu oli kenties muunneltu juoru ja siksi Yli-Vainio niisti. Alkutilanteessa (A) kuvattiin henkilön toimintaa (t) paikkakunnalla ja kyläyhteisön paheksuntaa. "Matti" oli syyllistynyt normirikkomuksiin. Kuvitellut repliikit (r) tekivät juorulle puitteet (P). Toiminta-vaiheessa (T) "Matti" yritti hyvittää normirikkomuksensa. Yhteisön jäsenten arvio (a) oli repliikki, että "Matti" ei läpäissyt kylän sosiaalistumiskynnystä. Seurasi uusi toimintavaihe: kyläläiset koettivat oikaista väärään mennyttä. Ratkaisu-vaiheessa (R) paljastui "Matin" sanaton turhautuminen: meni miten hyvänsä, niin hän ei kelvannut. Puhujan kommentissa arvioitiin, että kyläyhteisössä "Matti" oli "merkitty" mies: väärä kuin korkkiruuvi. Arvio päättyi lyhyeen kliseeseen, joka päätti keskustelu-aiheen. Yli-Vainion käytti hyväkseen sanojen tunnesävyä: hän käyttää "Matista" pronominia "se" kuvatakseen hänen eläimellistä käytöstään. Tarina oli selvästi kiteytynyt ja väritetty "tositapahtuma" sosiaalistumisprosessista.

Eräässä saarnanosassa, joka liittyi Psalmin 23 aiheeseen, Yli-Vainio teki ellipsin aiheeseen lammasten oikeasta käyttäytymisestä. Aiheena oli lampaiden oikeat luonteenpiirteet, mm. *lojaliteetti, eheys ja kiintymys*. Oikeat lampaat eivät pure, potki, tapa ja raatele, vaan rakastavat Yli-Vainion mukaan. Yli-Vainio siirtyi Raamatun tekstissään eteenpäin *rohkeutta* kuvaavaan aiheeseen. Hän puhui pimeässä laaksossa pelossa vaeltamisesta ja sai alluusion suomalaisen kansanperinteen "möröistä":

Tää on nyt tässä, tässä olis nyt monille hyvä teksti sisarille, kun niitä pakkaa pelottaa pimeässä vähäsen. Mm. Ei taho mennä, uskaltaa mennä oikeen aina navettaankaan, kun jos siellä on vaikka mörköjä välillä!<sup>181</sup>

Yli-Vainio väitti, että pelastuksessa kokee turvallisuutta, vaikka voisi joutua kulkemaan pimeän laakson läpi unohdettuna vaikeuksissaan. Yli-Vainio sai toisen alluusion ja kuvaili Israelin vuoria yöllä, kuinka ne ovat pimeät. Paimen ei jättänyt lampaita edes

<sup>181</sup> Yli-Vainio 1979: äänite Y4, 13.2.1979. Yli-Vainion miellelyhtymä "möröstä" viittaa suomalaiseen muinaisuskoon. Metsänhoitaja Jalkanen (1996:39) kuvaa, että "mörkö" oli paha haltia, jossa oli yhdistyneinä paha tai pelottava ajatusolento ja jokin luonnonhenki. Hänen mukaansa jotkut eläimet, esim. peura, saattoi "mörön" avulla suojella reviiriään. "Mörkökorpi" kuvasi jotakin mennyttä tapahtumaa, missä luonnonhengen halusivat rauhoittaa itselleen jonkin alueen ja "mörkö" kuvasi heidän ryhmäsieluaan.

pimeässä. Seurasi humoristinen ohje pahuuden manifestaation torjumisesta. Yli-Vainio kertoi jatko puheen lopuksi ohjeisiin upotetun kuvitelman kristityn kamppailusta ja dialogista antiteettiparien (vihollinen-herra) kanssa pimeässä ja käytti dialogissa hyväkseen retoriikan tyylikeinoja seuraavasti:

Alkutilanne:

(konflikti) Ja kun saatana kuulee, että sinä sanot: "Jeesus on minun kanssani", ettet valita siellä, että: "Kun vihollinen on minun kintereillä, vihollinen on minun päälläni, vihollinen kiusaa minua, **vihollinen** ahdistaa minua kurkusta ja jokapaikasta, vihollinen, vihollinen, vihollinen, vihollinen!"

Toiminta:

(sanktio) Niin vihollinen sanoo (Yli-Vainio ääntää pirullisesti.): "Joo, joo, joo, joo, joo, joo, joo, joo! Oikeen, oikeen, oikeen, tässä mä oon! Mm!" (Kansa naurahtelee.) (Yli-Vainio matkii pirua.): "Niinhän sä sanot ja niinhän sä uskot, tässä, tässä, tässä! Ym." Mutta sanopas Herralle: "Herra, sinä olet minun **kanssani**, (Saarnaaja koputtaa pulpettia.) hallelujah!"

Selitys: Kun sinä astut pimeään tunneliin sisälle ja matka lähtee menemään joskus pimeän tunnelin läpi,

Toiminta:

(meditaatio) niin sano heti siinä tunnelin suulla, että: "Herra nyt mennään yhdessä tunneliin." (Saarnaaja naurahtaa.) Sinä olet minun kanssani, Herra!"

Tulos:

(harmonia) Ja kun aikanne kävelette sitten yhdessä Herran kanssa siellä: "Huih! Näin valoisako tämä aamu onkin?"

Arvio: **Näinkö** tästä selvittiinkin Herran avulla ihmeellisesti?"<sup>182</sup>

Edellisen performanssin ja "pienoissaarnan" sisälle upottui myös Päivikki Suojasen (1978:248) hahmottelema konflikti - sanktio - meditaatio - harmonia -kaava, pelastus-systeemi. Systeemin avulla vaikeuksiin joutunut selviää pälkähästä. Pienoissaarnaksi kertomuksen tekee se, että siihen voisi sisällyttää myös sermeemejä: konfliktissa ilmeni pahuuden kanava: luulo, että piru ahdisti. Sanktiossa esiintyi pahuuden manifestaatio ja hätääntyneen rukous ja eettinen deprivatio (pimeyden kokeminen) tunnelissa. Meditaatiossa avuksi tuli hyvyyden manifestaatio (Herran läheisyys). Harmoniavaiheessa (valoisa aamu) kokeen läpikäynyt puhkesi ylistykseen. Myös tämän analyysiksi voisi sopia Sandra Stahlin (1989:69) malli prosessista, jossa testattava käy prosessin läpi: luottamus Jumalaan todistettava, kun vihollinen kiusaa → prosessi Jumalaan

<sup>182</sup> Yli-Vainio 1979: äänite Y4, 13.2.1979. Analyysimalli: Kaivola-Bregenhøj 1988: 15-16.

luottamisessa (yhdessä kulku tunnelissa, jossa vihollinen kiusaa) → luottamus Jumalaan todistettu ( pääsy tunnelista, jossa vihollinen kiusasi).

Pää- ja jatkopuheen argumentaation pietistinen näkökulma vei jälleen Psalmin 23 aiheeseen. Aiheena oli ”vitsan ja sauvan lohdutus”. Diskurssissa oli minä-kertojan takaumana lähikontekstinen sisäkertomus huumorilla, *ironialla* ja toistolla sävytettyinä:

Yhteenveto: Minä muistan, pikkupoikana,

Alkutilanne: kun minä tein vähän pahaa ja särin yhden ikkunan ja menin siitä sisälle, heh, komeroon, kun olimme vuokra-asunnossa tuolla meren rannikolla.

Toiminta: Ja isä tuli kotiin ja kysy, että: "Kuka on ikkunan särkenyt?"

Selitys: No, ei ollut muuta mahdollisuutta, kun minun veljeni, taikka minä. Ja minä olin vanhempi, minähän se olin pahantekijä.

Toiminta: No joo, ei muuta, kun housut nilkkoihin vaan ja isä otti vyön tuosta sitten. (Kansa huoahtaa.) Psiuuh! Siuuh!

Tulos: Mitähän isä olis tuumannut, jos minä olisin sanonut, että: "Voi, isä rakas, kun tämä vitsa lohduttaa minua?" (Yli-Vainio ja kansa nauraa.) "Anna vielä lisää, tämä vitsa lohduttaa ja pyllistäny vaa'." (Yli-Vainio nauraa.) "Vielä, että se niin lohduttaa minua, tämä, sauvallakin vielä!" (Yli-Vainion hengitys salpaantuu.)

Arvio: Kuule, sieltä olis pian voinu tulla nyrkilläkin, kun isä oli kiukkuinen, entinen sotaupseeri. (Yli-Vainio nauraa.)<sup>183</sup>

Arviokohdassa tulee esille myös isän luonteen kiukkuisuus. Sanaton viestintä tulee selvästi esille edellisestä kokemuskertomuksesta: lapsen lyöminen on aina väärin. Ensinnäkin kertojan kritiikki kohdistui epävarmoihin kotiolosuhteisiin vuokra-asunnossa ja isän *epäoikeudenmukaisuuteen*: pahantekijä oli ilman muuta vanhempi lapsista. Toinen kritiikki kohdistui *noloon* nöyryytykseen: paljastaminen veljen läsnä ollessa ja fyysiseen koskemattomuuteen kajoaminen oli tuskallista. Tarinan huipentuma onkin sanatonta viestintää, joka kertoo vanhemman pojan syvästä halveksunnasta väkivaltaista isää kohtaan ja *rohkeudesta*, koska hän aikoi pyllistää lisää. Pojan aikomusta hillitsi ainoastaan tieto isän ylivoimasta: olisi voinut tulla nyrkilläkin! Vaikka arvio päättyi nauruun, niin siinä oli käänteistä *ironiaa* ja halveksuntaa lasten pahoinpitelyä kohtaan.

Eräässä Nykyposti -lehden artikkelissa Yli-Vainio palasi lapsuuden autoritääriseen isäsuhteeseen, joka heijastui myös pelokkaana jumalasuhteena ennen 1970 -lukua. Seuraava juttu oli kronikaatin muotoinen henkilökertomus, joka kertoi, miten isä kasvatti poikaansa *rehellisyyteen*:

<sup>183</sup> Yli-Vainio 1979: äänite Y4, 13.2.1979. Analyysimalli: Kaivola-Bregenhøj 1988: 15-16.

Minun isäni takoi vuodesta toiseen meidän poikien päähän, että meidän on oltava rehellisiä ja toisten tavaraan ei saa koskea, vaikka hän ei vielä silloin ollut pelastettu. Kerran vain otin "lainaksi" lukitusta komerosta entisen omistajan ilmakiväärin. Mutta kun isä tuli illalla kotiin, niin ei muuta kuin pöksyt nilkkoihin ja isä otti vyötäröltään remmin ja antoi paljaalle takapuolelle, että mäiskyi. Olen kiitollinen isälleni tästä ikuisesti.<sup>184</sup>

Viimeinen lause kuvaa kuitenkin Yli-Vainion *lojaliteettia ja kiintymystä* isää kohtaan. Kiitollisuus oli ehkä tarpeen, sillä Yli-Vainio muisteli, että hän oli taipuvainen pieniin näpistyksiin tuolloin. Kun Yli-Vainio oli tehnyt parannuksen, meni hän tunnustamaan näpistyksensä lähimmäisilleen ja korvaamaan vahingot.<sup>185</sup>

Yli-Vainio ei kuitenkaan kasvattajana hyväksynyt lasten ruumiillista kuritusta. Saarnassa (1979: äänite Y4, 13.2.1979) hän kritisoi sen hetkistä raamatunkäännöstä ja siteerasi vanhempaa käännöstä, joka sanoo, että "Sinä olet turvani ja tukeni, ne lohduttavat minua." Yli-Vainio vertasi meitä ja muita ja puhutteli yleisöä. Hän kuvaili alluusiona suomalaista autoritaarista kasvatuserinnettä ja varoitti pelottelemasta lapsia, etteivät ne sairastu virtsaamisvaikeuksiin ja kaatumatautiin ja sitten saavu rukoiltavaksi kokoukseen<sup>186</sup>. Yli-Vainion käyttämät kerrontaesimerkit ohjaavat kuulija oikeisiin elämänasenteisiin ja sellaiseen elämään ja kasvuun, josta "ei mitään puutu".

#### 5.1.6. Näkemyksiä ihmeperantumisesta

Kaupunkisaarna "Sairaiden parantuminen" (Y1) pidettiin eräänä tiistaipäivänä 1980 Lapualla ja tämä kuului äänitteestä. Tarkkaa päivämäärä en onnistunut saamaan tästä saarnasta. Tapahtumat etenivät suunnitellussa järjestyksessä. Täpötäysi urheiluhalli ja helluntailainen retorinen vakuuttelutyö loivat puitteet Yli-Vainion esiintymiselle. Hän tulkitsi armolahjojen symbolisia representaatioita uskonnollisissa kollektiivissa. Tästä symboliikasta oli puhetta jo luvussa 5.1.1. (Sariola (1967:118-120.) Teemana hänellä oli "Sairaiden parantuminen". Otsikko peilasi symbolisesti hänen tulevaa tekstiään<sup>187</sup>.

<sup>184</sup> Yli-Vainio 1980a: artikkeli Nykyposti –lehdessä 8/1980, 54.

<sup>185</sup> Yli-Vainio 1980a: artikkeli Nykyposti –lehdessä 8/1980, 54.

<sup>186</sup> Entisaikaan lapsia peloteltiin "möröillä ja näkillä". Yli-Vainio (1962) mainitsi kirjassaan, että myös häntä pienenä peloteltiin "näkillä", joka oli paha olento vedessä.

<sup>187</sup> Makkonen A. 1991:18-20 kertoo tarkemmin Dällenbachin (1977:52, 71) erilaisista "peili" –teorioista. Näitä ovat 1) teoksen sisäinen peili, esim. yksinkertaisen, toistuvan tai aporistisen kahdentuman kautta, 2) teoksen pienoismalli, esim. teema, teesi tai runko, jota heijastetaan tai prosessi ja 3) peilauksen kohteena on "koodi", esim. toisto ja muuntelu.

Merkintöjen selitykset ovat luvun 5. alussa kerrottuna. Sulkujen sisällä oleva osa sisältää toisiinsa uppoutuneita tai limittyneitä osasia.

Homileettinen juonikaavio muodostui viestintähomileettisen, teosentrisen ja antroposentrisen saarnakäsityksen ketjuista ja ellipseistä. Saarna Y1 sisälsi 26 osasta, jotka jakaantuivat viiteen jaksoon: 1) aloituspuhe alkoi muilla puheilla ja kahden kerrontayksikön väliin oli sisältynyt teosentrisen aloituspuhe (2 Moos. 40:34-38), joka päättyi ohjeisiin. 2) Johdanto oli antroposentrisen läheistys aloituspuheen teemalle. 3) Pääteksti sisälsi teosentristä argumentaatiota (Jes. 53:4-5), jota kerrontayksikkö vahvisti. 4) Jatkotekstiin (Ps. 71:8) sisältyi vertaus ja sitä tukevat kerrontayksiköt ja ohje. 5) Pääteosteksti sisälsi yhden vahvistavan kertomuksen ja loppukevennyksen.<sup>188</sup> Tässä kaupunkisaarnassa Yli-Vainio pyrkii vakuuttamaan lapualaiset yliluonnollisista parantumisista vetoamalla teosentrisiin ja antroposentrisiin näkökulmiin.

Kaupunkisaarnassa "Sairaiden parantuminen" esiintyi kerrontaa seitsemän kertaa ja huumoria kolme kertaa. Merkille pantavaa on se, että yleensä tekstuaalisuus liittyi kerrontaa tai huumoria sisältäviin puheenosiin. Intertekstuaalisuutta olivat alluusiot (all), viittaukset toisiin teksteihin (viitt) ja kytkennät (sit) sekä sananparsit (sp), jotka päättyivät yleensä arvioon ja ne liittyivät kerrontaan tai muuhun puheenaiheeseen. Hyperteksti seurasi yleensä edellistä hypotekstiä ja teki tekstistä sujuvamman. Sermeemien ketjuuntumista voi tarkastella liitteen taulukosta.

Saarnan sisään oli upotettu alluusioita, jotka vahvistavat saarnaa kertomusten muodossa. Yli-Vainion mielikuvitus lensi, kun hän kuvitteli ”kävelevää apteekkia” erämaassa. Niilo Yli-Vainion saarnassa oli suoria sitaatteja yli 40 kappaletta. Suorat sitaatit ovat yleensä intertekstuaalisuutta<sup>189</sup>. Suorat sitaatit antoivat kuulijalle mahdollisuuden päästä kertojan mukana suoraan kuulijaksi tilanteeseen, josta puhuja kertoi. Näin vaikutelma tekstin luotettavuudesta tuli vahvemmaksi ja helpotti kuulijan uskomista puhujan sanomaan, että Jumala tahtoo parantaa ihmisen. Myös muutakin tekstuaalisuutta ilmeni. Arviointi oli hyvin monessa tekstin käännekohtassa nähtävissä, tosin joskus tekstinosa saattoi päättyä vakuutteluun tai haasteeseen. Useimmiten kerronta, joka oli pääasiassa kokemukskerrontaa, päättyi positiiviseen toimintarelaatioon.

<sup>188</sup> Juonikaavion merkit: 1) 8+[all+10+sit]+9+[viitt+10]+4, 2) [1+7]+[arkt+kuv+5+all]+[7+all]+8+8+1+7+1+[1+all+5+kuv+tl+sit], 3) [9+all]+[9+sit+10+sk]+9+4, 4) 7+[hypt+7+all+kuv+10+sit]+[10+sit]+[10+viitt]+4, 5) [10+sit]+[6+rit]+[5+viitt].

<sup>189</sup> Sipilä J. 1995: 11, 34. Intertekstuaalisuutta ovat tekstit lainausmerkkien sisällä “ ” eli kytkennät sekä sitaatit ‘ ’, alluusiot, viittaukset, tyylilliset lainat (esim. sananparret) ja sisäkertomukset.



Kertomus voi olla myös argumentti, jolla kertoja todistaa väitteensä kansantajuisella kertomuksella. Kertoja voi kertoa myös omasta näkökulmastaan jatkoa kertomukselle. Eräässä esimerkissä Yli-Vainio tarkasteli elämäntilannettaan ulkopuolisen silmin. Tapahtumat, sanallinen esittäminen ja kerronnan taikka kirjoittamisen suorittaminen kuuluvat kertomukseen, kirjoittaa Shlomith Rimmon-Kenan (1983:3)<sup>190</sup>.

Yhteenvetona äänitteen sisällöstä voisi kertoa aluksi lyhyesti: Yli-Vainio kuvitteli puheensa lomassa sitä kaaosta, mikä syntyisi, jos Jumala muuttuisi yhtenä. Hän kertoi *käytännöllisyyteen* liittyvän vitsin, että "israelilaisilla oli apteekki mukana erämaassa" eli Jumala. Saarna-aihe israelilaisten erämaavaelluksesta on yleiskristillinen ja lähtöisin juutalaisten traditiosta, josta Palva (1974:90) kirjoittaa, että "Jumalan voima näkyy *pelastustekoina*, joista ihmeellisin on pääsy Egyptistä".<sup>191</sup>

Yli-Vainio (1980: äänite Y1) myös läheisti tekstinsä "erämaassa kävelevästä apteekista" nykyaikaan alluusionaan lääketieteen opiskelusta yliopistossa: "Ei tarvinnu istua yliopistossa kuutta vuotta (joku yskäisee) ja rahoja lainailla tai vanhempien rahoilla kouluja käydä, että oppii tuntemaan jokaisen solun ja ostaa ruumiita vankiloista, että tutkitaan, mitä missäkin on." Yli-Vainion mielestä ihmiset eivät saisi epäillä Jumalan tahtoa parantaa ihminen. Alluusiona hän kuvasi humoristisesti *noloa tilannetta*: hän vertasi epävarmuutta pohjalaiseen työntekijään, joka ei tiennyt työnantajansa tahtoa metsätyömaalla. Tekstiin uppoutui performanssia sillä Yli-Vainion ääni nousi ja laski, kun hän peilasi epävarmaa työntekijää talonisännän puuntaimien istutuksessa.

Performanssi jatkui sillä Yli-Vainio alkoi kuvailla ihmisten vääriä jumalakuvia. Sairaus kuitenkin kuului hänen mukaansa ihmisen luonnolliseen elämään ja alluusiona hän kertoi *liikuttavan tapahtuman* eli sairaskokemuksensa Alajärvellä v. 1956. Tämän jatkeena hän antoi ymmärtää, että kristitty ei saisi olla marisija ja vertaa "kiittävä ja marisevaa suuta" keskenään. Hän vertasi "marisevaa suuta" nahkiaisiiin, jotka ovat kuin sairauksia roikkumassa ihmisessä. Myös syöpä personoitui hänen alluusionaan ja siitä

<sup>190</sup> Shlomith Rimmon-Kenan nimittää kertomusta englanninkielisellä sanalla "narrative". Katso Makkonen A.:1991:167.

<sup>191</sup> Yhteiskristillinen koordinaattori George Verwer (1974:31-39) kuvaa myös israelilaisten "erämaassa" vaeltamista ja läheistää sen nykyaikaan. Erona Verwerin ja Yli-Vainion tekstissä on se, että Verwer korostaa sisäisen parantumisen (levon) näkökulmaa, mutta Yli-Vainio ottaa mukaan myös fyysisen parantumisen mahdollisuuden. Kirjailijat ovat myös saaneet juutalaisesta erämaavaellusmyytistä itselleen motiivin, jonka he läheistävät nykyajan siirtolaisten raskaaseen elämään ennen mahdollista taloudellista menestystä (Sipilä 1995: 55-57).

tuli "ilkeä valehtelija" jolle hän purki kiukkunsa huutamalla<sup>192</sup>. Kliimaksina Yli-Vainio kertoi yliluonnollisesta hampaidensaannista todistaakseen, ettei Jumalalle mikään ollut mahdotonta, joka kuvaa Jumalan *anteliaisuutta*: "Näin oli kahdelle tyttäreille, aikuiselle ihmiselle, **niillen** oli tullut paikat hampaisiin siellä seisossa kokouksessa vain." (Yli-Vainio 1980: äänite Y1.)

Seuraavaksi tarkastelen kahta kerrontaesimerkkiä tästä saarnasta. Kertojan puhetavasta on tehnyt tutkimusta mm. Dell Hymes (1972, 1972a, 1974) ja Annikki Kaivola-Bregenhøj (1988). Äänen käyttöä arvioidaan lähinnä korvakuulolta, millainen puheen tempo, voimakkuus ja artikulaatio on. Samoin kertojien esiintymistä, asian selostamistapaa ja assosiointitaijumusta on tutkittu, mainitsee Hymes (1974:442; Siikala A-L:1984:136).

Äänitteestä kuulee, että Yli-Vainion puheen tempo on elävä ja innostunut, äänen voimakkuus on vaihteleva tilanteen mukaan ja artikulaatio selkeää. Yli-Vainio käytti usein asiasta toiseen hypähtelevää tyyliä, jossa oli myös kertaavaa tyyliä, ja assosioi runsaasti, yleensä pysyen aiheessa. Anna-Leena Siikala (1984:32) kirjoittaa, että kertoja voi käyttää kertomusta "todisteena, esimerkkinä, tai pelkästään kuulijan toiveen tyydyttämiseksi". Myös kertojanote paljastaa kertojan arviota asiasta, kirjoittaa Siikala (1984:137).

Johdannon lopussa Yli-Vainio kertoi *ironisen tilanteen*. Hän kertoi humoristisen alluusionsa sielunvihollisen syytöksistä paholaisen ja ihmisen välisen dialogin muodossa. "Vihollisesta" on kerronnan sisällölliset variaatiot eli tilannekohtaiset reproduktiot, jotka ilmaisevat Siikalan mukaan kertojan kerrontatendenssiä<sup>193</sup>, luvuissa 5.1.4. (Y3), 5.1.5. (Y4), 5.1.8. (vappusaarna 1980) ja 5.1.9. (Y8). Tekstin sisällä on sitaatteja ja lausekuvioita. Tilannekuvaus on pahuuden persoonan ja ihmisen välisestä dialogista:

Alkutilanne: Höö, vihollinen sanoo sinulle kyllä: "Ei, ei sinulle kuulu terveys. Ajattele miten huono sä oot. Miten heikko sä oot."

Toiminta: Ja vihollinen sanoo, että: "Aattele, miten sä oot kompuroinu' ja noin vanha uskovainen ja tommosia olet vielä tehny', ajatellutkin ihan mätää asiaa."

Selitys: Kun se ei saa muusta kiinni,

Toiminta: niin se muistuttaa ajatuksista: "Aattele, miten... ja nyt sitten meet odottaan Jumalalta terveyttä, älä nyt vielä, pyhity nyt vielä vähäsen ja sitten odota vasta." Mm.

<sup>192</sup> Katso Miettinen 1990:87-97. Miettisen mukaan myös lääketiede tuntee itesuggestion tai hypnoosin parannusmenetelmänä, jossa potilas itse motivoi itseään.

<sup>193</sup> Kerronnan variaatiosta enemmän A-L Siikala 1984: 85-91, 98-99.

- Tulos: Ja sitten sä itekin aatteet: "Joo näinhän tää asia onkin, eihän se Jumala näin kurjia..."
- Toiminta: Ja vihollinen sanoo että: "Nyt oikea aaltopituus! Just noin."
- Tulos: Kun on kasvattanut kristittyinä, niin oikein **taivutaan** kipuun ja sairauteen (surkuttelevalla äänellä).
- Arvio: Hyvä. Se tuntuu kauniilta mutta valitettavasti se on kaikki kaunista valhetta. Mm. (Huokaisee ja tauko.).<sup>194</sup>

Kerronta vaikuttaa kuulijan assosiaatioihin ja mielikuvamaailmoihin, joita Anna-Leena Siikala (1984) kutsuu intentionaaliseksi merkitykseksi. Siihen liittyy myös puhujan henkilökohtainen arviointi.<sup>195</sup>

Päätöksissään Yli-Vainio puhui Jeesuksen vertauksesta, jossa kymmenen pitaalista parantuivat. Hän kuvaili teatraalisesti ihmisten vääriä jumalakuvia. Hän puhui määrättyistä sairauden laeista maan päällä ja eläytyi sairaiden osaan. Teosentrisen tekstin sisälle Yli-Vainio upotti kerrontaa kokemuksistaan ”ulkopuolisen” silmin nähtynä sekä keskustelustaan vaimonsa kanssa. "Minä, mä, minun" sanotaan peräti 12 kertaa. Tekstin sisällä on kuviteltu dialogi rahan tarjoaja - Yli-Vainio. *Epäsovinnaisessa tilanteessa* he käyvät kauppaa Yli-Vainion sairaskokemuksesta, joka kuuluu perhekertomusten piiriin. Päätöksen jatko-osassa tulee aihe maan Jumalan *anteliaisuudesta*. Niilo Yli-Vainio välitti toisen kokemukerrontaa pääsaarnan vahvistimena ja luki kokemukertomuksen “Sanni-nimisen” naisen parantumisesta jalkakivuista. Uskomaton tarina, perhekertomus tai kasku voidaan esittää kertomuksina, jotka näyttävät kokemukertomuksilta, kirjoittaa Stahl (1989:1).

Niilo Yli-Vainio turvautui jatkotekstissään myös uskomattomaan tarinaan, jossa inhimillisesti mahdoton tulee mahdolliseksi:

- Alkutilanne: Tänään sieltä soitti eräs vanhimmistoveli meille, hyvin semmoinen jämerä kaveri ja kertoi lisää tapauksia, kun sano että joka päivä aina vaan tulee uusia ilmi, mitä Jumala oli siellä tehnyt (Taustalla neuvoja toistelee: "Mm, Jeesus").
- Toiminta: kertoi, että E. N:n vaimolle oli tullut kaksi mel-, paikkaa, jotka näytti kultapaikoilta.
- Selitys: Näin oli kahdelle tyttärelle, aikuiselle ihmiselle, **niillen** oli tullut paikat hampaisiin siellä seisossa kokouksessa vain.
- Arvio: Ja monia muita ihmeellisiä asioita oli tapahtunut.<sup>196</sup>

<sup>194</sup> Yli-Vainio 1980: äänite Y1. Performanssianalyysi: Kaivola-Bregenhøj 1988:15-16. Em. dialogissa on eräs esimerkki uskonnollisen vakaumuksen symbolisesta representaatiosta.

<sup>195</sup> Siikala A-L 1984: 33.

Niilo Yli-Vainio kertoi kuulemansa paranemiskertomukset eteenpäin ja luotti vähän liikaakin parantujien värittämiin kertomuksiin, esim. hampaiden yliluonnollisessa paikkautumisessa eikä eteläpohjalaisena herrasmiehenä tohtinut tarkastaa kertojien purukalustoja asian varmentamiseksi. Mieluiten hän kertoi sellaisista ihmeparantumisista, joista oli lääkärintodistus. Yli-Vainio uskoi ihmeparantumiseen oman kokemuksensa perusteella ja uskoi olevansa Jumalan välikappale tässä työssä. Hän kielsi jyrkästi olevansa jonkinlainen "parantaja", noudattamalla helluntailaista opetusta asiasta<sup>197</sup>.

Toisenlaisia käsityksiä vallitsi myös ihmeparantumiskertomuksista ja siitä oli jo Yli-Vainion toiminta-aikana ja on nyt monenlaisia tulkintoja. Sairaiden parantamisesta Raamatun Tietosanastossa on maininta, että muinaiset israelilaiset tunsivat egyptiläistä lääketiedettä vaikka varsinaisena parantajana pidettiin Jahvea. Käytettiin dieettiruokia ja papit, jotka toimivat myös lääkäreinä, hoitivat sairaita lukien loitsuja, rukouksia ja juottamalla taikajuomia. Mooseksen laki oli täynnä ohjeita sairaiden parantamiseksi, mainitsee Palva (1974:232-234).

Akateemisesti koulutettu sivistyneistö suhtautui paranemiskertomuksiin varauksellisesti. Yli-Vainion joukkokokouksissa kenttätöitä v. 1980 tehnyt Matti A. Miettinen (1990:30-35, 44, 45, 207) oli tutkinut psykologisella MMPI -testauksella 77 henkilöä, jotka olivat väittäneet parantuneensa Yli-Vainion joukkokokouksissa ja kertoivat niistä ihmetarinoita. Heistä naisia oli 57 ja miehiä 20. Hän oli jaotellut haastateltaviensa taudit tautiluokkiin ja toteaa, että parantuja kertoi parantuneensa, kun oli kokenut jotakin seuraavista: 1) saanut lääkärin vahvistuksen, 2) olo helpottui, 3) oire katosi (toistaiseksi), 4) sairauden kehityksen eteneminen pysähtyi, 5) päässyt sairaalasta, 6) työkyky säilyi oireilusta huolimatta, 7) lääkäri vaikutti oireettomuuteen, 8) ei kuollut, 9) epäily sairaudesta jäi toteamatta, 10) välttyi sairaudelta ja 11) oli kokenut kääntymyksen. Miettinen totesi, että tutkittujen käsitys sairauden parantumisesta oli laajempi kuin lääketieteen.<sup>198</sup> Jokaisella haastateltavalla oli oma kertomuksensa

---

<sup>196</sup> Yli-Vainio 1980: äänite Y1. Karismaattisista "hammaslääkäreistä" M. A. Miettinen (1990:76) kirjoittaa, että jälkitarkastuksessa "yliluonnolliset timantti-, kulta- ja hopeapaikat" olivat pudonneet. Tapaus on esimerkki vakaumuksen symbolisesta representaatiosta (luku 4.6.1).

<sup>197</sup> McAlister 1977: 9-116. Pastori Robert McAlister kertoi kenttätyömatkoistaan Rio de Janeirosa Bahian pohjoisessa maakunnassa, jossa hän seurasi meedioiden työskentelyä. Meediat paransivat sairaita henkiparannuksen avulla. Helluntaiherätys ei pidä henkiparannusta Pyhän Hengen työnä vaan okkultismina. Kirjanen on demonologinen varoituskirja.

<sup>198</sup> Matti A. Miettinen (1990:30-32,38) jakoi v. 1980 Niilo Yli-Vainion kokouksissa kyselylomakkeita Oulu-Joensuun -linjan eteläpuolella väitöstään varten. Palautettuja lomakkeita Miettisen kyselystä tuli takaisin vain 732 vastausta (+12 asiatonta vastausta) jaetuista 2000

ihmeperantumisesta, jota piti myös totena mutta joka tutkimuksessa osoittautui värityneeksi.

Usko synnyttää luottamuksen saarnaajaan ja siitä seuraa, että rukousjonossa voi tapahtua "ihme", jota psykologit sanovat plasebo -ilmiöksi parantajan ja parannettavan välillä. Matti A. Miettisen (1990) lääketieteellis-psykologisessa väitöskirjassa plasebo merkitsee "tulen miellyttämään" ja nosebo taas "en tule miellyttämään". Jos parannettava vastasi myöntävästi parantajan kysymykseen "Uskotko, että /--/", niin seurasi plasebo -efekti ja parannettava kaatui tai koki lämmön tunteen kehossaan. Jos parannettava vastasi: "Minä toivoisin tai en tiedä /--/", saattoi tapahtua nosebo -efekti ja henkilö lähti pettyneenä pois. Matti A. Miettinen (1990) pohtii väitöskirjassaan, että plasebo-nosebo -asetelmassa vaikuttavia tekijöitä ovat lääkärin tai terapeutin tai hoitajan oma usko antamansa hoidon vaikutukseen, potilaan odotukset hoitoon ja auttamiseen ja että autettava kokee avunantajan avunantajakseen ja parantajakseen. Tämä saattaa laukaista suggestion, samoin kuin ympärillä tapahtuvat asiat. Suggestiossa tapahtuu erilaisia illuusioita kuulijoiden ja puhujan toivomuksesta, kirjoittaa Miettinen (1990:87). Syy, miksi Miettinen suhtautui kriittisesti parantumiskertomuksiin, johtui ihmeperantumisten vähäisistä tieteellisistä näytöistä ja hänelle tulleesta kritiikistä: "En parantunut, vaikka kuinka rukoiltiin. Ei ollut minulla kuulema uskoa riittämiin. /--/." (Miettinen 1990:102.) Miettisen näkemys on samoilla linjoilla Sariolan (1967) kanssa, että paranemis- ja ihmekertomuksilla on lähinnä symbolista arvoa.

#### 5.1.7. Ihmisarvon julistus

Saarnatilanne tapahtui 6.2.1980 Seinäjoen raviradalla, jonne myös kaupunginjohtaja oli saapunut seuraamaan tilaisuuden kulkua. Teemana Niilo Yli-Vainiolla oli "Yksilön arvo" (Y7) jossa hän pohti ihmisarvoa syvällisesti. Hän luotasi Raamatun selityksiin ihmisarvosta ja vertasi sitä universaaliseen ihmiskäsitykseen sosiaalisena representaationa. Distinktio oli mustavalkoinen: Jumalan silmissä yksilöllä on arvonsa, mutta maailmassa ihmisarvoa mitataan vain materiaalisilla ja henkisillä arvoilla. Tarkastelen

---

lomakkeesta. Vastauksista psykologiseen tutkimukseen valittiin 236 henkilöä tutkimusryhmään ja tästä ryhmästä 77 valikoitui Miettisen tutkimukseen testattaviksi. 37 -osainen kyselylomake laadittiin yhteistyössä HYKS:n psykiatrisen klinikan ja työterapiaosaston kanssa. Uskonnolliselta taustaltaan 732 vastaajaa olivat: 60,1% helluntailaisia (väestörek.), 31,3% luterilaisia ja 5,6% muissa yhteisöissä (väestörek.), näistä naisia 73% ja miehiä 27%. Huomioitavaa on, että vastausten prosentiosuus on n. 0,5% arvioidusta vuoden 1980 massatilaisuuksissa kävijöistä; kun arviona on 3000 henkilöä viikossa, joista Yli-Vainio (1981f:118) mainitsi Nykyposti -lehdessä 12/1981.

saarnassa ilmeneviä alluusioita ja kerrontaa, jotka liittyivät Yli-Vainion maailmankuvaan ihmisarvosta sekä kytkentöjä elämästä.

Kaupunkisaarnan juonikaavio muodostui saarnakäsitysten ketjusta ja ellipseista. Saarna Y7 (6.2.1980) sisälsi 35 osasta, jotka jakaantuivat kuuteen jaksoon: 1) alkupuhe paljasti, että Yli-Vainio lähestyi antroposentristä aihetta huumorin ja kerronnan keinoilla. 2) Johdanto käsitti teosentrisen pohjustuksen antroposentriseen aiheeseen höystettynä huumorilla ja kerronnalla. 3) Argumentaatio-osassa Yli-Vainio lähestyi aihetta myös pietistisellä näkökulmalla, jota hän vahvisti runsain vertauksin, kerronnan ja kuvitelmien avulla. Jakso päättyi ohjeeseen. 4) Pääteksti oli teosentristä todistelua, jota vahvistivat kerronta ja runsaat kytkennät kuvitelman muotoiseen kerrontaan. 5) Jatkopuhe vahvisti edellistä jaksoa humoristisella ja kerronnallisilla kytkennöillä. 6) Päätös sisälsi erilaisia ohjeita yksilön arvon saavuttamiseksi saarnaajan näkökulmasta ja päättyi rukoukseen ja riittiin.<sup>199</sup> Kerrontaa saarnassa oli 10 ja huumoria 6 kertaa ja merkillä pantavaa oli Yli-Vainion rikas mielikuvitus, kun hän kuvitteli enkeleiden toimintaa, raamatullisia kohtauksia ja toimintaa taivaassa. Tapahtumat muistuttivat eläviä näytöksiä kuulijoiden mielissä sillä Yli-Vainio toi esille yksilön arvon eri tilanteissa hyvin elävästi ja saarnaa rehevöittivät Yli-Vainion performanssi ja yleisön reaktiot. Sermeemien muodostumista voi katsoa liitteestä.

Tutkin muutamaa esimerkkiä kerronnasta saarnatekstin sisältä. Alkupuheessa Yli-Vainio muistutti helluntailaisen tervehtimisperinteen käytöstä:

Tunnettekos te kaikki toisenne? Ei, näkyy olevan. Voitteks' te sanoa toisillenne ”päivää” edes? Tai "rauhaa"? Koittakaapas kattoa toisianne oikein lämpimästi silimiin ja sanokaapa ”rauhaa!”. (Kansa kohisee.) Tolla tavalla, kato vähän, kun pohojan, Pohjanmaan isännätkin, maha oikein nytkeyy tuolla kun lämpenee tervehtimään.<sup>200</sup>

Ilmapiirin "lämpeneminen" oli hyvä alku positiivisille, sanattomalle viestinnälle saarnan ohessa. Yli-Vainio tarkasteli toimintaympäristöään ja totesi, että raviradalla olivat "menevät ja railakkaat ihmiset" ja rinnasti maan töminän raamatulliseen Deboran

<sup>199</sup> Juonikaavion merkit: 1) [5+tl]+[5+7]+[10+sit]+[viitt+5+1+4+10], 2) [parat+9+1]+9+[hypt+1+7]+[metat+5+all]+[5+all+10+sk +sit]+[6+tl], 3) [9a+7]+[10+viitt]+[7+all+tl]+7+9+7+[10+kuv]+[1+kuv+all+sit]+[4+kuv], 4) 9+[10+kuv+sit]+9+[7+sk]+[9+10+kuv+sit]+9+[10+kuv+sit]+9+[8+kuv]+[6+10+kuv], 5) 9+[viitt+5+10+kuv]+[8+all], 6) [6+4]+[4+rit]+[2+rit].

<sup>200</sup> Yli-Vainio 1980a: äänite Y7, 6.2.1980. "Lämpenee tervehtimään" on esimerkki kollektiivin symbolisesta representaatiosta.

lauluun.<sup>201</sup> Hänen mieleensä juolahti Hufvudstadsbladetin ilmoitus, jossa oli uskoon tulleesta viihdelaulajasta "kaunis kuva" ruotsin kielellä, ja hän sai kansan nauramaan. Yli-Vainio luki Luuk. 9:25 jaetta, joka käsittelee yksilön arvoa. Yli-Vainio alkoi perustella erilaisin esimerkein yksilön arvoa rinnastamalla yksilöä taiteilijan teokseen. Koska Jumala on "taiteilija", niin jokainen yksilö on arvokas hänen mukaansa. Eivät edes missikisat, joita Yli-Vainio kutsui "tammanäyttelyksi", voi tehdä kenestäkään arvottomampaa ulkonäön perusteella.

Ulkonäkö ihmisen arvon mittana oli hänen mielestään köykäinen ja siitä hänelle tuli uusi miellelyhtymä, jota tarkastelen seuraavassa esimerkissä, joka on otettu johdannosta. Yli-Vainio argumentoi perustelujaan ihmisarvosta kertomalla jutun lukemastaan lehti-kirjoituksesta ja kyseenalaisti evoluutioteoriaa osoittamalla tämän tekstinosan sivistyneistölle. Hänen mielestään ihmisen perimä *älykkyys ja miehekkyyys* eivät ole apinasta lähtöisin. Murteellisessa diskurssissa Yli-Vainio käytti retorisia ilmauksia, esim. toistoa, *ironiaa* ja ylytmistä sekä kysymys- ja huudahduslauseita:

- Yhteenveto: Vai lieneekö täällä joku niin **korkialle** (lausuu naivisti) oppinut ja pitkälle lukenut tohtori, että me olemme apinasta! Mm.
- Arvio: Eihän työmies näin hulluja luule mutta kun on monet housun persustat menny' yliopistosta, niin voi jo **luulla**, että apinasta on tullut!
- Alkutilanne: Minä olin parturissa viime perjantaina, niin kun näette, miten hieno, mulla on nyt tukka. (Väki nauraa ja miehet huutavat aamenia.)
- Arvio: Ei voi sanoa, että on biitleskään.
- Toiminta: Niin, kun mä istuin siihen parturintuoliin, niin parturirouva tai neitihän se tais' vielä olla, toi mulle leheden ja sano, että: "Katos tota." Ja minä aloon selaamaan sitä lehteä, niin mitää mä näin siellä? Siel' ol' yks kaks' -vuotias poika, kiinalainen poika, joka oli niin karvainen kuin apina. (Väki naurahtelee.) Mm. Ja siinä lehen miä luin, siinä sitten kerrottiin, että siellä on käyny' lääkäreitä, jos minkälaisia, ja oppineita ja vähemmän oppineita tutkimassa, että: "Miten voi ihmislapsi olla niin karvainen kuin apina?"
- Selitys: Kyllä se oli veikeen näkönen, totisesti, ei ollu' kun tyhyjää paikkaa, ku' kämmenen (lyö käsiään yhteen) pohojat ja jalakapohojat, kaikki muu karvan peitossa.
- Tulos: Tuossa kirjoituksessa mainittiin, että jotkut tohtorit tai oppineet olivat päätelleet, että se varmaan johtuu siitä, että miljoonia vuosia sitten, kun

<sup>201</sup> Kyseessä on ajan ja paikan symbolinen representaatio. Tekstinosa on viittaus ravikulttuuriin, jossa ihmiset saapuvat sankoin joukoin lyömään vetoa suosikkihevosen puolesta. Julkissaarnaajat ovat symbolisia ravihevoseja, joiden perässä juostaan niin, että "maa tömisee". Palva (1974:44) kirjoittaa, että naistuomari Deboran nimi tarkoittaa mehiläistä ja tämä esitti voitto-laulun Tuom. 5. luvussa, koska kanaanilaisten vaunuarmeija juuttui liejuun. Saarnaaja soveltaa esimerkkejä ja lehtisitaatteja tekstiin sopivaksi näkökulmastaan käsin (Sariola 1967:156).

me vielä olimme **puussa** (ihmiset nauravat) ja tultiin puusta alas, niin nämä miljoonia vuosia sitten vaikuttavat **perintötekijät** ovat **nyt tulleet** tähän kiinalaiseen poikaan! Ja sen tähden tämä on niin karvainen, kun apinat on ollut esi-isinä miljoonia vuosia sitten.

Arvio: Kyllä on menny hukkaan tää koulunkäynti, eikö oo? (Miesääni taustalla vastaa lakonisesti: "Joo.") Kyllä mä oon, joka on tohtorinhatun saanu' ja tämmösiä uskoo, niin kyllä panisin tonne Nurmoon (Taustalla: "Joo!") isännän rapoja ajamaan taka-Kyrölle, kyllä paremmin sopis' kuule siihen kuskipukille, joka uskoo, että **miljoonia vuosia sitten** ollut apina puussa on tullu' ala ja ihmiseks' ja nyt sitten tuli Kiinaan yks jälkeläinen! Hmm!<sup>202</sup>

Huomaa Hallin (1977:91) määrittelemä etäkonteksti: Yli-Vainion lausuma sana "biitleskään" on alluusio suosittuun pop-yhtyeeseen The Beatles. Konteksti paljasti yleisön käyttäytymisen (sulkujen sisällä) ja lihavoidut sanat kuvasivat Yli-Vainion äänen kiihtymistä. Vastakohtapareina ovat työmies-tohtori ja isäntä-oppinut. Käsitettä määrittäviä seikkoja ovat esim. "kaksivuotias poika - kiinalainen poika - ihmislapsi - jälkeläinen". Juttu päättyi lähikontekstiseen alluusioon Nurmosta ja arvioon, että myös oppinut voi olla tyhmä maallikon "vinkkelistä" katsottuna. Lähikontekstinen kerronta sisältää paljon informaatiota tarkan koodin kanssa, kirjoittaa Hall (1977:91)<sup>203</sup>. Yli-Vainio käänsi toimintarelaation positiiviseksi. Teksti jatkui sananparteen "Oi, pyhä yksinkertaisuus!" ja arvioon, joka päätti edellisen performanssin huipentumalla saarnaajan hurmioon.

Yli-Vainio alkoi puhua sielun vahingosta. Hän rinnasti sielun arvoa materiaalisiin arvoihin ja totesi, että ihmissielu on ikuinen ja arvokas ja kertoi tilastotietoja öljy-sheikkien rahavirroista. Jokaisella ihmisellä oli hänen mukaansa yksilöllinen sielu: härmäläisellä on härmäläinen sielu, jota hän rinnasti taloon, joka lahoaa ja puretaan päältä. Hän ei uskonut epäilijöiden sananparsiin "mihin ihminen kaatuu, niin siihen se maatuu" vaan rinnasti sielun arvoa ja ikuisuutta maailmankaikkeuden äärettömyyteen. Hän otti ajan verrannoksi kuvitelman pääskysestä, joka on mytologinen lintu suomalaisessa kansanperinteessä. Opetus esimerkin<sup>204</sup> avulla on vanhaa antiikin perintöä, ja se on kulkeutunut myös helluntailaisuuteen. Esimerkissä pääskynen kuljettaa tuhansien vuosien kuluessa koko Salpausselän valtameren yli Kanadan Premereille.

<sup>202</sup> Yli-Vainio 1980a: äänite Y7, 6.2.1980. Apinajuttu oli tässä varmaan Yli-Vainion mielialihe, siitä on variaatio luvussa 5.1.8. Kerronnan variaatiosta kirjoittaa Siikala A-L 1984: 11-212. Kollektiivisia representaatioita ovat esimerkit tieteellisistä tutkimuksista (ks. luku 4.6.1.).

<sup>203</sup> ks. Stahl 1989: 41.

<sup>204</sup> Aristoteles IX 1997:194. Selityksissä kerrotaan, että v. 427 Gorgias opetti Ateenassa esimerkeillä ja tällaista opetusta Aristoteles kritisoi. Tässä on Yli-Vainiolla selvä esimerkki, jolla hän laventaa aikakäsitystä.



Yli-Vainio puhutteli yleisöään ja haastoi ajattelemaan lavennetusti ajasta käyttämällä rinnastavia sanoja: ikuisuus, vielä pidempi, ei pääty, miljoona vuotta, "miljaardi" vuotta, sata "miljaardia" vuotta ja loppumaton. Seuraavasta lausumasta huomaamme, että Yli-Vainio uskoi tietoiseen helvettiin. Tekstinosa päättyi toistoon, kliimaksiin (lihavoidut sanat Yli-Vainio huusi) ja arvioon:

Vain tietoisuus siitä, että tämä ei pääty, tekee siitä niin sanotun helvetin. Ei tarvitse **mitään** muuta. Ei **mitään** muuta tulta ja tuskaa tarvita, kuin vain **tietoisuus, että tämä ei koskaan** pääty, se **riittää** tekemään siitä helvetin.<sup>205</sup>

Selvästi näkee, että Yli-Vainio oli pohdiskellut, oliko helvetti fyysisesti olemassa. Monissa kulttuureissa ja katolilaisuudessa kuvataan helvettiä fyysisenä paikkana, jossa madot kiemurtelevat ja palaneen lihan haju löyhkää, kun pirut pistävät hangoillaan tuomittuja ja kiduttavat onnettomia sieluja mitä kaameimmilla kidutusvälineillä. Yli-Vainio selvästi tässä lauseessa kyseenalaisti fyysisen helvetin ja piti sitä ehkä myyttinä.

Juutalaisten ja kristittyjen Jumalan suhde ihmiseen liittyy Heikki Palvan (1974:26) mukaan armoon, joka on kreikan kielellä kháris, joka merkitsee kreikassa kauneutta, rakastettavuutta, suosiota, hyvää tahtoa ja kiitollisuutta. Mooseksen laissa oli määritelty Jahven ja Israelin liittosuhde, kirjoittaa Palva. Tähän suhteeseen liittyy yleensä pelkoa ja kunnioitusta. Ihminen lähestyy pelottavaa erilaisin rituaalein, joilla ihminen voi saavuttaa itseään ylemmän voiman suosiollisuuden. Perinnettä ylläpidettiin kertomalla yhteisön jäsenille myyttejä jumalien elämästä, suosionosoituksista ja sanktiosta.

Kadotuksesta pelastuu, kun kuulija kuulee oikean parannusmenettelyn. Parannusmenettelyn käyttöönotto johtaa taivaaseen. Taivaaseen pääsyä voi loitontaa pahennusmenettely (synninteko), joka johtaa kadotukseen, pohtii Päivikki Suojanen (1978:189).<sup>206</sup> Käsitteet voivat olla kuvaannollisesti voimassa jo tässä elämässä, esim. saarnan Y7 lopussa Yli-Vainio antoi kokouksessa myös pelastumattomille mahdollisuuden parantua. Parantuminen voi olla vaikeasti sairaalle maanpäällinen taivas. Epäusko ja vääräuskoisuus (esim. luulo, että olemme apinasta syntyneitä) ovat pahennusmenettelyä ja johtavat kuulijat kadotusta kohden eikä siinä auta maallinen arvo, omaisuus tai tittelit, oli Yli-Vainion sanoma.

<sup>205</sup> Yli-Vainio 1980a: äänite Y7, 6.2.1980. Uskonnollisen vakaumuksen symbolinen representaatio näkyy esimerkissä (ks. luku 4.6.1.).

<sup>206</sup> Päivikki Suojanen esittää, että kadotus-taivas malli ei kuitenkaan sovellu spontaaniin saarnaan sellaisenaan, koska se on liian yleinen eikä spontaani saarna seuraa syntagmaattista järjestystä. On kuitenkin huomattava, että Yli-Vainio oli jäsennellyt saarnansa.

### 5.1.8. Vappusaarna tamperelaisille

Saarnatilanne oli Tampereella vappuna, 1.5.1980. Jostain syystä Niilo Yli-Vainio otti teemakseen yhteiskunnalliset ongelmat esille Tampereella käyttämällä sosiaalista ja aikaan sekä paikkaan sidottua symboliikkaa. Niilo Yli-Vainion saarnoissa käsiteltiin usein perhettä ja ihmissuhteita. Saarnaajan teksteissä näkyvät selvästi hänen statuksensa helluntailaisyhteisössä sekä lapsuuden ja kodin vaikutus. Myös teksteissä puhuttiin perhe-elämästä, jolloin Niilo Yli-Vainio otti esimerkkejä omasta tai muiden perhe-elämästä ja kasvatuksesta. Biologista perimää hän pohti joissakin kohdin.

Saarna voi luonnehtia "eettiseksi kristinuskon tulkinnaksi" (Sariola 1967:16). Tämän saarnan teki kasuaalisesti se, että se oli esitetty vappupäivänä tamperelaisille ja siinä korostui saarnaajan pyrkimys selvittää, millainen on uskomattoman perheen arkipäivä kriisitilanteessa. Sariola (1967:35) pohtii, että kasuaalisuuteen pyrkivä saarnaaja pohtii sosiologisten seikkojen lisäksi myös sitä, millainen ihminen psykologisesti on. Päivikki Suojanen kirjoittaa, että perhe-elämän tekijät vaikuttavat persoonallisuutta muovaavasti ja enkulturaatiota ohjailevasti. Myös Päivikki Suojanen (1978:111) esittää, että "saarnoista voidaan tutkia, löytyykö perhettä kuvaavia sanoja." Perhettä kuvaavia sanoja löytyi saarnoista Y2 (1977) 10 kpl, Y11 (1977a) 4 kpl, "Terveisiä Norjasta" (1977b) 15 kpl, Y3 (1978) 15 kpl, Y4 (1979) 22 kpl, Y1 (1980) 14 kpl, Y7 (1980a) 15 kpl, "Tampereella" (1980b) peräti 54 kpl, Y8 (1981) 33 kpl ja "Rakkaus" (1981a)" 10 kpl.

Juonikaavio kasuaalisesta kaupunkisaarnasta "Tampereella" (1.5.1980) muodostui saarnakäsitysten ketjusta ja ellipseistä. Saarna sisälsi 41 osasta, jotka jakaantuivat kuuteen jaksoon: 1) saarnan aloitti humoristinen alkupuhe, jossa oli paljon kerrontaa, sekä kytkentöjä siirtolaisten koti-ikävästä ja elintasosta Amerikassa. 2) Pietistinen johdanto, jota vahvistivat huumori ja kerronta, kuvasivat matkaamista ja johdattivat antroposentriseen näkökulmaan. 3) Teosentrinen pääpuhe sisälsi puhetta Jeesuksen parantamisteoista ja viittaus Apt. 2. lukuun. Aiheeseen uppoutui elliptisesti antroposentrinen näkökulma, kytki itseensä myös kerrontaa, vertausta ja kuvitelmaa. 4) Jatkopuhe vahvisti edellistä puhetta mutta liukui samalla antroposentriseen tekstinosaan ja siihen kytkeytyivät kerrontaosuudet ja ellipsi vertaukseen. 5) Antroposentrinen argumentaatio pohti kerrontaesimerkeillä särkyneiden kotien oloa. 6) Päätös johdatti

rukoukseen, ohjeisiin ja rituaaliseen parantumistapahtumaan.<sup>207</sup> Kerrontaa saarnassa oli 13 ja huumoria 6 sekvenssissä ja niitä rikastuttivat lukuisat alluusiot ja viittaukset ja kytkennät puhujan kokemuksiin ja kerrontareserviin. Sermeemejä voi tarkastella liitteen taulukoista. Sermeemeistä mainitsen, että "meitä ja muita", eettistä deprivatiota, pahuuden kanavaa ja pahuuden manifestaatiota sekä varoittelua oli peräti 10 kpl saarnasta eli 24% ja sen lisäksi myös informaatio-osissa oli osittain negatiivista puhetta. Seuraukset näkyivät siten, että kuulijat menivät sanattomiksi. Erikoisesti tässä vappu-saarnassa oli huomattavissa negatiivisten toimintarelaatioiden vaikutus kuulijoiden käyttäytymiseen. "Tuppipuukko" oli pistänyt saarnan aikana kuulijoiden arkoja "paise-kohtia", ja tämä mykisti kuulijat lopulta.

Alkupuheessa Yli-Vainio toivotti rauhaa kaikille Tampereella vappuna 1980. Hän oli viimeksi ollut työtoverinsa kanssa Tampereella elokuussa. Talvella hän oli käynyt 2-3 kertaa Amerikassa ja kertoi siitä. Yli-Vainio olisi lähdössä myös Neuvostoliittoon, jos pääsisi. Hän sai etäkontekstisen<sup>208</sup> allusion negatiivisista *sota-ajan* tapahtumista:

Rukoilemme Herraa ja Herra tulee avaamaan ovet jah, sillä eihän nyt tämmöistä miestä pitäs' missään pelätä, kun ei minulla oo ees tuppipuukkoa (kansa naurahtelee), puhumattakaan, että minulla olis' muita aseita (naurahtaa). Ja kun sota-aikanakin minä olin etulinjan juoksukorsuissa, hautoja ne on, minä en kantanu' ees asetta siellä, minä vain paikkailin trasulla, kun toiset teki reikiä toisiin. Hehe.<sup>209</sup>

Sota-ajan muistona hän kirjoitti eräässä Nykyposti -lehden artikkelissa, että sotilaat pelasivat rintamalla korttia ansaitakseen rahaa, että hän oli yhtä rahanhimoinen kuin muutkin ihmiset:

Muistan kun sota-aikana rintamalla opin pelaamaan rahapeliä korteilla, ja siihen tuli sellainen himo, että pisin aika, mitä pelasimme korsussa yhtä mittaa, oli 2 päivää ja yö! Ei edes syömässä käyty. Aivan järjelle käsittämätön himo valtasi sielun. Se oli hirvittävää. Viimeisen pelini pelasin muutama päivä ennen perääntymisvaihetta enkä sen jälkeen ole rahapeliä pelannut, enkä muutakaan.<sup>210</sup>

<sup>207</sup> Juonikaavion merkit: 1) 8+[10+all+5]+[viitt+3]+4+[10+sit]+[viitt+10]+[3+all]+[8+all]+[10+tl], 2) [9a+all+sit]+[10+all]+9a+[3+sit+5]+[viitt+10+sit+5]+[1+all]+6+3, 3) 9+[10+all+sit]+6+6+[1+all]+[kuv+7+sit+5]+9+[3+sit], 4) [hypt+1+all+sit+5]+1+[kuv+10+sit+5]+1+[10+all+sit]+7, 5) 1+[kuv+10+sit]+[viitt+10+sit]+[viitt+10+sit]+1+[viitt+10+sit]+1, 6) [all+2+rit]+[4+rit]+2.

<sup>208</sup> Etäkonteksti määritelty: Hall 1977:91; Stahl 1989: 41.

<sup>209</sup> Yli-Vainio 1980b: äänite 1.5.1980 Tampereella. Luvussa 5.1.4. on juttu "klinkkupuukosta".

<sup>210</sup> Yli-Vainio 1980b: 108, artikkeli Nykyposti -lehdessä 10/1980,108.

Yli-Vainio oli pakosta ollut rintamalla ja potenut siellä koti-ikävä ja maalliset asiat täyttivät hänen sydämensä tuolloin.

Vappusaarnassaan Yli-Vainio muisteli Amerikan matkaansa ja kertoi *isänmaallisena aiheena* siirtolaisten koti-ikävästä. Myös Ruotsissa oli massakokouksia ja hän kertoi ruotsinsuomalaisten elämästä. Yli-Vainion kokouksissa monet olivat parantuneet, eikä Yli-Vainio nähnyt sillä mitään tekemistä itsensä kanssa. Yli-Vainio vetosi supra-normaaleihin voimiin ja teki ellipsin *sota-ajan* kokemuksiin:

Jos täällä olis' joku, joka vielä luulis', että minä parannan sairaita, niin minä pyydän taivaan enkelit todistajaksi tänä päivänä, että minä **en** ole sairaitten parantaja, enkä lääkäri, enkä ole **ikinä** ketään ihmistä parantanut, vaikka olen vain noita trasuja pannut ammuttujen sotilaitten ruumiinosiin.<sup>211</sup>

Yli-Vainio suositteli vain Jeesusta Kristusta, eikä kirkkokuntia. Yli-Vainio muistutti, että se ei mitään merkitse vaikka nimi olisi kultakirjaimin merkitty johonkin listaan. Hän toisti asian rinnasteisella ilmaisulla, että vain uudestisyntyminen pelastaa, eikä kuuluminen johonkin järjestöön. Yli-Vainio kuvaili uudestisyntymisen prosessia ja epäuskoinen ihmisen ajatusmaailmaa.

Johdanto-osassa Yli-Vainiolla oli pietistinen argumentti alkoholinkäytöstä ja pisteliäs arvio tamperelaisesta vappumenosta. Seuraavaksi Yli-Vainio puhui *epäsovinnaisesta* käyttäytymisestä. Hän kertoi helsinkiläisestä vappujuhlinnasta Linnanmäellä ja kertoi humoristisen jutun Helsingin poliisiautoista, jotka korjasivat vappuna talteen päihtyneitä kuin "mustat kanat".

Pietistinen puhuttelu jatkui ja Yli-Vainio siteerasi Raamattua, että "Jumalan pelko on viisauden alku". Matkakerronta jatkui. Yli-Vainio kertoi puhuneensa Jyväskylässä lapsuutensa perinteisestä elämänmenosta ja osoittaneensa tekstinsä sivistyneistölle. Hän käytti retoriikkaa, kun hän kuvaili omaa *älykkyyttään* ja käyntiään yliopistossa puhumassa:

Yhteenveto: /-/ No joo, ja sitten tiistaina mä olin jo Jyväskylässä, edellisenä päivänä.

Alkutilanne: Ja siellä yliopistossa oli sitten näille opiskelijoille ja siellä oleville opettajille ja herroille

Arvio: ja nehän on paljon viisaampia kaikki kuin minä.

<sup>211</sup> Yli-Vainio 1980b: äänite 1.5.1980. Ajan ja paikan symbolinen representaatio (luku 4.6.1.).

- Toiminta: Mä sanoinkin, heti, kun tuli minun vuoroni sitten tulla, kun siinä eräs professori ensin oli nyt puhunu' vähän ennen minua, mä sanoin että: "Minulla ei oo esitettävänä mitään, mitä teillä toisilla on. Mm, että minä olen vaan Härmässä paimennellu' Rajalan lampaita ja lehemä ja matematiikkani on siinä, kun laskin, että ne nyt kaikki on kasassa." (Yleisö naurahtelee.) "Jaa'a, minun lukunikin on siinä, että katekismuksen minä puoleenväliin ehdin opetella ulkoa, että sain eukon."
- Selitys: Hehe, kun ei luvattu vaimoa siihen aikaan, jos ei, johoo, katekismusta osaa mutta minä en kerinny' oppia kun puoliväliin se.
- Tulos: Nyt minua harmittaa, että miks' minä en **kurja** siellä paimenessa lukenu' sitä ihan loppuun asti **ihan ulkoa**,
- Arvio: niin se ois' ollut vaan **hyvä asia!**<sup>212</sup>

Tekstuurin pintatasosta voi tarkastella Yli-Vainion kielenkäyttöä, jossa hän jäljitteli "härmäläistä" murretta, joita ovat mm. mä -sanat ja verbien katkeaminen lopusta. Päämääränä oli lähestyä tamperelaisia heidän omalla kielellään. Kerronnan sanaton viestintä paljasti Yli-Vainion pienoisen epävarmuuden ja *nolon asian* (ei osannut katekismusta ulkoa), jonka hän sopivasti oli naamioinut huumorin sisälle kohdatessaan akateemiset tutkijat ja oppilaat. Yli-Vainio alkoi puhua ihmisen valinnoista Jumalan ja evoluution välillä kertomuksen avulla. Hallin (1977:91) määrittelemä lähikonteksti<sup>213</sup> oli vuorossa: Yli-Vainio kertoi lehtijutusta, jossa kirjoitettiin karvaisesta ihmislapsesta ja tapahtumista Jyväskylän yliopistolla. (Aiheesta on variaatio luvussa 5.1.7.) Kliimaksia (suluissa lihavoituna) käyttämällä hän sai tamperelaiset välillä nauramaan, kun hän selosti tapahtumia Jyväskylän yliopistolla:

- Yhteenveto: Mutta kun minä satuin nähdä tässä filmin joku aika sitten
- Alkutilanne: ja sitten minä sain myöskin yhden lehden käteeni eräässä paikassa, jossa sanottiin, että: "Luepas nyt Niilo, kuule, tuosta, mitä tossa sanotaan."
- Toiminta: No, tietysti minä luin heti tarkasti, mitä siinä nyt sanotaan ja siinä oli kuva, kun tuolla Kiinassa on syntynyt semmonen poika kaks' vuotta sitten jo, on niin karvainen kuin apina. (Joku naurahtaa.)
- Selitys: Sillä ei oo siliää paikkaa, minä filimissä näin muuta, kuin nämä, kun tiedemiehet tutki, niin siinä filmissä näin sen, nämä käden pohojat ja jalan pohojat, kaikki muu on karvaset kun apinalla. Selässäkin on tommosia viiden, kuuden sentin karvoja kasvaa. On se, oli se veikeen näkönen kaveri. Oli totisesti veikeen näkönen kaveri. Jah, nyt sitä on käyny' nyt sitten tutkimassa eh, tiedemiehiä ja lääkäreitä ja tohtoreita ja minä näin siinä filmissä, kun karvakin katkastiin ja sitten mikroskoopilla se tuhansia kertoja suurennettiin, että mitä siellä karvan **sisällä** oikeen on? Hmm. "Olisko apinan karvaa vai olisko...?"

<sup>212</sup> Yli-Vainio 1980b: äänite 1.5.1980. Juttu on representaatio kollektiivista (ks. luku 4.6.1.).

<sup>213</sup> Lähikontekstista katso Stahl 1989: 41.

- Toiminta: Ja sitten minä luin erään, eihän kaikki oo samaa mieltä mutta jotkut, että: "**Kauan, kauan** sitten..." Se on viisasta panna paljon aikaa, silloin, kun meinaa jotakin puhua, jota ei kansa ymmärrä: "**Miljoonia vuosia** sitten, kun ihminen oli vielä kala ja tuli sitten ka-, maihin ja nousi puuhun ja siitä tuli apina. Ja nyt **voi olla** sellainen ihme, että sieltä miljoonien vuosien takaa semmoset **määrätynlaiset** perintötekijät /-/",
- Arvio: eihän paimenpoika voi ymmärtää niitten perintötekijöitten nimiä, sen te nyt tajuatte mutta "**jotkut salaperäiset** perintötekijät **on voinu' vaikuttaa**, joka **todistaa**, että apina on ollut meidän esi-isämme. Ja nyt se on sitten tullut, tämä karvainen poika sinne Kiinaan."
- Tulos: Mä sanoin siellä yliopistossa, että: "Jos täällä on nyt sitten näitä apinan jälkeläisiä, olkaa ystävällisiä ja lähtekää kaikki pois." (Kansa naurahtelee.) Että mulla ei oo apinoille mitään sanomista. (Kansa nauraa enemmän.)
- Selitys: Ja minä puhun vain ihmisille, koska evankeliumi on annettu vain ihmisille ja Jeesus kuoli vain **syntisten** tähden, eikä apinoitten tähden!
- Arvio: Kukaan ei lähtenä pois. (Yli-Vainio nauraa makeasti.) Joo, ja jos täällä on samoin, joku apinan jälkeläinen, niin sinä turhaan istut täällä, et sää pelastu, kato ei apinat pelastu, **syntiset** vain pelastuu!<sup>214</sup>

Saarnaajan nonverbaali viesti oli selvä: hän iloitsi, ettei kukaan lähtenyt pois vaikka hän kyseenalaisti tieteellisiä tutkimuksia. Koko apinajuttu oli nurinpäin käännettyä *ironiaa*: kansanihminen on Yli-Vainion mukaan joskus viisaampi kuin tiedemies.

Pääpuheessa Yli-Vainio alkoi käsitellä teosentristä näkökulmaa Jumalan töistä. Yli-Vainio manifestoi Jumalan hyvyttä viimeisinä aikoina. Yli-Vainio tarkasteli "vainooppia" ja piti sitä harhaoppina, koska "hänen Raamatussaan ei ole tällaista". Hän perusteli näkemyksensä vertaamalla asiaa maanviljelykseen. Hän allusoi *käytännöllisyyden* avulla: eihän isäntä iloitsisi siitä, että rankkasateet tuhoaisivat hyvän ruissadon pelloilta syksyllä ja vetosi Matt. 25 lukuun. Yli-Vainio kehotti filosofisesti uskovia tässä yhteydessä ajattelemaan järjellisesti<sup>215</sup>. Taustalla "tarkkailuveljet" myöntelivät. Yli-Vainio koki yhteistyön luterilaisten teologiensa kanssa positiiviseksi asiaksi. Yli-Vainio kertoi tapaamisestaan dos. Harri Heinon kanssa ja tämän tekemästä tutkimuksesta kristittyjen lähentymisestä. Hänen mielestään eri kirkkokuntien ei tulisi kadehtia toistensa "apajia" vaan olla yhteistyössä.

Jatkopuheessa Yli-Vainio napautti kuulijoiden arkaan paikkaan vihjaamalla tamperelaisesta kateudesta, avioerotilastoista ja toivoi, että herätys tulisi Tampereelle niin,

<sup>214</sup> Yli-Vainio 1980b: äänite 1.5.1980. Analyysimalli: Kaivola-Bregenhøj 1988:15-16.

<sup>215</sup> Katso järjellisestä ajattelusta mm. Aristoteles IX 1997:24. Yli-Vainio puhuu samasta asiasta peilaamalla suomalaista maanviljelyksen sadonkorjuuta "hengelliseen sadonkorjuuseen". Lucien Dällenbachiin (1977:71) mukaan "peilejä" ovat mm. upotetut kertomukset, unet ja visuaaliset tai auditiiviset representaatiot. (Makkonen A. 1991: 17-21.)

ettei hänen tarvitsisi tätäkin "peltosarkaa" hoitaa vaan voisi jättää Tampereen luettelostaan pois toisten hoidettavaksi alueeksi. Yli-Vainio puhutteli kuulijoitaan *lojaliteetista* myös positiivisesta näkökulmasta, mutta puhe muuttui negatiiviseksi jälleen. Jälleen Yli-Vainio käytti lähikontekstia: hän kertoi dialogina myös sellaisista kodeista, jotka ovat ulkonaisesti ehjiä, mutta sisäisesti hajonneita:

- Konflikti: Plus ne, joiden kodit vielä jotenkin pysyvät ehjänä mutta joissa on jo kauan ollut sellainen sähkö, että eräänä päivänä oli yksi neitonen rukousjonossa, semmonen pit-, tummatukkainen, pitkät hiukset, kaunis, nuori neitonen. Minä kysyin, että: "Mitä sinä odotat Jeesukselta?" Hän sanoi: "Minä haluaisin pelastua."
- Sanktio: Sitten hän pitää tauon ja sanoo: "Meidän perheessä on niin vaikia olla ja meidän kodissa ollaan niin riitaisia, että meillä ei perheenjäsenet kukaan enää puhu toisillensa enää mitään."
- Meditaatio: "Haluatko sinä tulla Jeesuksen omaksi", minä kysyin. "Jospa sitten Jeesus auttaisi niitä muita perheenjäseniä?" (Neitonen: ) "Haluan."
- Harmonia: Kun minä siinä nostin käteni ja Jeesuksen nimessä julistin hänelle anteeks' antamusta, ja kun Jumalan suloinen voima laskeutui tuon nuoren neitosen ylle ja hän vaipui siinä lattialle ja minä sitten katsoin hetken hänen jälkeensä, kun hän alkoi ylistämään siinä Jeesusta. Kukaan ei opettanut. Hän sai kokea uudestisyntymisen ihmeen.<sup>216</sup>

Vanhempien kunnioittamista Yli-Vainio käsitteli kasvattajan näkökulmasta ja kertoi *Nykyposti* -lehdessä omista havainnoistaan kasvattajana, että auktoriteetin ja demokratian kunnioitus on opittava jo kotona. Yli-Vainion mielestä lapsen ja vanhempien suhde on perusta koko yhteiskunnalle. Niilo Yli-Vainio kertoi vanhempien kunnioituksen merkityksestä esimerkin. Seuraava kronikaatti oli osaksi mielikuvitusta ja osaksi totta:

Kun minä kerran tulen perille Taivasten valtakuntaan, kun ensin olen katsellut kauan Jeesusta kasvoista kasvoihin, menen isäni ja äitini luo ja hyväilen pitkään heidän käsiään, sillä noilla käsillä he raatoivat raskaina pulavuosina usein aamulla kello neljästä tai viidestä iltamyöhään vieraskielisten ihmisten keskuudessa, että olisivat saaneet jonkinlaisen toimeentulon neljälle lapselleen. Mutta Jumalan antama elämänohje on, että lapset nyt, ja tässä ajassa kunnioittavat vanhempiaan.<sup>217</sup>

<sup>216</sup> Yli-Vainio 1980b: äänite 1.5.1980. Variaatio (variaatiosta enemmän Siikala A-L 1984:11-212) löytyy neitosesta luvussa 5.1.10. Pelastussysteemin kaavio: Suojanen 1978:248. Sandra K. D. Stahl (1989: 24) toteaa, että kertoja tuo arvojaan esille temaattisten suuntaviivojen, mm. 1) luonteen (kertoja valitsee esimerkkiaiheita luonteenpiirteistä), 2) käytöksen (opettavaisia aiheita) ja 3) asenteiden (huumorintajuisia tai ironisia teemoja) avulla. Kerronta on aiheen valintaa ja tapahtuman kuvausta ja voi palvella esim. uskonnollisen yhteisön tai kertojan omia arvoja. Tässä saarnaajan sanaton viesti oli: sisäinen parantuminen (vihan katoaminen) tuo myös ulkoisen parantumisen ihmissuhteisiin (puhumattomuus loppuu) ja on osa sosiaalista representaatiota (ks. luku 4.6.1.).

<sup>217</sup> Yli-Vainio 1980: artikkeli *Nykyposti* -lehdessä 5/1980, 69.

Yli-Vainion mielestä olemme kiitollisuudenvelassa menneiden sukupolvien työlle. Hän kuvitteli menneiden sukupolviemme ankaraa taistelua olemassaolosta, kun vihollinen hyökkäsi milloin idästä, milloin lännestä, eräässä *Nykyposti* -lehden artikkelissa (Yli-Vainio 1980:69, nro 5). Samankaltainen ajatus ihmisten uhrautuvuudesta maailmansodissa ja sen soveltamisesta saarnaan sopivaksi löytyy myös muiden saarnaajien teksteistä.<sup>218</sup>

Vappusaarnassaan Yli-Vainio kertoi suomalaisesta ahdistuksesta, että hän oli nähnyt kymmenien tuhansien ihmisten purkavan sydäntään rukousjonoissa ja että hän oli saanut 300-400 kirjettä kuukaudessa. Ahdistuneitten ihmisten kirjeiden sisällöissä kuvastui pahuuden manifestaation hedelmät: päältä elämä näyttää kristilliseltä, mutta sisältä on rikkinäinen. Yli-Vainio luki näytteen erään ahdistuneen naishenkilön kirjeestä. Yli-Vainio kuvasi saarnassaan monella tapaa elämän ahdistusta ilman Jumalaa. Saarna sisälsi paljon negatiivisia toimintarelaatioita, koska hän syytti aikuisia nuorison laiminlyömisestä. Tämän seurauksena tamperelaisyleisö oli vaiennut tukahduttavan hiljaiseksi ja Yli-Vainio joutui turvautumaan rukoukseen: "Anna ihme tapahtua tänä päivänä tässä hallissa, joka tuo taivaan vallankumouksen tähän kaupunkiin, Herra". Sana "vallankumous" on intertekstuaalinen viittaus lähihistoriaan sekä mahdollisesti alluusio muiden julistajien teksteihin.<sup>219</sup>

Vaikka Niilo Yli-Vainio ei ollut sota-aikana edes uskovainen, niin hän tahtoi palvella maataan aseettomasti ”parantajana” eli lääkintämiehenä ja sitoa haavoittuneita. Kenties Yli-Vainio näki myös tamperelaiset haavoittuneina monella tapaa, ja teksti kuvaili ihmissuhteiden ongelmia ja ongelmista seuraavia ristiriitoja yhteiskunnan ja myös jumalallisen instituution kanssa. Yli-Vainio ei nähnyt kuitenkaan ateismia uhkana kristityille. Niilo Yli-Vainio ei uskonut monien eskatologioiden uskottelemiin lopun ajan vainoihin ennen Jeesuksen takaisin tuloa. Yli-Vainio ei löytänyt Raamatusta luotettavaa perustelua vainoteorialle. Hän perusteli näkemyksensä luontopuheella, että Jumala toimii yhtä järkevästi ihmisten kanssa kuin maanviljelijä viljasatonsa korjaamisen kanssa. Yli-Vainion kertomus ilmaisi hänen tavastaan tarkkailla luontoa ja luonnonilmiöitä. Kansanomainen ihminen näkee Jumalan toiminnan luonnonilmiöissä, kuten kasvien kasvussa, sateessa ja ukkospilvissä. Juha Pentikäisen kirjassa kerrotaan, että myös

<sup>218</sup> Esim. Verwer 1974: 43.

<sup>219</sup> Yhteiskristillisen koordinaattorin George Verwerin (1974:78) kirjasessa on teksti: "Vallankumouksellinen, voimakas, rakastava ja rehellinen kristillinen elämä pystyy palauttamaan kapinalliset nuorisojoukot takaisin seurakunnan riveihin."



kansanihminen Marina Takalo harrasti luonnonilmiöiden tarkkailua ja tulkintaa, jota Pentikäinen (1971:360) nimittää kosmologiseksi tietoudeksi. Saarnan kuuntelija saa kuitenkin sellaisen kuvan, että runsaat negatiiviset toimintarelaatiot estivät Yli-Vainiota pääsemästä päämääräänsä eli tamperelaisten vapautumiseen.

#### 5.1.9. Pelastuminen

Saarna pidettiin 20. tai 21.2.1981 Helsingissä (Saari 1983:279-455) eräässä urheiluhallissa, joka oli täpötäysi kansaa. Teemana oli "Pelastuminen" kristillisen vakaumuksen symbolisena representaationa. Alkutilanteessa äänitteen Y8 alussa on 8 minuutin todistus, miten eräs julkkis koki pelastuneensa joogan kahleista. Hänen koko esityksensä oli varoituspuhe okkultismin ja rajatiedon vaaroista, joista hän oli kuullut ja myös itse kokenut hallitsemattoman levitaatioilmiön<sup>220</sup>. Hän aloitti runosta, jossa ihminen miettii olemassaolonsa tarkoitusta. Julkkis vertasi itseään Yli-Vainioon ja totesi olevansa "mitattu lusikalla, mutta Yli-Vainio onkin mitattu kauhalla". Lopussa Yli-Vainio pisti väliin humoristisia kommentteja todistajan tekstiin ja totesi, että hänet oli "mitattu" tieteellisesti Tampereella. Julkkis pohti, mikä oli hänen tarkoituksensa Yli-Vainion kokouksissa laulajana ja todistajana ja muisteli ystäviensä reaktioita kääntymyksensä alkuaikoina.

Juonikaavio tästä kaupunkisaarnasta Y8 (20 tai 21.2.1981) oli saarnakäsitysten ketju ja elliptinen. Saarnan metodi muistuttaa tekstuaalis-temaattista (Sariola 1967:168-169). Saarna sisälsi 37 osasta, jotka jakaantuivat kuuteen jaksoon: 1) - 2) alkutilanne: julkkiksen runo ja todistus osasissa 1-13. 3) Yli-Vainion puhe. Pääteksti alkoi teosentrisellä tekstillä pelastuksen määritelmästä ja päättyi, vertausten ja kerronnan vahvis-tamina, ellipsinä Raamatun teemaan, jota alluusio vahvisti. 4) Jatkoteksti alkoi antropo-sentrisellä näkökulmalla, pelastuskaavan kertomisella ihmiselle ja päättyi pelastumisen lopputulosten käsittelyyn vertausten ja alluusioiden avulla. 5) Argumentaatio käsitteli asiaa pietistisestä näkökulmasta, jossa Yli-Vainio väitti, että pelastus on myös parantavaa ja tehosti sitä huumoripitoisella kerronnalla. 6) Päätös oli ellipsi teosentri-seen tekstiin ja jatkoon kytkeytyivät kerronta, vertaus, ohjeet, rukoukset ja rituaalit.<sup>221</sup> Kerrontaa Yli-Vainion tekstissä oli 9 kertaa ja huumoria 5 kertaa.

<sup>220</sup> McAlister (1977) varoittaa kirjassaan rajatiedon ja okkultismin psyykeä vahingoittavasta vaikutuksesta helluntailaisesta näkökulmasta.

<sup>221</sup> Juonikaavion merkit: 1-2) - , 3) 9+[10+sit]+[10+kron]+[7+all]+[parat+7+all+viitt+5]

Sermeemien kaavio oli saarnassa Y8 mielenkiintoinen.<sup>222</sup> Merkillepantavia ovat esikuvien (Esi) ellipsit pääpuheen alussa ja lopussa, samoin myös päätöspuheessa. Myös suhdetta "meihin ja muihin" pohdittiin ankarasti ja valintatilanteella, puhuttelulla ja hyvyyden manifestaatiolla saatiin "oikea" lopputulos: sisäinen ja ulkoinen parantuminen. Argumentaatio-osan sermeemien järjestyminen on seuraava: ensin parannus-väline, sen jälkeen hyvyyden manifestaatio ja sitä seurasi parantuminen. Järjestys oli saarnaajan mielestä oikea tie parantumiseen.

Esikuvat aloittivat pääpuheen aiheen. Yli-Vainio puhui ensimmäisestä helluntaista ja sen vaikutuksista ihmisen elämään Pyhän Hengen työnä. Yli-Vainio luki Joh. 3:3 ja puhui uudestisyntymisestä ylhäältä. Yli-Vainio kertoi toistotyylisen dialogin epävarman ihmisen keskustelusta Yli-Vainion kanssa. Käännytysdialogi on Schank & Abelsonin (1977:83, 88-97; Suojanen 1988:95) mukaan uskonnollista suostuttelua.

Saarnassaan Yli-Vainio lainasi raamatun tekstiä (Joh. 3:1-10) ja kertoi, että oppinut Nikodeemus ei tiennyt, mitä on olla uudestisyntynyt ja kävi tästä keskustelua Jeesuksen kanssa yöllä. Pahuuden manifestaatio seurasi argumentaatiota. Yli-Vainio kertoi humoristisen uskomuksensa pirun toiminnasta ja läheisti asiaa etäkontekstisen alluusion avulla, jossa hän vertasi ääni kohoten hirmuvaltiaitten toimintaa Pohjanmaan isäntien sadonkorjuuseen retorisin tyylikeinoin. *Ironinen* aihe rangaistuksesta oli jatkoa edelliselle symboliselle representaatiolle ja siihen sisältyi arviota:

Niin, ei suinkaan se nyt helvetis' pirullekaan hauskaa oo komentaa vain näitä retkaleita, jotka on vaan tappanu ja murhannu, tappanu ja murhannu ja tappanu ja **murhannu**, juonu ja rällästänny ja huorannu. Tottahan se pirulle mukavaa on että siellä olis' semmone rauhallinen osastokin helevetissä. (Kansa nauraa.) Umm! Jossa on siveelliset ihmiset, uskonnolliset ihmiset, hienoihin frakkeihin ja muuhun smokkiin pukeutuneet ihmiset. Tottahan se on helpompi valvoa semmosten rauhallisten osastoa vihollisenkin.<sup>223</sup>

Toisaalta kuvauksessa Yli-Vainio "herkutteli" helvetti- ja piruaiheilla ja maalaili mahdollisen helvetin kauhuja. Selvästi näkee, että tämä kuvitelma ei ole kertomus mutta sen sisälle uppoutui sanatonta viestintää: on tarkistettava jumalasuhteensa, ettei joutuisi edes "rauhallisten osastoon" helvetissä. Edellisestä kuvitelmasta voi tarkastella teks-

---

+ [kuv+10+all+7]+[hypt+5+kuv+10]+9+[all+10+sit], 4) 1+[all+7]+[7+all+10+sit+5], 5) [9a+5]  
 +[3+10+sit+5+sk]+[hypt+10+sk+sit], 6) 9+4+[all+10]+4+[6+rit]+[4+rit]+[7+all]+2+[2+rit+6].

<sup>222</sup> Sermeemikaavion merkit: 1) - 2) alkutilanne: - .3) Yli-Vainion puhe. Pääteksti Esi+[MM+E]  
 +MM+I+MM+PaM+R+Esi+MM. 4) Jatkoteksti [K+Val +P]+MM+MM. 5) Argumentaatio PV  
 +HyM+P. 6) Päätös Esi+PK+P Pu+PK+[Pu +PV]+Esi+Pu+HyM.

<sup>223</sup> Yli-Vainio 1981: äänite Y8, 20-21.2.1981.

tuurin pintatasosta sanojen päättymistä ja murretta. Monista sanoista oli katkaistu viimeinen konsonantti tai tavu pois.

Yli-Vainio esitti pelastuskaavan jatkossa: kutsu-hyväksyntä-rukous-kääntymisen-lapseus-palkinta. Kaava muistuttaa suostuttelukaavaa, josta Suojasen tutkimuksessa "ylipuhujista" kerrottiin. Kaavan avulla suostuttelija puhuu kuulijansa ympäri.<sup>224</sup> Yli-Vainio neuvoi pyytämään syntejä anteeksi ja asetti kuulijan valintatilanteeseen. Yli-Vainio muistutti, että pelastuksella on parantava vaikutus ihmisen olemukseen.

Yli-Vainio kertoi ihmekertomuksen parantumisesta Tampereella<sup>225</sup> ja kertomuksen sisällä oli pieni humoristinen kasku Yli-Vainion kaatamisesta. Kerronta jatkui *liikuttavalla* hypertekstillä, jossa Yli-Vainio jatkoi miehen kertomusta parantumisesta. Teksti jatkui luontevasti koheesion avulla ”Ja /--/”, kun Yli-Vainio kertoi ihmeparantumisesta, joka kuvastaa Jumalan *anteliaisuutta*:

- Yhteenveto: Ja hän kerto' merkillisen asian, niin kun viime keskiviikosta kaksi viikkoa taaksepäin, meillä oli myöskin Tampereella kokous.
- Alkutilanne: Ja silloin, jo ennen sitä mutta juuri silloin, eräs liikemies, oli syöpäsairas, lääkärit olivat jo luovuttaneet hänet kuolemalle, ei voida enää tehdä mitään. Hän oli liike-elämänsä lopettanut, kaikki tehnyt selväksi, koska hän kuolee ja odotti loppua.
- Toiminta: Siihen Tampereen kokoukseen kaks viik-, keskiviikosta kaksi viikkoa takaperin<sup>226</sup>, tuotiin rukouspyyntö tämän kuolevan miehen puolesta ja me rukoilimme. Samanaikaisesti, vaikka mies ei itse päässyt kokoukseen, samanaikaisesti, mutta kun Raamattu sanoo, että Jumalan Henki lepää kaiken lihan yllä, Jumalan voima kosketti sitä kuolevaa syöpäsairasta miestä, jonka jo lääkärit olivat jo jättäneet, ei voida enää tehdä mitään ja hän parantuu.
- Tulos: Ja nyt, ei keskiviikkona, ennen sitä iltakokousta tämä mies sanoi, että hän vielä **varmistui** siitä, soittamalla sinne, että onko se asia nyt varma ja vastaus oli että: varma, mies on noussut ylös, kipu on kadonnut, voimat ovat palautuneet, kaikki on OK.
- Arvio: Se se ihmettä on. (Yli-Vainio huokaa.)<sup>227</sup>

<sup>224</sup> Suostuttelukaava: Schank&Abelson 1977: 83,88-97; Suojanen 1988: 95.

<sup>225</sup> Saari 1983: 279-455; Yli-Vainion päiväkirjassa mainittu 18.2.1981.

<sup>226</sup> Saari 1983: 279-455; Yli-Vainion päiväkirjassa 10.2.1981.

<sup>227</sup> Yli-Vainio 1981: äänite Y8, 20-21.2.1981. Analyysimalli: Kaivola-Bregenhøj 1988:15-16. Mm. Suhl (1980) oli tutkinut, että teologia ja muut alat näkevät ihmeen eri näkökulmista ja käsitykset luonnonlaeista muuttuvat jatkuvasti. Hänen mukaansa Tuomas Akvinolainen (1225-1274) oli määritellyt ihmeen sellaiseksi Jumalan toiminnaksi, jonka kautta koko maailman-kaikkeuden järjestykseen ja ylläpitoon tähtäävät luonnonlait kumoutuvat. Suhlin mukaan on tunnettava ihmekertomusten aikainen traditio, kulttuuri, käsitykset asioista, sanojen merkitys, tarkoitus ja tiedonvälityksen kulku. Suhlin käsityksiä tutkinut Matti A. Miettinen (1990:16-17) väitöskirjassaan mainitsee, että parantamismenetelminä voidaan käyttää käten päälle panemista, öljyllä voitelemista, fetišismi (rukousliinat, krusifiksi ym.), rukous, kiitos ja ylistys sekä eksorkismi eli pajojen henkien karkottaminen.

Tässä tapauksessa voisi soveltaa myös Suojasen (1978:248) konflikti-sanktio-meditaatio-harmonia pelastuskaavaa: ensin sairaalla on konflikti: hän on sairas. Sanktio nousee eteen: lääkärit eivät anna toivoa. Meditaatiovaiheessa supranormaali voima lähestyy miestä, kun mies rukoilee. Harmoniavaiheessa todetaan terveys. Yli-Vainiolla oli valtava kirjepinkka ihmisiltä, jotka olivat kasettien kautta parantuneet. Teemaansa pelastusta seuraavista ihmeistä eli Jumalan *anteliaisuudesta* Yli-Vainio vahvisti toisella metatekstillä, joka liittyi tallinnalaiseen mieheen, joka myös parantui kuuntelemalla Yli-Vainion äänitettä.

Äänitteessä on kuultavissa intensiivinen vuorovaikutus puhujan ja yleisön välillä. Yli-Vainiolle pelastuminen merkitsi hengellistä ja ruumiillista pelastumista kadotuksesta ja pirun vallasta. Maallinen helvetti oli hänen mukaansa huono kodin ilmapiiri, joka haittaa elämää, terveyttä ja työntekoa. Myös sairaus on helvetti, josta Yli-Vainio todisteli olevan ulospääsyn: ihmeparantumisen.

Kokouksissa jaettiin uskoon tulleille opaskirjasia pelastuksesta v. 1978-1981 ja sen jälkeenkin. Selvästi opillinen kirjanen on Yli-Vainion kirjoittama ”Miten voisin pelastua?”, jossa on 62 sivua. Ensimmäinen painos kirjasta tehtiin jo v. 1978 ja vuonna 1992 siitä oli otettu 9. painos (130000 kpl). Kirjanen alkaa kolmella erillisellä kertomuksella v. 1974 Sao Paulon tulipalosta, jossa kuoli 200 ihmistä pilvenpiirtäjän paloon. Yli-Vainio kertoo seuraavan kertomuksen, jossa puhutaan v. 1961 Brasiliassa tapahtuneesta sirkusteltan tulipalosta, jossa kuoli 323 henkilöä. Kolmas alluusio vie lukijan Titanicin tuhoutumiseen neitsytmatkallaan 15.4.1912. Turmassa hukkui 1635 ihmistä ja 705 pelastui. Yhteisenä aiheena kertomuksia yhdisti uhrien epätoivoinen huuto: ”Miten voisin pelastua?” Näin Yli-Vainio johdattelee kirjasen avulla lukijaa aiheisiin 1) pelastuksen tarve, 2) kuka voi pelastaa, 3) valintatilanne, 4) elämänmuutokseen pyrkiminen, 5) seurakuntayhteys, 6) lopullinen pelastuminen ja 7) parantuminen.

Yli-Vainion kirjanen noudattaa osittain Päivikki Suojasen (1988:58) mainitsemia sermeemejä: aloitusformula - ajanmerkit - kutsu - parannuskehotus - valinta-ajan veto meihin ja muihin - palkinta - parantuminen. Argumentaatioon kuuluvat myös alluusiot ja arviot. Eräässä kirjassaan hän käytti *sota-ajan* etäkontekstia apuna, kun hän sanattomalla viestinnällä kuvasi psyykkistä turtumista kriisiaikoina:

Minä olin kääntymätön mies koko sota-ajan ja jouduin suurelta osin olemaan etulinjassa lääkintätehtävissä. Vaikka näin joskus ruumiita suuressa kasassa ja

tajusin, että seuraavalla kerralla voisi olla minun vuoroni, niin mieleenikään ei silloin juolahtanut, että minä tarvitsisin pelastusta sielulleni. /-/. (Yli-Vainio 1992:13-14.)

"Pelastuneen" ihmisen sielua myös piti hoitaa. Helluntailaisuuteen on aina kuulunut uskonelämää syventävien kirjasten tuottaminen ja painaminen, josta vastasi Ristin Voitto ry:n kustannusliike (nykyinen Aika Oy). Koska helluntaiherätys ei kannata kirkollisveroja, on kustannustoiminnan merkitys herätysliikkeen taloudessa suuri. Kustantaja toimittaa tilauksesta itsenäisille seurakunnille painettuja kirjoja, lehtiä, äänitteitä, videoita, kyniä, toimistotarvikkeita, opetusmateriaalia, Raamattuja ja laulukirjoja. Seurakunnan kirjamyyntipiste saa myymistään tuotteista provision, joka tukee paikallisseurakunnan toimintaa.

Kansankirkkomme ajattelee pelastuksesta, että pelastuminen merkitsee auttamista ja suojelemista (hosia). "Hosian" on Vanha Testamentti määritelty avuksi, jonka Jahven välikappaleina toimivat tuomarit ja kuninkaat toivat ihmisille. Uudessa Testamentissa käytettiin jo kreikankielistä "soteria" -sanaa kuvaamaan pelastusta, joka merkitsi Jeesuksen antamaa pelastusta sielulle ja ruumiille. Apostoli Paavalin mukaan nainen pelastui jopa lasten synnyttämisen kautta. (Palva (1974:198.) "Pelastuminen" näiden mukaan on siis myös fyysistä. Muissakin uskonnoissa tämän ajatellaan olevan yliluonnollisen tahon tuomaa apua tai etua ihmiselle. Yliluonnollisista varjeltumisista ja pelastumisista on erittäin paljon kerrontaa eri kulttuurien myyteissä ja uskontojen piirissä, joissa ne ovat jo kiteytyneitä kertomuksia, puhumattakaan henkilökohtaisen kokemuskerronnan paljoudesta. Yli-Vainion saarnassa on eräs tällainen tapaus, joka liittyy tallinnalaisen henkilön ihmeperantumiseen, eikä saarnassa mainittu, pelastuiko henkilön sielu.

#### 5.1.10. Rakkauden filosofiaa

Saarna pidettiin Helsingissä Saalem -temppelissä 20.2.1981 klo 19.00, jossa Niilo Yli-Vainio saarnasi rakkauden filosofiasta (1 Kor. 13). Niilo Yli-Vainio käsitteli rakkauden aihetta monipuolisesti ja humoristisesti käyttämällä tekstuaalista metodia (Sariola 1967: 166-167), jossa hän kävi läpi raamatunlukua jae jakeelta. Kulttuuriset ja sosiaaliset representaatiot ilmenivät värikkäästi tässä homiletiikaltaan ketjuuntuneessa ja elliptisessä saarnassa. Saarnan painopiste liukui inhimilliselle puolelle. Jos saarna on osoitettu seurakunnalle sekä saarnaajalle lähtemällä liikkeelle alhaalta ylöspäin, pitää Sariola

(1967:62) sellaista saarnaa antroposentrisenä tekstinä. Erikoisesti Niilo Yli-Vainio painotti lähimmäisenrakkauden merkitystä metaforisin ilmauksin. Metafora (enkelit kirjureina ja oljenkorret kyninä) oli hyvä keino, jolla voi kuvata esim. Jumalan agápe -rakkautta lähes runollisesti *anteliaana* rakkautena. Eräs tällainen esimerkki oli Nykyposti -lehden artikkelissa:

Jumalan rakkauden syvyyttä syntistä kohtaan ei kukaan voi täysin tajuta. Vaikka kaikki enkelit olisivat kirjureita ja kaikki oljenkorret kyniä ja koko sininen taivas olisi paperia ja kaikki valtameret olisivat mustetta kertoakseen Jumalan rakkaudesta, niin paperi loppuisi ja valtameret kuivuisivat. Niin pohjaton ja syvä on Jumalan rakkaus syntistä kohtaan.<sup>228</sup>

Aluksi tarkastelin kaupunkisaarnan rakenteellista muodostumista. Homileettinen juonikaavio saarnasta "Rakkaus" (20.2.1981) sisälsi 45 osasta, jotka jakaantuivat seitsemään jaksoon: 1) Alkupuhe alkoi lähes heti alluusiolla "ei-rakastavasta kristitystä". 2) Johdanto käsitteli teosentristä tekstinaihetta ja sitä vahvistivat vertaus- ja kerrontaesimerkit. 3) Pääteksti uppoutui pietistisestä näkökulmasta aiheeseen ja sitä vahvistivat kerronta- ja vertausesimerkit ja ellipsi teosentriseen näkökulmaan. 4) Jatkoteksti käsitteli asenteita antroposentrisestä näkökulmasta ja sitä vahvistivat kerronta ja ellipsi teosentriseen aiheeseen. 5) Argumentaatio jatkoi asenteiden tarkastelua ja argumentaatio vuorotteli antroposentrisesti ja teosentrisesti. Näihin olivat kytkeytyneet monet eri kerrontaesimerkit ja huumori. Saarnaaja palasi ellipseillä takaisin alku-peräiseen raamatuntekstiinsä välillä, jotta saarnaaja pysyisi aiheessa. 6) Jatko argumentaatiolle alkoi ellipseillä johdannon teosentriseen aiheeseen ja siihen kytkeytyivät kerronta ja huumori. 7) Päättöpuhe vuorotteli teo- ja antroposentrisen näkökulman kanssa ja sitä vahvistavat Yli-Vainion muissakin saarnoissa toistuva kronikaatti nuoren tytön parannuksenteosta ja ohjeet.<sup>229</sup> Kerrontaa tässä saarnassa oli 13 ja huumoria 7 kertaa ja niihin liittyi runsaasti intertekstuaalisuutta.

Saarna oli erittäin elliptinen, ja pääasiassa teosentrisen ja antroposentrisen näkökulma vuorottelivat siinä. Sermeemejä voi tarkastella liitteen taulukoista. Erikoisesti on

<sup>228</sup>Yli-Vainio 1979d: artikkeli Nykyposti -lehdessä 12/1979, 62-63. Esimerkki on yksilöllinen uskonnollisen vakaumuksen symbolinen representaatio (ks. luku 4.6.1.).

<sup>229</sup> Juonikaavion merkit: 1) 8+[10+all+sit], 2) [9+5]+7+[7+all+5]+[10+viitt]+[7+all]+[10+all], 3) 9a+[10+all+sk+hypt]+[7+all]+[7+all]+[9+all], 4) 1+[viitt+10+sit]+9+[5+all]+9+4+[10+all+sit], 5)[1+all]+[10+viitt]+9+[10+all+sit]+[1+all]+9+[1+all]+[10+viitt+sit+5]+[4+all+sit+5], 6) 9+[10+all+sit+5]+9+[10+all+sit+viitt+5]+[4+all], 7) 9+9+[viitt+1+sit]+9+[viitt+1+sit]+[9+all]+[kron+10+sit]+[10+sit]+4+9+[4+kuv].

havaittava, että esikuvien merkitys oli suuri päätekstin jälkeisissä osioissa sekä sen suhde "meihin ja muihin", ja tämä suhde kulki sisäisenä ellipsinä tekstissä.

Tämän saarnan alkupuhe alkoi tervehdyksellä ja Yli-Vainio kertoi lähikontekstina aiemmasta saarnastaan ja vastakkaisena alluusiona kuulemastaan juorusta, joka ilmensi *lojaliteettia*:

Ja kun olin puhunut, ja sitten tapasin - erään seurakunta - seurakunnan vanhimmistoveljen vaimon, joitakin päiviä sen jälkeen, niin tämä vaimo sano että hänen miehensä sanoi: "Että hän ei ole koskaan kuullut Yli-Vainiolta niin huonoa saarnaa kuin viime keskiviikkona oli." Ja nyt minä pidän sitten teillen tämän huonon saarnan, heh. Että jos joku ei halua huonoa saarnaa kuunnella niin, tuossa on kuus' kaistaiset ovet, joista voi lähteä kotia ja kahville.<sup>230</sup>

Johdannossa Yli-Vainio aloitti naureskellen lukea 1 Kor. 13. lukua. Hän kertoi vertausta ihmisen rakkauden puutteesta. Yli-Vainio puhui Jumalan rakkaudesta ja sai alluusion maailman rakkaudesta. Yli-Vainio viittasi omiin ajatuksiinsa *charmista* ja arvioi hyvän puhujan tuomaa mielihyvää kuulijalle: "/--/ Ja minulla on ääretön nautinto kun minä voin kuulla jotakin ihmistä, joka puhuu kauniisti ihmisten kielellä. Ja varmaan sinäkin nautit, jos joskus sellaista saat kuulla."<sup>231</sup>

Yli-Vainio toi tekstin lähelle arkipäivää alluusiossaan. Hänen mukaansa ihmistä ei mitään hyödytä enkelien kielillä puhuminen, kuten kokouksessa, kotona, työpaikalla tai missä tahansa, ilman rakkautta. Hän upotti raamatuntekstiin alluusiona etäkontekstisen tapauksen lapsuuden- ja nuoruudenajoiltaan. Hän alkoi ”kilisyttää” sanojaan. Tyyli-keinoina hän käytti retoriikkaa: toistoa, äännemaalausta ja soinnuttelua (alleviivattuina):

Eh, silloin kun olin pikkupoika, kun joulukirkkoon mentiin, niin oli, semmoisia pieniä kiliseviä kulkusia ja romaaneilla kun oli hevosia ennen vanhaan, nythän niillä on mosset ja mersut muut sen sellaiset ja se on hyvä asia, että on tämmöset, että ei tarvihe kengittää joka päivä, eikä syöttääkään, niin heh, niin niissä kulk-, oli semmoisia kulkusia ja kilisi niin mukavasti (Yli-Vainio lepertelee) ja pikkupojat kuunneltiin, niin kuulu semmonen mukava kilinä (Yli-Vainion ääni vaimenee).<sup>232</sup>

<sup>230</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981.

<sup>231</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981. Aristoteles (1997:42-46) pohtii Retoriikassa IX, mitä nautinto on ja toteaa, että ”nautinto on tietynlainen sielun liike”, joka asettaa sielun luonnolliseen tilaan. Hän kirjoittaa, että on mm. nautintoa, kun havaitsee tietyn vaikutuksen, esim. silloin, kun muistaa ja toivoo tiettyä mielikuvaa. Hän mainitsee myös, että edelleen oppiminen ja ihmetteleminen tuottavat nautintoa. Tässä esimerkissä Yli-Vainio ihmettelee muistamaansa nautintoa toisten puheista.

<sup>232</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981. Esimerkki on minä-kertojan takauma.

Yli-Vainio käsitteli päätekstiä 1 Kor. 13. luvusta pietistisestä näkökulmasta ja toisti Paavalin sanoja. Hänen äänensä vaimeni ajatusten palatessa lapsuusaikaan. Seurasi sisä- ja upotettu kertomus rottajahdista saarnatekstin sisällä. Teksti oli miniatyyrikokoinen kansankuvaus, josta Anna Makkonen mainitsi (1991:131-141), kansanomaisista toimintamenetelmistä rottien hävittämisessä<sup>233</sup>. Tekstin tyylikeinoina olivat lausekuviot, vertaus ja kuvakieli (rotta tai rotasta johdettuja sanoja oli esimerkissä 14 kertaa) ja teksti päättyi väliarvioon.

Hypotekstin jälkeen teksti siirtyi luontevasti koheesion avulla hypertekstiin ”Mutta sitten jotkut ihmiset /--/” ja hyperteksti päättyi Yli-Vainion alluusioon sota-ajan tapahtumista. Sitten teksti jatkui lähikontekstisellä metatekstillä ”Niin joku otti rotan kiinni /--/” ja Yli-Vainio kertoi katiskasta pyydystetyn rotan tarinan ja metateksti päättyi lopulliseen arvioon.

Sandra Stahl (1989:42) on myös kirjoittanut, että kulttuurikoodeilla varustettu kerronta ”pakottaa tiedostamaan jaettuja kulttuurikoodeja, sillä jutut säilyttävät alluusioiden ja tarvittaessa myös illuusion avulla tuttavallisuuden puhujan ja kuulijan välillä”. Yli-Vainion tarinan yleisenä kulttuurikoodina on *lojaliteetti*, tässä tapauksessa rotaksi naamioitunut juoru. Tarkastelin kerronnan skemaattista rakennetta:

- (et+ai) Ennen vanhaan, voi olla vieläkin mutta Suomessa oli aika paljon jo ennen vanhaan rottia ja ne oli sitten maan kiusana kerta kaikkiaan ja ku ei ollu rotanmyrkkijä, niin, niille ei tahtonut saada mitään.
- (lä+p) Minunkin lapsuuteni mökissä, oli siellä riihellä niin tolkkottomasti rottia,
- (A+e) että kerrankin kissa sitten tuli aamulla kotiin sieltä rottajahdista,
- (P+t) ne oli repiny' siltä toisen korvan, se oli puolet pois, silmäkin taisi olla viottunut ja se makaili monta päivää ja aivan heilantainiona kun suuri rottalauma hyökkäs' sen kimppuun. Eikä niille mitään mahtanut, niitä oli, niitä oli joka paikassa siellä riihen ympärillä.
- (et+T) Mutta sitten jotkut ihmiset keksivät sellaisen keinon jossakin suunnassa Suomea, että ne pyyrysti yhren rotan kiinni, katiskalla;
- (et+T+t) minäkin armeijassa rintamalla pyydystin katiskalla, panin pensaa ja sitten tulee ja ne hyppi jokeen niin kun kranaa-, niin kun raketit ne niin heh heh.

<sup>233</sup> Kansankuvauksesta kirjoittaa tarkemmin Anna Makkonen. Tarina kartanoa vaivaavista rotista on tunnettu mm. Marko Tapion (1956) Aapo Heiskasen viikatetanssissa. Anna Makkonen (1991:45) kirjoittaa, että Heiskanen näki kartanon pikkupiian hukuttavan rotan avantoon. Sitten järjestettiin ”rottakoe” seuraavana kesänä ja rottien kulkureitti tukittiin kivellä ja koira usutettiin ajamaan rottia takaa, kun tämä pyrki kotikoloonsa. Koe onnistui ja koira tappoi rotan. Yli-Vainion rottatarinassa on kysymys kerronnan variaatiosta (Siikala A-L 1984:11-212.)



- (R+K) Noh joo, tyhmää hommaa mutta minä olin niin **vihanen** niille **rotille!**  
Kun ne tuli mejän mökkiin sitten! (Yli-Vainion ääni kohoaa.)
- (ja+lä+T) Niin joku otti kiinni rotan ja pisti pikkusen kulkusen sinne rotan kaulaan.  
Ja sitten päästi irti sen rotan.
- (R+t) Ja arvaapas kun se rotta lähti, niin sitten sinne omille junnuille toisten ystäviensä tykö, sinne rottafarmiin, ja se kulkunen siellä piti semmoista mukavaa ääntä, niin kaikki rotat pakeni. Ja se meni lähelle entistä rouvaansa niin rouvat vain karkuun. Jos se meni herraansa lähelle niin karkuun! Jos se meni poikiansa lähelle niin kaikki vain karkuun koska se kulkunen siellä helisi. Ja hetken päästä koko kartanolta oli rotat lähteny vek.
- (K) En tiijä minne se viimeine se kulunsa kanssa häipy!
- (L) Hehjuh.<sup>234</sup>

Edellisessä kerronnassa vuorottelivat etäistäminen (et) jonnekin päin Suomea tai rintamalle tai läheistäminen (lä) kotikylän maisemiin. Sandra K.D. Stahl analysoi amerikkalaista rottatarinaa, jossa kerrottiin "Koo-Nar" -nimisestä kuningasrotasta, joka majoittui poikamiehen asumukseen. Larry -niminen poikamies sieti sitä jonkin aikaa ja viimein rotta kasvoi suureksi, koska Larry syötti sitä. Lopulta Larry unohti rotan syöttämisen ja näki painajaisunen, jossa oli tappanut sen tukehduuttamalla. Kun hän heräsi, oli rotta todella kuollut. Stahl (1989:63-67) mainitsee, että "amerikkalaisessa kulttuurissa rottatarinat nähdään harvoin positiivisessa valossa, vaan pikemminkin ne ovat 1) kollektiivista, 2) henkilökohtaista ja 3) intranarratiivista symbolismia, joka avautuu määrättyjen toimenpiteiden jälkeen juonessa".<sup>235</sup>

Amerikkalaisen tarinan symbolismi liittyy rotan häikäilemättömyyteen hyödyntää ihmistä ja miten nuori mies alitajuisesti keksi keinon päästä siitä eroon samalla kun opetteli itsenäisyyttä ja päätöksentekoa. Myös Yli-Vainio kertoi metakertomuksen siitä, että hän hävitti armeija-aikanaan rottia tukehduuttamalla: bensaa katiskan päälle, katiska tuleen ja siinä olevat rotat sinkoutuivat raketteina veteen ja hukkuivat. Teksti on raaka ja sen intranarratiivinen symbolismi paljastuu: rotta tukehtui jäädessään kiinni. Symbolismin intertekstuaalisuus on siinä, että symboli viittaa seurauksiin, kun epälojaali henkilö havaitaan.

Yli-Vainio jatkoi päätekstinsä käsittelyä. Yli-Vainio upotti jälleen alluusiona kuulemansa ”tositapauksen” ja vitsin pohjalaisesta ”lihasta” saarnatekstiin ja arvioi, että kris-

<sup>234</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981. Skeema-analyysin merkit Siikala A-L 1984: 40, 42-43 tai luvusta 5.1.1.

<sup>235</sup> Yli-Vainio todisti rintamalla miehuutensa tappamalla rottia, joka symboloi Stahlin mukaan eri kulttuureissa vihollista, pahaa, sairautta, paholaista tai kuolemaa. Stahl (1989:69) myös mainitsee, että rotan tappaminen oli myös miehuuskoe.

tityn on harjoiteltava pitkään ennen kuin on pitkämielinen. Toimintarelaatio yhteisön luonteesta muuttui positiiviseksi ja lopussa oli kertomuksessa arvio. Tyylikeinoina olivat jälleen lauserakenteet ja kuvakieli tässä jaetulla kulttuurikoodilla<sup>236</sup> varustetussa kertomussikermässä, jonka analysoin *miehekkääksi, nokkelaksi ja käytännölliseksi*:

- Alkutilanne: Siitä on jo ainakin kolmekymmentä vuotta kun minä kuulin tällaisen tapauksen.
- Toiminta: Veljet olivat matkalla semmosella vanhalla kantti kertaa kantti autolla, oli syksyn sade ja sohjo, ja tuota se auto se meni siellä sitten epäkuntoon ja tämä veli joka omisti sen auton, yritti korjata sitä. Meni ulos, avas' peltiä ja koitti ja koitti ja vettä sato ja. Ja tää veli oli vaan siellä hyvällä tuulella ja korjaili sitä vaikka oli likomärkä ja toinen veli istu siellä autossa sitten ja tietysti toivo jotta se olis' saatu käyntiin ja päästy sieltä kurakosta pois. Niin lopulta se tuo Ah-, se joka siellä autossa istu, ja sano että: "Kuinka ihmeessä, sä et nyt jo ala hermostua ja kyllästyä tämän auton kanssa kun sä oot märkä ja ravassa ja kurassa."
- Selitys: Niin tää veli sano tähän tapaan että: "Asia on nimittäin niin, että kun minä lähden matkalle, niin minä otan aina kaksi pussia mukaan. Toisessa pussissa minulla on kärsivällisyyttä ja toisessa minulla on pitkämielisyyttä. Ja kun minä olen kuluttanu' loppuun sen pussin, jossa on kärsivällisyyttä, niin minä avaan sen toisen jos on pitkämielisyys. Ja se riittää sitten."
- Tulos: Ja tuo oli saarnaaja, joka istu siellä autossa ja aatteli että: "Jo oli viisas neuvo."
- Arvio: Piti, että tämä, joka autoa ajo, oli pidemmällä kristillisyydessä kuin hän itse.<sup>237</sup>

Nonverbaaliseksi viestiksi ja sosiaaliseksi selitykseksi tulkitsisin, että kertomus ilmaisi yhteisön käyttäytymisnormeja. Tässä tapauksessa tarkoitan, että henkilön ammatillinen asema ei ratkaise, miten pitkällä hän on stoalaisen tyyneyden kehittämisessä, mistä Yli-Vainio tässä käänteisesti filosofoi. Yksi ainoa tavu "Ah-" tässä dialogissa viittaa siihen, että Yli-Vainio puhui mahdollisesti kriittisestä kolleegastaan ja hänen autonkuljettajastaan.

Yli-Vainio argumentoi, että kristityn elämän tapa, tyyli ja käyttäytyminen muuttuu pitkämieliseksi, kun jumalallinen rakkaus vaikuttaa sisäisessä maailmassa. Yli-Vainio kehotti nuoria ottamaan oikean suunnan elämässään. Stahlin (1989:42) mainitsemalla "jaetulla kulttuurikoodilla"<sup>238</sup> varustetulla alluusiolla hän muisteli vanhusta, joka ei ollut

<sup>236</sup> Stahl 1989:42. (Itsensä hillitsemisen hyve on yleinen kulttuurikoodi.)

<sup>237</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981. Analyysimalli: Kaivola-Bregenhøj 1988:15-16.

<sup>238</sup> vrt. Aristoteleen IX (1997:87-88) ajatuksia vanhuudesta.

pitkämielinen. Tyylikeinoina olivat kliimaksi ja *ironia* sekä sanojen tunnesävyt. Tätäkin voisi analysoida seuraavasti:

- Yhteenveto: Mutta joskus ihmiset kun tulee vanhaksi niin on, kerta kaikkiaan ne on niin äkäsiä ja tuittusia (Yli-Vainion ääni kähenee, kuuluu naurua), ettei taho **pärjätä** niihen kanssa!
- Alkutilanne: Mä yhdessäkin vanhainkodissa, siellä oli kristittyjä aika paljon, siellä oli yksikin tati, sitten minäkin tunsin, kun minä siellä usein kävin, niin hoitajatkin niin ne ei oikein tahtonu' sitä yhtä tatiä viittiä passata ollenkaa, kun se oli niin **äkänen!** (Yli-Vainio kähisee) Äkänen kuin petattiin ja äkänen kun siivottiin ja "**äärhh**"! (Yli-Vainion huudahdus ja yleisö nauraa). Niih. Se sai yksikseen se vaan paremmin niin kun asustaa sitten siinä, siinä huoneessaan, kun ei oikeen hoitajat viihtyny' juttelemaan sen kans', kun pakkas' olla ruokaa, - "ei **oikeen ollu hyvää! Byrrh!**" Hmm.
- Toiminta: Mutta kuitenkin hän tunnusti et' "hän on sen, sen sairaalan kristityin ihminen" (Yli-Vainio muutti äänensä viattomaksi). Hah, hah, hah, haaaaa.
- Selitys: Ne nää toiset on viassa yhdessä ja nää toiset toisessa asiassa. Mutta se elämä se ei, se ei ollut oikein sopusoinnussa sen ääh, tunnustuksen kanssa.
- Arvio: Oli, oli, oli kait vähän liian myöhäisessä vaiheessa pelastunut, ja ei enää löytänytkään oikein tätä, tätä Raamatun sanaa että rakkaus on **pitkämielinen!**<sup>239</sup>

Viesti edellisestä on selvä: tekojen tulee olla sopusoinnussa puheen kanssa. Sosiologisesti juttu välittää yhteisön käyttäytymisnormeja kuulijoille. Oikeat valinnat ohjaavat ihmisen käyttäytymistä, pohti Yli-Vainio. Tekstinsä sisälle Yli-Vainio upotti alluusionsa lääkärin kokemuksesta lempeän elämänasenteen kehittämisestä murrosikäisten kanssa ollessa. Murrosikäinen pyrkii yleensä irtautumaan vanhemmistaan ja silloin molempien osapuolten pitkämielisyys on koetuksella. Esimerkissä sanaton osoite symbolisesti osoitetaan tekopyhälle "tarkkailusisarelle tai -veljelle", jonka kärsivällisyys on koetuksella uusien virtausten ja melun kanssa.

Eräässä Nykyposti -lehden artikkelissa Yli-Vainio käsitteli sielunhoitopalstallaan alkoholismia, psyykkisiä ongelmia, vanhuksen sairautta, lapsen huolta koulunkäynnistä ja nimikristillisyyttä sekä kertoi etäkontekstisen kaskun:

Yli kolmekymmentä vuotta sitten eräässä maalaiskylässä Pohjanmaalla emäntä tuli kotiinsa kirkonmenoista, vei tumman kirkkonuttunsa aitan naulaan ja astellessaan pihan yli pirttiin sanoi: "Siellä se kristillisyyys taas saa olla ensi sunnuntaihin" /-/.<sup>240</sup>

<sup>239</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981. Analyysimalli: Kaivola-Bregenhøj 1988:15-16.

<sup>240</sup> Yli-Vainio 1978a: artikkeli Nykyposti -lehdessä 12/1978, 18-19.

Päivikki Suojanen kirjoittaa, että uskonnollinen terapeutti on varoittaja ja nuhtelija. Maallikkosaarnaaja voi toimia terapeutina mutta siinä on selvä ero papilliseen virkaan nähden. Parannettavan kanssa käydään keskustelua, häntä varoitetaan ja neuvotaan sekä opetetaan pitäytyen Raamattuun. Parannettavan tulee tiedostaa uskonnollinen asemansa huonoksi ja alistua tunnustamaan huonoutensa terapeutille. Sen jälkeen tapahtuu keskustelu terapeutin ja parannettavan välillä ja siitä voi seurata parantuminen, joka näkyy mielihyvänä. (Suojanen 1978:55.)

Seitsemäs ellipsi saarnassa (katso juonikaaviosta) jatkoi pohdintaa oikeista asenteista ja palasi 1 Kor. 13 aiheeseen, jossa kerrotaan että rakkaus ei kadehdi. Yli-Vainio kuvaili suomalaisten kateutta<sup>241</sup> ja sanoi sananparren kateudesta: "/--/ parempi on puhua omasta sakista (nauraa) ja lakasta vaan oman talon rappusia, ensiks'. Rakkaus ei kadehdi. /--/"<sup>242</sup> Suomalainen kateus oli Yli-Vainion pohdinnan aihe, miten kateus aiheuttaa sairauksia. Yli-Vainio kehotti ihmisiä kiittämään toisten menestyksestä.

Eräässä Nykyposti -lehden helmikuun numerossa Niilo Yli-Vainio kertoi, miten hänen toimintaansa rahoitettiin. Hän kertoi toimivansa seurakuntien kutsumana ja kustantamana eikä osallistunut lainkaan kolehdin tms. varallisuuden keruuseen liikkeen sisällä. Ihmisten juoruille hän vastasi *ironisen* vitsikkäästi, että ihmisten sopi tulla katsomaan Nokialle, miten hän elää ja asuu ja lehtikuvassa hän virnuilevasti hymyili ja piti kädessään työntömittaa, jossa oli Osuuspankin lainaama setelitukku.<sup>243</sup> Varioitu teksti oli hänellä myös tässä saarnassa. Hän myös kertoi paastoavansa ihmisten tähden:

(Yli-Vainio naurahtaa). Naurattaa, miten minuakin ihmiset kadehtivat, voi rakkaus sentään, hmm! (Kansa nauraa.) Hoh hoh hoo, mitäpäs on kadehtimista tehdä seitsemän päivää viikossa työtä, 10-12 tuntia vuorokaudessa, kuukaudet läpeensä, välistä silmät mustuu ja polvet horjuu. Olla välistä syömättä viikko, välistä päivä, välistä kaksi, toisten ihmisten tähden. Ajella tuossa edes takasin autolla pitkin maita ja mantuja, ottaa vastaan 300-400-450 kirjettä kuukaudessa ja avata, lukea ne ja koittaa jonkun avun kautta saada näille ihmisille vastauksia. Niin mitä kadehtimista tässä on? Tätähän sopii yrittää. Hmm. /--/ <sup>244</sup>

<sup>241</sup> vrt. Aristoteleen ajatuksia kateudesta IX 1997: 82-84.

<sup>242</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981. "Nonverbaali viesti ehkä "tarkkailuveljelle".

<sup>243</sup> Yli-Vainio 1981a: artikkeli Nykyposti -lehdessä 2/1981, 80,81.

<sup>244</sup> Yli-Vainio 1981a: äänite 20.2.1981. Niilo Yli-Vainio mainitsi tässä harrastavansa paastoamista. Tosin hänellä oli myös avanne ja avannepotilaat paastoavat enemmän kuin muut ihmiset. Kuitenkin hänen lausumansa, että "minä vaan elän toisia ihmisiä varten" viittaa mystiikkaan, jota Akiander (III, 275) nimitti "lihan kuolettamiseksi". Eteläpohjalaisten mystikoiden tiedettiin harrastavan paastoa ja heidän "pelastustiensä (via mysticaa) koostui 1) sielun valmistuksesta (purificatio), 2) valaistuksesta (illuminatio) ja 3) yhdistymisestä Jumalaan (unio mystica)", kirjoittaa Harri Heino (1976:120-121).

Niilo Yli-Vainio opasti valitsemaan oikeat käyttäytymistavat kohdatessamme lähimmäisiämme ja sai alluusion mahdollisesti katekismuksen tekstistä<sup>245</sup>. Yli-Vainio upotti tekstiinsä kuvitelman kärsimään joutuneen ihmisen käytöksestä, joka muisteli vuosi-yymmenien takaisia asioita vahingoksensa. Yli-Vainio jatkoi tekstin käsittelyä siitä, että rakkaus peittää kaiken. Siitä hän sai oikeasta *äidillisyydestä* alluusion ja kertoi kanaemosta, joka peitti tipunsa siipiensä alle, ja esitti performanssia kopistelemalla kuin kanaemo.

Yli-Vainio jatkoi tekstiään ja käsitteli sitä, että rakkaus uskoo ja kärsii kaiken. Negatiivisena ja *epäsovinnaisena* asiana hän kertoi perheissä tapahtuvasta henkisestä väkivallasta: mykkäkoulusta. (Tästä tarinasta on kerronnan variaatio luvussa 5.1.9.) Hallin (1977:91; Stahl 1989:42) määrittelemällä lähikontekstisena alluusiona Yli-Vainio muisteli matkaltaan USA:ssa erästä neitosta, joka oli rukousjonossa, ja kertoi, mitä neitoselle tapahtui. Neitonen oli käynyt Yli-Vainion kanssa dialogin, jonka seurauksena hän oli kaatunut ja myöhemmin myös saanut Jumalan *anteliaisuuden* seurauksena kielillä puhumisen lahjan. Yli-Vainio piti nuorten uskoontuloa erittäin "suloisena" asiana, koska tällöin nuoret varjeltuisivat maailman pahuudelta. Yli-Vainio kehotti kaipaavaa ihmistä kohtaamaan Jumalan ja anteeksiantamuksen, jotta tämä parantuisi. Yli-Vainio kuvasi anteeksisaaneen ja -antaneen ihmisen olotilaa vertauskuvallisella sutkauksella: "Oi kuule, pienoisparatiisi on tullut sinun elämäsi!"

Ihmissuhteiden hoito oli yksi Yli-Vainion mielialieita. Hän löysi elävästä elämästä yllin kyllin kertomuksia tehostaakseen saarnansa vaikutusta. Huonot ihmissuhteet alkoivat yleensä juurusta. Yli-Vainio sai alluusion, että juoruileva ihminen on kuin kellokas rotta ja teksti käsitteli juorun ja kateuden olemusta nurinpäin kääntyneenä teemana aiheesta "(lähimmäisen) rakkaus". Hän kuvaili äkkipikaista ihmisluonnetta, kuvailun lopussa on alluusio vanhaan metsästysjouseen. Luottamuksen puute aiheuttaa Yli-Vainion mukaan puhumattomuutta ja sitä hän tehosti kertomuksella amerikkalaisen tytön kotioloista. Saarna päättyi siihen, että Yli-Vainio kertoi kaikkien ihmisten olevan erehtyväisiä, myös hän itse, ja antoi kuulijoiden jopa haastatella hänen perheenjäseniään tästä asiasta. Yli-Vainio korosti saarnassaan anteeksiantamisen ja pyytämisen merkitystä ihmissuhteiden hoidossa.

Vanhassa testamentissa kuvataan rakkautta sukupuolisena vetona, aviopuolisoiden välisenä kiintymyksenä, toisesta ihmisestä pitämisenä sekä Jahven ja Israelin liitto-

<sup>245</sup> Luther 1988: Katekismus. Kahdeksas käsky, s. 9.

suhteena. Uudessa Testamentissa lähimmäisenrakkautta tarkoittaa kreikan sana "filia" ja Jumalan rakkautta "agápe". Eroottisen rakkauden sanaa "éros" ei käytetä Uudessa Testamentissa, mainitsee Palva (1974:221). Kenties Yli-Vainion ajatus oli saman tyylinen kuin Mannermaan (1983:88) miete: "Rakkauden käsky ei puhu: sinun on rakastettava rikkaita, mahtavia, oppineita, pyhiä. Rakkaus ei katso henkilöön". "Filia" - tyyliin rakkauteen ei kuulu toisen hyväksikäyttäminen, panettelu takanapäin ja alistaminen, joita rottajutut peilaavat.

## 6. SAARNOJEN KERTO VAT ELEMENTIT

Jokainen saarna on tapahtunut määrättyinä aikana, määrättyssä paikassa ja tilanteessa. Tarkastelin kymmenen saarnan saarnakäsitysten muodostumista matriiseissa siten, että olen laskenut saarnoissa ilmeneviä juoniaiheita. Juoniaiheiden esiintymismäärästä olen tehnyt prosentuaalisen keskiarvon: antroposentristä puhetta oli 10 %, viestintähomileettista puhetta 39% (eli rukouksia 4%, matkapuheita 5%, ohjeita 10%, huumoria 11%, ylistystä 4% ja muuta puhetta 5%), vertauksia 10%, teosentristä puhetta 14%, pietististä puhetta 5% ja kerrontaa 22% yhteensä kymmenessä saarnassa ilmenevistä sekvensseistä. Puhe päättyi yleensä n. 35. - 40. sekvenssin kohdalla, vain kolme saarnaa ylitti 40. sekvenssin. Sekvenssejä (puhejaksoja) oli enintään 45 kpl/saarna. Puhejaksojen jaottelu kymmenessä saarnassa näkyy kaaviosta prosentuaalisesti:

juoni/ sekv.	1 antr.	2 ruk.	3 matk.	4 ohje	5 huum.	6 ylist.	7 vert.	8 muu	9 teos.	9a piet.	10 kerr.	Yht. %
1-45	10	4	5,5	10	11	4	10	5	14	4,5	22	100

(Kaavio 6. Kymmenen saarnan sisältämät juonenosat (%) sekvensseissä 1-45.)

Kun tutkin kymmentä saarnaa, niin otin sieltä erikoisesti tarkastelun kohteeksi ne sekvenssit, joissa oli kerrontaa (10). Kerronta saattoi olla kokonaan itsenäisenä yksikkönään tai upotettuna johonkin muuhun yhteyteen. Kun tarkastelin sekvenssejä numerojärjestyksessä, huomasin, että kaikkien kymmenen saarnan sekvensseissä numeroissa 2,15,16, 22 ja 24 oli kerrontaa 5-6 kappaletta. Sen sijaan sekvensseissä 31, 36, 39, 40, ja 43-45 ei ollut lainkaan kerrontaa. Tämä tarkoittaa yleisesti sitä, että Niilo Yli-Vainio sijoitti saarnansa alkuun aloitusformulan jälkeen kerrontajakson puolella tapauksista. Myös saarnan toisessa ja kolmannessa neljänneksessä oli määrällisesti

eniten kerrontaa. Sen sijaan saarnan lopussa oli kerronta vähäisempää. Osoittautui, että kymmenessä saarnassa oli noin neljänneksen kerrontaa.

Kymmenestä saarnasta on otettu kerrontatapauksia 100 kpl ja osittain kerrontaan kuuluvia humoristisia esimerkkejä 51 kpl. Tähän kaavioon eivät kuulu selvät vertaukset. Oheisessa kaaviossa on kerronnan ja huumorin esiintyminen saarnoissa:

saarna / laji	1977 (Y2)	1977a (Y11) 26.7.	1977b 6.2.	1978 (Y3) 16.5.	1979 (Y4) 13.2.	1980 (Y1)	1980a (Y7)	1980b 1.5.	1981 (Y8) 20. 21. 2.	1981a - 20.2.
(10) 100	3 krt	10 krt	18 krt	9 krt	8 krt	7 krt	10 krt	13 krt	9 krt	13 krt
(5) 51	2 krt	4 krt	4 krt	5 krt	9 krt	3 krt	6 krt	6 krt	5 krt	7 krt

(Kaavio 7. Kerronnan (10) ja huumorin (5) esiintymiskerrat kymmenen saarnan sekvensseissä.)

Niilo Yli-Vainion kerronta (nro 10) ja huumori (nro 5) sisältävät parhaiten kytkentöjä ”maailmalliseen” kulttuuriin, esim. allusioita, sananparsia tai viittauksia.

Tämän jälkeen laskin kymmenessä saarnassa ilmenevät sermeemit (yksi tai useampia/sekvenssi) ja sain tulokseksi, että hyvyyden manifestaatiota oli (HyM 15,5%), toiseksi oli informaatiota (I 14%), kolmanneksi oli puhuttelua (Pu 10%), neljänneksi oli esikuvia (Esi 7,5%), viidenneksi oli parannusvälineistä puhetta (PV 7%), kuudenneksi oli pahuuden manifestaatiota (PaM 6,5%), seitsemänneksi oli kerrontaa "meistä ja muista" sekä parantumisesta (MM 6% ja P 6%) ja kahdeksanneksi oli eettistä deprivaatiota (E 5%). Kaikki muut sermeemit (22,5%) hajaantuivat välille 0,5% - 4% / sermeemi.

Seuraavaksi tutkin kaaviosta, minkä nimisiä sermeemejä sisältyi kerrontaan kymmenessä saarnassa kokonaisuudessaan ja millaiset toimintarelaatiot niissä vaikuttivat. Merkkien selitykset löytyvät luvun 5 alusta ja liitteestä nro 5.

Relaatiot/ sermeemit	↓+ J-i	↓- J-i	↑+ i-J	↑- i-J	→+ omat	→- omat	→± omat	/+ MM	/- MM	Yht. kpl
E	3	-	-	1	-	1	-	1	3	9
E+muu	1	-	-	-	1	-	-	-	2	4
Esi	3	-	-	-	1	1	-	-	1	6
HyM	6	-	-	-	-	-	-	-	-	6
I	3	-	2	-	2	1	5	4	4	21
I+muu	2	-	-	2	1	1	-	-	1	7
MM	-	-	-	-	-	-	2	2	6	10

MM+muu	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
P	19	-	2	-	1	-	-	-	-	22
P+muu	3	-	2	-	1	-	-	-	1	7
PaK	-	-	-	-	-	2	1	-	2	5
PaK+muu	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Pal	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
PaM	-	-	1	2	-	-	-	-	6	9
Pu	-	-	-	-	-	-	1	1	1	3
PV	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
R	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Va	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Val	-	-	-	-	-	-	2	1	-	3
Yht. kpl	39	2	7	5	8	6	11	9	30	117

(Kaavio 8. Kymmenessä saarnassa oleva kerronta sermeemeissä.)

Kerronnan sisällä positiivisia toimintarelaatioita oli 54%, negatiivisia toimintarelaatioita 36% ja neutraaleja toimintarelaatioita 10%. Eniten positiivisuutta oli "Jumala-ihminen" (J-i +) toimintarelaatiossa ja siinä erityisesti sermeemissä "parantumisen" (P). Parantumisessa ei ollut lainkaan negatiivisia toimintarelaatioita. Näin selviää, että puhuja ei ottanut epäonnistuneita parantumisia (parantunut sairastuu myöhemmin) kerrontaan. Toiseksi eniten oli negatiivisia merkintöjä toimintarelaatiossa "me ja muut" (MM -) ja ne sitoutuivat eniten sermeemeihin "pahuuden manifestaatio" (PaM) ja "me ja muut" (MM). Uskonyhteisön ulkopuoliset ihmiset tai asiat koettiin usein uhkina. Kolmanneksi eniten esiintyi "me kollektiivina" (omat ±) toimintarelaatio. Neutraalius liittyi informaatioon liittyviin asioihin. Kerronnassa "parantumisen" (25%) jälkeen toiseksi eniten toimintarelaatioita liittyi "informaatioon" (24%), kolmanneksi "meihin ja muihin" (9%), neljänneksi "pahuuden manifestaatioon" (7,5%) ja viidenneksi "eettiseen deprivatioon" (7,5%). Informaatio kerronnassa saattoi olla kuvaus jostain tapahtumasta, esim. kiteytyneet tarinat (esim. rotta- tai apinajutut), kokemukseronta (esim. kohtaaminen poliisien kanssa) tai toimintaympäristöön liittyvä kuvaus (esim. tapahtumat Norjassa). Matkakuvauksia en ole ottanut tutkittavaksi, koska ne ovat yleensä lyhyitä informatiivisia selostuksia matkajärjestelyistä. Liitteessä voi tarkastella tarkemmin rakenteiden ketjuuntumista taulukoista.

Kerronnasta voi selvittää sanatonta viestintää. Asenteet, arvot, ennakkoluulot ja mieltymykset voivat löytyä tällaisesta viestinnästä. Nämä ovat kätkeytyneinä kansan kerrontaan mutta ovat läsnä kerronnassa. (Stahl 1989:19.) Yli-Vainion kerronnan skeemoissa oli representaatioita universaalisista, kollektiivisista, kulttuurisista, sosiaalisista



ja yksilöllisistä symboleista.<sup>246</sup> Nonverbaalinen viestintä on tärkeä keino arvojen välittämiseksi kuulijoille ja keino päästä päämäärään: vakuuttumiseen ja siihenhän vaikuttivat myös puhujan luonne, tunnetilat viestintätilanteessa ja todistelu<sup>247</sup>.

Kerronnallisia elementtejä kymmenestä saarnasta (Sipilä 1995:96) olen luokitellut seuraavasti: a) matkat (2 kpl), b) kuvaukset (58 kpl), c) dialogit (15 kpl), d) minäkertojan takautumat (18 kpl) ja e) muiden henkilöiden tai medioiden kautta tulleet viestit saarnaajalle sisäkertomuksiksi tekstiin (30 kpl). Kun tutkin liitteessä numero 6. olevaa luetteloa kerronnan esiintymisestä kymmenessä saarnassa, huomasin, että kokemuskerrontaa oli n. 64%, kuvitelmia (kuv) 13%, uskomattomia tarinoita 3%, kaskuilua 5%, kronikaatteja 4%, ja nonverbaalista kerrontaa 11%, mitkä sisältyivät ilmenneisiin kerronnallisiin elementteihin. Myös muuhun kerrontaan liittyi sanatonta viestintää, joten se uppoutui peräti 46%:i kaikkeen kerrontaan ilmenneistä elementeistä. Yleisin sanattoman viestinnän aihe oli yhteisön käyttäytymisnormit, toiseksi eniten välitettiin arvoja käytöstavoista ja kolmanneksi eniten välitettiin perhenormeja. Myös aiheumat luonteenpiirteistä, kuten anteliaisuudesta, ihmisten välisestä lojaliteetista, tutkijoiden älykkyydestä, kansanhimisen rehellisyydestä, oikeasta äidillisyydestä, isänmaallisuudesta ja käytännöllisyydestä vilahtelivat punaisena lankana kerronnassa. Saarnaaja puhui myös sota-ajoista, epäoikeudenmukaisuudesta, käytännön tilanteista ja liikuttavista tapauksista. Huumori oli pääasiassa ironiaa ja kuvauksia epäsovinnaisista tapahtumista.

Kymmenessä saarnassa rakenteen syvätaaso eli toimintarelaatiot jakaantuivat prosentuaalisesti sekvenssien sisällä: positiivinen suhde "Jumala-ihminen" 29% (J-i +), negatiivinen suhde "Jumala-ihminen" 3% (J-i -), positiivinen suhde "ihminen-Jumala" 14% (i-J +), negatiivinen suhde "ihminen-Jumala" 4% (i-J -), positiivinen "me kollektiivina" 12% (omat +), negatiivinen "me kollektiivina" 6% (omat -), neutraali "me kollektiivina" 8% (omat ±), positiivinen "me ja muut" 8% (MM +) ja negatiivinen "me ja muut" 16% (MM -). Mallit toimintarelaatioista olen saanut Päivikki Suojasen tutkimuksesta<sup>248</sup>. Positiivisia relaatioita oli yhteensä 63%, negatiivisia 29% ja neutraaleja 8% kymmenestä saarnasta.<sup>249</sup> Tämä saa aikaan positiivisen palautteen kiitoksen

<sup>246</sup> Symbolisista representaatioista kirjoittaa Stahl 1989:98-102.

<sup>247</sup> Aristoteles IX 1998 (2000) puhui Retoriikassa eetoksesta, paatoksesta ja logoksesta.

<sup>248</sup> Suojanen P. 1978: 190, 194, 195, 201, 226-228, 235-240. Liitteessä nro 5. on relaatio-  
taulukko saarnoista.

<sup>249</sup> Émile Durkheim (1980:269-340), joka tutki aboriginaalien uskontoa, on pohtinut eroja positiivisesta ja negatiivisesta kultista. Ne sisältyvät hänen mukaansa rituaalisiin perusasetuksiin. Negatiiviseen kulttiin liittyvät mm. kieltojen järjestelmä ja pyhän ja profaanin vastakkaisuus. Positiiviseen kulttiin liittyivät Durkheimin mukaan uhrin elementit. Kristillisissä

ja rukouksen muodossa eli toimintarelaatiot tähtäsivät *päämäärään* eli kuulijoiden arvo- ja asennemuutokseen. Symbolien ja teologisten argumenttien avulla Yli-Vainio pyrki saamaan kuulijoissa muutoksen, jota sanotaan "miinuksesta plussaksi" suhteessa Jumalaan ja lähimmäisiin ja tätä saarnaan kytketty kerronta ja huumori osaltaan vahvistivat.

## 7. PÄÄTELMIÄ

Tutkielmani käsitteli yksilötutkimuksena eteläpohjalaisen maallikkosaarnaaja Niilo Yli-Vainion kehittymistä uskonnolliseksi vaikuttajaksi ja karismaattiseksi henkilöksi ja hänen sanomaansa. Tutkimuksen avulla tarkastelin kerrontaa kirjallisuudesta, saarnoista, lehtiartikkeleista ja kirjasista ja siten hahmotin hänen olemassaolonsa tarkoitusta ja päämäärää. Hän saavutti päämääränsä saarnaajana uskonnollisen ja yhteiskunnallisen akkulturaation avulla Suomessa. Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty Juha Pentikäisen (1971) tutkimusta Marina Takalon uskonnosta. Hän määritteli, että uskuntoantropologinen tutkimus tutkii viestintää puhujalta kuulijalle, informaation lähdettä, välittäjää, välityskanavaa, vastaanottajaa ja päämäärää. Marina Takalon uskonnossa kansan-usko oli sekoittunut ortodoksiseen uskonkäsitykseen.

Niilo Yli-Vainion kohdalla kansanuskomukset näkyvät erikoisesti unimaailman hyväksikäytössä. Unimaailman mukaan toimiminen ei kuulu helluntailaisiin dogmeihin. Tosin siellä tunnustetaan profeetallinen sanoma unien kautta mutta samalla varotaan yleistämistä tätä. Samoin viitteitä kansanuskoon löytyy hänen tavastaan etsiä apua ahdistuneena syöpäsairaudesta v. 1976 metsästä, joka on kansanperinteessä tunnettu paikkana, josta voi saada yliluonnollista apua elämään. Seurauksena tästä hän näki unessa puiden kaartuvan ylitseen holviksi, mikä merkitsi initioitumista uuteen tehtävään. Initiaatiota tarkensivat unet jyväpussien kannosta ennen karismaattista kautta 1977-1981. Lapsuuden unien tulkinnasta on mainintoja Yli-Vainion (1962) kirjassa ”Kuolema ajaa takaa”, jossa hän myös peilasi (*mise en abyme*) erilaisin kertomuksin,

---

käsityksessä näiden vaarallisuudesta/turvallisuudesta on erilaisia käsityksiä kuin alkukantaisilla heimoilla. Yli-Vainio kielsi loukkaamasta erikoisesti sitä aluetta, jossa hän tietynä hetkenä piti saarnan. Pahuuden manifestaatio, pahuuden kanava, epäily, ym. negatiiviset asiat kuuluivat tähän kategoriaan. Yli-Vainion kokouksissa positiivisia ilmauksia olivat hyvyyden manifestaatiot, kiittäminen, antaminen (kolehtiin), eteen tuleminen, luopuminen oman itsensä hallinnasta hetkeksi (kaatuminen, kielilläpuhuminen) yms.

miten kuolema ahdisti häntä. Herätysliike kuitenkin hyväksyi nämä erikoispiirteet tuolloin hänen toiminnassaan.

Huomataan, että karismaattisilla puhujilla ja liikkeillä on monia yhtäläisyyksiä, mutta on myös eroja. Samantyylliset kehityssuunnat vaikuttavat myös muissa evankelisissa herätysliikkeissä ja kirkkokunnissa. Yhtäläisyytenä on, että saarnaaja akkulturoituu pian uskonnollisen yhteisön arvomaailmaan, jos aikoo säilyttää siellä asemansa. Tämä tapahtuu suorittamalla uskonnollisen yhteisön hyväksymät uskonnolliset riitit, esim. upotuskasteen tai ottamalla vastaan henkikasteen, jota Stig Söderholm (1982) nimittää liseniaatintutkimuksessaan henkipossessioksi, sekä noudattamalla yhteisön sääntöjä.

Uskonnollisessa liikkeessä myös tapahtuu akkulturaatiota eli se saa vaikutteita ympäröivästä maailmasta ja muilta uskonuunnilta. Joskus yhteisössä voi tapahtua kulttuurifuusiota, jonka seurauksena kaksi erilaista kulttuuria yhdistyy. Herätysliikkeiden kansanopistot ovat yksi tällaisen kulttuurifuusion seuraus, koska siellä opetetaan hengellisten aineiden lisäksi myös maallisia aineita ja sinne ovat tervetulleita myös ne, jotka eivät ole herätyksen jäseniä. Helluntaiherätyksessä kulttuurifuusio on meneillään sillä vasta-akkulturaatio esim. Ristin Voitto –lehden yleisönosastossa herätyksen sisällä koettaa estää ”maallistumisen”. Vasta-akkulturaatiota ovat myös karismaattisuutta arvostelevat tekstit ja julkaisut.

Niilo Yli-Vainion saarnaajan ura alkoi välittömästi hänen tultuaan uskoon. Sitä ennen hänen maailmankuvaansa oli ehtinyt muovata köyhä lapsuus Alahärmässä kirkkouskovaisen äidin ja jääkäri-isän lapsena. Maailmankuvaa muokkasi Lapualla vietetty railakas nuoruus harrastajateatterissa, painiurheilussa, tanssissa ja muissa riennoissa. Hän sai tarkkailla ihmissuhteita myös Lapuan Patruunatehtaalla ja muissa työpaikoissa. Myös kaksikielinen kulttuuriympäristö ja kirkollinen uskonnollisuus leimasivat hänen elinympäristöään. Synkimmät värit maailmankuvaan toi toinen maailmansota, jolloin Niilo Yli-Vainio harkitsi jopa itsemurhaa. Niilo Yli-Vainio oli kiinnostunut lähimmäistensä auttamisesta jo ennen uskoontuloaan, sillä hän toimi lääkintämiehenä rintamalla, josta hänellä oli myös kertomuksia.

Rauhan aikana hän toimi aluksi yrittäjänä, minkä työn hän lopetti kun hän sai näyn hengellisestä työstä. Hän toimi pääasiassa helluntailaisen uskonkäsityksen airuena vuoteen 1977, jolloin hän parantui syövästä ihmeperantumisen kautta, kun hän oli käynyt tapaamassa australiansuomalaisia karismaatikkoja. Hänen vaimonsa parantui myös kilpirauhassyövästä. Yli-Vainio täytti 60 vuotta 28.2.1980. Hänen saarnaajauransa päättyi sydänkohtaukseen Espanjassa 1981. Yli-Vainion testamenttina oli, että tämän

kaltainen karismaattinen, hoivaava ja rakentava herätys leviäisi kansankirkkoomme sekä yli tunnustusten rajojen.

Yritteliäisyys ei kuitenkaan koskaan kadonnut Yli-Vainion elämästä, vaan yrittäjäyys näkyi erikoisesti hänen kirjallisessa ja puhutussa tuotannossaan. Yli-Vainion saarnoja olen tarkastellut rakenneanalyttisestä näkökulmasta kymmenen saarnan osalta sekä tekstien tekstuuria ja olen täydentänyt hänen henkilökuvaansa ottamalla otteita Nykyposti -lehden artikkeleista ja hänestä kertovista elämäkertoista.

Niilo Yli-Vainio käytti kerrontaa uskonnollisen suostuttelun välineenä upotettuna saarnatekstiin. Yli-Vainion saarnojen juonikaavio muodostui saarnakäsitysten ketjuista ja ellipseistä ja metodeiltaan ne olivat joko tekstuaalisia, temaattisia tai tekstuaalis-temaattisia (Sariola 1967). Saarnojen juonirakenteen, sermeemien ja toimintarelaation selvittäminen Päivikki Suojasen (1978) mallin mukaan helpotti saarnojen kokonaiskuvan hahmottamista ja tekstuurin analyysiä. Saarnojen tekstuurin analyysi paljasti Yli-Vainion teksteissä monipuolisen tekstiainesten kudelman, jolla Yli-Vainio tavoitteli uskonnollista päämääräänsä: ihmisten uskonnollista heräämistä. Kerronnassa ilmeni joskus selkeä pelastussysteemi: konflikti - sanktio - meditaatio - harmonia -kaava saarnaan upotettuna puhejaksona. Kerran ilmeni tapaus, jossa "pelastuminen" tapahtui parantamismenettelyn avulla, kun sairautta "ajettiin" sanallisella riitillä pois parannettavasta. Saarnojen lopussa ilmeni toistuvia rituaalisia käytänteitä.

Kerronta on puhujan keino herättää kuulijoiden mielenkiinto. Kerrontaan yhdistetty performanssi ja retorinen vakuuttelu saivat monet liikutetuiksi. Oikean luonteinen, tunteisiin vetoava ja järkeen käypä vakuuttelu Jumalan toiminnasta myös nykyaikana saivat monet herätyksen tilassa olevat kiinnostumaan helluntailaisuudesta. Yli-Vainion mukaan uudestisyntyminen on ihme ja siihen tarvitaan supranormaalaa apua: pyhän kolminaisuuden toimintaa ihmiselämässä. Näin hänen mukaansa tapahtuikin, jos ihminen on vastaanottavainen. Hänen kerronnassaan esiintyi myös tilannekohtaisia variaatioita, mm. kuvitelmissa "vihollisesta", nuoren tytön kääntymisestä, intertekstuaalisessa viittauksessa kiinalaisesta karvaisesta pojasta ja kouvoolalaisen naisen parantumisessa. Kerronta varioi saarna-aiheen mukaan. Hänellä oli myös lähikontekstista ja pitkästi kuvailtua kerrontaa aiheista ja lyhyttä etäkontekstista kerrontaa, joka saattoi liittyä sota- ja pula-ajan tapahtumiin.

Kerrontaa esiintyi kymmenessä saarnassa noin neljänneksen ilmenneistä sekvensseistä. Kerronta liittyi yleensä ihmeparantumisiin, informaatioon, esikuviin, eettiseen deprivatioon, pahuuden tai hyvyyden manifestaatioihin ja -kanaviin. Positiivinen

toimintarelaatio kerronnassa liittyi yleensä ihmeperantumisiin tai hyvyyden manifestaatioihin ja negatiivinen muihin. Myös neutraalia puhetta ilmeni.

Humoristinen kerronta saattoi olla negatiivista ironisuutensa takia. Esimerkiksi hänen kertomuksensa rotista, äkäisestä vanhuksesta tai puutelistoja kantelevasta naisesta sisältää nonverbaalista yksilö-, kollektiivista ja intrayhteisöllistä viestintää. Erään kertomuksen rottatarina saattoi olla lainaa eteläpohjalaisesta kertomusperinteestä ja varioitu kertomus "Matista" oli myös lainaa. Osaa kerronnasta oli helpompi tutkia jakamalla teksti skemaattisen rakenteen avulla (Siikala 1984). Kerronnalliset elementit jakaantuivat matkoihin, kuvauksiin, dialogeihin, minä-kertojan esittämiin takautumiin ja muiden henkilöiden välittämiin sisäkertomuksiin (Sipilä 1995).

Kerronta negatiivisista esimerkeistä oli symbolista representaatiota asioista, jotka kuluttavat ihmistä. Universaalinen, kollektiivinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja yksilöllinen symbolismi sisältävät sanattomia viestejä. Nonverbaalinen viesti oli selvä: ajatuksia ja vuorovaikutusta turmelevat asiat tulee poistaa elämästä. Positiivisella kerronnalla saarnaaja tahtoi saada kuulijan omaksumaan oikeita asenteita, esim. kertomalla auton-kuljettajasta, jolla oli "kärsivällisyyden ja pitkämielisyyden pussit" tai Matista, joka meni toisten mielestä "väärään", mutta saarnaajan mielestä oikeaan. Kerronnan kautta saarnaaja siis välitti omaa ja yhteisöllistä arvomaailmaa.

Yli-Vainion huumori auttoi päämäärän eli ratkaisun saavuttamista ja hän pyrki molemminpuoliseen vuorovaikutukseen yleisönsä kanssa. Teksteistä, äänitteistä ja video-nauhalla on havaittavissa Niilo Yli-Vainion esiintymiskeinot, kun hän spontaanisti innostui aiheesta. Esiintyminen oli iloista performanssia: nauramista, itkemistä, hyppimistä, pyörähtelyä, elehdintää, käsien yhteen lyömistä, äänenpainojen vaihtelua, paukuttamista ja kävelemistä. Eleet ja ilmeet ovat sanatonta viestintää, kuten myös saarnoissa piilevinä vaikuttavat asenteet ja arvostukset. Ne tehostivat sanoman perille menoa. Saarnoissa vilahtelivat piilotettuina aiheina luonteenpiirteet, huumori ja erilaisten tilanteiden tulkinta. Vaikka hänen saarnansa oli monenkirjava kudelma, niin yleensä hän koetti pysyä saarnan otsikon aiheessa. Hän sai joskus kritiikkiä teksteistään ja toiminnastaan helluntaiherätyksen sisältä, perheeltään, toisten evankelisten seurakuntien edustajilta, tutkijoilta ja Nykyposti -lehden lukijoilta.

Niilo Yli-Vainio opiskeli paljon ja kotona oli myös oma kirjasto. Hänen puheissaan vilahteli filosofisia ajatuksia sekä alluusioita ja viittauksia elämän eri alueilta, esim. historiallisista tapahtumista (esim. Titanicin uppoaminen, sota-ajat, uskonpuhdistus ym.). Yli-Vainio oli perinnettä läheistävä ja yhteiskuntakriittinen puhuja. Yli-Vainion

saarnaajaidentiteetti oli paimenrooli. Lammaspaimen Niilo Yli-Vainio vaihtoi Rajalan talon lampaat ”ihmislampaisiin”, joita hän johti saarnoissaan ”vihreille niityille ja virvoittaville vesille”. Supranormaalit asiat, tapahtumat ja ihmeet olivat osana hänen repertoariaan.

Yli-Vainiolla oli ambivalenttinen suhde evankelisluterilaisen kirkon edustajien kanssa mutta samalla hän pyrki yhteistyöhön yhteiskunnan sivistyksen edustajien ja maallisen vallan kanssa. Tästä on osoituksena hänen kirjeenvaihtonsa tutkija Harri Heinon, piispojen ja tohtoreiden kanssa sekä mm. vierailut Tampereen ja Jyväskylän yliopistoissa puhumassa. Niilo Yli-Vainio oli kuitenkin lojaali helluntaiyhteisön seurakunta-kurille, vaikka joskus olikin kitkaa ”ohjaavien” veljien kanssa. Syytä ilmoittamatta hän siirsi saarjojensa äänitetuotannon lopuksi helluntaiherätyksen ulkopuolelle. Yli-Vainio etsi saarnoihinsa informaatiota myös tilastoista ja sanomalehdistä. Media seurasi tiiviisti Yli-Vainion toimintaa ja sen vaikutusta oli, että Niilo Yli-Vainio tuli tunnetuksi.

## AINEISTO

## Arkistolähteet:

LÖNNROTIANA 80,324. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kirjallisuusarkisto.

## Kirjeet:

PAAVOLA, AINO 1998: yksityiskirje äänitteistä Yli-Vainion tyttäreltä 4.10.1998.  
Larsmo. Yksi sivu.

PAAVOLA, AINO 1999: yksityiskirje perheasioista 22.2.1999. Västerby. Sivut 1-3.

PAAVOLA, AINO 1999a: yksityiskirje perhekertomuksista 30.3.1999. Vanghäräd.  
Sivut 1-6.

## Lehtileikkeet:

AHONEN, JUKKA 1999: Kiitollisuutta ja tyytyväisyyttä onnistuneesta Elokeräyksestä.  
Ristin Voitto 40/1999. Keuruu: Aika Oy Kristilliset Kirjat. Sivun 3.

HELSINGFORS MORGONBLAD 1844: numero 22, 18.3.1844.

KIVIKANGAS, VEIKKO 1999: Vanhimmistovalinnoista. Ristin Voitto 40/1999.  
Keuruu: Aika Oy Kristilliset Kirjat. Sivun 19.

PETMAN, ERKKI 1978: Niilo Yli-Vainio peri isänsä armolahjat. Nykyposti 9/1978.  
Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 16,17,28.

PETMAN, ERKKI 1979: Niilo Yli-Vainion lomamatkasta tulikin hikinen työmatka.  
Nykyposti 6/1979. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 32,33,34.

PETMAN, ERKKI 1980: Niilo Yli-Vainio 60 vuotta. Nykyposti 3/1980. Helsinki:  
Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 42,43.

PETMAN, ERKKI 1980a: Niilo Yli-Vainio lähetti 'rauhansähkeen' piispainkokoukseen.  
'Marssikaamme yhdessä, ellei eduskunta tee mitään!' Nykyposti 11/ 1980.  
Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 70,71.

RISTIN VOITTO 1999: Harri Heino kuollut. Riston Voitto 50/1999. Keuruu: Aika Oy  
Kristilliset Kirjat. Sivu 12.

RISTIN VOITTO 1999a: Yhdistyksiä. Ristin Voitto 40/1999. Keuruu: Aika Oy  
Kristilliset Kirjat. Sivu 19.

YLI-VAINIO, NILO 1978: Itsemurha ei ole ratkaisu - tiedän sen kokemuksesta.  
Nykyposti 11/1978. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 18,19.

YLI-VAINIO, NILO 1978a: Kristitty vai käännynnäinen? Nykyposti 12/1978.  
Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 18,19.

YLI-VAINIO, NILO 1979: Mitä te lahkolaiset meuhkaatte? Nykyposti 2/1979.  
Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 18,19.

YLI-VAINIO, NILO 1979a: Terveisiä Australiasta - ja tekemisen ilosta. Nykyposti  
3/1979. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 18,19.

YLI-VAINIO, NILO 1979b: Sohaisinko ampiaispesää kun puhuin kihlajaisajasta?  
Nykyposti 8/1979. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 48,49.

YLI-VAINIO, NILO 1979c: Niilo Yli-Vainion raportti Niagaralta! Nykyposti 10/  
1979. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Yksi sivu.

YLI-VAINIO, NILO 1979d: Kenellä huolena hiukset, kenellä viina mutta murheita  
tällä kansalla piisaa. Nykyposti 12/1979. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy.  
Sivut 62,63.

YLI-VAINIO, NILO 1980: Neljäs käsky. Nykyposti 5/1980. Helsinki: Yhtyneet  
Kuvalehdet Oy. Sivu 69.

YLI-VAINIO, NILO 1980a: Seitsemäs käsky. Nykyposti 8/1980. Helsinki: Yhtyneet  
Kuvalehdet Oy. Sivu 54.



YLI-VAINIO, NILO 1980b: Yhdeksäs käsky. Nykyposti 10/1980. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivun 108.

YLI-VAINIO, NILO 1980c: Uusi käsky. Nykyposti 12/1980. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivun 80.

YLI-VAINIO, NILO 1981: Syksy meni matkatessa - ja taitaa mennä talvikin.... Nykyposti 1/1981. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Kaksi sivua.

YLI-VAINIO, NILO 1981a: Huomio, huomio - täällä "miljunääri"! Nykyposti 2/1981. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 80,81.

YLI-VAINIO, NILO 1981b: Tämä on minun politiikkani! Nykyposti 3/1981. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 40, 41.

YLI-VAINIO, NILO 1981c: Miksi ihmiset kaatuvat... Nykyposti 6/1981. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Yksi sivu.

YLI-VAINIO, NILO 1981d: Kirje äidille silvottujen ruumiiden keskeltä. Nykyposti 7/1981. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivun 42.

YLI-VAINIO, NILO 1981e: Viinankäyttäjät maksattavat muilla aiheuttamansa kulut! Nykyposti 9/1981. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivut 86,87.

YLI-VAINIO, NILO 1981f: Herätämmekö vai viihdytämmekö vain? Nykyposti 12/1981. Helsinki: Yhtyneet Kuvalehdet Oy. Sivun 118.

Aänitteet ja videotallenteet (äänitteet ja litteraatiot tutkielman tekijän hallussa):

KAMINEN, TUOMO 1978: Ajankuvia: Kaminen (toim.) Saarnaaja Niilo Yli-Vainio 3.1.1978 Helsinki. YLE, TV2. Uusinta 28.3.1999. 28 min. (sisällysluetteloitu)

LOUNELA VIENA-INKERI 1977: Toimittaja ja Niilo Yli-Vainio 9.4.1977. Puheohjelmat "Kaikessa Rauhassa". Radio 2. Helsinki. 45 min. (litteroitu)

YLI-VAINIO, NILO 1977: Y2 Jeesuksen toinen tuleminen. Saarna Lapualla.  
Mommila: Kasetti-Keidas. 57.27 min. (litteroitu)

YLI-VAINIO, NILO 1977a: Y11 Pelastuksen ajan ihanaus. Saarna 26.7.1977  
Seinäjoella. Mommila: Kasetti-Keidas. 57.27 min. (litteroitu)

YLI-VAINIO, NILO 1977b: 6.12.1977 Lapualla. Terveiset Norjasta, saatananpalvojat!  
Eugmo: Aino Paavola. 58 min. (litteroitu)

YLI-VAINIO, NILO 1978: Y3 Kuka tekee ihmeteot. Saarna 16.5.1978 Lapualla.  
Mommila: Kasetti-Keidas. 57.27 min. (litteroitu)

YLI-VAINIO, NILO 1979: Y4 Psalmi 23. Saarna 13.2.1979 Lapualla. Mommila:  
Kasetti-Keidas. 57.27 min. (litteroitu)

YLI-VAINIO, NILO 1980: Y1 Sairaiden parantuminen. Saarna Lapualla. Mommila:  
Kasetti-Keidas. 57.10 min. (litteroitu)

YLI-VAINIO, NILO 1980a: Y7 Yksilön arvo. Saarna 6.2.1980 Seinäjoella. Mommila:  
Kasetti-Keidas. 57.27 min. (litteroitu)

YLI-VAINIO, NILO 1980b: 1.5.1980 Tampereella. Seinäjoki: Kirja- ja  
Musiikkivälitys Ky. 57.15 min. (litteroitu)

YLI-VAINIO, NILO 1981: Y8 Pelastuminen. 20-21.2.1981 Helsingin Messuhallissa.  
Alku (8 min.) sisältää viihdelaulajan todistusta. Mommila: Kasetti-Keidas. 57.27  
min. (litteroitu)

YLI-VAINIO, NILO 1981a: 20.2.1981 klo 19.00 Helsingissä. Mitä on rakkaus.  
Helsinki: Saalem -seurakunta. 57.27 min. (litteroitu)

Kirjat ja kirjaset:

AHONEN, EINO O. 1973: Laulajat - Herralle pyhitetyt. Artikkelit kirjasssa Eino O.  
Ahonen, Ensio Joensuu, Erkki Öhberg, Ritva-Tuuli Ahonen, Martti Kotila,

Ensio Mustonen, Ferd. Turunen, Niilo Heimonen, Laulajan ja soittajan käsikirja, (Ensio Joensuu, (toim.). Tikkurila: Ristin Voitto RV-paino.

AKIANDER, MATTH. 1857-1863: Historiska upplysningar om Religiösa rälseerna i Finland i äldre och senare tider I-VII. Helsingfors.

ANTTURI-KUOSMANEN-LUOTO 1986: Kai Antturi, Juhani Kuosmanen, Valter Luoto, Helluntaiherätys tänään. Helsinki: Painokaari Oy. Vantaa: Ristin Voitto ry.

HUTTUNEN, AIMO 1963: Sävelten Sanoma. Hämeenlinna: Päivä. Toinen painos.

JALKANEN, ESKO 1996: Luonnon Salaiset Voimat ja niiden käyttö 2. Atena. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

LUTHER, MARTTI 1988: Vähä Katekismus. Pieksämäki: Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo.

MCALISTER, W. ROBERT 1977: Demonit ja niistä vapautuminen. Tikkurila: RV-paino. Alkuperäisteos The Dilemma – Deliverance or discipline?

SAARI, MAUNO 1983: Saarnaaja, Niilo Yli-Vainion taistelu, testamentti ja päiväkirjat. Juva. WSOY:n graafiset laitokset.

SALENIUS, PEKKA 1988: Pohjois-Karjalan profeetta. Jumalan tulta ja tunnustekoja - taustaa saarnaaja Eino Lindströmin elämästä. Lieksa: Lieksan helluntailähetys.

TAPIO, MARKO 1956: Aapo Heiskasen viikatetanssi. Romaani. Porvoo – Helsinki: WSOY.

TRÄFF, TYTTI 1978: Elämä Voittaa. Niilo Yli-Vainion tarina. Tikkurila: Ristin Voitto.

VERWER, GEORGE 1974: Todellinen vallankumous. Alkuperäinen teos: Hunger for Reality (1972). Lappeenranta: Etelä-Saimaan Kustannus Oy. Uusi Tie.

WILKERSON, DAVID - WILKERSON, DON 1976: Juureton Sukupolvi. Saarijärvi: Ari -paino. Alkuperäisteos: The Untapped Generation. 1971 by Zondervan Publishing House.

WILKERSON, DAVID 1981: Risti ja linkkuveitsi. Vantaa: RV-kirjat.

YLI-VAINIO, NIILLO 1962: Kuolema ajaa takaa. Tikkurila: Ristin Voitto ry.

YLI-VAINIO, NIILLO 1967: Voiman salaisuus. Tikkurila: Ristin Voitto ry.

YLI-VAINIO, NIILLO 1992: Miten voisin pelastua. 9. painos. 1. painos 1978. Tikkurila: Ristin Voitto ry.

#### LÄHDELUETTELO:

ARISTOTELES 1997: Aristoteles IX, Retoriikka. Runousoppi. Simo Knuuttila-Ilkka Niiniluoto-Holger Thesleff (toim.). Selitykset: Juha Sihvola. Tampere 2000: Tammerpaino. Gaudeamus Kirja. 2. painos.

BARTHES, ROLAND 1971/1979: From Work to Text. Textual Strategies: Perspectives in Post-Structuralist Criticism. Edited by Josue' V. Harari. Ithaca, New York: Cornell University Press, 73-81.

BEN-AMOS, DAN 1976: Folklore Genres (ed. By Dan Ben Amos). Publications of the American Folklore Society, Bibliographical and Special Series, Vol. 26, Austin, London. (uusintapainos 1981)

BONHOEFFER, DIETRICH 1961: Finkenwalder Homiletik. Halbjahrs-Seminar-Vorlesung zwischen 1935 und 1939 (Aus Nachschriften verschiedener Kurse vom Herausgeber zusammengestellt). Auslegungen - Predigten 1931 bis 1944. Gesammelte Schriften 4., hrsg von EBERHARD BETHGE. München.

BRÉDMOND, CLAUDE 1970: Morphology of the French Folktale. Semiotica 2:247-276.

- CHAFE, WALLACE L. 1980: The Deployment of Consciousness in the Production of a Narrative. The Pear Stories. Cognitive, Cultural, and Linguistic Aspects of Narrative Production (ed. By Wallace L. Chafe). Advances in Discourse Processes, vol. III. Norwood, New Jersey.
- CHOMSKY, NOAM 1980: Rules and Representations. New York: Columbia University Press.
- ĆÍCEROV, I. V. 1946: Traditsija i avtorskoe nacalo v folklore. Sovetskaja Etnografija 2.
- DÄLLENBACH, LUCIEN 1977: Le récit spéculaire. Essai sur la mise en abyme. Paris: Seuil.
- DEMENT, WILLIAM C. 1972 [1976]: Some Must Watch While Some Must Sleep: Exploring the World of Sleep. New York: W.W. Norton.
- DURKHEIM, ÉMILE 1980: Uskontoelämän alkeismuodot. Australialainen toteemijärjestelmä. Suom. Seppo Randell. Alkuteos Les formes élémentaires de la vie religieuse. Le système totémique en Australie (1912). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- FEZER, KARL 1925: Das Wort Gottes und die Predigt. Eine Weiterführung der prinzipiellen Homiletik auf Grund der Ergebnisse der neuen religionspsychologischen und systematischen Forschung (Handreichung für das geistliche Amt 2). Stuttgart.
- FOWLER, JAMES W. 1981: Stages of Faith. The Psychology of Human Development and the Quest of Meaning. San Francisco, Calif.: Harper & Row.
- GEERZ, CLIFFORD 1973: The Interpretation of Cultures. Selected essays. New York: Basic Books.

GENETTE, GÉRARD 1982: *Palimpsestes. La littérature au second degré*. Paris:Seuil.

GOODY, JACK 1977: *The Domestication of the Savage Mind*. Cambridge: University Press.

HALL, EDWARD 1977: *Beyond Culture*. Garden City, N.Y.: Anchor Books.

HEINO, HARRI 1976: *Hyppyherätys – Länsi-Suomen rukoilevaisuuden synnyttäjä*. Loimaa: Loimaan Kirjapaino. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia 99.

HEINO, HARRI 1984: *Mihin Suomi Uskoo. Uskonnolliset ja maailmankatsomukselliset liikkeet*. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö, graafiset laitokset.

HEINO, HARRI 1988: *Vapaat Suunnat Suomalaisessa Sielunmaisemassa*. Pieksämäki: Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja B N:o 55.

HULTKRANTZ, ÅKE 1965: *Type of Religion in the Arctic Hunting Cultures. A Religio-Ecological Approach, Hunting and Fishing*, ed. by Harald Hvarfner. Luleå.

HYMES, DELL 1972: *The Contribution of Folklore to Sociolinguistic Research. – Toward New Perspectives in Folklore* (toim. Américo Parades ja Richard Bauman). – *Publications of the American Folklore Society, Bibliographical and Special Series 23*. Austin, Texas.

HYMES, DELL 1972a: *Models of the interaction of language and social life*. - J.J. Gumperz and D. Hymes (eds.), *Directions in Sociolinguistics*. New York.

HYMES, DELL 1974: *Ways of speaking. Explorations in the Ethnography of Speaking* (ed. By Richard Bauman & Joel Sherzer). London.

- KAIVOLA-BREGENHØJ, ANNIKKI 1988: Kertomus ja kerronta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 480.
- KILPELÄINEN, HANNU 1975: Karjalan Ortodoksiperinteen akkulturaatiosta. Pentikäinen Juha (toim.), Uskonnollinen liike. Tietolipas 74. Helsinki: SKS. Pieksämäki: Sisälähetysseuran Raamattutalon kirjapaino.
- KNUUTTILA, SEPPO 1992: Kansanhuumorin mieli. Kaskut maailmankuvan aineksina. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- KÄRNÄ, LEA 1995: Saalem -seurakunta (Helluntaiherätys). Harri Heino - Pirkko Lahti - Kristiina Salonen (toim.), Uskonnon kahdet kasvot. Mielenterveyden tuki vai taakka. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.
- LEINO, PIRKKO 1989: Suomen Kielioppi. Helsingissä: Otava. Keuruu.
- LEISIÖ, TIMO 1981: Vanhimmat soittimet. Artikkelit Asplund-Hako (toim.) kirjassa Kansanmusiikki. Vaasa. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- MAKKONEN, ANNA 1991: Romaani katsoo peiliin. Mise en abyme –rakenteet ja tekstienvälisyys Marko Tapion Aapo Heiskasen viikatetanssissa. Tampere. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- MANNERMAA, TUOMO 1983: Kaksi rakkautta. Johdatus Lutherin uskonmaailmaan. Helsinki. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- MIETTINEN, MATTI A. 1990: Uskonnolliset ihmeperantumiset lääketieteellis-psykologisesta näkökulmasta. Akateeminen väitöskirja. Kirkon tutkimuskeskus sarja A Nro 51. 1990. Pieksämäki.
- MÄKELÄ, KLAUS 1990: Klaus Mäkelä (toim.). Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

- ONG, WALTER 1982: *Orality and Literacy. The Technologizing of the World*. London and New York: Methuen.
- PAAVONEN, MARJO-RIITTA 1990: *Herätysliikkeet piirilääkärien arvioimina 1833-1853. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu -työ*. Helsingin Yliopiston Teologinen Tiedekunta.
- PALVA, HEIKKI 1974: *Raamatun Tietosanasto*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- PENTIKÄINEN, JUHA 1970: *Perinne- ja uskontoantropologisen syvätutkimuksen menetelmästä*. Sananjalka 12. Turku: Suomen Kielen Seura.
- PENTIKÄINEN, JUHA 1971: *Marina Takalon Uskonto. Uskontoantropologinen tutkimus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Forssan Kirjapaino
- PENTIKÄINEN, JUHA 1978: *Oral Repertoire and World View. An Anthropological Study of Marina Takalo's Life History*. – FF Communications 219. Helsinki.
- PENTIKÄINEN, JUHA –PENTIKÄINEN, KATJA 1992: *Juha Pentikäinen ja Katja Pentikäinen (toim.) 1992, Uskonnot maailmassa*. Porvoo: WSOY.
- RIFFATERRE, MICHAEL 1980: *La trace de l'intertexte*. La Pensée 215.
- RIMMON-KENAN, SHLOMITH 1983: *Narrative Fiction: Contemporary Poetics*. London and New York: Routledge.
- SARIOLA, YRJÖ 1967: *Saarna ja teksti: saksalaisten saarnateorioitten valossa*. Helsinki: Suomalaisen teologisen seuran julkaisuja, 78.
- SCHANK, ROGER & ABELSON, ROBERT 1977: *Scripts, Plans Goals and Understanding. An Inquiry into Human Knowledge Structures*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.



- SETÄLÄ, E. N. - NIEMINEN, KAARLO 1952: Suomen Kielen Oppikirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. Seitsemäs painos.
- SIIKALA, ANNA-LEENA 1984: Tarina ja tulkinta. Tutkimus kansankertojista. Helsinki: SKS.
- SILTALA, JUHA 1992: Suomalainen ahdistus. Huoli sielun pelastumisesta. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- SIPILÄ, JUHANI 1995: Johannes Hakalan ilmestyskirja, Antti Tuurin Uuden Jerusalemin ja Maan avaruuden tekstienväliset kytkennät Raamattuun. Lisensiaattityö. Helsingin Yliopiston Kotimaisen kirjallisuuden laitoksen julkaisuja 7. Internetissä:  
<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/kotim/lt/sipila/johannes.pdf>
- SPIRO, MELFORD E. 1968: Religion: Problems of Definition and Explanation. Anthropological Approaches to the Study of Religion, ed. by Michael Banton. A.S.A. Monographs 3. Crawley, Sussex.
- STAHL, SANDRA K. DOLBY 1989: Literary Folkloristics and the Personal Narrative. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- STAHL, SANDRA K. DOLBY 1977: The Oral Personal Narrative in Its Generic Context, Fabula 18.
- STRUNK, ORLO 1962: Religion: A Psychological Interpretation. Nashville
- SUHL, A. 1980: Der Wunderbegriff im Neuen Testament. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- SUOJANEN, PÄIVIKKI - SARESSALO, LASSI 1982: Päivikki Suojanen - Lassi Saressalo (toim.), Kulttuurin kenttätutkimus, Kulttuurintutkijan etiikka. Tampereen Yliopiston kansanperinteen laitos.

- SUOJANEN, PÄIVIKKI 1975: Uskonnollinen kieli. - Juha Pentikäinen (toim.),  
Uskonnollinen liike. Tietolipas 74. Helsinki: SKS
- SUOJANEN, PÄIVIKKI 1978: Saarna, saarnaaja, tilanne. Spontaanin saarnan  
tuottamisprosessi Länsi-Suomen rukoilevaisuudessa. Helsinki: Suomen  
Kirjallisuuden Seuran toimituksia 343.
- SUOJANEN, PÄIVIKKI 1988: Ylipuhujat. Viestinnän näkökulmia uskontoon ja  
politiikkaan. Helsinki: Kirjapaja.
- SUOMEN PIPLIASEURA 1992: Uusi Testamentti. Glasgow: Harper Collins  
Manufacturing.
- SYDOW, C.W. v. 1934: Kategorien der Prosa-Volksdichtung. Volkskundliche Gaben,  
John Meyer zum siebzigsten Geburtstage dargebracht. Berlin, Leipzig 1934.  
(Selected Papers on Folklore, Copenhagen 1948).
- SÖDERHOLM, STIG 1982: Profeetta, profetoiminen ja kielilläpuhuminen  
helluntailaisuudessa. Uskontoantropologinen tutkimus. Joensuun Korkeakoulu,  
Historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osaston julkaisuja n:o 32.
- TAJFEL, HENRI 1974: Social Identity and Intergroup Behaviour. Social Science  
Information.
- TEINONEN, SEPPO A. 1965: Nykyajan lahkot. Helsinki: Kirjayhtymä. Pieksämäki:  
Sisälähetysseuran Raamattutalon kirjapaino.
- TITON, JEFF TODD 1980: The Life Story. Journal of American Folklore, vol. 93, no.  
369. Washington.
- TROELTSCH, ERNST 1931: The Social Teaching of the Christian Churches. New  
York.

- WAAL MALEFIJT de, ANNEMARIE 1968: Religion and Culture. An Introduction to Anthropology of Religion. New York.
- VIHMA, PEKKA 1959: Jaakko Wallenberg ja vasulaisuus. Painamaton laudaturkirjoitus. Helsingin Yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto.
- WEBER, MAX 1965: The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism. London: Unwin University Books (10th impr. 1970).
- WILSON, BRYAN 1970: Religious Sects. New York.
- WILSON, BRYAN 1981: The Social Impact of New Religious Movements. New York. Ed. Bryan Wilson.
- VIRTARANTA, PERTTI 1958: Vienen kansa muistele. Porvoo: WSOY.
- WOOD, WILLIAM 1965: Culture and Personality Aspects of the Pentecostal Holiness Religion. Paris.
- YIN, ROBERT K. 1994: Case Study Research, Design and Methods. London: SAGE Publications Ltd (Second Edition).
- YINGER, JOHN MILTON 1970: The Scientific Study of Religion. London. New York.

<b>SISÄLLYSLUETTELO LIITTEISTÄ</b>	<b>Sivut</b>
1. TV-haastattelu (Tuomo Kaminen - Yli-Vainio 1/1978)	2
2. Radiohaastattelu (V-I Lounela - Yli-Vainio 9.4.1977)	3
3. Luettelo Niilo Yli-Vainion saarnapaikkakunnista (Saari 1983)	6
4. Kaksi valokuvakopiota (Träff 1978 ja Nykyposti 12/1980)	9
5. Kolme rakenneanalyysitaulukkoa kymmenestä saarnasta (juoni-, sermeemi- ja toimintarelaatiotaulukot)	10
6. Luettelo kymmenessä saarnassa olevasta kerronnasta	14
7. Näyte litteraation alun juonenosista ja rakenneanalyysistä saarnasta Y2 (1977)	18
8. Sisällysluettelo "Y2 Jeesuksen toinen tuleminen" (1977)	20
9. Sisällysluettelo "Y11 Pelastuksen ajan ihanuus" (1977a)	21
10. Sisällysluettelo "Terveisiä Norjasta. Saatananpalvojat!" (1977b)	22
11. Sisällysluettelo "Y3 Kuka tekee ihmeteot" (1978)	23
12. Sisällysluettelo "Y4 Psalmi 23" (1979)	24
13. Sisällysluettelo "Y1 Sairaiden parantuminen" (1980)	25
14. Sisällysluettelo "Y7 Yksilön arvo" (1980a)	26
15. Sisällysluettelo "Tampere" (1980b)	28
16. Sisällysluettelo "Y8 Pelastuminen" (1981)	29
17. Sisällysluettelo "Rakkaus" (1981a)	30-31

Luettelojen kirjoittaja: Seija Maria Tarvainen.

Käyttö: opinnäytetyötä varten Joensuun Yliopistossa perinteentutkimuksessa.

(Lainausmerkkien " " ja sitaattien ' ' sisällä on katkelma litteraatiota.)

## 1. TV-HAASTATTELU

Ohjelman nimi: NIILO YLI-VAINIO SAARNAAJA

Paikka: Lapuan urheiluhalli

Aika: tammi-helmikuu 1978, 28 min.

Puhuja: Niilo Yli-Vainio, ikä 58 v., syntynyt 23.2.1920 Alahärmässä.

Haastattelija: Tuomo Kaminen.

TV 2 Asiaohjelmat uusinta 28.3.1999.

Tuottaja: Ilkka Vehkalahti.

Oikeudet Oy Yleisradio Ab.

### SISÄLLYSLUETTELO

1. Videon aihe: Niilo Yli-Vainio Saarnaaja. Tuomo Kaminen esittelee Niilo Yli-Vainiota, joka on ”58 –vuotias, kohuttu ajan ilmiö”. Linja-auto on Tampereelta lähdessä Lapualle. TV-kuva siirtyy kokoushalliin ja kuvaa sisään virtaavia ihmisiä ja taustalla kuuluu laulua. Kuva siirtyy lavalle. Yli-Vainio muistuttaa, että ”Jumala ei ole sidottu yhteen ihmiseen”.

2. Kuva siirtyy lumiselle metsätielle. Yli-Vainio muistelee, miten hänestä tuli saarnaaja. Hän kertoo uskonsa alkuvaiheista 26.1.1946. Kuva siirtyy puhujalavalle. Yli-Vainio kertoo ”maailman ihmisistä”. ja väittää uskon parantavan mielenterveyttä. Kuvaaja kuvaa tyytyväisinä istuvia vanhempia henkilöitä. Lähikuva eräästä nuoresta neitosesta paljastaa, että tämä on mielteliäs kun saarnaaja puhuu sisäisestä rauhasta. Kuva siirtyy erikoisesti eräisiin kaksossisariin. Väite, että kiittäminen ja positiivinen asenne ovat oikeita. Kuvaaja kuvaa hurmoksiin vaipunutta yleisöä. Saarnaaja elehtii ja sanoo sanoja kiittämisestä ja siteeraa Nehemiaa.

3. Kaminen haastattelee Yli-Vainiota kotona kirjahyllyn luona. Yli-Vainio selittää kiinnostuksen syitä herätysilmiöön. Kuva siirtyy Lapuan urheiluhalliin, jossa saarnaaja toistaa voimakkaasti Raamatun lupausta hengenvuodatukselta. Kuva kohdennetaan kaksossisariin. Saarnaaja väittää, että sodanjälkeiset ihmiset ovat kokeneet kaiken sen, mitä maailma voi antaa eikä hyvinvointi ja muu ole tuoneet paratiisia. Puolilähikuva Yli-Vainiosta ulkona lumisella tiellä. Hän kertoo, että sairaita on parantunut myös koko hänen julistajatoimensa aikana mutta eniten 1977 alkaen. Puolilähikuva jälleen Lapuan urheiluhallin lavalta. Siteeraus Jeesuksen sanoista rauhan antamisessa. Puolilähikuva eteen saapuneista.

4. Yli-Vainio kysyy, tulivatko ihmiset Jeesuksen tykö ja kehottaa nostamaan käsiä. Kuvataan käsiä ja kaatuvaa kaksossisarta kasvoilleen. Puhallinsoittokunta soittaa ja kuorolaiset virittävät laulun. Kolehdiin keräämistä ja mainontaa. Rukousliinat voi tuoda siunattaviksi. Puolilähikuva saarnaajasta rukoilemassa. Jonossa ovat poliosta kärsivä mies, turkkiin sonnustautunut mies ja vanha pariskunta. Kaikki eivät kaadu. Saarnaaja rukoilee ruotsinkielellä syöpäsairaana naisen puolesta. Kuvia kaatumisista ja naisesta, joka nostaa kävelykeppinsä ilmaan ja vakuutus parantumisesta. Puolilähikuva Yli-Vainiosta lumisella tiellä. Hän kertoo, että suurin osa parantuneista on uskovia ja Kaminen ihmettelee, että myös kääntymättömät voivat parantua.

5. Puolilähikuva Lapuan urheiluhallissa punapuseroisesta naisesta ja Niilo Yli-Vainiosta. Nainen kuiskaa saarnaajalle: ”Jag vill bli frisk” ja nainen itkee selkävaivansa takia. Kaminen haastattelee punapuseroista naista. Puolilähikuva Yli-Vainiosta ja eräästä miehestä. Mies kaatuu lattialle. Saarnaaja kyselee naiselta: ”Mitä sä odotat?” Nainen vastaa, katsoo palvovasti ja kaatuu. N. 60-65 –vuotias tumma nainen valittaa vaivojaan eikä kaadu ja joutuu ”rukouskammioon”. Puolilähikuva Tuomo Kamisesta ja Yli-Vainiosta lumisella tiellä. Yli-Vainio ei tiedä vastausta siihen, miksi jotkut ihmiset paranevat ja jotkut eivät. Puolilähikuva pyörätuolissa istuvasta miehestä, jonka puolesta saarnaaja rukoilee mutta mies ei nouse. Kuoro laulaa.

6. Kuva siirtyy esirukousjonoihin. Siellä Yli-Vainio rukoilee n. 50 –vuotiaan änkyttävän naisen puolesta. Vuorossa on n. 45-50 –vuotias vatsasyöpäsairas mies. Puolilähikuva kuorolaisista. Saarnaaja rukoilee edelleen. Ihmiset nousevat ylös lattialta. Saarnaaja rukoilee iloisen parin naisen puolesta. Taustalla glossolaliaa. Kasvokuvia odottavan hartaista ihmisistä. Yli-Vainio rukoilee ja eräs nainen kaatuu. Orkesteri alkaa soittaa ja kuoro virittää laulun. Supihattuinen nainen kaatuu pienestä tönäisystä otsaan ja Yli-Vainio kysyy leikkisästi: ”Miksi sä kaaduit jos sä et mitään tunne?” Lähikuvia kuorolaisista. Ohjelma päättyy.

7. Kuvaajat: Juhani Heikkonen, Mikko Seppälä. Äänittäjät: Markku Mononen ja Pekka Raitjoki. Leikkaajat: Kari Kangassalo ja Matti Oksala. Kuvaussihteeri: Raili Pajula. Toimittaja: Tuomo Kaminen. Toteuttaja: Tauno Jarva. AJANKUVIA. Suunnittelu, ohjaus ja off-line –leikkaus: Petteri Evilampi. Arkistotoimittaja: Ritva Tarkki. Graafikko: Hanna Selkälä. On-line –leikkaus: Pekka Oksanen. Kuvaussihteeri: Marianne Näsinlinna. Filminkäsittelijät: Irma Nukarinen ja Sepi Niemi. Tunnusääni: Jussi Saivo. Loppuepisode: Yli-Vainio ”kaataa” erästä miestä ja toteaa: ”/--/ ruumiisi tästä vaivasta NYT!” Mies kaatuu. Tuottaja: Ilkka Vehkalahti. Asiaohjelmat 2 1999.

## 2. RADIOHAASTATTELU

RADIO 2 PUHEOHJELMAT, sarjassa ”Kaikessa rauhassa”

*Paikka: Helsinki*

Aika: 9.4.1977, 45 min.

Haastateltava: Niilo Yli-Vainio (NYV), synt. 23.2.1920 Alahärmässä.

Haastattelija: Viena-Inkeri Lounela. (VIL)

Musiikki: Martinlaakson helluntaiseurakunta

Teema: Keskustelu suurta huomiota saaneesta herätyksestä ja herätyskokouksesta.

Oikeudet: Oy Yleisradio Ab.

### SISÄLLYSLUETTELO

1. Yli-Vainio kertoo, että hän on tehnyt ”tätä työtä” 31 vuotta ja kertoo työhistoriaa. Viena-Inkeri Lounela: ”Näin kertoo lyhyesti elämänsä kulun 58-vuotias helluntaiherätyksen saarnaaja Niilo Yli-Vainio./--/”. Martinlaakson helluntaiseurakunnassa yleisö ja kuoro laulaa: ”Joka Herran tuntee, voimallinen on /--/” Lounela ilmoittaa, että paikalla on n. 1500 ihmistä ja selostusta. Katkelmia NYV:n saarnasta: ”Ihmisillä on sellainen kummallinen taikausko, että joku ihminen voisi parantaa toisen ihmisen. /--/ ” Argumentaatiota parantumisesta. VIL: ”Kokouksen varmasti odotetuin osa oli se, jossa rukoiltiin sairaiden puolesta, ensin yhteisesti, että kaikki seisoivat paikoillaan.”
  2. Ote NYVn saarnasta, jossa hän antaa ohjeita, että ihmisten tulisi laittaa vasen kädensä sairaan kehon osan päälle ja NYV luettelee erilaisia sairauksia. Martinlaakson helluntaiseurakunnassa kuoro ja yleisö laulavat ”Halleluja –kuoroa”. VIL: ”Ketkä haluavat antaa elämänsä Jeesukselle? Ketkä tahtovat saada pelastusvarmuuden? Tulkaa tänne eteen, kutsuu Yli-Vainio. Ja heitä tuli useita kymmeniä. Nuoria, vanhoja, miehiä ja naisia. /--/ Minusta tuntui väärältä olla siinä, tätä tuskaa ja ahdistusta äänittämässä, mutta minut pyydettiin lähemmäksi, aivan viereen.” NYV rukoilee tytön puolesta, jolla on pelkotiloja, epävarmuutta koulussa ja hallusinaatioita. Tyttö ei rukouksen jälkeen parane. Rukousta naisen puolesta. VIL jatkaa tilitystään: ”Useimmat Yli-Vainion ja kahden muun saarnaajan eteen menneistä kaatuivat maahan. Mitä ihmiset siinä kokivat? /--/.”
- Martinlaakson helluntaiseurakunnassa lauletaan: ”Voittohon, voittohon /--/.”

2. NYVn haastattelu jatkuu studiossa. VIL kysyy: ”Tapahtuiko sinun omassa elämässäsi jonkinlainen uskonelämän murroskin, silloin kun sinusta tuli tavallisesta saarnaajasta, silloin kun sinä muutuit tavallisesta saarnaajasta täksi Niilo Yli-Vainioksi, jonka me monet tunnemme?” NYV kertoo, miten hänestä tuli karismaattinen saarnaaja v. 1975, jolloin hän oli Vaasassa saarnaajana niin sairas, että joutui sairaseläkkeelle ja muutti Volttiin. VIL: ”Mikä sinussa itsessäsi oli?” NYV kertoo sairauskertomuksensa ja kuoleman odotuksesta vaimonsa kanssa. Noin vuosi sitten jouluna hän ja koki hiljaisen muutoksen metsätiellä. VIL: ”Kokouksessa sinä korostit moneen kertaan sitä, että nämä ovat evankelioimiskokouksia, eivät mitään parantumiskokouksia. Ja tuossa eilisessä kokouksessa olikin useita kymmeniä ihmisiä, jotka etsivät pelastusta. Kuulin, miten monille näistä ratkaisunsa tehneistä sanottiin: ”Siitä se alkaa. Älä yhtään epäile. Kiitä vaan Jeesusta. Riittääkö tämä?”

3. NYV vastaa, ettei se riitä koko elämää varten mutta riittää alkukohdaksi, jota ei tarvitse epäillä, koska Jumala puhuu totta. VIL: ”Tuolla kokouksessa vallitsi, ainakin siinä alkuosassa, puheiden ja laulujen aikana, melko kotoinen ja, ja välitön, semmonen lämmin tunnelma. Että siellä ainakin, varmaan ne, jotka olivat käyneet monta kertaa, tai jotka, jotka tuntevat helluntaiherätyksen henkiseksi kodikseen, niin ne tunsivat siellä lämpöä ja turvallisuutta. Mutta eikö se, kuitenkin, kun se eroaa niin paljon siitä, mitä me sitten tavallisessa arkisessa elämässä me joudumme kohtaamaan, ne elämän olosuhteet, tunnelma ja ne tilanteet, ne on niin täysin toisenlaiset. Niin, eikö tällainen voi olla tavallaan vieraannuttamassa ihmistä sitten niistä arkisista ongelmista? Et hän, hän voi tietysti aika-ajoin aina toistaa tämän kokemuksen tästä lämmöstä, mutta se, se jää niin kun helposti kai elämästä, tavallisesta arkielämästä vähän irralliseksi?” NYV vastaa, että hengellisissä kokouksissa Jumala vaikuttaa ihmisissä rakkaudellista ja anteeksiantavaa mielenlaatua myös arkielämässä.

VIL: ”Mutta, eikö näitä kokouksissa uskoontulleita sitten **ohjata** mihinkään?” NYV vastaa, että uskon tulleet ohjataan antamalla heille kirjallisuutta sekä neuvomalla heitä seurakuntien yhteyteen. NYV kehottaa kristittyjä, myös pappeja, tuntemaan vastuunsa kääntyneistä, että he pääsisivät uskossaan kasvamaan. VIL: ”Eilisessä kokouksessa oli minun arvioni mukaan useita satoja niitä ihmisiä, jotka tulivat siihen eteen ja toivoivat paranemista. Mitä siinä tilanteessa tapahtuu? Sinä, sinä kohtaat yhden ihmisen kerrallaan siitä jonosta. Hän on hyvin lähellä muita ihmisiä, kun sinä juttelet hänen kanssaan ja sinulla on vain vähän aikaa? Mitä siinä tapahtuu?”

4. NYV kertoo ensin kysyvänsä, mitä henkilö odottaa. Hän kertoo ihmisten vastauksia. Hän uskoo voivansa käyttää samaa valtuutusta kuin Pietari. VIL: ”Njöö, sinä pidät hänestä kiinni!” NYV: ”Annan käteni, eh, olla hänen otsallansa kevyesti, jo aina en laske kättä es otsalle, mut useimmassa tapauksessa lasken kevyesti käden hänen otsalleen. /--/. Hän selittää, että oikea käsi potilaan selän takana on vain tukemassa. Hän väittää lopputuloksella, että tuloksena on tyytyväisiä ihmisiä. VIL: ”Nn, tosin **joku** siitä nousi myöskin sillä tavalla, että hän, kohta sen jälkeen sano, että: ”Minä pelkään nytkin, että minä pelkään.” Hän ei ollut päässyt pelostaan.” NYV: ”Hmm, hän ei ollut minun luonani, eihän?” VIL: ”Oli.”

5. Yli-Vaino: ”Oliko?” VIL: ”Oli.” NYV: ”Sill, se voi olla tällaisia yksilötapauksia, mut jos minä huomaan tämän, minä en päästä häntä lähtemään, minä odotan, minä otan hänet takasin. /--/.” VIL: ”Siinä oli aika monta kertaakin, minä kiinnitin huomiota semmoseen tilanteeseen, että siinä niin kun odotettiin sitä kaatumista. Se tuntu niin kun olevan hyvin tärkeä asia. Ja semmonen ihminen, joka sitten ei kaatunut, niin näytti vähän pettyneeltä. Ja ihan niin kuin sinäkin olisit ollut vähän pettynyt.” NYV väittää, ettei hän ollut suinkaan pettynyt eikä hän pyri siihen, että ihminen kaatuisi, vai kuuliko toimittaja niin. VIL: ”Kyllä, mutta sinä puhuit niin paljon siitä kaatumisesta, että siihen niinkun odotukset suuntautu.”

6. NYV toteaa, että hänen pitää puhua kaatumisesta ihmisille, jotka eivät ole sitä ennen nähneet, etteivät nämä ihmettelisi. Kaatuminen ei ole merkki pyhyydestä. VIL: ”No, entä se kielilläpuhuminen siinä yhteydessä sitten?” NYV vetoaa Apt. 2., Kor. 12. ja 14. lukuihin sekä muihin raamatunkohtiin, jossa puhutaan kielilläpuhumisesta, että se on luonnollista ja Jumalan lahja. Martinlaakson seurakunnassa lauletaan ”Hengen voimaa, sitä tarvitaan /-/-”. VIL: ”Eilissä kokouksessa minua jonkun kerran yllätti se, että Niilo nauroi.” NYV: ”Totta kai, jos en minä naura, niin kuka maailmassa voi nauraa? Raamattuhan sanoo jo Psalmeissa /-/- 'Meidän suumme oli naurua täynnä ja meidän kieleemme oli riemua täynnä'.”

7. VIL: ”Mainitsit useaan otteeseen sen että, tai annoit ymmärtää sen, että Jeesus tahtoo parantaa kaikki, mutta toisaalta, että kaikki eivät voi parantua. Eikö tässä ole sellainen ristiriita, joka saattaa olla hyvin vaikea monelle sairaalle?” NYV uskoo, että parantumismahdollisuus oli annettu ristin sovitustyössä ja vetoaa raamatunpaikkoihin (Jesaja) asiasta. Se että kaikki sairaut eivät parannu, ei johdu parannettavien vähästä uskosta tai huonoudesta. Syy on keuhkojen julistajien. VIL: ”Että sinä et siis usko, että tähän meidän maanpäälliseen elämäämme sairaus ja kuolema kuuluvat olennaisina osina?” NYV huokaa raskaasti ja toteaa, että sairaus ja kuolema tulivat synnin, Aadamin ja Eevan synnin, seurauksena maan päälle. Ennen pitkää on luonnonlaki, että ihminen voi sairastua ja kuolla. NYV pitää kärsimystä ja sairautta mysteereinä. VIL: ”Mutta, entäpä sitten ne, jotka eivät voi kokouksen jälkeen olla hyvällä tuulella, ne jotka tulevat sinne sairaana ja suurta muutosta elämäänsä toivoen ja jotka sitä eivät koe? Olin siinä eilen lähellä, kun, kun siinä joku rouva sanoi, että hän on nyt kolmatta kertaa, mutta ei ole parantunut?” NYV huokaa ja selittää että tämän 7-8 kk:n aikana on n. 20000 ihmistä kaatunut ja suurin osa niistä on ollut sairaita. Vain yksi tapaus on tullut hänen tietoonsa, että kaatunut oli pettynyt, ettei parantunut.

8. VIL: ”Ehkä he lähinnä pettyvätkin itseensä ja omaan uskoonsa ja, ja tämä voi tietysti myöskin olla ihmiselle hyvin, hyvin vaikea ja ihan, ihan viedä minkälaisiin vaikeuksiin tahansa. Mitä sinä sanoisit nyt sellaiselle kuuntelijalle, joka on ollut mukana sinun kokouksessasi ja on palannut sieltä pettyneenä? Ehkä tuntee olonsa entistä vaikeammaksi?” NYV kehottaa pitämään usko ja välit selvänä Jumalaan, joka on tärkeämpää kuin ruumiin terveys. VIL: ”Mistä sinä luulet sen johtuvan, että ihmiset suurin joukoin nyt tulevat kuuntelemaan Jumalan sanaa? Vai tulevatko he parantumaan?” NYV vakuuttaa, että monet tulevat myös parantumaan ja todistelee, että myös Raamattu lupaa viimeisinä päivinä sellaista esim. Sakarian kirjassa. VIL: ”Sinä et nyt näe tällä meidän ulkonaisella, taloudellisella lamallamme, yleisellä ahdistuksella, pelolla ja työttömyydellä osuutta tähän?” NYV: ”Ei, tietysti, eh, siinä ois sikäli että kun ihminen on ahdistettu, turvaton, avuton, pelon vallassa, tietysti hän silloin avaa sydämensä herkemmin elävälle Jumalalle. Jumala ei käytä hyväkseen ihmisten ahdistusta ja turvattomuutta, sillä Jumalahan pärjää taivaassa ilman meitä. Mutta kun ihmiset ovat **ajaneet** itsensä kaaokseen ja turvattomuuteen, pelkoon ja ahdistukseen, niin Jumala armoissaan tarjoaa näille avuttomille ihmisille apuansa ja armoansa, jos se heille kelpaa.”

9. Radio 2: ”Näin keskustelivat saarnaaja Niilo Yli-Vainio ja Viena-Inkeri Lounela uudesta herätyksestä ja herätyskokouksista. Tämä lähetys kuului Radio 2:n puheohjelmien sarjaan ”Kaikessa rauhassa.”



### 3. LUETTELO NIILO YLI-VAINION SAARNAPAIKKAKUNNISTA

Alajärvellä, 13.10. -77, 7. - 8.1. -78, 9. - 10.2. -80; Argentiinan Bahia Blancassa, 20. - 28.1. -79; Argentiinan Monte Videossa, 29. - 31.1. -79, Argentiinan Paysandussa; Australian Brisbanessa, 9. - 11.1. -79; Australian Canberrassa, 5. - 7. 1. -79, 16.1. -79, (5.1.79 TV -esitys klo 13, klo 15 sanomalehtihaastattelu.); Australian Melbournessa, 28. - 31.12. -78; Australian Sydneyssä, 13. - 15.1. -79; Australian Victoria Echucassa, 3.1. -79 (ollut saunassa ja levännyt); Espanjan Binskala, 8.11. -81; Espanjan Villadod, 5.11. -81; Espanjan Vitoria, 9.11. -81, 10.11. 81 Yli-Vainio ryhmän kanssa vuorilla. (11.11. -81 viimeinen Yli-Vainion paasto); Espossa, 13 - 14. 8. -77, 6. - 9.10. -77, 26. -27.11. -77, 12.3. -78, 23. -24.8. -80; Finnå Sudsvall, 28.2. -79, 1.3. -79, Heinolassa, 7.9. -79, 4. -5.9. -80, 3. - 4.9. -81; Helsingissä, 12.8. -77, 15.8. -77, 9.9. -11.9. -77, 4. - 5.10. -77, 27.10. -77, 13.1. -78, 15.1. -78, 26.1. -78, 10.3. -78, 6. -7.5. -78, 20. - 21.5. -78, 29. - 30.7. -78, 5. - 6.8. -78, 14.8. -78, 30.9. -78, 1.10. -78, 10.11. -78, 9. - 10.12. -78, 17.12. -78, 23. - 25.2. -79, 5. - 6.5. -79, 2. - 3.6. -79, 24.8. -79, 13. -14.10. -79, 31.10. -79, 22. - 25.11. -79, 1. - 2.3. -80, 13.4. -80, 31.5. - 1.6. -80, 5. - 8.6. -80, 29.7. -80, 16. - 18.8. -80, 12. -13.9. -80, 25. -26.10. -80, 26.11. -80, 29.11. -80, 30.11. -80, 20. - 22.2. 81, 11.3. -81, 14. - 15.3. -81, 20. - 22.3. -81, 23. - 26.7. -81, 4.8. -81, 19. - 20.8. -81, 5. - 6.9. -81, 26. - 27.9. -81, (Filadelfia 4.10. -77 Aamulehden toimittaja Parantainen. 10.2. -78 TV-lähetys Hannu Karpon vetämä ohjelma, jossa puhuu hermotautien professori. 12.3. -78 radiossa, lähetys 9.4. Yli-Vainiosta. 7.5.78 IS:n toimittaja kaatui.Radio-ohjelma: Herra saunassa klo 16. 6.8. -78 Kanadan suurlähettiläs vaimoineen tulivat parannukseen. 16.6. -79 Suomen Kuvalehti: tietokone kaatui Niilo Yli-Vainion ohjelmasta 2 kertaa ( päiväkirja 2). 29.9. -79 TV:ssä pilaohjelma "Muhamed Ali-Vainiosta (päiväkirja 2). 31.10.79 MTV:n filmi: He saivat uuden elämän. 29.7. -80 MTV. 13.9. -80 n. 10000 ihmistä marssi eduskuntatalon eteen. 29.11. -80 UKK-hallissa TV-nauhotus Tri. V. Kivikankaalla. 14.3.-81 Radiohaastattelu Seppo Väisäsen kanssa. 11.3. -81 neuvottelu Kirkon diakonialaitoksen kanssa välikaljan vastaisesta toimesta. 20.3. -81 haastattelu Juha Nummisen kanssa Uusi Suomesta. 22.3 -81 Viktor Klimenko lauloi kokouksessa. 4.8. -81 MTV ohjelman teko.); Hollannin Haagissa, 2. - 3.8. -78, (8.11. -79 lento Amsterdamin kautta Keniaan); Hongkongissa, 28.3. -78; Hyllykalliolla, (25.12. -77 paasto); Hämeenlinnassa, 4.8. -78, 11. - 13.8. -78, 23.6. -79, 11. - 12.8. -79, 8. - 10.8. -80, 7. - 8.2. -81, 20.6. -81; Iisalmessa, 19.9. -81; Ilmajoella, 11.8. -77, 15. - 18.9. -77, 28.9. -77, 2.11. -77, 5.11. -77, 10.11. -77, 10.11. -77, 18.12. -77, 5.1. -78, 21. -22.1. -78, 5.2. -78, 16.2. -78, 23.2. -78, 15.3. -78, 18.3. -78, 18.5. -78, 7. - 9.7. -78, 25.8. -78, 30.8. -78, 13.9. -78, 4.10. -78, 11.10. -78, 15.11. -78, 29.11. -78, 22.4. -79, 11.5. -79, 30.9. -79, 18.11. -79 (Linnea rukoili), 20.22. -79, 12.12. -79, 13.11. -80, 24.1. -81, (15.3. -78 professori, hypnotisoija Hakasalo kaatui, edusti PS:ää, 15.11. -78 TV 2:n teatterijohtaja mukana.); Isollakyröllä, 4. - 5.2. -79; Israelin Eilatissa, 30. 3. - 1.4. -79, 4.4. -79; Israelin Jerusalemissa, 2.4. -79, 27.4. -81, 1. - 3.5. -81; Israelin Tel Avivissa, 23. - 29.10. -79; Itävallan Karsissa, 23. - 26.11. -78, (25.11. -78 Yli-Vainio päättää paastota); Ivalossa, 18. - 22.9. -80; Japanin Ajabessa, 23.4. -78; Japanin Ajakissa, 22. - 23.4. -78; Japanin Kasatonissa, 6.4. -78, 25.4. -78; Japanin Kyotossa, 3.4. -78, 15. - 18.4. -78, 20. - 21.4. -78; Japanin Otsuassa, 1. - 2. 4. -78, 4. - 5. 4. -78, 6. - 9.4. -78, 11. - 13.4. -78; Japanin Osakassa, 30. - 31. 3. -78; Joensuussa, 16.9. -78; Jyväskylässä, 11. - 12.2. -78, 9.9. -78, 12. -13.5. -79, 29.4. -80, 1. - 3.8. -80, 15. - 16.11. -80, 10.5. -81, (29.4. -80 käynti yliopistolla, 6.10. -81 esitelmä sanomalehtien miehille hotelli Ellivuoreessa.); Järvenpäässä, 15. - 16.9. -79; Kanadan Calgaryssä, 23.7. -79, 25.7. -79, 27. - 29.7. -79, 19. - 23.3. -80, (25.7. -79 Yli-Vainio paastoa); Kanadan Montrealissa, (19.5. -78 Montrealin suurlähetystön lähettilään luona.); Kanadan Porissa, Kanadan Sudheimissa, 16.1. -80, 18.1. -80; Kanadan Sault St. Mariessa, 3. -5.8. -79; Kanadan St. Porgopaunessa, 25. - 26.3. -79; Kanadan Torontossa, 21. - 24.7. -78, 22.3. -79, 15.1. -80, 18. - 20.1. -80; Kanadan Thundenissa, 30. - 31.7. -79; Kanadan Thunder Bayssa, 30.7. -79 (päiväk. 2); Kanadan Vancouverissa, 21. - 22.7. -79, 3. - 7.4. -80, Kangasalassa, 23.4. -81, 11. - 15.8. -81, 9.9. -81, 23.9. -81, 7.10. -81; Kankaanpäässä, 24.10. -80, 26.2 -81; Karhulassa, 10.4. -81, 13.9. -81; Karviolla, 28.8. -80, 3.2. -81, 22.10. -81; Kemi, 2.12. -79; Kenian Embussa, 27. - 29.1. -78, 20. - 22. 10. -78, 6.- 7.11. -78, 15. 11. -79, 5. -6.10. -

80, 11. - 15.10. -80; Kenian Homa Bayssa, 3. - 5.11. -78, (5.11.-78 Yli-Vainio käskee noitien tulla esiin. Kukaan ei tullut.); Kenian Kapedossa, 30.10. -78, 30. - 31.10. -78; Kenian Kinyangissa, 31.10. -78; Kenian Koorussa 3.11. -78 (päiväk.2); Kenian Limurussa, 23. - 26. 10. -78; Kenian Meerussa, 7. - 11.10. -80, (8.10. -80 Yli-Vainio paastoa.); Kenian Nairobissa, 20.10. -78, 6. - 9.11. -78, 9. -14.11. -79, 16. - 17.10. -80; Kenian Sabatiassa 3. - 5.11. -78 (päiväk. 2); Kenian Thomas Fallsilla, 27. - 29.10. -78; Keuruulla, 24. - 25.6. -78, (25.6.78 radiotoimittaja Anneli Sundberg); Kokkolassa, 4. - 7.8. -77, 28.8. -77, 4.9. -77, 2.10. -77, 19.11. -77; Kotkassa, 25.11. -77, 24. -25.10. -81; Kouvolassa, 20. - 23.10. -77, 18. -19.2. -78, 30. - 31.8. -80, 11. - 12. 4. -81; Kuopiossa, 2. - 3.12. -78, 13. -14.12. -80, 7.3. -81, 20.9. -81, Kuusamossa, 31.1. - 1.2. -81; Kälviällä, 18.11. -77;

Lahdessa, 26. - 27.8. -78, 11. - 12.2. -79, 10. - 11.3. -79, 8. -9.9. -79, 11.9. -79, 8. - 9.3. -80, 13. - 14.9. -80, 14.9. -80, 14. - 15.2. -81, 10. -11-10. -81; Lapinlahdessa, 9. - 10.6. -79; Lappeenrannassa, 16. - 22.8. -77, 17. - 18.5. -80, 16. -17.5. -81; Lapualla, 9.8. -77, 23. - 24.8. -77, 30.8. -77, 6.9. -77, 13.9. -77, 20.9. -77, 27.9. -77, 11.10. -77, 18.10. -77, 25. 10. -77, 1.11. -77, 7. - 8.11. -77, 15.11. -77, 22.11. -77, 22.11. -77, 6.12. -77, 13.12. -77, 26.12. -77; 3.1. -78, 10.1. -78, 17.1. -78, 24.1. -78, 7.2. -78, 14.2. -78, 21.2. -78, 28.2. -78, 7.3. -78, 14.3. -78, 3.5. -78, 9.5. -78, 16.5. -78, 23.5. -78, 30.5. -78, 6.6. -78, 13.6. -78, 2.7. -78, 5.7. -78, 21. - 23.7. -78, 24.8. -78, 29.8. -78, 5.9. -78, 12.9. -78, 18. - 19.9. -78, 26. - 27.9. -78, 3.10. -78, 10.10. -78, 16. - 19.10. -78, 14.11. -78, 17.11. -78, 21.11. -78, 28.11. -78, 5.12. -78, 6.2. -79, 13.2. -79, 20.2. -79, 27.2. -79, 6.3. -79, 13.3. -79, 27.3. -79, 10.4. -79, 17.4. -79, 24.4. -79, 1.4. -79, 8.5. -79, 15.5. -79, 22.5. -79, 29.5. -79, 5.6. -79, 12.6. -79, 10. - 15.7. -79, 4.9. -79, 11.9. -79, 18.9. -79, 25.9. -79, 28.9. -79, 2.10. -79, 9.10. -79, 16.10. -79, 6.11. -79, 27.11. -79, 4.12. -79, 11.12. -79, 18.12. -79, 21.4. -80, 28.4. -80, 6.5. -80, 19.5. -80, 20.7. -80, 31.7. -80, 26.9. -80, 20.10. -80, 11.11. -80, 25.1. -81, 21.5. -81, 30.10. -81 ( 22.11. -77 TV-ryhmä filmasi. 3.1. -78 Suomen TV ryhmä filmasi. 7.3. -78, saatananpalvojat tilaisuudessa hiljaa. 21.7. -78 3 vrk:n paasto. 29.8.78 esitetään filmi Elämä Voittaa. 5.9.78 15.000 kpl Uusi Elämä Voittaa-lehtiä jakoon. 23.7. -78 nainen Kauhavalta oli katsonut TV-ohjelmaa ja parantunut (päiväkirja 3). 12. 7. -79 Yli-Vainio paastoa. 27.9. -79 Yli-Vainio yrittää paastota. 28.9. -79 piispa Sariola ja tuomiorovasti Ronka mukana tilaisuudessa. 20.11. -79 Raakkeli Jylhä sai Konstan kultalevyn. 7-11.7. -80 Yli-Vainio paastosi. 31.7. -80 Yli-Vainio paastoa. 28.8. ja 30.8. -80 Yli-Vainiolle tullut 12 paranemisilmoitusta heinäkuussa tehdyn radioaamuhartauden kautta 26.7. 80 (päiväkirja 3). 25.9.- 1.10. -80 Yli-Vainio paastoa.); Lauttakylässä, 7.9. -80; Lohjalla, 13. 14.6. -81; Mikkelissä, 13. -14.6. -80, 30. - 31.5. -81; Mäntyharjulla, x.7. -81; Nastolassa, 14.10. -81; Neuvostoliitto, Moskova, 21.- 22.3. -78( yöpyminen Thaimaan lennolla), 27.4. -78 paluu Suomeen Moskovan kautta; Nivalassa, 27.7. -80, Nokialla, 2.6. -78, 29.9. -78, 9.2. -79, 9.3. -79, 20.4. -79, 1.6. -79, 17. - 19.8. -79, 12. -13. -79, 2.2. -80, 7.3. -80, 3.5. -80, 22.8. -80, 28.11. -80, 9.12. -80, 13. - 18.1. -81, 11. - 12.12. -81, 25.2. -81, 28.2. - 1.3. -81, 8.4. -81, 12.4. -81, 22.4. -81, 20.5. -81, 3.6. -81, 8.10. -81 ( 12.4. -81 Yli-Vainio alkoi paastota); Norjassa, kaupunki? (Filadelfia, Saalem) 1. - 4.12. -77; Norjan Fredigstadissa, 30.11. -77; Norjan Fräkstadissa, 3.12. -77; Norjan Hedsmanstoppen, 19.7. -81; Norjan Oslossa, 2. -3. -78, 10. -12.7. -78; Norjan Träkstadissa, 29.11. -77; Oulussa, 15. - 16.10. -77, 16.11. -77, 16.3. -80, 27. - 28.9. -80, (8.3.78 lehtimies Oulusta vieraili Yli-Vainion kotona.); Pietarsaareissa, 19.9. -77, 1.10. -77, 31.8. -78, 21.8. -79, 18.12. -80, 22. - 23.5. -81, 31.10. - 1.11. -81; Pirkkalassa, 21.10. -81; Porissa, 10.12. -77, 3. - 4.9. -78, 3. - 4.11. -79, 21.6. -80, 8. - 9.11. -80, (3.11.79 TV-kamerat paikalla.); Raahessa, 2.6. -81; Ranskan Pariisissa, 25. - 29.4. -79, (25.4. -79 Yli-Vainio päättää paastota jatkuen 10 pv.); Ranskan Lyonissa, 18. - 21.10. -79, (18-21.10. -79 Yli-Vainio valittaa, ettei lehdet ota hengellisiä ilmoituksia vastaan spritistien vuoksi (päiväkirja 2); Ristiinassa, 29.5. -81; Rovaniemellä, 18. - 19.11. -78; Ruotsin Boråsissa, 8. - 9. 12. -79; Ruotsin Göteborgissa, 17. - 18.2. -79, 25.4. -80, 27.4. -80, (27.4.-80 suora radiolähetys tunnin.); Ruotsin Eskilstunassa, 15. - 16.4. -79; Ruotsin Jönköpingissä, 4. - 7.10. -79, (5.10. -79 päivälehdessä ylilääkärin teksti vaarallisesta pelastuksesta (päiväkirja 2); Ruotsin Malmössä, 16.2. -79; Ruotsin Sundsvallissa, 15.2. -79; Ruotsin Södertäljessä, 19.5. -79, 3.1. -81, 29. - 30.8. -81, Ruotsin Tukholmassa, 7. - 8.12. -77, 13. -14.5. -78, 6. - 7.12. -78, 18.2. -79, 5. - 6.12. -79, 27. - 28.12. -80, 6. - 8.6. -81; Ruotsin Valskogissa, 12. - 13.9. -79; Saksan Damnstadissa, 2.10. -81; Saksan Düsseldorfissa, 2.4. -81; Saksan Essenissä, 29.9. -81,

Saksan Frankfurtissa, 1.11. -80, 3.4. -81, 5. - 7.5. -81; Saksan Hampurissa, 24. - 27.5. -79, 21. - 23.9. -79, 13. - 17.2. -80, 2.11. -80, 26. - 29.3. -81, 3. - 4.10. -81; Saksan Hannoverissa, 2.11. - 80; Saksan Mülheimissa, 30.9. - 1.10. -81; Saksan Neckarsulmissa, 25.5. -80; Saksan Pfarzheimissa, 22. - 24.5. -80, 4. 5.4. -81; Saksan Stuttgartissa, 13. 11. -80, 20. - 23.11. -80, 31.3. - 1.4. -81; Salossa, 26.5. -78; Savonlinnassa, 21. - 25.9. -77, 16. -17. 6. -78, 15. - 17.6. -79, 10. - 11.5. -80, (16.6.79 Suomen Kuvalehden aihe: Mihin perustuu saarnaajan mahti.); Seinäjoella, 1.1. - 78, 26.2. -78, 5.3. -78, 19.3. -78, 29. - 30.4. -78, 2.5. -78, 4.6. -78, 11.6. -78, 14. -16.7. -78, 8.3. -79, 13.4. -79, 10.5. -79, 8.7. -79, 16.12. -79, 30.1. -80, 6.2. -80, 13.2. -80, 20.2. -80, 23.2. -80, 27.3. -80, 5.3. -80, 12.3. -80, 9.4. -80, 16.4. -80, 7.6. -80, 14.5. -80, 26.5. -80, 4.6. -80, 11.6. -80, 12.7. -80, 3.9. -80, 10.9. -80, 17.9. -80, 24.9. -80, 22.10. -80, 29.10. -80, 5.11. -80, 12.11. -80, 26.11. -80, 10.12. -80, 17.12. -80, 6.3. -81, (24.2.-78, Yli-vainion ja piispa Sariolan keskustelu Ilkka-lehdessä, 2.5.78 TV 2:n ohjelma Lapualta 35 min. 6.2 -80 Hufvudstadsbladetin toimittaja paikalla. 13.2. -80 Vaasalehden toimittaja mukana. 27. 2 -80 Yli-Vainio paastonnt 2 pv. 7.4. -80 kahlekuuningas T. T. tuli parannukseen ja todisti 7.6. -80. 26.11.-80 MTV:n haastattelu.); Singaporessa, 18. - 27.12. -78; Suonenjoella, 12.12. -80, 18.9. -81; Sveitsin Aarussa, 18. - 20.4. -81;

Tahitin Papeetessa, 18.1. -79; Tampereella, 11.12. -77, 3. - 4.3. -79, 25. - 26.8. -79, 1.5. -80, 6.11. -80, 21.1. -81, 4.2. -81, 10.2. -81, 18.2. -81, 4.3. -81, 18.3. -81, 15.4. -81, 13.5. -81, 27.5. -81, 10.6. -81, 1. - 2.8. -81, 17.9. -81, 15.10. -81, 3.11. -81, (8.2. -81 Yli-Vainio paastoa. 4.3. -81 esiintyminen Tampereen Yliopistolla.); Thaimaan Bangkokissa, 23.3. -78, 27.3. -78, 26.4. -78 (läpimeno), 18.12. -78; Thaimaan Chiangmai, 24.3. -78; Thaimaan Chaimain, 25. - 26.3. -78; Torniossa, 1.12. -79; Turussa, 15.12. -77, 27. - 28.5. -78, 10.7. -78, 7. - 8.10. -78, 1. - 2.9. -79, 12. - 13.4. -80;

Vaasassa, 14.10. -77, 29. -30.10 -77, 11. - 13.11. -77, 18. - 19.1. -78, 9.2. -78, 28. - 29.6. -78, 25. - 26.7. -78, 15.10. -78, 27. -28.6. -79, 22.1. -80, 26. - 27.6. -80, (9.3.-78 toimittajat Yli-Vainion kotona Vaasan radiosta. 25.7. -78 Yli-Vainio oli paastonnut viikon.); Valkeakoskella, 7.8. -81; Vammalassa, 3.2. -80, 6.9. -80, 31.7. -81; Vantaalla, 11.3. -78, 8. - 9.8. -81; Var-kaudessa, 8.3. -81, 21.8. -81; Virroilla, 26.9. -79, 15.5. -80; Voltilla, 22.8. -77;

Yhdysvaltojen Floridan Lake Worthissa, 15. - 21.3. -79 (USA:n salainen poliisi tarkkailee kokousta), 1.1. - 14.1. -80; Yhdysvaltojen Seattlessa, 26. 3. - 2.4. -80,

Lisäksi on merkintöjä käynneistä muissa maissa, mistä ei ole päivämääriä: Tanska, Englanti, Itävalta, Uruguay, Chile, Brasilia, Uusi-Seelanti, Filippiinit, Formosa, Puola, Irak ja Basra. (Lähde: Saari 1983: 279-455.)

#### 4. KAKSI VALOKUVAKOPIOTA

Kuvakopio 1. Niilo Yli-Vainio rukoilemassa. (Träff 1978: kuvaliite).



Kuvakopio 2. Perinnettä läheistävä saarnaaja saamelaisasussa. (Nykyposti 12/1980)



**Niilo Yli-Vainio:**

## 5. KOLME RAKENNEANALYYSITAUUKKOA KYMMENESTÄ SAARNASTA

Juonikaavioiden muodostuminen:

Yli-Vainion saarnojen juonikaavion homileettiset osat ovat 1=antroposentrinen puheenosa, 2=rukous, 3=matkapuheet, 4=ohjeet, 5=huumori, 6=ylistys, 7=vertaus, 8=äännet ja muut puheet (2-6 ja 8 ovat viestintähomileettisia osia), 9=teosentrinen tai 9a=pietistinen puheenosa ja 10=kerronta, joista olen saanut mallit käyttämällä Päivikki Suojasen ja Yrjö Sariolan teoksien esimerkkejä.<sup>255</sup>

Sek- venssi nro	Y2 1977	Y11 26.7. 1977a	"Norja" 6.2. 1977b	Y3 16.5. 1978	Y4 13.2. 1979	Y1 1980	Y7 1980a	Tampere 1.5. 1980b	Y8 20/21. 2.1981	Rakkaus 20.2. 1981a
1	5	3+5	8	8	8+3	8	5	8	-	8
2	10	8+5	3	3	3+5+10	10	5+7	10+5	-	10
3	8	9	10	10	9a	9	10	3	-	9+5
4	4	7	3	1	3+2	10	5+1+4+ 10	4	-	7
5	9a	9	10	10	9	4	9+1	10	-	7+5
6	10	7	3	3	10+5	1+7	9	10	-	10
7	10	10+5	10	3	9	5	1+7	3	-	7
8	3	9	9	10	7+5	7	5	8	-	10
9	5	9	9a+10	7	4	8	5+10	10	-	9a
10	9	10	3	5	7+5	8	6	9a	-	10
11	3	9	10	6	1	1	9a+7	10	-	7
12	9	10	4	9a	1	7	10	9a	-	7
13	1	9	3	10	7+5+4	1	7	3+5	-	9
14	9	7	9a	3+10	8	1+5	7	10+5	9	1
15	9a	10	9+17+1 0	3+10+5	9a+5	9	9	1	10	10
16	1	10	10	10+9+5 +7	9	9+10	7	6	10	9
17	9a	7	10+5	9	1	9	10	3	7	5
18	9a	10+5	10	1+7	9a+5	4	1	9	7+5	9
19	7	7	9a	9a	7	7	4	10	10+7	4
20	1	9	10	9+5	9	7+10	9	6	5+10	10
21	8	10	4	9+10	7	10	10	6	9	1
22	1	10	10+5	9a	10	10	9	1	10	10
23	8	7	10	3+5	6	4	7	7+5	1	9
24	1	10	10	8	10	10	9+10	9	7	10
25	1	7	9+10	4	1+10	6	9	3	7+10+5	1
26	9	10	6+10	8+4+2+ 6	9	5	10	1+5	9a+5	9
27	9a	9	10	4	1+10	-	9	1	3+10+5	1
28	1	6	4	10	9	-	8	10+5	10	10+5
29	1	4	4+10	4	7	-	6+10	1	9	4+5
30	9	9	6	2	4	-	9	10	4	9
31	1	4	10+5	-	9	-	5+10	7	10	10+5
32	6+1	4	8+5	-	1	-	8	1	4	9
33	2	7	9	-	4+5	-	6+4	10	6	10+5
34	4	4	4	-	9a+10+5	-	4	10	4	4
35	9	2	2+6+8	-	7	-	2	10	7	9
36	1	8	-	-	4	-	-	1	2	9
37	4+8	4	-	-	9+7	-	-	10	2+6	1
38	9a	-	-	-	9+10	-	-	1	-	9
39	4	-	-	-	6	-	-	2	-	1

<sup>255</sup> Suojanen P. 1978: 186; Sariola Y. 1967.

40	2	-	-	-	-	-	-	4	-	9
41	-	-	-	-	-	-	-	2	-	10
42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
43	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4

Sermeemien muodostuminen (luku sermeemin perässä on puheen osan numero).

Rakenteen pintatasoja eli sermeemejä ovat: Am = ajan merkit, Af = aloitusformula, E = eettinen deprivaatio, Es = eskatologiset tapahtumat, Esi = esikuvat, HyM = hyvyyden manifestaatio, I = informatiivinen teksti, K = kutsu, MM = me-muut, PaK = pahuuden kanavointi, PaM = pahuuden manifestaatio, Pal = palkinta, P = parantuminen, PK = parantumiskehotus, PV = parantumisväline, Pu = puhuttelu, Ra = rangaistus, Val = valintatilanne, V = valmistautuminen ja Va = varoittelu, ja olen käyttänyt Päivikki Suojasen tutkimusmallia apuna.<sup>256</sup>

Sekvenssi nro	Y2 1977	Y11 26.7. 1977a	"Norja" 6.2. 1977b	Y3 16.5. 1978	Y4 13.2. 1979	Y1 1980	Y7 1980a	Tampere 1.5. 1980b	Y8 20/21. 2.1981	Rakkaus 20.2. 1981a
1	Af 1)	Pu 1)	I 1)	Af 1)	I+K 1)	Af 1)	Af+Pu 1)	Af 1)	- 1-2)	Af 1)
2	MM	P+I	I	I	I+ HyM	I	I+E	I	-	PaK
3	Pu+I	I 2)	A+E	I+PaK	Af+ Esi 2)	HyM+P u+ MM	E	I	-	HyM 2)
4	I+K	Va	I	I	I+E+V+ Pal	P	Pu+I+ Es	Pu	-	K
5	Es+P+ HyM 2)	<b>HyM</b>	E+PaK	MM	Esi+ PK	K	HyM 2)	PV	-	MM
6	P	E	E+I+ HyM	Va	I	PaK 2)	Af	HyM	-	MM
7	A+I+ Pal	Esi	PaK+ PaM	I	HyM	PV	Esi	P	-	Pu
8	I	R 3)	HyM+ Va 2)	HyM+P	Esi+I	MM	I	MM	-	I
9	Esi	Es	PaK+ Va+ HyM+P	A	K	PaM	E	E	-	Va 3)
10	Es+ 3) HyM	Val	I	PaM+ HyM	A+E+Es i	Pu	HyM	PaK 2)	-	I
11	I	HyM	Esi	Pal	PaM+ PK 3)	E	Va 3)	PaM	-	Pu
12	Af	Pu	I+K	HyM 2)	Pal	Val	A	Pu	-	MM
13	E	HyM 4)	I	HyM+P	Pu+PV	PaK	HyM+ Pu+Va+ E+I	I	-	Va
14	Esi 4)	Pu	Pal 3)	P+ HyM	PaM	PaM	A+I	Val	Esi 3)	Pu 4)
15	Es	MM	Esi	PV+P+ HyM	PaK 4)	P 3)	HyM	PV	MM+E	I
16	V+I	P	HyM+ Pu+PV+ P	E+Esi+ HyM+ MM 3)	HyM	HyM+E	I	HyM	MM	Esi
17	K	I	E+I	HyM	I+Esi	HyM	Pu+Pu+	P	I	MM

<sup>256</sup> Suojanen 1978: 197, 200-201.



Toimintarelaatioiden tarkastelua saarnojen tiivistelmistä (relaation vieressä oleva numero esim. 1) kuvaa alkupuheen alkua, 2) johdannon alkua jne.).

Rakenteen syvätaaso eli toimintarelaatiot ovat: ↓+ = Jumala- ihminen (tai ↓-), ↑+ = ihminen-Jumala (tai ↑-), →- = me kollektiivina (negat.), →+ me koll. (posit.), →± me koll. (neutraali), /+ = me ja muut (posit.) ja /- = me ja muut (negat.), kun käytetään Päivikki Suojasen tutkimusta mallina<sup>257</sup>.

Sekvenssi nro	Y2 1977	Y11 26.7. 1977a	"Norja" 6.2. 1977b	Y3 16.5. 1978	Y4 13.2. 1979	Y1 1980	Y7 6.2. 1980a	Tampere 1.5. 1980b	Y8 20/21. 2.1981	Rakkaus 20.2. 1981a
1	→+ 1)	→+ 1)	→± 1)	→+ 1)	→± 1)	→+ 1)	→+ 1)	→+ 1)	- 1-2)	→+ 1)
2	/-	→!	→±	→±	→±	/-, +	/-	→+	-	→-
3	→+	↓+, →± 2)	→-, ↓+	/-	↑+ 2)	↓+	/-	→+	-	→+ 2)
4	/-	↓-	→±	→+	↑+	↓+	→+	→+	-	/-
5	↓+, →+ 2)	↓+	→+, /-	/-	→+	→±	- 2)	→+	-	↓+
6	↓+	↑-	↓+, +	/-	→+	/- 2)	↓+	↓+	-	/+
7	↓+	→-	/-	/+	→+	↓+	→+	↓+	-	/-
8	→±	↓- 3)	↓±, →- 2)	↓+	→±	→-, /-	↓+, →±	→±	-	→±
9	→+	↓+	↓+, →-	→±	↑+	/-	/-	/-	-	↑- 3)
10	↓+ 3)	→±	→+	→+	→-, ↑+	↓+	↑+	/- 2)	-	→±
11	→+	↓+	→+, ↓+	→+	→- 3)	↑!	→+ 3)	/-	-	→-
12	↓+	/-	↑+	↓+, →- 2)	↓+	→±	/-	↑+	-	/-
13	↑-, →-	↑+ 4)	→±	↓+	↑+, /-	→-	↓+	/+	-	↑-
14	↓+ 4)	→±	↓+ 3)	↓+	/-, →!	/-	→±	→±	↓+ 3)	→± 4)
15	↓+, ↑+, →-	/-	↓+	↓+	↓-, →- 4)	↓+	↓+	↓+	/-	→+
16	↓+, /+	↓+, ↑+	↓+	↓+, /- 3)	↓+	↓+, /-	↑+, ↑-	→+	→±	↓+
17	→+	↓+	↑-, →+	↓+	↑+, →+	↓+	-	→+	↑+	/-
18	↓+, /-	→+	↓+	↓+	↓+, →+	↑+, ↑-	/-	↓+ 3)	/-	↓+
19	↓+	↓+	↓+	/+	↓-	→± 4)	↓-	↓+	↑-	/+
20	↑+, /- 5)	↓- 5)	/+	/-	↓+	/-	↓+ 4)	→+	↓-	/-
21	→±	↓+	/+, →-	↑+, /-	↓+	↓+, ↑+	-	↑+	/-	/+ 5)
22	→±	↓+	↓+, /- 4)	↓+ 4)	/-	↓+	↓+	/-	→±, /-	/+
23	↑+	→+	↓+	/-, ↓+	↓+	→-, →+	→±	→+	↑+, ↓+ 4)	/+
24	↑+	↓+	↓+, /-	/- 5)	↓+, ↑+, →+	/+, ↓+ 5)	/-	↓+	/-	/+
25	↑+	↓+	↓+ 5)	↑+	↑- 5)	↑+	↓+	/+	/+	/-
26	↓+ 6)	↓+	↓+	↑+	↑+	/+	/-	/- 4)	↑+ 5)	/+
27	↓+, ↑+	↑+	/-, ↑-	→+	/-	-	↓-	/+	↓+	/-

<sup>257</sup> Suojanen P. 1978: 190, 194, 195, 201, 226-228, 235-240.



28	↑+	↑+	/+	/-	↓+	-	↑+	/-	↓+	→-
29	/+,-/!	/+	↓+, ↑+	/-	↓+	-	↓+	/-	↓+ 6)	→+
30	↓+	→± 6)	↑+	↑+	/-	-	↓+, →+ 5)	/-	↑+	→± 6)
31	↑+	→+	↓+ 6)	-	↓+, →+	-	↑+	→-	↓+	→-
32	↓+, ↓-, ↑+, /-	↓-	→-	-	↓+	-	↓+	→- 5)	↑+	→±
33	→+	→+	↓+	-	↓+, ↑+	-	↑+ 6)	/-	→+	→±
34	/+	/+	/+	-	↓+, /- 6)	-	/+	/+	↑+	→±
35	↓+ 7)	↑+	↓+, ↑+	-	↓+, /-	-	↑+	↓+	↑+	↓+ 7)
36	↑-, //-	/-	-	-	→+	-	-	↑+	↑+	↓+
37	→-, /+	↑+	-	-	↓+, /- 7)	-	-	↑-	→+	/-
38	↓+	-	-	-	↓+, →-	-	-	↑-	-	↓+
39	↑+, /-	-	-	-	↑+	-	-	→- 6)	-	/-
40	↑+	-	-	-	-	-	-	→+	-	/+
41	-	-	-	-	-	-	-	↑+	-	/-
42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	↓+
43	-	-	-	-	-	-	-	-	-	↑+
44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	↓+
45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	→±

## 6. LUETTELO KYMMENESSÄ SAARNASSA OLEVASTA KERRONNASTA

Kerronnallisia elementtejä on luokiteltu (Sipilä 1995:96) seuraavasti: a) matkat (2 kpl), b) kuvaus (58 kpl), c) dialogi (15 kpl), d) minä-kertojan takautumat (18 kpl) ja e) muiden henkilöiden/medioiden kautta tullut kerronta saarnaajalle sisäkertomuksiksi tekstiin (30 kpl). Elementit kulkevat kronologisessa järjestyksessä saarnan alusta loppuun.

Lyhenteitä: kok=kokemuskertomus, kuv=kuvitelma, ut=uskomaton tarina, ks=kasku, kron= kronikaatti, non= sanaton viesti vertauksen sisällä, suluissa kytkentä muualle.

- c) kok: puhelu evankeliselta, että Yli-Vainio on "raaka" sairaille. (lupaukset) (Y2, 1977)
- d) kok: Donald Geen kirjat armolahjoista ja merkitys saarnaajalle. (Y2, 1977)
- e) kok: vaasalaisten seurakuntien muuttuminen herätyksen vuoksi. (Y2, 1977)
- e) kok: kirje, että nainen parantui luuydinsyövästä Kouvolassa. (Y2, 1977)
- b) kok: ruotsalaisen lääkärin kaatuminen "pumpuliin" veli H:n kotona. (Y2, 1977)
- b) kuv: enkelit supranormaaleina auttajia. (Y2, 1977)
- e) kok. Korean herätyksen tapahtumia. (Y2, 1977)
- d) non: ylöstempaaminen, taivasikävä ja elämän viimeiset teot. (Y2, 1977) (valmistautuminen)
- b) non: Kehotus nousta "pelastuksen laivaan". (Y2, 1977) (vedenpaisumusmyytti)
- b) non: moitetta kutsumis-, ilmoitus- ja muonitusjärjestelyistä. (työmiehen kohtelu) (Y11, 1977a)
- b) kok+non: juttu "tuuliviirikristitystä". (takinkääntäjät) (Y11, 1977a)
- d) kok+non: kompromissiehdotus kirje Eino Ahoselle. (yhteisönormipaine sovusta) (Y11, 1977a)
- b) kok: lapinlahtelaisen jykevän miehen kiittämättömyys. (Y11, 1977a)

14. e) kok: naisen kertomus, että oli 50 v. "sisäisesti sidottu". Vapautuminen possesiosta. (Y11, 1977a)
15. b) non: Maijan vesileikit äidin kielloista huolimatta. (Ahosen kiellot Yli-Vainiolle) (Y11, 1977a)
16. e) kok: härmäläispariskunta oli kaatunut penkeissä. Sydänvaiva parani. Saunominen. (Y11, 1977a)
17. e) kok: VR:ltä sairaseläkkeellä oleva mies parantui eturauhasviasta. (Y11, 1977a)
18. e) ut+kok: Pietarsaarella auto-onnettomuuden uhri paranee kolmen fraasin jälkeen. (Y11, 1977a)
19. e) kok: T.B. kertoi suomalaisesta "profeetasta" norjalaisille. (6.12. 1977b)
20. b) kok: Yli-Vainion kokemus pahuuden ilmapiiristä Oslossa kirkossa. (6.12. 1977b)
21. b) kok: "Epäjumalallisuuden" edustajat häiritsevät kokousta. (6.12. 1977b)
22. b) kok: varoittelua häiritsijöille ja heidän lannistumisensa. (puhujan mahti) (6.12. 1977b)
23. e) kok: nainen kertoo Barratin toiminnasta Norjassa ja ennustus. (6.12. 1977b)
24. a) kok: saarnaaja matkustaa Tukholmaan konferenssiin. (6.12. 1977b)
25. b) ks+non: sutkaus villihärän poikasen sarvista. (lapsen rohkeus) (6.12. 1977b)
26. b) kok+ut: kumpurajalkainen poika paranee Trökstadissa. Pojan isän epäily. (6.12. 1977b)
27. b) kok+ut: kaksi rampaa lähti Filadelfia-kirkossa kävelemään. (6.12. 1977b)
28. e) kok+ut: Yleisradion filmi katsottiin Tallinnassa: joku parantui. (6.12. 1977b)
29. e) kok+ut: syöpäsairas parani kasettia kuuntelemalla, ei lääkärintodistusta. (6.12. 1977b)
30. c) kok+ut: syöpäsairas mies parani puhuttelusta. Ei lääkärintodistusta. (6.12. 1977b)
31. e) kok+non: hyppivien saarnaajien ihmettelyä. (sisäinen ilo) (6.12. 1977b)
32. c) kok: ihminen, joka tahtoi "läheemmäs Jumalaa". (6.12. 1977b)
33. b) kok+non: nainen Norjassa pitkän puutelistan kanssa. (yhteisönormit) (6.12. 1977b)
34. b) kok+non: kokous Kotkassa aamuyöhön. Poliisien tervehdys. (levon tarve) (6.12. 1977b)
35. e) kok: lehtileike Yli-Vainion toiminnan saamasta kritiikistä. (Y3, 1978)
36. d) non: Yli-Vainio vastaa kritiikkiin, että on "maailman onnellisin mies". (Y3, 1978) (filosofia)
37. b) kok: lehtikirjoitus parantumisista. Saarnaaja näki, että viisi rampaa lähti kävelemään. (Y3, 1978)
38. b) ks+kuv: vitsailua perkeleestä, joka nukkuu, mutta tulee heräämään. (Y3, 1978)
39. kok: pietarsaarelainen nainen kertoo parantumisesta päänsärystä ja verenpaineesta. (Y3, 1978)
40. b) ut: Tukholmassa mies pyytää esirukousta hammassäryn puolesta. Hammas parani. (Y3, 1978)
41. e) ut+kok: Ilmajoella nainen parantui keuhkoviasta kasetin avulla. (Y3,1978)
42. d) kok: ihmisiä kiinnostaa, mikä voima kokouksissa vaikuttaa. (Y3,1978)
43. b) kuv+non: Adam yksin maailmassa ilman riitakaveria, eukkoa. (perhesuhteet) (Y3, 1978)
44. b) kok+ non: isännän kylvötyöt ja sadon odottelu ilman suggestiota. (kansankuvus) (Y3, 1978)
45. b) kuv+non: rotat hakevat itselleen "iltapalaa" Pietarin tyrmässä. (rotta=piru/paha) (Y3, 1978)
46. b) ks+non: aseeton mies ilman klinkkupuukkoa on pelättävä. (pohjalaisperinne) (Y3, 1978)
47. d) kok+non: Yli-Vainion lepo jännittävässä tilanteessa. (yliluonnollinen varjeltuminen) (Y3, 1978)

48. b) kok: tutkijat toivat maasäteilyn poistolaitteita Yli-Vainion kokoukseen. (Y3, 1978)
49. c) kuv+kok: Yli-Vainion uskoontulo ja alkuaikojen kamppailut sielunvihollisen kanssa. (Y3, 1978)
50. c) non: Göteborgin hallin vuokraus ja Yli-Vainion työtahdin määrääminen. (kritiikki) (Y4, 1979)
51. d) non: valmistautuminen saarnatilaisuuteen. (epävarmuus) (Y4, 1979)
52. b) kron: Romppalan Risto luki Psalmi 23 vastakääntyneenä. (Y4, 1979)
53. b) kok+non: saidan pihistäminen ja rikkauten menettäminen. (laihialaisuus) (Y4, 1979)
54. d) kok+non: äijä, jolta ei mitään puutu: Niilo Yli-Vainio. (köyhän onni) (Y4, 1979)
55. a) kok: matkakertomus Argentiinasta ja juomaveden laatu siellä. (Y4, 1979)
56. e) kok: Argentiinan lähetyssaarnajarouvan kirje työkyvyttömyydestä parantumisesta (Y4, 1979)
57. d) kok+non: Yli-Vainion kerronta loppuun väsymisestään. (liian rankka työtahti) (Y4, 1979)
58. b) kron: tarina "juoppo-tappelija Matista", joka meni väärään. (Pohjois-Karjala) (Y4, 1979)
59. b) kuv+non: suomalaisten naisten pimeän ja "mörköjen" pelko. (kansanperinne) (Y4, 1979)
60. c) kuv: vihollinen (piru) vainoaa uskovaa. (kansanperinne) (Y4, 1979)
61. d) kok+non: lapsuuden selkäsauna sotaupseeri-isältä. (lasten lyömisperinne ennen) (Y4, 1979)
62. c) kuv: heikkouskoisten verukkeet työhön pyydettyä. (Y4, 1979)
63. b) kok: Yli-Vainion puhuminen radion studiossa. (Y1, 1980)
64. e) kok: "sisar" todisti parantumisestaan ja lämmön tunteesta. (Y1, 1980)
65. b) non: huonokuuloisen päiväläisen neuvottomuus metsätyömaalla. (isäntä-renki -suhde) (Y1, 1980)
66. b) ks: härmäläisen luonne ilman Hengen kurinalaisuutta. (Y1, 1980)
67. c) kuv: keskustelu vihollisen ja ihmisen välillä sairauden oikeutuksesta. (Y1, 1980)
68. e) kok: epäilijän ajatus Yli-Vainion terveydestä. (Y1, 1980)
69. d) kok: Yli-Vainio ei vaihtaisi sairasteluvaihettaan miljooniin. (Y1, 1980)
70. c) kuv: personoitunut syöpä kiusasi Yli-Vainiota. (Y1, 1980)
71. e) kok: jyvaskyläläinen ylipainoinen nainen parantui jalkasäryistä. (Y1, 1980)
72. e) ut: Södertäljessä tuli "kultapaikkoja" kahden naisen hampaisiin. (Y1, 1980)
73. c) kok: dialogi miehen ja Yli-Vainion välillä ja mies kaatui. (Y1, 1980)
74. b) non: kuvitelma reippaista kristityistä Jumalan sotamiehinä. (armeijaperinne) (Y7, 1980a)
75. b) kok+non: taulun arvo riippuu signeerauksesta. Missikilpailut. (ihmisarvo) (Y7, 1980a)
76. e) kok: parturissa lehtijuttu kiinalaisesta karvaisesta pojasta. (oppineiden tyhmyys) (Y7, 1980a)
77. b) kok+non: tähtitieteilijät tutkivat ääretöntä avaruutta. (ikuisuusksymykset) (Y7, 1980a)
78. b) kuv+non: pääskynen, joka kuljettaa koko Salpausselän hiekan nokassaan Preemereille. (vrt. Kalevalainen runo Merimatka I, Soikkola, Inkeri. (Länkelä 1858) (Y7, 1980a)
79. b) kuv: uuden maapallon luominen entisen sijaan ja paholaisen lahjominen sillä. (Y7, 1980a)
80. b) kok: pakolaisten kohtalo ja kokemukset. (Y7, 1980a)
81. d) kuv: Yli-Vainio kuvittelee taivasosuutta, jossa enkelitkin kumartavat ihmistä. (Y7, 1980a)

82. d) kron: muisto sota-ajan juoksukorsuista ja tuppipuukosta. (1.5. 1980b)
83. b) kok: siirtosuomalaisen koti-ikävä ja pelastumistahto. (1.5. 1980b)
84. b) kok+non: vappujuhlinta Helsingissä ja Tampereella. (käytöstavat, raittius) (1.5. 1980b)
85. d) kok: käynti Jyväskylässä, puhe lapsuuden paimentamisesta. (1.5. 1980b)
86. e) kok: kerrontaa apinan näköisestä lapsesta Kiinassa. "Apinoiden" häätämistä. (1.5. 1980b)
87. b) non: sydänsiirtojen epäonnistuminen. (taivaallinen onnistuu!) (1.5. 1980b)
88. d) kok: Yli-Vainio oli pyytännyt joukon "parantuneita" nousemaan ylös. (1.5. 1980b)
89. e) kok+ut: seinäjokelainen mies laittoi kätensä ristiselälleen ja parantui. (1.5. 1980b)
90. b) non: maamies odottaa satoa eikä raesateita. (jumalallinen sadonkorjuu) (1.5. 1980b)
91. b) kok: saarnaajan keskustelu Harri Heinon kanssa tutkimuksesta. (1.5. 1980b)
92. b) kuv: herätyksen takia voisi viinakauppakin tehdä konkurssin Tampereella. (1.5. 1980b)
93. b) kuv+non: dialogi: avioeroriita puolisoitten välillä. (perhenormit) (1.5. 1980b)
94. b) kuv+non: dialogi: äidin ja lapsen keskustelu eron jälkeen. (perhenormit) (1.5. 1980b)
95. c) kok+non: nuoren tytön uskoontulo ja ongelmien ratkaisu. (perhenormit) (1.5. 1980b)
96. e) kok: kirje ahdistuneelta naiselta, joka tekee synnintunnustuksen. (normit) (1.5. 1980b)
97. e) kok: julkkis kertoo joogakokemuksistaan ja siitä irtautumisestaan. (Y8, 1981)
98. c) kok: epävarman ihmisen dialogi Yli-Vainion kanssa. (Y8, 1981)
99. b) kron: eteläpohjalainen uskonnollisuus ja vaimon virsiperinne. (Y8, 1981)
100. b) kok+non: lumppukeräys pakanoiden hyväksi. (pelastuksen ansaitseminen) (Y8, 1981)
101. b) kok: virkanimitykset ja tohtorinrituaalit eivät pelasta sielua. (yliopistoperinne) (Y8, 1981)
102. b) kuv: pirun eri osastot helvetissä "rauhallisille" ja "retkaleille". (Y8, 1981)
103. e) kok: lehtihaastattelu, jossa tiedusteltiin ei-uskovaisista papeista piispalta. (Y8, 1981)
104. b) non: äkäisen ihmisen käyttäytyminen. (yhteisön käyttäytymisnormit) (Y8, 1981)
105. b) non: onnellisen (pelastetun) ihmisen käyttäytyminen. (yhteisön käyttäytymisnormit) (Y8, 1981)
106. b) kok: liian hidas kyselijä kaatuu Yli-Vainion edessä ennen asiaansa. (Y8, 1981)
107. e) kok+ut: liikemies Tampereella oli parantunut syövästä esirukouksella. (Y8, 1981)
108. e) kok+ut: tallinnalainen mies oli parantunut kasettia kuuntelemalla. (Y8, 1981)
109. b) kok: Yli-Vainion vaimo oli parantunut kilpirauhassyövästä 4/1977 (lääk. tod. on) (Y8, 1981)
110. e) kok+non: juoru Yli-Vainion "huonosta saarnasta". (käyttäytymisnormit) (20.2. 1981a)
111. d) kok: lapsuusmuistot kilisevistä kulkusista. (20.2. 1981a)
112. d) kok: romaanien hevoscakot joulukirkkoon mennessä 1920 -luvulla. (20.2. 1981a)
113. b) kok+kron+non: rottakertomuksia lapsuudesta ja sota-ajoilta. (kansankuvaus kiusankappaleiden hävittämisestä, rinnastus pahoihin ihmisiin) (20.2. 1981a)
114. c) kron+non: ajomies, jolla oli "kärsivällisyyden ja pitkämielisyyden pussit".

- (yhteisön normit) (20.2. 1981a)
115. b) ks+non: juttu suomalaisesta "lihasta" eli luonteenpiirteistä. (yhteisön normit) (20.2. 1981a)
116. c) kok+non: Yli-Vainion tapaa erituulisia vanhainkodin vanhuksia.(käytöstavat) (20.2. 1981a)
117. e) kok+non: lääkärin vaikeudet murrosikäisten kasvattajana. (käytöstavat) (20.2. 1981a)
118. b) kok+non: suomalainen kateus. Juorut Yli-Vainion tuloista. (käytöstavat) (20.2. 1981a)
119. b) ks+non: kerskailijan puhe. (yhteisön käytösnormit) (20.2. 1981a)
120. b) kok+non: vaimo muistuttaa sopimattomasta käytöksestä. (perhenormit) (20.2. 1981a)
121. b) kok+non: Katkera ihminen muistelee menneitä. (yhteisönormit) (20.2. 1981a)
122. c) kok: USA:laisen neitosen parannuksenteko. (20.2. 1981a)
123. d) non: saarnaajan oman elämän epätäydellisyys kotona. (perhenormit) (20.2. 1981a)

## 7. NÄYTE LITTERAATIOSTA JA RAKENNEANALYYSISTÄ

Yli-Vainio 1977: äänite Y2 "Jeesuksen toinen tuleminen"

(Alussa juonen numero, sermeemin tunnus ja toimintarelaatio. *Allosermit kursivoitu.*)

(5, Af, Ψ+) ”No nyt te jaksattekin istua, kun on välillä seisty ja laulettu ja me nyt yritämme, jos se meistä on kiinni, että kokouksemme päättyis’ kello yhteen mennessä yöllä. (naurua) Niin. Hehei, jos vain aikaisemmin niin, tietysti me olisimme kiitollisia. (10, MM, \_-) Tässä, minä sain eilen puhelinsoiton ja siinä joku soittaja sanoi olevansa hyvin kristitty ja evankelinen ihminen täällä Suomessa ja sitten neuvoi minua siinä ja sanoi, että: 'Sinun pitäis’ antaa enempi aikaa sairaille ihmisille ja olla enempi kiinnostunut sairaista ihmisistä.' Minä sanoin että: 'Neuvo minua. Minä aamulla alotan kello yhdeksän, yöllä tulen kotiin, että kahdelta pääsen nukkumaan, jatkan seuraavana päivänä yhdeksältä, yöllä taas pääsen nukkumaan kello kaks'. Sano, miten minun pitäis’ nyt sitten tehdä, kun min en mitään muuta tee kun kaikki, mitä minä teen, jokaisen minuutin vain näiden sairaitten hyväksi.' Hän sano, että tuota: 'Sinä oot raaka sairaita ihmisiä kohtaan.' Hyhu. Jos täällä on joku, joka voi neuvoa minua, miten minä voisin teitä enempi palvella, niin minä maksan sinulle sata markkaa, jos tulet ja neuvot, miten on mahdollista paremmin palvella. Sitä minä pyytelen Jumalalta ja, ja sitä minä kyselen itseltäni, miten minä voisın paremmin auttaa ihmisiä? Tämän enempää minä en yksinkertaisesti voi. (Joku huokaa takana: 'Amen.')

Mm. (8, Pu+I Ψ+) *Rukoillaan* Jeesusta tänä iltana, että Pyhä Henki laskeutuu meidän yllemme niin voimallisesti, että ihmiset paranevat sinne penkkeihinsä ja että minä saan **kokonaan** siirtyä syrjään ja näkymättömiin, että ihmiset näkee vain Jeesuksen Kristuksen ja tuntevat Jumalan voiman ja Pyhän Hengen voiman yllänsä tässä kokouksessa. (Joku sanoo taustalla:”Jaa.”) *Minä mainitsen muuten jonkun sanan vielä näistä kirjoista*, syystä, että minä olen siitä lähtien, kun minä tulin uskoon, uskonut ja luottanut, että painettu sana tekee valtavan tehtävän Jumalan valtakunnan työssä. Ellen minä itse silloin uskoontuloni jälkeen olisi saanut painettua sanaa, niin tuskin olisin sen vertaa Jumalan työssä, kun minä nyt yritän olla mukana. Erikoisesti Donald Geen opettavat kirjoitukset armolahjoista, Hengen lahjoista, niiden käytöstä, raittiista seurakuntaelämästä loivat sellaisen pohjan, että minä olen pysynyt pystyssä nämä yli kolmekymmentä vuotta ja minä kiitän niistä kirjoista ja tästä miehestä elävää Jumalaa. (4, I+K, \_-) Nyt minä tänä iltana olen miettinyt sitä asiaa, eh, että mitä minä tänä iltana puhuisin. Ja kun me olemme koko syksyn olleet täällä koolla ja minä en ole kertaakaan puhunut meidän

Vapahtajamme takaisinpaluusta, niin minä tunnen Jumalan edessä, että minun on tehtävä se tänä iltana, koska ennen Jeesuksen paluuta edeltää valtava herätys, joka menee yli koko Pohjolan ja se on alkanut jo. Ja sitten kun tämä herätys on päättynyt, tulee Jeesus eräänä päivänä, *kukaan meistä ei tiedä ajankohtaa, koska se on meiltä salattu*, mutta hän vain tulee ja hakee seurakuntansa ylös ja herätykset ovat ohi. Tässä kirjapaketissa, mistä veljeni puhui, siinä on neljä kirjaa. Ja tämä neljäs kirja, 'Tuttuja molemmilla puolilla', joka on siinä mukana, niin se tulee maksamaan vain kymmenen penniä, että se koitettiin sovittaa tuolla veljien kanssa, et' se saatiin sopimaan kymmeneen markkaan, että se tulee niinkuin ilmaseksi tämä neljäs kirja. *Ja tarkoitus on, että sinä kääntymättömille ihmisille sitten annat, jokaisen kirjan, kun olet itse lukenut ja tällä tavalla me saamme sanoman lukuisiin koteihin, jota me emme muuten tavota.* Minulla on päämääränä Jumalan edessä, että minun pitää elää niin kauan, että minun kirjaani on painettu puoli miljoonaa kappaletta. Niitä on nyt painettu kolmesataaseitsemänkymmentätuhatta. Lähitulevaisuudessa painetaan kolmekymmentätuhatta lisää, pääsen neljänsataan-tuhanteen ja maaliskuussa painetaan aikamoinen määrä lisää. Niin sitten ei ole enää pitkä puoleen miljoonaan. Halleluja! (naurahtaa) *Ja tänä iltana lähtee jälleen yli viissataa kirjaa tuonne maailmalle. Ja minä olen tavottanut näiden kirjojen avulla kymmenen kertaa enempi ihmisiä kuin saarnatuolista.* Hmm. Ja ne ovat tehneet tehtävänsä. Tässä on ympäri, lähellämme kaupunkeja, missä on henkilöitä, jotka ovat tulleet koko perhekuntana uskoon, kun ovat lukeneet tämän 'Järkyttävä maailma', joka kertoo Jeesuksen takaisintulosta. No niin. Ennen kuin vielä luen Raamattua, niin Alpo sano minulle, että minä petin vaasalaisia (nauraa). En minä tahtonut pettää, mutta minä unohdin vain lupaukseni! No niin, kyllä Alpo sen ymmärtää. *Meillähän oli Vaasassa kokouksia nyt viikonvaihteessa. Perjantai-iltana oli ruotsalaisille.* Vaasalaiset, jotka siellä oli, siellähän oli kielletty, että suomalaiset ei saa tulla kokoukseen, että sopii ruotsalaiset sisälle, mutta ei ne sopinut ruotsalaiset siitä huolimatta sisälle (nauraa), vaikka suomalaisilta oli pääsy kielletty! Jokuhan sinne livahdi sittenkin! (9a, Es+P+HyM, 9+, Ψ+) Ja oli hyvin mielenkiintoista nähdä, miten **ruotsalaisten keskuudessa on syntynyt valtava jano** (Joku tokaisee: 'Aamen!'), kokea herätys ja Pyhän Hengen täyteys. *Ja Jumala on monia, monia ruotsalaista parantanut, se tuli ilmi niissä kokouksissa kiitosaiheina, että he ovat parantuneet.* Ja mikä ihmeellistä asiaa, veli H:s, joka on pastorina Vaasassa, kertoi, että ruotsalaisissa seurakunnissa täällä rannikolla, että *seurakunnat ovat muuttuneet*, vaikkei yhtään kokousta ei ole täältäpäin siellä pidetty, niin seurakunnat ovat muuttuneet! Heidän jäsenensä on käyneet täällä ja menneet kotiinsa seurakuntiin ja ovat kertoneet, mitä ovat kokeneet. (Ääni alkaa kiihtyä) Toiset ovat janonneet ja *kansa on alkanut ylistämään elävää Jumalaa.* (Pastorit taustalla: 'Aamen!') Ja veli H:s kertoi erään merkillisen piirteen ja ilmiön, josta hän oikein kyynelin siinä kertoi sunnuntai-iltana ja sanoi: 'Että mikä ihana asia, että mikä ihana Pyhän Hengen vaikutus, että kun *ihmiset täällä ovat nyt kokeneet Jumalan voiman ja tulevat omiin seurakuntiinsa*, niin ne eivät ole alkaneet arvostelemaan omaa seurakuntaansa, että kun meillä on täällä näin kylmää, vaan he ovat tuoneet lämmön mukaan ja ovat alkaneet rakentamaan omaa seurakuntaansa, eikä **moittimaan** omia työntekijöitään.' Tämä on **varmin** merkki siitä, että Pyhä Henki toimii (Joku lausuu: "Aamen!") ja vaikuttaa, koska se rakentaa, eikä hajota, eikä revi. Pyhä Henki **aina** rakentaa (Joku lausuu: 'Aamen!'), ei Pyhä Henki revi koskaan mitään hajalle, vaan *Pyhä Henki rakentaa, Jumalan kiitos.* Ja tekin, jotka olette täällä ympäri maata kohta edustettuina, rakentakaa omaa seurakuntaanne, mihin te kuulutte. Ja niin te varmasti teettekin. (10, P, 9+) Mutta *se tapaus* meinaa jäädä /-/" (Yli-Vainio 1977:äänite Y2.)

## 8. YLI-VAINIO 1977

Äänitteen nimi: Y2 "Jeesuksen toinen tuleminen"

Paikka: Lapuan urheiluhalli

Aika: 1977 (kuukausi ja päivämäärä ei tiedossa)

Puhuja: Niilo Yli-Vainio, ikä n. 60 v., syntynyt Alahärmässä

Oikeudet: Yli-Vainion perikunnalla+edustajalla.

Äänittäjä: Kasetti-Keidas, Mommila, puheaika: 57.27 min.(litteroituna 12 sivua).

## SISÄLLYSLUETTELO

1. Alkupuhe: tiistaina, n. 1977, Lapuan urheiluhallissa Yli-Vainio toteaa, että olisi hyvä, jos kokous päättyisi yhteen mennessä yöllä. [5] Kriitikon kanssa käyty vuoropuhelu. [10] Kyselyä, miten saarnaaja paremmin voisi auttaa ihmisiä. Mainontaa Donald Geen kirjasista, jotka käsittelevät armolahjoja. [8] Saarnaaja mainostaa kirjojaan "Tuttuja molemmilla puolilla (1969)" sekä "Järkyttävä maailma (1965)". Kirjoja on painettu noin 0,5 milj. [4]

2) Johdanto: Aihe Jeesuksen toisesta paluusta. Todistus ruotsalaisten kiitosaiheista, mm. parantumisista ja seurakuntien uudistumisista karismaattisen herätyksen jälkeen vaasalaisen veli H:n kertomana. [9a] Kirjeen lukemista: kerrotaan erään kustannus-osakeyhtiön sihteerin tädin parantumisesta luuydinsyövästä Kouvolan kokouksissa. [10] Göteborgista oli lääkäri käynyt Vaasassa myös ja kertoi Korean Soulin herätyksestä sekä Göteborgin uskovien perjantairukouskokouksista Ruotsin herätyksen puolesta ruotsalaiselle pastorille ja tämä taas saarnaajalle. Eräs veli H. oli kokenut hengenuudistuksen ja ruotsalainen lääkäri oli myös kokenut "suloiisiin pumpuleihin" vaipumisen. [10] Tukholmaan kerääntyy Filadelfiaan joulukuussa saarnaajien päivät ja hän lentää sinne puhumaan. [3] Päivien seurakuntajohtajien nimitystä "kenraaleiksi" ja suuren muutoksen odotusta kokouksessa. [5]

3) Pääteksti: saarna-aihe: Tess. 4 luku. Kokemuskerrontaa enkeleiden avusta. [9] Saarnaajan meno viikoksi Norjaan, Osloon, joulukuussa<sup>258</sup>. [3] Uusi aihe pääsiäisen ylösnousemuksesta. [9] Tuon ajan nimikristittyjen epäilyjä ja tunnelmia. [1] Paluu päätekstiin: Jumalan voima on kuin salama, joka tunkeutui haudan läpi ja kosketti Jeesuksen ruumista ja tämä nousi ylös. [9]

4) Päätekstin vahvistus: Jeesuksen taivaaseen astuminen ja enkelien sanoja Jeesuksen paluusta. "Armotalousaika" on päättymässä. Ekumenia lisääntyy mutta maailman muuttuu samalla pahemmaksi. Kor. 15 luvun siteeraus. [9a] Lupaus, että tänä iltana vähintään sata ihmistä tulee uskoon. Saarnaaja ei mene ulkomaille (Korean Souliin), koska suomalaiset ovat hänelle rakkaampia ja hän todistaa, että siellä paikallinen julistaja Koreassa toimii samankaltaisesti kuin hän. [1] Elävät kristityt seurakunnassa ja kehotus luopumaan muotojumalaisuudesta. [9a] Distinktio uskovat-kirotut ja vakuutus, että ylösnousemusvoima "tarttuu" elossa oleviin uskoviin. [9a] Väite, että "ylöstempaus" on nopea ilmiö silloin ja kuvitelma siitä. [7]

5) Jatkoteksti: haaveilua taivaasta ja liikutus. [1] Saarnaaja vähättelee itseään. [8] Puhuttelu ystäville ja varoitusteksti elämän viimeisistä teoista. Kuvitelma, että vastustajat ovat kuin susia ulvomassa. [1] Puhetta johtavasta veljestä Eino Ahosesta. [8] Kehotus parannuksentekoon ja välienselvitykseen. [1]

6) Argumentointia: Todistelua oman uskon perusteesta. [1] Paluu päätekstiin. Kuvaus ylösnousemusvoiman parantavasta vaikutuksesta. [9] Kuningas Daavidin katumus. Saarnaaja toivoo, että ihmisille tulisi Jumalan voimasta kaksinkertainen osa. [9a] Kehotus nousemaan "pelastuksen laivaan" ja alluusio laivan päällystöstä. [1] Haaste vastustajille, että puhuja suosittelee Jeesusta. [1] Jeesuksen viha syntiä, sairautta ja saatanaa vastaan. [9] Palkinta odottaa uskovaa taivaassa: "kuihtumaton kirkkauden

<sup>258</sup> Saari 1983: 279-455; Yli-Vainion päiväkirjassa 1-4.12.1977.

seppelä". [1] Kehotus palvomaan. Erittelyä sairauksista ja varoitus kaatumisesta. Rukoilua. Saarnaaja varoittaa rienaamasta. [6+1] Toinen pastori siunaa rukousliinat. [2] Pelastusta haluavia kehoitetaan nostamaan kätensä ja opastus sielunhoitoon. [4]  
 7) Päätösteksti: Saarnaaja väittää enkelien seuraavan tätä näkyä valtaistuimen ympärillä. [9] Kuulija johdatetaan ratkaisuun. Profetiamainen tekstinosa "sinulle". [1] Pitkät jonot nuoria tulee eteen oikealle. Moitetta muotojumalisille. [4+8] Lupauksia nuorille: Jeesus ei heitä ketään pois. [9a] Seuraa ohje kiittämisestä. [4] Saarnaaja rukoilee työtoverin kanssa. [2]

#### 9. YLI-VAINIO 1977a

Äänitteen nimi: Y11 "Pelastuksen ajan ihanuus".

Paikka: Seinäjoki, telttajuhlat.

Aika: 26.7.1977.

Puhuja: Niilo Yli-Vainio, ikä n. 60 v., syntynyt Alahärmässä

Oikeudet: Yli-Vainion perikunnalla+edustajalla.

Äänittäjä: Kasetti-Keidas, Mommila, puhe-aika: 57.27 min. (litteraatiota 11 sivua).

#### SISÄLLYSLUETTELO

- 1) Alkupuhe: kysymys teltan lämpötilasta. Käynti Lapinlahdella, meno Sotkamoon ja paluu tänne. Vitsailua työtoveri T.B:stä, ettei kuolemakaan heitä erottaisi. [3+5] Moite kutsujien lehti-ilmoituksesta "juhlapuhujasta" ja muonitusjärjestelyistä ilman kahvia. [8+5]
- 2) Johdanto: Apt. 26:14. Sauluksen kaatuminen. Kokouksen lopussa ihmiset voivat nytkin kaatua. Kristityt ovat kärsineet "kuivista" vuosista. Lahdessa viime viikolla olivat saarnaajat ja vanhimmistoveljet jopa kaatuneet rukoushuoneessa. [9] Jumalan "vanhankäiset vankkurit" ovat lähteneet elonkorjuuseen. [7] Jes. 35 kuvaa pelastuksen ajan ihanuutta. Kuvaus pelastuneen olotilasta. Lukua jakeesta 3 painottaen paranemiskohtia. Jesaja lupaa, että hehkuva maa tulee vesilähteiksi. [9] Epävarman kristityn vertausta johonkin, joka horjuu tuulen mukana. [7] Alluusio tuuliviiristä ja sen kaltaisesta kristitystä. Käsien yhteen lyömistä. [10+5]
- 3) Pääteksti: Hätäntyneen sydämen tila. Apu hätäntyneelle. Pohdintaa "kostosta", joka tuli Jeesuksen päälle meidän sijastamme. [9] Jae, jossa luvataan Jumalan tuloa ja pelastusta. Sovitusteema. [9] Saarnaaja oli kirjoittanut kompromissikirjeen, että Eino Ahonen saarnaisi sovituksista ja Yli-Vainio "kaataisi". Sovitusteeman käsittelyä. [10] Tekstin lukua elämän Hengen lain vapautuksesta synnin ja kuoleman laista. Hurmostilaa. [9] Epäilijöiden puhuttelua. Oman pelastuskokemuksen muistelua. Vastaus kysymyksiin hänen "pompahtelustaan" puhujapaikalla. Väite, että syntivelat on jo maksettu. Sairaudet vietiin kirouksen puuhun ja ihminen on parannettu. Hallelujasanoja. Apostoli Tuomaan epäuskon muuttuminen uskoksi. [10]
- 4) Jatkoteksti: Raamatuntekstiä sokeain ja kuurojen aistien palautumisesta ja ramman hyppimisestä kuin peura. [9] Vertaus. Yleisön puhuttelua ja esimerkkitaustaa peuran hyppimisestä. Viittaus apostolien parannustoimintaan. Mykän kielen riemuun ratkeaminen. [7] Dialogi rukousjonossa olevasta miehestä sielunhoitotilanteessa, jossa olisi pitänyt opetella kiittämistä. [10] Alluusio naisesta, joka koki olleensa väärässä "henkikasteessa". Nainen oli kaatunut ja alkanut kiittämään. [10] Informaatiota matkoilta. Mykän ihmisen vertausta kuivaan hiekkaan. Australian hehkuvan hiekan kuvausta. Kuvitelma, kuinka hehkuva hiekka muuttuu vesilammikoiksi. Läheistystä arkipäivän elämään. [7] Saarnaaja näyttää Maijan vesileikkejä varoituksista huolimatta. [10+5] Alluusio "Jumalan maailmaan", jossa tarvitaan vettä. Vertailukohteina



on "kuiva – kostea" kristitty. Jano on ajanut ihmiset tilaisuuteen. Kuivan kristityn olotila ja miten hän muuttuu vesilähteeksi. [7]

5) Argumentaatio: saarnaaja oli edellisenä tiistaina Lapualla puhunut 'vaivan ajasta'. [9] Vastakohtana hyvyyden manifestaatio. Härmästä tullut pariskunta kaatui itsestään penkissä kokouksessa Lapualla. [10] Eräs toinen pariskunta parani myös Lapualla ja entinen sydänvikainen, nykyisin terve vaimo oli iloinnut mökillään ja kylpenyt kuumassa saunassa. [10] Tämän ihmisen elämä muuttui kuivasta kristillisyydestä elämää pulppuavaksi. Aamen-huutoa. [7] Kerrontaa miehestä, joka parani eturauhasviasta. [10] Paluu raamatunaiheeseen. [7] Ihmekertomus naisesta, jonka selkä oli auto-onnettomuudessa vioittunut ja parantunut eräässä aiemmassa tilaisuudessa, kun saarnaaja oli kolme kertaa toistanut lausetta "sinun vaivanaikasi on päättynyt". [10] Puhetta rukouksesta. Kristityn ei tarvitse alistua olemaan sairas vaan voi parantua. Ulkona sataa kaatamalla vettä. [9] Kiittämistä. Voiman kuvausta. [6] Ohjeet ja parantumiskehotus. Käsien noston kehotus. Lupauksia avusta "kuivuuteen". [4]

6) Päätöspuhe: Matt. 25:n sanoma 10 neitsyen vertauksesta. [9] Parannustapahtuma alkaa ohjeiden mukaan. Psalmi 50 siteerausta. [4] Ihmiskunnia voi seisauttaa työn. Kehotus lähtemään liikkeelle eteen. [4] Taivaallisen rakkauden lämmön kuvausta. Ilmapiiiri nousee. [7] Ohjeet ja kutsuminen jatkuvat. Lupauksia taivaallisesta levosta. Ohjailua rukousteltaan. [4] Rukousta ja kielilläpuhumista. [2] Naisen outo parkaisu: "Jaou!" [8] Eksorkismia. [4]

## 10. YLI-VAINIO 1977b

Äänitteen nimi: "Terveisiä Norjasta. Saatananpalvojat!".

Paikka: Lapua

Aika: 6.12.1977

Puhuja: Niilo Yli-Vainio, ikä n. 60 v., syntynyt Alahärmässä

Oikeudet: Yli-Vainion perikunta

Äänittäjä: äänite saatu Aino Paavolalta

Kesto: 58 min. (litteraatiota 14 sivua)

## SISÄLLYSLUETTELO

1) Alkupuhe: Kysymys "Taivaskanava" –ohjelman kuuntelusta. [8] Terveisiä Norjasta. Työtoveri T. B. [3] T.B. oli kertonut Suomesta "ihmetapauksia" ja norjalaiset odottelivat "profeettaa", joka olikin "äijänkappärä". [10] Erään kaupungin jälkeen mentiin Fredrikstadiin. [3] Paikkakunnan outo ilmapiiri. Mainonta puskaradion varassa. [10] Luopioita tuli esille. [3] Huhu oli kantautunut "vastustajienkin" korville Oslossa. [10]

2) Johdanto: Jumalan teot. Varoitus hankkimasta Jumalaa viholliseksi. [9] "Saatananpalvojien" häirintäyritys. Varoituksia heille ja saarnaajan henkinen yliote heistä. Johtajan reaktio itkemällä. [9a+10] Myös tohtori Minos oli tullut paikalle tarkkailijaksi. [3] Karismaattisuuden historia Pohjolassa. Metodistisaarnaaja Barratin tuoma herätys. Eräs nainen oli kertonut USA:laisen Kathryn Kuhlmanin ennustuksen Pohjolan herätyksestä. [10] Uskovat olivat rukoilleet herätyksen tuloa Norjaan. [4] Matkasuunnitelma Tukholmaan kokoukseen. [3]

3) Pääpuhe: Uskomus, että sananjulistaja "voidellaan tuoreella öljyllä" eli saa oikeat sanat tekstiin. Hän rinnastaa kykynsä villihärän sarviin lainaamalla Raamatun tekstiä ja saa alluusion villihärän sarvista. [9a] Esikuvana Daavid. Sisäkertomus pienestä tytöstä, joka lauloi kuin villihärän poikanen. [9+7+10] Parantumiskertomuksia Trökstadista, jossa T. B. vaikuttaa. Hän kertoo, että sinne oli saapunut eräs aviopari sairaan pojan kanssa sekä isoisä. [10] Perheen kumpurajalkainen poika parantuu ja sairaanhoitaja toteaa tapahtuman. Pojan isä ei usko tapahtunutta millään ja väenteli pojan kankeaa

jalkaa. [10+5] Kaksi rampaa jätti sauvansa ja kävelivät. [10] Paluu aiheeseen voitelmasta. Pyhän Hengen voitelu aiheuttaa parantumiset. [9a] Saarnaajaa on pyydetty myös muualle puhujaksi. Tilaisuudesta oli tehty Yleisradion TV -ohjelma ja sitä oli esitetty Virossa. [10] Yleisön pitäisi kertoa TV:lle ja radiolle, jos tahtovat näitä ohjelmia uusintana esitettäväksi. [4]

4) Jatkopuhe: Parantumiskertomuksia. Kouvolassa äänitteen avulla parantunut syöpäpotilas ei saanut lääkärintodistusta. [10+5] Myös kolme tapiolalaista tietokonealan miestä oli tuonut syöpäsairaahan miehen kokoukseen Uudellamaalla ja sairas oli parantunut, kun saarnaaja oli puhutellut syöpää ja sanonut vihaavansa syöpää. [10] Kerronta jatkuu miehestä, että syöpäsolut kuolivat. Lääkäri ei antanut lääkärintodistusta tämän parantumisesta. [10]

5) Argumentaatio: Jumala toimii ihmisjoukon yllä. [9+10] Saarnaaja ylistelee ja kertoo ihmisten kummastelusta, kun saarnaajat hyppivät puhujanpaikalla ja ihmettelee, että pitäisikö saarnaajan esittää surkeaa. [6+10] Alluusio alituisen surkeilevasta kristitystä. Norjalainen täti, jolla oli pitkä puutelista rukousaiheista. [10] Saarnaaja puhutteli naista ja yleisöä, ettei heidän tulisi aina ajatella puutteitaan, koska murehtimisesta ei lähde voimaa. [4] Ohje luottamaan terveeksi tulemiseen ja kehotus parantuneelle menemään metsätöihin tai nostelemaan kodinkoneita.. Yleisö naurahtelee. [4+10] Saarnaaja siunailee. [6]

6) Päätös: Saarnaaja kertoo matkakertomuksen Kotkan kokouksesta, jossa oli 1500 ihmistä Kokous venyi aamuyöhön saakka ja poliisit kävivät tiellä pysäyttämässä toivottaakseen hyvää huomenta. Saarnaaja ja kansa nauravat. [10+5] Saarnaaja valittelee levon puutetta. [8+5] Hän palaa aiheeseen esikuvista ja pitää itseään vähäisimpänä esikuvana ja pyytää esirukousta puolestaan. [9] Parannusrituaali alkaa ja saarnaaja kehottaa laittamaan vasen käsi sairaan paikan ylle ja nostamaan oikea käsi ylös. Hän profetoi kipupisteistä ja ihmiset vaipuvat hurmukseen ja kiittävät. [4] Rukous alkaa ja ylistys sekä muuta puhetta. Seuraa hyvyyden manifestaatio ja saarnaaja vakuuttaa, että parantava ja lämmin virta lävistää sairaan ihmisen kehon juuri nyt. Yli-Vainio suorittaa sanallisen eksorkismin eli sanoillaan tempaa sairait kuoleman kidasta ja vakuuttaa että elämä voittaa. Taustalla ihminen huutaa kiitosta. [2+6+8]

## 11. YLI-VAINIO 1978

Äänitteen nimi: Y3 "Kuka tekee ihmetteot"

Paikka: Lapuan urheiluhallissa

Aika: (päiväkirjassa) tiistaina, 16.5.1978

Puhuja: Niilo Yli-Vainio, ikä n. 60 v., syntynyt Alahärmässä

Oikeudet: Yli-Vainion perikunnalla+edustajalla.

Äänittäjä: Kasetti-Keidas, Mommila, puheaika: 57.27 min. (litteraatiota 11 sivua).

## SISÄLLYSLUETTELO

1. Alkupuhe: rauhantervehdys. [8] Matkakerrontaa lauantaista, Tukholmassa. Väsymys rankasta työtahdistista ja muutosta Lapuulle. Meno Helsinkiin messuhalliin viikonlopuksi, tiistaksi Lapuulle, sitten Saloon ja sieltä Turkuun jäähalliin<sup>259</sup>. Saarnaaja on luvannut Jumalalle ”liikkua niin kauan, kun peukalo liikkuu”. [3] Hän kertoo 35.000 levitetystä kasetista, joilla torjuu paholaista. Lehtijutun kerrontaa, että eräs korkeassa virassa oleva henkilö on leimannut hänen työnsä epäkristilliseksi. Haaste, että joku tulisi opettamaan häntä. [10] Perusteluja, miksi tämä toiminta on kristillistä. [1] Kuulopuheita vastustajien

<sup>259</sup> Saari 1983: 279-455; Yli-Vainion päiväkirjassa Tukholma 13.-14.5.1978; Helsinki 20.-21.5.1978, Lapua 23.5.1978, Salo 26.4. 1978 ja Turku 27.-28.5.1978.

aikeista. Saarnaaja on "onnellisin mies". [10] Uhkaus lähteä kaukomaille, jos ovet kotimaassa sulkeutuvat. [3] Neljätuhatta ihmistä osallistui Tukholman kokoukseen. [3] Paikallislehden jutun lukua parantumisista ja myös omakohtainen kokemus asiasta. [10] Kristityt ovat vasta "ensimmäisillä rappusilla" voimassa. [7] Vitsailua perkeleestä, koputusta pulpettiin ja kuvittelua Jumalasta vastaan nukkuvaa saatana. [5] Aamenhuudot säestävät puhetta. [6]

2. Johdanto: saarnaosuus ihmisen epäuskosta ja Jumalan töistä. Määritelmä uskovista "uloskutsuttuina kansana". "Tarkkailuveljet" jupisevat määritelmästä. [9a] Pietarisaarelainen nainen kapuaa lavalle ja saarnaaja haastattelee häntä. Nainen kertoo parantumiskokemuksestaan verenpaineesta ja päänsärystä arasti. [10] Uutta puhetta ihmeeparantumisesta seuraa edellistä tekstiä. Eräs henkilö pyysi esirukousta hammassärkyynsä. [3+10] Seuraa ylistystä todistusten väliin. Edellinen keskiviikko Ilmajoella. Kuulopuhe koetusta ihmeestä, josta eräs nainen todisti, että oli parantunut kasettia kuunnellessa keuhkoparantolassa. [3+10+5]

3. Pääteksti: Vakuutus Jumalan kyvystä parantaa sairaita. Distinktio: oppineet epäilijät (muut)-oppimattomat uskovat (me). Oppineiden luulojen ihmettelyä, että saarnaaja massasuggestion avulla parantaa ihmisiä. Mielleyhtymä Adamin ja Eevan luomiskertomuksesta ja vitsailua suggestiosta. [10+9+5+7] Julistus Jumalan töistä. Kuvaus maailmankaikkeuden luomisesta. [9] Vertaus Jumalan luomisihmeestä peltomiehen työhön ja humoristinen kuvitelma isännän toiminnasta pellollaan keväällä. Kuka suggeroi? Taustalla myöntelyjä. [1+7] Sanan julistusta verrataan "sanansiemenen kylvöön". [9a] Ihmeen käsittelyä. Tyrmä, jossa esikuva Pietari nukkui rottien kera. Sutkaus klinskuppuukosta ja puukammasta. [9+5] Pietarin oleskelua tyrmässä. Oma kokemus jännittävästä tilanteesta. [9+10]

4. Jatkok teksti: Seurakunnan esirukoustaistelua Pietarin hyväksi. Pietarin ja enkelin keskustelua tyrmässä ja Pietarin pääsy tyrmästä. [9a] Juttu maasäteilyn ehkäisystä. [3+5]

5. Päätösteksti: liika viisaus voi olla pahasta. Kysymys, mitä virkaa on kaikenkieltävällä kristillisyydellä. Alluusio sen peittämisestä 60 syltä maan alle ja painoksi Sintsiön kiviä. [8] Kehotus "vapautua vankilasta". [4] Puhuttelua, ohjeita ja toimintaa. Parannusrituaalit ja ihmisten "vapauttamista" sairauksista. [8+4+2+6] Pelastusta etsiviä kehoitetaan nostamaan kätensä ja tulemaan eteen siunattaviksi. [4] Saarnaajan oma uskoontulo ja sielunvihollisen väärät kuiskailut. [10] Ohjeet siivittävät loppukokousta. Raja "meidän ja maailman" välillä. Synninpäästöä. Opetetaan kovaäänistä kiittämistä, joka on paholaisen torjuntaa. [4] Ylistystä. Helluntaipastorit pitävät loppurukoukset. Saarnaaja lausuu kolme aamenta. [2]

## 12. YLI-VAINIO 1979

Äänitteen nimi: Y4 "Psalmi 23".

Paikka: Lapua.

Aika: (päiväkirjassa) 13.2.1979

Puhuja: Niilo Yli-Vainio, ikä n. 60 v., syntynyt Alahärmässä

Oikeudet: Yli-Vainion perikunnalla+edustajalla.

Äänittäjä: Kasetti-Keidas, Mommila, puheaika: 57.27 min. (litteraatiota 11 sivua).

## SISÄLLYSLUETTELO

- 1) Alkupuhe: Toivomus, että pakkaset lauhtuvat. Torstai-iltana lähtö Sundsvalliin ja perjantaiksi Malmöhön, lauantaina Göteborgiin ja sunnuntai-illaksi Tukholmaan<sup>260</sup>. Toivomus, että osa väestä tulisi Matin kokouksiin. [8+3] Ajankäytön määrittämisestä.[3+5+10]
- 2) Johdanto: Paavali tarvitsi esirukousta toimintaansa. [9a] Kerrontaa kokoukseen tulosta ja vähäisestä valmentautumisesta. [3+2] Psalmi 23, joka pitäisi osata elää. [9] Kronikaatti "Romppalan Ristosta". [10+5] Psalmi 23 lukua. [9] Rooli-identifikaatio kuningas Daavidiin ja muisto Härmästä ja Rajalan talosta. Lahdessa oli ollut 1800 kuulijaa. Kysely Lahdessa paimenen ja lampaan suhteesta. Kysely ihmisiltä pelastusasioita ja puhetta luuloista. [7+5] Kysymys, onko Herra kuulijoiden paimen. [4] Oikea tapa elää Psalmi 23. Tyytymättömien valitukset. [7+5]
- 3) Johdannon argumentaatiota: Kehotus parantamaan asenteita. Saidan ihmisen käyttäytyminen. [1] Hurskaan palkitseminen ja lepo. [1] Ohjeita oikeasta elämänsenteestä. Vertaus omasta puutteesta ja neuvontaa käyttämään kiittämisperinnettä puutteen karkottamiseksi. [7+5+4] Vertailuja muihin ja omiin ihmisiin. Lammaspaimen. Naurua. Postia kiroajilta. Distinktioita.[8]
- 4) Pääpuhe: paluu alun esikuviin. Kuvaus perinteisestä synkstä käsityksestä uskonelämästä. [9a+5] Väite uskovan levosta. Oikean lammaslauoman käyttäytymistä. [9] Hyvän lammaslauoma esikuvana. Oikea jumalakuva. Australialainen lammastalous. Jumalan lasten oikea olotila. [1] Jeesuksen vertauksen läheistystä omaan kokemukseen työtätekevien ja raskautettujen levosta sekä lammasten käyttäytymisestä. [9a+5] Seuraa distinktio oikea paimen – palkkapaimen. [7] Paluu tekstiin virvoittavista vesistä ja toisen käännöksen tulkinta ”levon vesistä”. [9] Vertaus vedensaannin vaikeudesta idän maissa. [7] Kokemus Argentiinan matkalta. [10] Lapualla on avautunut vesilähde. [6] Kirje Argentiinasta naislähetyssaarnaajan parantumisesta.[10]
- 5) Jatkopuhe: Pitkähkön kirjeen lukua ja liikutus. Saarnaajan oma uupumus. [1+10] Parantumiskehotus (Psalmi 22:4). Paluu Psalmiin 23, missä puhutaan oikealle tielle ohjaamisesta. [9] Distinktio meihin ja muihin. Vitsailua väärään menosta ja alluusio patruunatehtaan työntekijöistä ennen. Kerrontaa juoppo-tappeliä "Matista", joka meni "väärään". [1+10] Jumala ohjaa oikealle tielle tai raiteille. [9] Alluusio VR:n asemamiesten nukahtamisesta vartiopaikalla ja junan väärään meno. Jumala ei ohjaa ketään väärään. [7] Ohje meistä ja muista. Jumalattomien "oikean tien" tuntemuksen huonous. Alluusio peurasta, jota sudet ahdistavat. [4] Jumala ohjaa ihmisen (lampaan) oikeaan. [9] Ellipsi alun tekstiin. Pimeässä laaksossa vaeltaminen pelossa. Alluusio "möröistä", joita naiset pelkäävät. Pelastuneen turvallisuus myös pimeässä laaksossa. Israelin vuoret yöllä. Paimen ei jättänyt lampaita edes pimeässä. [1] Ohje pahan torjumisesta. Kristityn kamppailua ja dialogia antiteettipareilla (vihollinen-herra). Herran apu. [4+5]
- 6) Argumentaatiota: ”vitsan ja sauvan lohdutus”. Muisto lapsuuden selkäsaunasta. Nykyinen käänös sanoo asian huonosti. Saarnaaja siteeraa vanhempaa käänöstä "tuen ja turvan" lohdutuksesta. [9a+10+5] Saarnaaja vertaa meitä ja muita ja puhuttelee. Varoitus, että peloteltu lapsi voi sairastua. [7] Kehotus takaamaan lastensa turvallinen mieli illalla. [4]
- 7) Päätöspuhe: Jumalan valmistama pöytä. Vertauksena vaimo kattaa ystäville kahvipöydän eikä vihollisille. [9+7] Alluusio Daavidin tekstistä. Heikko-ylitsevuotavainen kristitty. [9+10] Takana istuva ”tarkkailuveli” tokaisee aamenta. [6]

<sup>260</sup> Saari 1983: 279-455, Sundsvall 15.2.1979, Malmö 16.2.1979, Göteborg 17.-18.2.1979 ja Tukholma 18.2.1979.

## 13. YLI-VAINIO 1980

Äänitteen nimi: Y1 "Sairaiden parantuminen"

Paikka: Lapuan urheiluhalli

Aika: arvio 1980

Puhuja: Niilo Yli-Vainio, ikä n. 60 v., syntynyt Alahärmässä.

Oikeudet: Yli-Vainion perikunnalla+edustajalla.

Äänittäjä: Kasetti-Keidas, Mommila, puheaika: 57.27 min. (litteroituna 12 sivua).

## SISÄLLYSLUETTELO

1. Aloituspuhe: Niilo Yli-Vainion rauhantoivotus. [8]<sup>261</sup> Kokemuksia radion studiossa<sup>262</sup>. [10] Kerrontaa eilisestä aiheesta ja todistus kuulijan tulevasta kokemuksesta. [9] Vakuuttelu jatkuu "sisaren" kokemuskerronnalla. [10] Kysymys, missä kaikki ihmiset eilen olivat. [4]

2. Johdanto: Millainen kaaos tulisi, jos Jumala muuttuisi alinomaa. Israelin kansan vaellus erämaassa. Siellä ei ollut lääkäreitä tai ensiapuasemia. [1+7] Israelilaisilla oli "apteekki" mukana erämaassa eli Jumala. Lääketieteen opiskelua yliopistossa. [5+1] "Jos" -lauseet ovat vihattavia, kun on kyse parantumisesta. Rikkaan talonisännän työntekijän päättämättömyys taimien istutuksessa. Huonokuuloisen metsätyömiehen neuvottomuudesta isännän tahdosta. Jumalan tahto parantaa ihminen. [7] Taustalla kommentti. [8] Ellipsi teemaan puuntaimien istutuksesta. [8] Ristiriita suhteessa parantumiseen ja sen haluamiseen. [1] Monellako miljoonalla ihminen möisi terveytensä? [7] "Lihan" liitto sielunvihollisen kanssa. [1] Toteamus pahuuden ilmenemisestä "lihassa". Härmäläisyys. Dialogi sielunvihollisen syytöksistä. [1+5]

3) Pääteksti: Jeesuksen vertaus, jossa kymmenen pitaalista parantuivat. Jeesuksen asenne ja vertaus nykyajan käsitteisiin. Ihmisten väärät jumalakuvat. Määrätyt sairauden lait maan päällä ja eläytyminen sairaiden osaan. [9] Oma kokemus "ulkopuolisen" silmin nähtynä sekä keskusteluaihe vaimon kanssa. Tekstin sisällä on dialogi rahan tarjoaja - Yli-Vainio. [9+10] Haaste enkeleille todistajiksi. [9] Kehotus kiittämään ja polkemaan saatanaa. [4]

4) Jatkoteksti: Kiittävä ja mariseva suu. [7] Sairauksia verrataan roikkuviin nahkiaisiin ja kuvaillaan syöpää personoituneena ilkeänä valehtelijana, jota vastaan Yli-Vainio taistelee ja huuto syövälle. [7+10] Kirjeestä kokemuskertomus Sanni -nimisen naisen parantumisesta jalkakivuista. [10] Eräs E. N:n vaimo sai yliluonnollisella tavalla hampaaita. Tarina oli kuultu eräältä vanhimmistoveljeltä. [10] Pastorit hurmioituvat ja joku kehottaa kysymään pelastusta etsiviä. "Veljen" ohjausta Yli-Vainio pitää Jumalaa rajoittavana. [4]

5) Päätösteksti: Vakuutusta Jumalan "voitelussa" olost ja kerrontaa, miten Yli-Vainio sai erään miehen kaatumaan edellisenä iltana. [10] Ennen jälkikokousta kansa on täydessä hurmoksessa sillä saarnan päämääränä on kuulijoiden uskon herättäminen. [6] Huumoria ja päätös. Viittaus maailman nykytilaan. Saarnaaja nauraa, että jos perkele tulee kiltiksi, niin sodat loppuvat huomenna. [5]

<sup>261</sup> Yli-Vainion saarnojen [juonikaavion] homileettiset osat 1-9 ja 9a ovat merkityt ensimmäisessä rakennetaulukossa. 10=kerrontaa. Malli: (Suojanen:1978; Sariola:1967).

<sup>262</sup> Saari 1983: 279-455; Yli-Vainion päiväkirjassa 26.7.1980.

## 14. YLI-VAINIO 1980a

Äänitteen nimi: Y7 "Yksilön arvo"

Paikka: Seinäjoki

Aika: 6.2.1980.

Puhuja: Niilo Yli-Vainio, ikä n. 60 v., syntynyt Alahärmässä

Oikeudet: Yli-Vainion perikunnalla+edustajalla.

Äänittäjä: Kasetti-Keidas, Mommila, puheaika: 57.27 min. (litteraatiota 11 sivua).

## SISÄLLYSLUETTELO

1) Alkupuhe: seinäjokelaisille rauhantoivotus ja "kaupungintirehtööri" Eskolle. Kehotus tervehtimään. [5] Vastakohtaparien pelastettu-ei pelastettu vertailua synonyymeillä railakas-kuhnuri ja reippaat-nahjurit. Hevosten laukka raviradalla ja alluusio Deboran voittolaulusta. Naurua. [5+7] Arvio nahjuksien pelastumismahdollisuuksista ja ajatusmaailmasta. [10] Sutkauksia ja tulevaisuutta koskeva teema, joka lupaa jumalallisen avun etsijälle. Ruotsinkielisen päivälehden ilmoitus, jossa on julkkiksen kuva. [5+1+4+10]

2) Johdanto: Luuk. 9:25 ilmenee yksilön arvo. Massojen liike Jesajan sanoin. Ihminen on arvokas, asuipa millä kolkalla maailmaa tahansa, koska on Jumalan luoma. [9+1] Kolmiyhteisen Jumalan vuoropuhelua luomissuunnitelmistaan. [9] Huumoripuhetta eilistä missikisoista. Ihmisarvon vertaus signeerattuun maalaukseen. [1+7] Arvio eilistä missikisoista. [5] Parturissa lehtijuttu kiinalaisesta karvaisesta pojasta, jolla luultiin olevan apinan geenejä. Vastakohtapareina ovat työmies-tohtori ja isäntä-oppinut. Apinaihmissen tutkija sopii rapoja ajamaan Nurmoon. [5+10] "Oi, pyhä yksinkertaisuus!", kirkaisee saarnaaja. [6]

3) Argumentaatio: Ellipsi Luuk. 9:25. Tekstiin sisältyy varoitus. Argumentti ihmisarvosta positiivisesti. Sielun vahinko ja sielun arvo verrattuna maailman aarteisiin. [9a+7] Lehtijuttu saudiarabialaisten tuloista. [10] Kultavarantojen vertausta poikalapseen. Ihmissielun arvo. Ihmisruumis on kuin härmäläinen talo, joka määräjän kuluttua puretaan. Arvio puun maatumisesta ja ihmissielun ikuisuudesta. [7] Tähtitieteilijät koettavat ratkaista ikuisuutta. Puhuja toistaa sanaa "äretön". [7] Jumala on antanut itsestään aavistuksen luomalla avaruuden. Verrataan maapalloa nuppi-neulaan. Sen vastakohtana on äärettömyys. Aamenia. [9] Ajan vertausta Salpausselän hiekan paljouteen. [7] Kuvitelma pääskystä, joka voisi tuhansien vuosien aikana siirtää nokassaan koko Salpausselän Kanadan Preemereille. Saarnaaja uskoo tietoiseen helvettiin. [10] Tilastotietoja. Ruumiin kuolema sodissa ja nälänhädissä. [1] Luojan määräämä kuolema. Kehotus huolehtimaan nälkäisistä myös evankeliumilla. [4]

4) Pääteksti: Esikuvana Jeesuksen elämä. Vanhan Testamentin alkutapahtumat. Adam möi maailman Saatanalle ja seurauksena oli kuolema, nälkä ym. Jeesus sovitti Adamin synnin. [9] Kuvitelma, kuinka ihmissielusta olisi voitu tehdä kauppaa paholaisen kanssa. [10] Jeesuksen elämä esikuvana, syntyminen, kasvu ja maanpakoon lähtö. [9] Raamatuntekstin vertausta nykyajan pakolaisten ongelmiin ja uutisia Suomeen tulleista pakolaisista. Jeesuksen pakolaisuus Egyptissä. [7] Jeesuksen kasvuympäristö Egyptissä. [9+10] Jeesuksen teot kärsivien ihmisten keskuudessa ja "palkka" kärsimyksinä. [9] Kuvitelma roomalaisten sotilaiden käytöksestä, kun he pilkkaavat Jeesusta. [10] Kärsimystekstin jatkoa. [9] Muuta puhetta. Kuvittelua, että Jeesus olisi voinut kutsua yhden enkelin avukseen. Enkelien voima. Enkelitkään eivät voineet ostaa ihmistä vapaaksi kuten Jeesus. Paluu tekstiin sielun arvosta. Aamenia taustalla. Saarnaaja olisi tahtonut kokea Jeesuksen kärsimykset. Huokailua. [8] Palkinta odottaa saarnan mukaan

uskovaista. Saarnaajan kuvitelma tulevaisuudestaan taivaassa "kuningattarena", jota enkelit kumartavat. [6+10]

5) Jatkopuhe: Jeesuksen kuolema. Ihmisen osto vapaaksi. Siunailuja. Paholainen ei saa omistaa saarnaajassa "edes yhtä hiussuortuvaa". [9] Julkkiksen kehumista, joka lauloi "valkokutreissaan". [5+10] Pelastetun tulevaisuus ja alluusio pohjalaisiin herraskartanoihin. [8]

6) Päätös: saarnaaja siunailee ja pyytää kansaa palvomaan. Kansaa yhtyy hurmukseen. [6+4] Puhuja lupaa kertoa seuraavalla viikolla jonkin asian. Toimintaohje parannusvälineen käytöstä, profetia ja käsien nostolla tapahtuva rituaalinen vastavoimien alistaminen. Eksorkismia. Neuvontaa laittamaan käsi sairaan paikan ylle. [4] Saarna päättyy hyvyyden manifestaatioon ja kiitokseen sekä saarnaajan kiitosrukoukseen. [2]

## 15. YLI-VAINIO 1980b

Äänitteen nimi: "Tampere"

Paikka: Tampere

Aika: 1.5.1980

Puhuja: Niilo Yli-Vainio, ikä n. 60 v., syntynyt Alahärmässä

Äänittäjä: Kirja- ja Musiikkivälitys Ky, Seinäjoki.

Kesto: 57,15 min. (litteraatiota 11 sivua).

Oikeudet: Yli-Vainion perikunnalla+edustajalla.

## SISÄLLYSLUETTELO

1) Alkupuhe: saarnaajan rauhantervehdys. Viime käynti oli elokuussa. Talvella hän oli käynyt 2-3 kertaa Amerikassa. [8] Hän olisi lähdössä myös Venäjälle, jos pääsisi ja saa alluusion sota-ajan tapahtumista ja vitsailee tuppipuukosta. [10+5] Lännessä asuvien siirtosuomalaisen koti-ikävä ja uskoontulon halu. Myös idästä uskovat ovat lähettäneet terveisiä ja edellisenä viikonloppuna saarnaaja oli Göteborgissa puhumassa siirtolaisten luona Ruotsissa, jossa sata ihmistä kääntyi. Noin 5000 kuulijaa kävi tilaisuuksissa. [3] Kehotus ruotsinsuomalaisille siunaamaan toisiaan. [4] Tästä oli seurannut parannustapahtuma. [10] Saarnaaja kertoi seurauksista. [10] Monet olivat parantuneet ilman häntä. Paluu sota-ajan kokemuksiin ja vetoisuus enkeleihin todistajina, ettei hän ole parantaja. [3] Saarnaaja suosittelee vain Jeesusta Kristusta, eikä kirkkokuntia. Muistutus, ettei nimi "listassa" tai kuuluminen järjestöön pelasta. Uudestisyntymisen prosessi. Epäuskoisen ajatusmaailma. [8] Moite suomalaiselle vappujuhlinnalle. [10]

2) Johdanto: argumentti ja alluusio tamperelaisesta vappumenosta ja viittaus Raamatun tekstiin viinin turmiollisuudesta. [9a] Alluusio helsinkiläisestä vappujuhlinnasta. [10] "Jumalan pelko on viisauden alku". [9a] Matka Ruotsissa ja meno Jyväskylään, jossa saarnaaja puhui lapsuutensa perinteisestä elämänmenosta ja tulleen sinne lentokoneella Göteborgista. [3+5] Ihmisen valinnat Jumalan ja evoluution välillä. Lehtijuttu, jossa kerrottiin karvaisesta ihmislapsesta. Tapahtumat Jyväskylän yliopistolla. [10+5] "Taivaallinen sydämensiirto" onnistuu aina, eikä se ole harhaoppista. Alluusio maallisista sydämensiirtoleikkauksista. Hyväksyviä ääniä taustalla. [1] Herätys on Jumalan teko. [6] Matkakertomus: todistuksia paranemisista. Tunnustus modernille lääketieteelle. Ihmisten omat kokemukset todistavat yliluonnollisen parantumisen. [3]

3) Pääpuhe: Jeesuksen työ maan päällä. Joelin kirjan ennustus. Apt. 2. Helluntai. [9] Erään miehen parantumishme, kun tämä laittoi kätensä ristiselän päälle ja koki "lämmön tunteen" Seinäjoen raviradan kokouksessa. [10] Aamenia. [6] Hyvyyden manifestaatio. [6] "Vaino-opin" käsittelyä. Vertaus maanviljelykseen, jossa isäntä

odottaa satoa, eikä raesateita. [1] Peilausta talonisännän surevasta reaktiosta, jos raesade pilaisi hänen ruissatonsa. Jumala antaa tasapuolisen kasvun jokaisen pellolle.

"Tarkkailuveljet" myöntelevät. [7+5] Matt. 25 lupaa viisaille neitsyille häitä eikä vainoja. [9] Tapaaminen dos. Harri Heinin kanssa ja tämän tekemä tutkimus kristittyjen lähentymisestä. Työtä riittää kaikille ilman kateutta. [3]

4) Jatkopuhe: Saarnaaja tahtoi jättää tamperelaisen "peltosaran" paikkakuntalaisten tehtäväksi. [1+5] Huomautus tamperelaisten kovasta alkoholikäytöstä. Kuvitelma tamperelaisista parannuksen tehneinä. Kiivasta aamenta. [1] Alkoholin turmiollisuus. Kuvitelma kääntyneistä tamperelaisista raitistuneina. [10+5] Tamperelaiset perheongelmat. Syytös sielunviholliselle perheiden hajottamisesta. [1] Kodin ilmapiirin muuttuminen. Kuvitelma avioerokriisissä tapahtuvasta sanailusta miehen ja vaimon välillä ja lasten kärsimyksistä. [10] Tilastotietoja v. 76 solmituista avioliitoista ja avioeroista ja sen hinta. [7]

5) Argumentaatio: Syitä nuoriso-ongelmiin. [1] Äidin ja lapsen dialogi avioeron jälkeen. Lapset kaduilla. Tilastotietoja orvoista. [10] Esimerkki nuoren tytön kodin ilmapiiristä. [10] Nuori tyttö sai supranormaalin avun ongelmiinsa toisella kokouskerralla. [10] Suomalainen ahdistus: pitkät rukousjonot ja 300-400 kirjettä/kuukausi. [1] Näyte kirjeestä, jossa nainen purki suruaan. [10] Kirjeen luku ja elämän ahdistus ilman Jumalaa. [1]

6) Päätös: tamperelaisyleisö on vaiennut. Saarnaaja alkaa rukoilla Tampereen puolesta ja rukoilee ihmettä kokoushalliin. Esirukouspyyntöjen luku. Seisomaan nousut yleisö on mykistynyt. [2] Parannusriitin noudattamiskehotus. [4] Hiljainen kansa tottelee. Rukoilua. [2]

## 16. YLI-VAINIO 1981

Äänitteen nimi: Y8 "Pelastuminen"

Paikka: kokoustelta

Aika: (päiväkirjassa) 20.-21.2.1981

Alkupuhuja: taitelijan esitys 8 min.

Pääpuhujana: Niilo Yli-Vainio, ikä n. 60 v., syntynyt Alahärmässä

Oikeudet: Yli-Vainion perikunnalla+edustajalla.

Äänittäjä: Kasetti-Keidas, Mommila, puheaika: 57.27 min. (litteraatiota 12 sivua).

### SISÄLLYSLUETTELO

1-2) Alkupuhe ja johdanto: Saarnaajan avustajana toimiva miespuolinen taiteilija hoitaa seitsemäsosan tämän tilaisuuden julistuksesta. Taiteilija toivottaa vastakääntyneenä (n. 1978) rauhaa ja todistaa uskoontulostaan. Hän lausuu flyngelin säestyksellä runon "Mikä on ihminen?" puhutellakseen yleisöään ja todistaakseen ihmisen iankaikkisuutta. Hän kertoo joogasta, jossa oli kokenut levitaatioilmiön. Hän oli pelästynyt sielunsa tulevaisuutta.

3) Pääteksti: Yli-Vainio puhuu oikeista esikuvista. Ensimmäinen helluntai ja sen vaikutukset. Joh. 3:3 ja aihe uudestisyntymisestä. [9] Dialogi epävarman ihmisen keskustelusta saarnaajan kanssa. [10] Kaavamaisen kristityn elämänmeno ja kronikaatti alahärmäläisestä kirkollisesta perinteestä. Vaimon virsiharrastus ennen uskon tuloa. [10] Ihminen ei pelastu noudattamalla uskonnollisia traditioita juhlapyhinä. Pelastus ei ole ansaittavissa edes lumppukeräyksellä. Ihmeiden ihme on uudestisyntyminen. [7] Pelastuksen tärkeys ja alluusio oppineiden siirtymäriiteistä, arvonimistä ja pukeutumisesta. Arvio, että etevät ihmiset ovat Jumalan lahja yhteiskunnalle mutta sekään ei vie



taivaaseen. Lainausta Matteukselta, että oppinut Nikodeemus ei tiennyt, mitä on olla uudestisyntynyt ja kävi tästä keskustelua Jeesuksen kanssa yöllä. [7+5] Uskomus pirun toiminnasta ja alluusio, jossa verrataan hirmuvaltiaitten toimintaa Pohjanmaan isäntien turnipsien sadonkorjuuseen. Kansa naurahtelee. [10+7] Seuraa kerrontaa helvetistä. [5+10] Alkukristityt oikeina esikuvina. Marttyyrien kärsimyksiä historiasta. [9] Ero uskonnollisen-uudestisyntyneen välillä ja alluusio lehtijutusta ei-uskovaisista papeista. [10]

4) Jatkoteksti: pelastuskaavio: kutsu-hyväksyntä-rukous-kääntyminen-lapseus-palkinta. Neuvontaa pyytämään syntejä anteeksi ja valintatilanne. Pelastus totta tarkoittaville ja sitä seuraava sisäinen ja ulkoinen parantuminen. [1] Pelastumaton-pelastunut. Havaintoja äkäisen miehen ja vaimon käytöksestä. Katkeruus. [7] Pelastetun avioparin auvoinen yhteiselo. [9a+5]

5) Argumentaatio: paluu aiheeseen pelastuskaavasta. Muistutus, että pelastuksella on parantava vaikutus ihmisen olemukseen. [3+10+5] Ihmekertomus parantumisesta Tampereella ja kertomuksen sisällä on pieni humoristinen kasku miehestä, joka kaatui viivyteltyään liian pitkään saarnaajan edessä. [7+10+5] Saarnaaja jatkaa miehen kertomusta syöpäsairaana tamperelaisen miehen ihmeeparantumisesta<sup>263</sup>. Hänellä on valtava kirjepinkka ihmisiltä, jotka ovat kasettien kautta parantuneet. Toinen kertomus tallinnalaisen miehen parantumisesta. [10]

6) Päätösteksti: jatkoa teemanosalla ihmeestä ja paluu aiheeseen uudestisyntymisestä. Puhuja argumentoi ihmekertomusta Raamatun esikuvilla. [9] Juoni jatkuu ohjeilla. Seuraa parantamistapahtuman valmistelu, jossa kaavana on: itsensä unohtaminen-mielen keskittäminen parantajaan (Jeesukseen) -kiittäminen. Kehotus, että kuulija lainaisi Jesajan sanoja ja kiittäisi parantavan voiman kosketuksesta. [4] Kerrontaa vaimon parantumisesta kilpirauhassyövästä, josta oli lääkärintodistus. [10] Paluu pelastustapahtuman ohjeisiin. Tapa, miten verbaalisesti lähestyä Jumalaa. Apt. 4 luvun sanoin päätös ja kehotus kohottamaan kädet ylös ilman vihaa ja epäilyä. [4] Parannustapahtuma ja palvelonta alkaa kehotuksesta. [6] Paluu pelastustapahtuman ohjeisiin. Kehotus sairaille toimimaan niin, että he laittavat vasemman kätensä sairaan paikan päälle. Hurmosta. [4] Joh. 3:3. Jumalan oikea käsi. Muistutus Pietarin ja Johanneksen toiminnasta Raamatussa. [7] Kehotus vapautumaan ja rukous. [2] Rukousta siivittää hyvyyden manifestaatio. Kansa huokailee, hurmos lisääntyy ja saarnaaja jatkaa rukousta sekä kiittää kuulemisesta. Työtoveri toistelee "aamenta". [2+6]

17. YLI-VAINIO 1981a

Äänitteen nimi: "Rakkaus"

Paikka: Saalem -seurakunta, Näkinkuja 3, Helsinki.

Aika: 20.2.1981 klo 19.00

Puhuja: Niilo Yli-Vainio, ikä 61 v., syntynyt Alahärmässä

Äänitteen myyjä: Saalem -seurakunta, Helsinki

Oikeudet: Yli-Vainion perikunnalla.

Äänittäjä: Saalem -seurakunta, Helsinki, puhe-aika: 57.27 min. (litteraatiota 11 sivua).

## SISÄLLYSLUETTELO

1) Alkupuhe: saarnaajan tervehdys. [8] Juoru "huonosta saarnasta". [10]

2) Johdanto: 1 Kor. 13. [9+5] Vertaus ihmisen rakkauden puutteeseen. Läheistys itseen: ”/.../ Niilo ei kadehdi, Niilo ei kerskaa /.../” ja kutsu itsetutkisteluun. [7] Jumalan

<sup>263</sup> Saari 1983: 279-455; Yli-Vainion päiväkirjassa 10.2.1981.

rakkaus ja alluusio maailman rakkaudesta. Kaunis puhe ja enkelien kieli. [7+5] Me ja muut. Mielihyvä hyvästä puhujasta. [10] 1 Kor. 13. Enkelien kielet ovat merkityksettömiä missä tahansa ilman rakkautta. Lapsuusmuisto: kulkuset. [7] Romaanien hevosten varustus ja kulkuset. [10]

3) Pääteksti: 1 Kor. 13. Paluu lapsuusmuistoihin. [9a] Rottajahti maalla entisaikaan. Rottien hävittäminen rintamalla. Rotta kulkunen kaulassa. [10] Arvio: kristillisyyden voi mieluummin torjua kuin lähestyttävää. [7] Me ja muut. Kristus kärsi ihmisen puolesta. Arvosteleva ihminen ja sen tunnusmerkit. [7] 1 Kor. 13. Rakkaudettoman profetoimisen tuho. [9]

4) Jatkoteksti: Puhuttelu asenteista. [1] ”Tositapaus” ja vitsi pohjalaisesta ”lihasta”. Kristityn on harjoitettava pitkään ennen kuin on pitkämielinen. Autonkuljettaja, jolla oli ”kärsivällisyyden ja pitkämielisyyden pussit” ajomatalla. [10] 1 Kor. 13. Oikea esikuva rakkaudesta. [9] Vertailu suomalaisten rodullisista luonteenpiirteistä eli ”lihasta”. [5] Esikuvien käsittelyä. Kristityn elämän tavan, tyylin ja käyttäytymisen muuttuminen pitkämieliseksi. [9] Kehotus nuorille ottamaan oikea suunta elämässä. [4] Vanhainkodin vanhus, joka ei ollut pitkämielinen. [10]

5) Argumentaatio: asiaa asenteista ja valintatilanne. Oikea elämänasenne lapsuudesta alkaen. Jumalan sanan vaikutus pitkämieliseen asenteeseen. [1] Esikuvia oikeasta elämästä. Pitkämielisen vanhuksen tunnusmerkit. [10] Puhetta oikeista esikuvista. Siteeraus: filippiläiskirjeessä Paavali puhui lempeydestä, josta kaikki kuulevat. [9] Oikeat valinnat ohjaavat käyttäytymistä. Lääkärin vaikeudet murrosikäisten nuorten kasvattajana. [10] Puhetta asenteista ja varoittelua. Väärä asenne leviää helposti muiden tietoon. [1] 1 Kor. 13. Rakkaus ei kadehdi. [9] Suomalainen kateus. Kateus aiheuttaa sairauksia. [1] Juoruilu. Ihmiset keksivät hänen taloudellisesta tilanteestaan ihmeellisiä tarinoita, että hänen kotinsa kattokin olisi silattu ”kullalla”. [10+5] Kehotus kiittämään toisten menestyksestä. Saarnaaja hän ei kadehtisi, vaikka joku ajaisi dollarihymyllä ja hän potkulaudalla. [4+5]

6) Jatko argumentaatiolle: 1 Kor. 13. Rakkaus ei kerskaa. [9] Kerskaileva ihminen. [10+5] 1 Kor. 13. Sopimaton käyttäytyminen. [9] Vaimon huomautuksia oikeasta käyttäytymisestä. [10+5] Oikeat käyttäytymistavat kohdatessamme lähimmäisiämme ja sen tunnusmerkit. [4]

7) Päätöspuhe: 1 Kor. 13. Maailmallisen kasvatuksen ero Jeesuksen esimerkistä. Me ja muut. Kristitty ei etsi omaansa, kun taas maailmallisen ihmisen tavoite on hakea omaansa. [9] Rakkaus ei katkeroidu. [9] Saarnaaja kertoo epäilijän ja katkeran ihmisen vaikeuksista rukousjonossa. [1] 1 Kor. 13. Rakkaus ei muistele kärsimäänsä pahaa. [9] Kärsimään joutuneen ihmisen käytös, kun tämä nostaa unohtuneet asiat vuosikymmenien takaa. [1] Rakkaus, joka kaiken peittää. Alluusio: kanaemo, joka peittää poikansa siipiensä alle. Rakkaus uskoo ja kärsii kaiken. [9] Perheiden henkinen väkivalta nykyisin: mykkäkoulu. Alluusio: USA:lainen neitonen rukousjonossa, jonka ongelmat selvisivät. [10] Ripin merkitys. [10] Kehotus kohtaamaan Jumala ja anteeksi-antamus, jotta parantuisi. Anteeksisaaneen ja -antaneen ihmisen olotilan vertaus pienoisparatiisiin. [4] 1 Kor. 13. luvun loppulause. Usko, toivo ja rakkaus pysyvät. [9] Puhuttelua. Saarnaaja kehottaa noudattamaan perinnettä kiittämisestä virheistä huolimatta ja läheistään asian fabuloimalla perheensä suhtautumista häneen ja kehottaa kiittämään virheistä huolimatta. [4]